МЕШОВИТА ГРАЂА
Miscellanea
НОВА СЕРИЈА Књ. XXII

YU ISSN 0350-5650

INSTITUTE OF HISTORY

M I S C E L L A N E A

NEW EDITION Vol. XXII
(2004)

Editorial board
PETAR V. KRESTIĆ, ANDRIJA VESELINOVIĆ,
ALEKSANDRA VULETIĆ

Editor-in-chief
PETAR V. KRESTIĆ, Ph.D.

BELGRADE
2004

YU ISSN 0350-5650

ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ

М Е Ш О В И Т А Г Р А Ђ А
Miscellanea

НОВА СЕРИЈА Књ. XXII
(2004)

Редакциони одбор
ПЕТАР В. КРЕСТИЋ, АНДРИЈА ВЕСЕЛИНОВИЋ,
АЛЕКСАНДРА ВУЛЕТИЋ

Одговорни уредник
Др ПЕТАР В. КРЕСТИЋ

БЕОГРАД
2004

Редактор и рецензент
академик Сима Ћирковић

Овај број *Мешовите грађе* штампан је уз финансијску помоћ
Министарства за науку, технологије и развој
Владе Републике Србије

С А Д Р Ж А Ј

Сима Ћирковић, Ружа Ћук, Андрија Веселиновић, *Србија у дубровачким тестаментима у XV веку (I)* 9

Мирко Бабић, Гордана Томовић, *Старосрпски натписи из Бијељине* 81

Ружа Ћук, *Тестамент Мароја Буће* 105

Десанка Ковачевић-Којић, *Писмо Бартоломеја Зопија и Франческа Ардовинија браћи Кабужић у Пезару 26. јула 1426. године* 111

Марица Маловић-Ђукић, *Додељивање которског грађанства Николи Квистићу* 117

Ђуро Тошић, *Примјер брачне бигамије "more bosignanorum et patarinorum"* 123

Ђуро Тошић, *Изводи из благајничке књиге которске Општине у XV вијеку* 129

Ђуро Тошић, *Уговор о закупу рударских постројења у мјесту Жеравице* 141

РЕГИСТАР ИМЕНА 151

РЕГИСТАР ТОПОНИМА 163

МЕШОВИТА ГРАЂА
Miscellanea
НОВА СЕРИЈА Књ. XXII (2004)

Издавач
ИСТОРИЈСКИ ИНСТИТУТ БЕОГРАД

За издавача
Др ТИБОР ЖИВКОВИЋ, директор

Секретар Редакционог одбора Историјског института
СНЕЖАНА РИСТИЋ

Компјутерска припрема за штампу
ЗОРАН ГАЈИЋ

Лектор
ЈЕЛКА ЈОВАНОВИЋ

Штампа
Чигоја штампа

Тираж
500 примерака

ISBN 86-7743-042-3

ISBN 86-7743-042-3

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

93/94

МЕШОВИТА грађа = Miscellanea/
Одговорни уредник Петар В. Крестић. –
1956, књ. 1-1990, књ. 20 ; Н.С. 2003, књ. 21- .
- Београд : Историјски институт, 1956-1990 ;
2003- (Београд : Чигоја штампа). – 24 cm

ISSN 0350-5650 = Мешовита грађа
COBISS.SR-ID 14717954

ИЗДАЊА У ПРИПРЕМИ

КРАЉ ВЛАДИСЛАВ
И СРБИЈА XIII ВЕКА
(Зборник радова са научног скупа)

Милош Антоновић
ГРАД И ЖУПА У ЗЕТСКОМ ПРИМОРЈУ
И СЕВЕРНОЈ АЛБАНИЈИ
У XIV И XV ВЕКУ

Синиша Мишић и
Татјана Суботин-Голубовић
СВЕТОАРХАНЂЕЛОВСКА ПОВЕЉА

Ана Столић
ЂОРЂЕ СИМИЋ – ПОСЛЕДЊИ СРПСКИ
ДИПЛОМАТА XIX ВЕКА

ИСТОРИЈСКИ ЧАСОПИС
XLIX (2002)

НАЈНОВИЈА ИЗДАЊА

Тибор Живковић
ЈУЖНИ СЛОВЕНИ ПОД
ВИЗАНТИЈСКОМ ВЛАШЋУ (600 – 1025)
2002

Петар Крестић
СРПСКО ПРИВРЕДНО ДРУШТВО
„ПРИВРЕДНИК“ (1897 – 1918)
2002

Александра Вулетић
ПОРОДИЦА У СРБИЈИ
СРЕДИНОМ 19. ВЕКА
2002

Бојана Миљковић-Катић
СТРУКТУРА ГРАДСКОГ
СТАНОВНИШТВА СРБИЈЕ
СРЕДИНОМ XIX ВЕКА
2002

Владимир Јовановић
СРБИЈА И БУГАРСКА 1886 – 1896
2002

ИСТОРИЈСКИ ЧАСОПИС
XLVIII (2002)

ПРЕДГОВОР

Историчарима је добро познато да без објављивања великог броја извора нема критичке и развијене историјске науке. Та чињеница, посебно наглашена у модерној критичкој историографији још од времена Леополда Ранкеа, била је добро позната и творцима критичке школе у нашој историјској науци. Па ипак, иако је од победе критичке школе прошло више од једног века, њу није пратио организован и систематски рад на објављивању извора. Док су развијене европске историографије објавиле своју средњовековну дипломатичку грађу још у 18. и 19. веку, *Српски дипломатар* није до данас у коначној верзији угледао светло дана. "Три позната Љубомира" (Ковачевић, Стојановић и Јовановић) још пре скоро сто година (1908) поднели су Српској краљевској академији предлог и план за његово покретање и реализовање. Ипак, тај замашан, сложен и за сваку озбиљну државу врло важан посао није организовала ниједна важна научна институција, већ је средњовековна грађа углавном објављивана фрагментарно, и то напорима истакнутих појединаца. Новија генерација историчара са Историјског института (приведен крају први том *Дипломатара*) и Катедре за српску историју средњег века Филозофског факултета у Београду (покретање *Старог српског архива* 2002. године) на добром путу је да коначно започне критичко издавање наше средњовековне дипломатичке грађе. Исто тако, поновно покретање неоправдано угашене едиције *Мешовите грађе* Историјског института значајан је допринос остварењу тог циља.

Када је у питању латиничка грађа Дубровачког архива која се односи на нашу средњовековну историју, ситуација је још незавиднија. Ако имамо у виду све што је за нашу историју из њега објављено од Константина Јиречека до сада, може рећи да је, грубо говорећи, публиковано сигурно мање од трећине (о томе опширније: А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији 1415 – 1460*, Београд 1997, у Предговору стр. V – VI). Управо књига грађе, цитирана у претходној реченици, чији је извршни издавач Историјски институт,

као и појава ове друге свеске *Мешовите грађе*, представљају подстицај и изазов младој генерацији историчара да тимским радом објави и овај замашан, али надасве важан посао. Јер, не треба заборавити да је Дубровачки архив највећа ризница грађе за нашу средњовековну историју. Тек објављивање његове латиничке грађе може пружити основу за целовиту слику, нарочито друштвене историје, српског средњег века.

За разлику од прве свеске нове серије *Мешовите грађе*, која је посвећена мемоарској и епистоларној грађи 19. века, друга свеска се у целини односи на средњи век. Тематско-хронолошки приступ и убудуће биће у основи опредељење редакције.

У овом броју имамо две велике целине: већу, латиничку, коју чине документи из дубровачког и которског архива, и знатно мању на старосрпском језику. Ову другу чине натписи с надгробних споменика недавно откопаних у Бијељини. Изузетно су значајни јер 23 садрже натписе (овде је обрађено 12), што је велики број ако се има у виду да од 66 000 регистрованих стећака само око 400 има натписе.

Иако су сви латинички извори овде објављени врло значајни, издвајамо тестаменте Дубровчана који су пословали у Србији почетком 15. века (Testamenta Notariae 9). Тестаменти, који чине значајну грађу за привредну и друштвену историју средњовековне Србије, до сада су спорадично објављивани, па се надамо да ће ово бити само увод у њихово систематско публиковање.

Андрија ВЕСЕЛИНОВИЋ

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 9-80 (2004)
MISCELLANEA, XXII, p. 9-80 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 347.67(497.11)(497.13)"14"

СИМА ЋИРКОВИЋ
РУЖА ЋУК
АНДРИЈА ВЕСЕЛИНОВИЋ

СРБИЈА У ДУБРОВАЧКИМ ТЕСТАМЕНТИМА У XV ВЕКУ (I)

1.

Тестамент Томка Никше Олетића

Тестамент је писан 10. марта 1401. а регистрован 17. августа 1402. у Дубровнику. Томко је умро у Руднику између поменутих датума. У опоруци је побројао покретна и непокретна добра у Дубровнику (кућу, виноград, сребрнину, одећу) и Србији (сребро). Даље је навео трговачка друштва кроз која је вероватно трговао сребром. После Томкове смрти требало је да епитропи разделе његова добра рођацима и пријатељима. Томкови најближи рођаци живели су у Србији – брат Ђурађ, сестра Мара и син Богдар у Плани, а једна братаница у Пећи. Такође је завештао сребра српском патријарху и католичкој цркви Св. Марије у Руднику.

Testamentum Tumchi filii Nixe Olletich, deffuncti in Rudnicho

MCCCCII, die decimo septimo mensis augusti, Ragusii. Cum hoc sit quod Tumcho Olletich decesserit in Rudnicho et per literas domini rectoris ser Johannis de Volcio et Minoris consilii fuerit comissum ser Margo de Benessa, consuli, Marino de Butro et Marino de Lebro, judicibus, electis per dictum Minus consilium Ragusii, cum condictione quod aliquis ex predictis sedere non posset ad examinandum testes pro autenticacione infrascripti testamenti, quod idem ser Margo debeat eligere alium vel alios qui sedere non possent (!). Qui ser Margo die predicta, decimo septimo mensis augusti, per suas literas respondidit

predictis domino rectori et eius consilio in loco Marini de Butro, epitropi, et Marini de Lebro, testis, eligisse Ziuchum de Stambertis et Bratoslauum Predoyeuich, qui examinaverunt ser Marinum de Prodanello, Millum, filium Marini de Lebro, et Benchum, filium Drasule sartoris. Qui testes juraverunt ad sancta Dei evangelia dicentes quod Tomcho Nicxisich Olletich cum sana mente et sua bona memoria ordinavit hoc suum presens testamentum sic dicens.

Mille quatrocentouno, di diexe di mazo. Io Tomcho figlolo de Nicxa Olletich fazo lo mio ultimo testamento cum sana e bona mia memoria. Io lasso per primicia e decima perperi dui. Quella vigna che e a Grauossa lasso la mitade a Piero, barba mio. E voglo che sia de Gurcho, nievo del dicto Piero. E voglo che Filipo, fante mio, sia recomandado al ditto Giurcho e chello faço preudo per l anima de Piero e mia. E lasso sovra l anima de Giurcho lo ditto fante. Et quella caxa la qual me lasso lo ditto Piero, la quale caxa e apresso de Angello Caçich, voglo che se venda e che se dia perperi C per cantar per messe a li frar minuri per l anima de Piero e mia. Et lavanço dela caxa che se vendesse de plu, voglo che se maride doe povere per l anima de Piero e mia. Et quilli grossi che me lassa Piero perperi VC, voglo che se dia a Giurch, frar mio lo qual sta in Plana perperi IICLX. E lasso ala nevoda mia la qual sta in Pechia perperi LXXX. E voglo che se dia a Nichola, frar mio perperi LX. E voglo che se dia a Mara, sorella mia perperi LXXX, la qual e maridada in Plana. E lasso al mio figlolo Bogdar lo qual e in Plana perperi XX. Restame a dar Tomcho de Nicholetto de zusto cavedal quello che io azo messo in conpagnia cum ello libre octo d argento. Et anche me resta a dare lo ditto Tomcho per lo patriarcha libra una. E voglo de queste libre nove chel se maridi doe povere che habano libre V d argento. Et voglo che se dia a Dobra, mugler de Tomcho, libra una. E voglo che se dia a Ruxe, muglere de Rapsa, libra una. E voglo che se dia a Petar, figlo de Tomcho, libra una. Et a Ziucho, frar so, libra una. Et ancora de questo maço ultimo aço de guadagno in mia parte libre XV d argento sel sera de plu over mancho in consciencia de Jacxa et de Gurcho de queste libre XV. Voglo a Todro de Gisla libre II. Et a Radoslauo, fante mio libre II. E voglo che se dia a Plena, mugler de Daboye, onçe VI d argento. Et a la mugler de Nicholiza, a Yelcha, onçe VI de argento. E voglo che se faça calixe uno lo qual gostara libre II 1/2 d argento a Sancta Maria in Rudnich. E lasso al prevedo a nome don Iuan libra una d argento per l anima mia. Ancora lasso al figlolo mio lo qual o in Plana libre tre d argento. Et queste libre III che dia a Giurach frar mio per nodrigare lo fante. Ancora lasso a fante de Giurach per nome Dobrasin unze VI d argento. Ancora lasso a Jacxa et Giurcho libre II de argento; lasso lo mio mantello vermiglo a Giurcho

de Ragusa; lasso a Chada gualigini perperi XVI de grossi de Rudnicho. E lasso a Radoslaua de Bogdar sorella perperi X de grossi de Rudnich. E lasso ala mugler de Volchotta, a Chatti, de stametto brachia octo; lasso a Giurach, frar mio mantello uno negro et un spuron. E lasso al fante Radoslauo nigra invistida in vulpe; lasso a Jacxa sello una menor. Anchora lasso in caxa dele mie cose desparte dela conpania naffo uno indorado; et cuxeler V d argento, et covertur uno de volpe, et invistura una de stiratuli, et marthore XVIII cunzade, et uno gabano novo negro, et valixe I[a] de pelle conçade, et sella I[a] granda, et paro uno de chalçe et zubuti tri. Voglo che se dia a Giurch, frar mio lo meglor. Et tuto quello che havemo dela massaria in compagnia lo terço mio, et quello mio che e desparte dala conpania de cose mie in consciencia de Jacxa et de Giurcho. Tute queste massarie voglo che se venda, et che faça li epitropi mei la tracta et lavanço per lemoxina dove parera ali mei epitropi. E voglo che sia epitropi mey Maroye de Lebro e Todro de Gisla e Gorgy de Ragusa, et Jacxa de Arnoch. /Guaren. canc./ Guarenti Matcho de Miros et Maroye de Bauzella et Millo de Lebro et Bencho, figlolo de Radoslauo Lieseuich, sartor. Ancora recordo per una carta de notar la qual fei a ser Stephano de Luchari la quale sie sovra Tomcho, figlo de Nicholetto, et sovra mi de ducati doxento de oro. Et fo plezo Giurcho Masnich et Dabixio Latiniza per la morte che io passo, nui havemo pagadi ali dictti plezi sovrascripti. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

Test. Not. 9 fol. 19-20

2.

Тестамент Живка Станишића

Тестамент је писан 3. септембра 1403, а регистрован 23. новембра 1403. у Дубровнику. Живко је умро у Плани између поменутих датума. Навео је све што је поседовао у Дубровнику и Србији. Један део добара у Дубровнику (кућу, покућство, виноград, новац) завештао је сину Николи, кћерки и жени. Други део добара требало је да продају његови епитропи, а потом да намире дугове веровницима. Живко је такође навео и све количине сребра које су му дуговали рудnички цариници. Поменуто сребро преузела је од цариника кнегиња Милица.

Testamentum Giuchi Stanissich

In Christi nomine amen. MCCCIII, indictione XI, die XXIII mensis novembris, Ragusii, coram nobilli et prudenti viro domino Marino de

Buçignollo, honorabili rectore civitatis Ragusii et juratis judicibus ser Lucha de Bona, ser Blaxio de Sorgo et ser Marino de Gradi, lecta et presentata fuit quedam litera scripta per Giuchum Dobroeuich, Giuoe Gollubich et Stiepcho Brayacouich, cives Ragusii, presentialiter mercatores in Plana, quibus per dominum rectorem et regimen Ragusii comissa fuit examinatio testium recipiendorum et examinandorum super testamento condam Giuchi Stanissich de Ragusio, quod ipse Giuchus fecisset in contrata Plane ubi obiit. Per quam literam dicti mercatores scribunt domino rectori et regimini Ragusii ex comissione suprascripta sibi facta per dictum regimen, quesivisse pro testamento dicti condam Giuchi Stanissich et coram se vocasse Giuoe Golubich, Hobradum Bogullinouich et Stiepchum, filium Giuchi Charauida, testes, qui habebant testamentum dicti condam Giuchi Stanissich conditum in Plana et ipsos testes coram ipsis mercatoribus, eis sollempni sacramento delato de veritate dicenda, dixisse et testificatos fuisse concorditer in effecto quod dictus condam Giuchus Stanissich cum eius bona et sana mente in presentia ipsorum testium in Plana fecit et condidit suum ultimum testamentum in scriptis, quod miserunt cum dicta litera alligatum et per ipsum Giuchum fuisse assignatos in testes dicto testamento. Per suprascriptos dominum rectorem et judices publicatum fuit fuit (!) et autenticatum ipsum testamentum dicti condam Giuchi Stanissich de verbo ad verbum ut continebatur in eo, sic dicens.

In Christo amen. MCCCCIII, die III septembrio. Io Giucho de Stanissa facio mio ultimo testamento cum bona e sana mente mia, stagando infermo in lecto. Item lasso per decima e primicia a Sancta Maria perpero I. Item io Giucho son debito a ser Nicuola de Gondulla colo fradello cercha infina ducati doxentocinquanta ço che dira ello in sua bontade. Ancora son debito a Pripcho de Chrazian perperi doxento e lo qual ave pegni. Ancora son debito a Ratcho de Velloe perperi doxento e de questo have de mi pan uno de cera. Jachxa de Biaxio de Vodopia cum lo fradello me die dar libre cento argento si como agio per clareça una carta de madona contessa sovra ditti. Ancora si ho per varenti Marin de Lebro e Andrea, fio de Maro de Butro como li detti se obligo a mi Giucho de pagar le dite libre C. Et ancora me die dar Maro de Butro cum li compagni libre CIII argento gabellotti de Rudnich le qual libre me assigno madona chontessa Milliça sovra deti gabeloti come agio per scritta de ditta chontessa. In una carta anno serada e le ditte libre me parte per li gabellotti come scritto in la carta. Prima me de sovra Maro de Butro libre XXXV argento e sovra Hanho Danilouich me de libre X, e sovra Hostoya Sloserdouich libre X, e sovra Vlatcho Miotich libre X. Et per lo resto me fo dato per scritta che io posso tuor de le chiçe quello che

vien in douana che ogni mexe me debia pagare çaschadun de loro per ratta. Et ancora agio per hotroh de la domina come de tor de lor e dar a mi Giucho Petar Bolladinouich tragando questi debiti voio che se paghera li mei creditori. Et se fallisse dicto debito mio in Schiauonia voio che la chaxa mia se vende la qual e apresso de Sancto Nicola in li oreuexi e che se paga a li creditori; et ancora se a li creditori manchasse de lor pagamento, vendando la chaxa sovrascritta, voyo che se vende la vigna de Zonchetto. Et ancora me die dar Iuan protouistiar libre VII argento, le qual libre me havea assignato a lo caro de Nouaberda in Trepanstiça, e se termine per ditto pagamento e quando fo vignudo lo termine e luy haveva mandato I so fameio a nome Gugxa e tolse quello argento per li man soi. Item son debito io Giucho a prete de Gergas libre XIII argento el qual prete e morto sul viagio de Roma sença testamento. Et io lo die a madre de dito a nome Aniexa la qual habita in Nouaberda libre siei argento, e volo che li se paga lo resto. Et ancora agio de debiti e li qual son scritti in le mei quaderni. E priego Nichxa Tuertchouich se li piaqua de vignir in Schiauonia e per far pagamento e scoder deti debiti. Item voio se sovrascriti debiti mei se scodera che habia Nicoleta uxor mia la dotta sua in complimento et ancora de sovra che habia de dono altro tanto quanto se de dota lor. Item lasso a mia fiolla Marussa perperi mille pagando li debiti in quello in que le porera meio. Ho in stabelle o in mobille e se la dita fiola mia moresse sença herede che li diti dinari se debia dar ale povere orfane per maritaxon e ali poveri per anima mia. Item lasso a mio fiolo Nicola la chaxa mia la qual e in Pusterna e la vigna de Malfo la qual confina cum Unuçe de Machessa, e la qual vigna fo de madre mia che non possa vender ditto Nicola, ne vigna, ne chaxa, ne impegnar, ne donar, salvo che vada de erede in rede, et se ditto fallisse se sença herede che torne in volunta de li mei pitropi che lor debia vender e far dinari e deti dinari che se debia dispensar dove parera a loro. Et se Nicoletta non se contenta de la chaxa dove stemo per torla per lor dotta e per lasso che la se debia vender e far dinari e che la se contentasse. Item voio che la massaria habia la mia fiolla Marusa la mitta d essa, e l altra mitade Nichola mio fio. Ancora voio che habia Nicola mio fio de dinari perperi cinquecento. Item voio che habia Nichxa de Tuertcho la mia xocha verde invistida in martire; et ancora priego io Giucho la mia dona Nicholletta che li piaqua che quisto mio fio Nicuola sta con essa in tanto quanto sera de etade e che ella dovesse governar. Voio che sia mei epitropi e todori: Maroe de Lebro e Nichola de Merzin e Stiepcho de Braiach e Nichxa, fio de Tuertcho Glauich et Nicholetta, uxor mia. Anchora io Giucho son debito a Voichna Vlach libre sie d argento e a Bencho de Gondolla cho li fradelli libre dodexe argento per testimonio sie Giuoe Golubich e Gurcho

Ginouich e Stiepcho, fio de Giucho Charauida e Hobrade Bogulinouich. Fatto in Plana die III septembrio. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

Test. Not. 9 fol. 52 ' - 53'

3.

Тестамент свештеника Ђорђа Фисо из Пилота

Тестамент је састављен 3. новембра 1403. а регистрован 26. фебруара 1404. у Дубровнику. Ђорђе је одржавао везе с католичким свештеницима из Новог Брда. У тестаменту се помињу три сребрна послужавника који су припадали дон Андрији, нећаку Плантешином из Новог Брда. Истом дон Андрији дуговао је и новац.

Testamentum dompni Georgii Fisso de Pullato

MCCCCIIII, indictione XII, die XXVI mensis februarii, Ragusii. Coram nobilli et prudenti viro dominu Lucha de Bona, honorabili rectore civitatis Ragusii, et juratis judicibus ser Johanne de Volzio, ser Jacobo de Gondulla et ser Marino de Resti, nos presbyter Dominichus de Ballegio et presbyter Dymitrius de Dagno, chapellani in Ragusio, testes jurati de veritate dicenda, alter in manibus alterius in verbo veritatis testificamur, quod presbyter Georgius Fisso de Pullato in nostra presentia fecit suum ultimum testamentum in scriptis, presentatum sic dicens.
In Christi nomine amen. Anno domini MCCCCIII, die tercia mensis novembris. Ego presbiter Georgius Fissi si faço lo mio ultimo testamento cum sana mente e bona mente mia. In prima lasso a Sancta Maria per decima e primicia grossi IIII. Agio in chassa mia taci III d argento de don Andrea, neput de Plantessa de Nouaberda. Ancora agio a dar a ditto don Andrea perperi XXX. Ancora agio in caxa de Giucho, mio neput taci doe, chusliera d argento dodexe, voio cum queste taci e chuslieri che se faça la trata per l anima mia, ço che agio in chaxa mia in prima paramento uno e cotta una e letto cossi come sta e lo briviario e altri libri che agio in chaxa et tutta la massaria e cose che se trovasse in la mia camera, voio che se venda et pagi li debitti de questo che se dia a Dobra che me servi perperi tre, li mei pitropi don Çuan Longo e don Nicola Piçollo de Pullato. Anche son debitto a don Andrea de Nouomonte perperi quindexe. Ancora lasso mio pitroppo Giucho, mio nievo e ço che fara lo ditto Giucho che sia fatto. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

Test. Not. 9 fol. 57

4.

Тестамент Томка Брзичића

Тестамент је писан 30. септембра 1403.[1] у Сребреници, а регистрован 9. јануара 1404. у Дубровнику. Томко је навео сву робу (сребро и восак) коју је послао у Дубровник. Такође је навео и робу (сребро, жито и др.) која је остала у његовој кући у Сребреници. Епитропи су имали задатак да брину о његовој роби, затим о намири дугова и потраживања који су забележени у тестаменту. Томко је завештао сребра цркви и фратрима у Сребреници.

Testamentum Tomchi Bersicich

In prima scrivo quello che io aço mandado a Ragusa del mio per salvar per Ziucho, figlo de Iuan Ligatich mandie a ser Marino de Nifficho de Gondola in peçe doe de argento libre XXV per salvar. Ancora per lo dicto mandie in peza I[a] di argento libre quatro la qual dara a Saracin de Bona per debito. Ancora mandie al dicto ser Marino per Radoye conpagno de Gladniza salme sey de zira colada pexa circha libre IIMIIIIC per salvare. Ancora mandie el dicto ser Marino per Veselcho Babçich salme doe di zira collada pexa libre circha VIIIC et salma meza di zachoma pexa libre IIC per salvar. Ancora mandie al dicto ser Marino per Vlatcho, fante de Volchoye de argentiera in uno sachetto libre VIII, mancho onze II per salvare. Ancora mandie per Volchoye de Ocruogli libre III de argento mancho onze VIIII che sto in pei a ser Ziucho de Gondola libre V de pegni d argento li qual pegni o ditto che se de mi al dicto ser Marino tuto questo scripto de sopra o mandato in man del dicto ser Marin de Gondola che lo tiegna in deposito. E voglo che tuto questo scripto de sopra che have el dicto ser Marin del mio che se dia in man deli mey epitropi, et elli façano quello che io scrivo de sotto; in prima voglo che se dia per decima e primicia perperi /quatro. canc./ X. Item voglo che façano raxon li mey epitropi cum ser Tomcho de Bona quello restaro a dare fin a raxon de ducati XL che elli lo pagano. Item voglo che se pagino a ser Marin de Gondola lo resto de perperi IIIC che me mando abatudo ducati C li qual ne resto a dar siando io in Ragusa. Item voglo de tuto lavanço che avança drie quisti debiti de sovra che ave ser Marino de

[1] М. Динић, *За историју рударства у средњовековној Србији и Босни I*, Београд 1955, 52, 95 (= *Из српске историје средњега века*, Београд 2003, 504, 547). Нажалост, недостаје почетак тестамента, вероватно снимак fol. 59.

Gondola. Voglo che se dia ala mia uxor Fumia li mita siando la dicta vignuda in Ragusa, et l altra mita che se dia per l anima mia. In prima voglo che se dia per mal toletto perperi L. Ancora voglo che se mandi uno prevede a Roma per l anima mia. Item voglo che se dia a li frar minuri de Ragusa perperi XX, et ali predegaduri che se dia perperi XX; et ale polçelle voglo che se dia perperi XX; et lavanço voglo che se dia ali poveri, et a chi parera ali mey epitropi io aço qui in cassa mia in Sreberniza libre XVI de argento e azo de plombo cabli XXV. Ancora azo in grano et in altra mercantia fa circha libre IIII. Ancora azo in debiti in Dabisio Stermaç libre III, et lo guadagno de pluy; in Bogoslauo libre III de questo che io aço in Sreberniza, in prima voglo che se pagi a Goicho Obradouich onçe X de argento. Item voglo che se pagi a Raicho Milchouich onçe IIII de argento. Item voglo che se dia a Nichola Pripoglez unze VIII saze III. Item voglo che se pagy a Dimiter Sechersinouich che e menado in Turchia sel vignera once XVI. Et se non vignesse infra dui anni che se dia per l anima sua. Item voglo che se dia a Marliza Michelieuiza per debito libre III. Item voglo che se dia ala usor de Mislien libre II le qual me disse Tomcho li avea per dar ali dicta che io li deve dar al dicto. Item voglo che se pagy a conte Dabisio per debito del pano che io tolsy da Sredan onçe VI de grossi de Sreberniza. Item voglo che se daga de questo che e in Sreberniza ala glexia de Sreberniza libre II zoye libra I per fare el paramento ala glexia e l altra livra ali frari. Item voglo che se dia a don Miclous in San Demitri libra I. Item voglo che se dia a Lencha in Rudnich libra I. Item voglo che se dia per far la piera del molimento el ali poveri libre IIII e tuto lo avanço quello che se trovara in Sreberniza, voglo che sia de mia muglere Fumia. E voglo che siano mey epitropi ser Polo de Gondola, ser Nicola de Goze e Fumia, mia moglere e per questo che o in Sreberniza voglo che faça el dicto ser Nichola e Fumia secondo io scrivo.
Testes subscripti ipsi testamento videlicet:
ser Nicholaus de Goziis
Millaz Bogoyeuich et
Michaze figlo de Veselcho
MCCCCIIII, indictione XII, die nono januari, hoc testamentum presentatum fuit coram domino rectore ser Blasio de Sorgo et iuratis iudicibus ser Ziue de Volço, ser Jacobo de Gondola et ser Marino de Resti, et delatum fuit suprascripto ser Nicholao de Goziis qui iuravit se esse testem ipsius.

Test. Not. 9 fol. 59' - 60

5.

Тестамент Милатка Дражојевића

Тестамент је писан 15. новембра 1390. а регистрован 22. јула 1405. у Дубровнику. Милатко је дуже времена живео и пословао у Новом Брду, где је поседовао знатне некретнине (куће, делове рударских окана), као и другу имовину (новац, сребро, одећу, предмете из свакодневног живота). Његови дужници, као и дугови које је сам имао, били су забележени у пословној књизи која се налазила у Новом Брду, „у рукама мог слуге Радована". Жени Анки, која је живела у Новом Брду оставио је највећи део имовине.

Testamentum Millatci Drasoyeuich Netegme

MCCCCV, indictione XIII, die XXII jullii, Ragusii, coram nobili et prudenti domino rectore ser Johanne de Volçio et jurais judicibus ser Stephano de Lucaris et ser Marino de Caboga, nos Marinus de Lebro et Matcho de Bizia, testes jurati de veritate dicenda, sacramento nobis delato testificamur quod in nostra presencia Millatcho Draxoyeuich Nometocha, sunt plures anni, fecit suum ultimum testamentum in quo quilibet nostrum subscripsisset eius propria manu nomen suum, ipso existente in sua bona et sana mente. Quod testamentum presentavit Baso de Billoye, scriptum in uno foleo papiri manu dicti Millatichi, quod testamentum est infrascripti tenoris.
MCCCLXXXX, die XV novembre. Al nome de Christo amen. Io Millaticho Draxoyeuich Nometocho façe lo mio ultimo testamento siando sano dela persona et cum bona memoria. In prima lasso per decima et primicia perperi V. Ancora voglo che se dia per messe M ai fra menuri de Ragusa perperi quaranta uno et grossi VIII, ali frar predegaduri per mese VC perperi XX e grossi X, a Sancta Maria Mazor per messe VC perperi XX grossi X, ali monasteri dela terra voglo che se dia perperi V per zaschuno. Ancora ale monage de Sancto Blasio de fuora perperi X. Ancora ali lobruxi li quali stano de fuora de la terra, voglo che se lli dia perperi X. Ancora lasso per maltoletto perperi CL, per veste deli poveri. Questo soprascripto se de trare et distribuire questa elemoxina dela caxa mia venderla per zo che se pora haver et lo mio vasselame zo che io aço che se venda. Io azo a Nichxa de Zarro et a Baxo de Billoye in pigno per libre nove de argento zo che li de dare ali dicti io Millatcho ali dicti sie per pegno libre V onze VIIII in zinture doe e de

taze libre VII onze III saza I charati XII ali dicti si se de questo vasselame vendere e pagare li dicti per lor debito. Ancora li debiti che io aço in Nouaberda de zo che io do recever et de zo che io do pagare la o che io so debitore sie scripto in lo inquaterno lo quale inquaterno sie in Nouaberda in le man de Radouan, fante mio, sello inquaterno se perdesse zo che dira Radouan in la sua bontade che sia creduto per li debiti mei che voglo che la dicta se pagi in prima. Ancora per la posession che io azo io Millatcho in Nouaberda desparto de la dota zo che io tolsy in dota de Anche, mogler mia, voglo che se venda para IIII° a Nicola zovene, questo sie una fossa, una altra fossa sie Bosidar para IIII° l altra sie Zuet pari II, quisti si sono pari X. Anche ala fossa de Dragos pari IIII° che io comparai habiando tolto Ancha per muglere, se voglo che la habia de quisti IIII pari ella per si para doa. Et lavanço de quisti pari soprascripti che se venda e che se pagi li debiti. Lo avanzo che se destribuischa ale glexie e ali previdi de Nouaberda et a povere femene. Et anche altre fosse che sono in Nouaberda zo che io tolsy cum Ancha, mogler mia et le caxe che la siano ad ella como cose proprie sue. Et zo che havemo de la ruda al carro et ale fosse deli chisi in corte, voglo che se venda e che se pagi in la douana de Nouaberda zo che semo debituri per lavoreri de le chize a Todra de Gisla como sie scripto in lo inquaderno mio in Nouaberda. Et zo che avanzara dela dicta ruda che sia ad Ancha che faça boni per l anima nostra. Ancora voglo che Ancha, mogler mia haba dela caxa mia per lo don che io li faço perperi octocento de grossi de Ragusa. Et lo taçe sue che sono V indorade et zentura una ella si li a in sue mane. Ancora li do dele mie zenture, una la qual ella porta in stessa. Ancora voglo che se dia ad Ancha se lla vora stare in Ragusa tuto lo letto mio, et la mitadi dela massaria. Et l altra mitadi ala sorella mia et ali soy figloli, et se non vora stare la mia muglere in Ragusa che haba lo letto la sorella mia e li soy figloli. Ancora ala sorella mia cum li soy figloli perperi IIC. Et li drappi mei mantelli e gonelle e capuzi, ancora voglo che se desse ala nepoza mia, ala figlola de Radoslauo frar mio, zentura I la qual sie sopra la pantalua verde pexa libre II, et perperi C de grossi. Anche voglo che se dia alo mio nievo fra Stipcho perperi C chel pregi dio per l anime nostre. Ancora voglo che se compari peza I de stametto per perperi L, et che se stavi/.../* e parte de questo pano al barbano mio a Maroye e ali soy figloli et a Bogdan cum li figloli. Ancora lasso a Radouan Radetchouich p/.../* e lo mantello del meschio partido e taza I de onze V indorada che sie in

* Оштећено на рубу листа.

casa et taze doe indorade; et li coxoleri VI pexa onze XXIII che se dia ala sorella mia Ratcha e anello mio d oro cum la cormola blancha a Thomcho de Grampa che se desse perperi XXV. Ancora che se desse a Ziucho de Poza perperi XXV perche io habi affare cum esso in mercantia. Al fante Ratcho che se dia perperi XV lo qual ando cum mi. Et se voglo sello avançasse qualchi dinari destribuando quisti sovrascripti che quelo che avançasse se pagi per lo debito del frar mio Radoslauo per miglor modo che parera agl epitropi, voglo che sia epitropo ser Michele de Menze, ser Dimcho del Uetrano e ser Tomcho de Grampa, e ser Baso de Billoye, e ser Ziuco de Stanissa e ser Rusco de Cotrullo et che lasso ali dicti l anima mia che li sia arecomandata de zo che li paresse renovar per anima nostra che non siamo tignudi domino Yesus Christo li ad una l anima nostra in regnum. Amen. Hoc autem testamentum et cetera.

Test. Not. 9 fol. 71-72

6.

Тестамент дон Андрије Грегуровића

Тестамент је писан 29. новембра 1404. у Новом Брду а регистрован 1. априла 1405. у Дубровнику. Дон Андрија је завештао сву имовину у Дубровнику свом рођаку и његовој деци.

1405. die primo mensis aprilis
Ragusii, coram nobili et prudenti domino Martholo Marini de Zrieua, honorabili rectore Ragusii et iuratis iudicibus ser Marino de Bona et ser Marino de Chaboga. Ego Radoslauus Ponosseuich testis iuratus de veritate dicenda modo sacramento testificor quod dompnus Andreas Greguorouich, nepos dompni Plantexa, presbiter in Nouaberda fecit suum ultimum testamentum ut infermus apparebit. Et in millessimo et indictione predictis die vero XXVII octubris Brancho Camarich et Pribislauus Ziuchouich, testes iurati et examinati in Nouaberda per ser Benedictum de Gondola, consulem et ser Matheum de Croxi et ser Marinum de Goze, iudices electos per dominum rectorem et comune Ragusii ut apparet in libro Minoris consilii millessimo et indictione predictis die XXX augusti dicxerunt et testificati sunt quod infrascriptum testamentum dicti Andree factum fuit in eorum presentia ipso dompno Andrea existente in sua bona memoria quod Radoslauus Ponosseuich scripssit eum. Cuius testamenti tenor talis est:

Copia testamenti predicti di 29. novembris 1404.
Io don Andrea Gregurouich, nievo de don Plantexa faço mio ultimo testamento cum bona mia memoria e sana. Prima lasso a Sancta Maria per decima ducato uno d oro. Io don Andrea aço I caxa in Ragusa in lo sestiero de Sancto Piero de Ragusii la qual caxa a mi vene de don Plantexa mio barbano. Et mo al presente la dicta caxa io laso a Gonez Letonich et ali soy figloli che possa vendere et donare et far zoche li plaxe. E sye aço a Decho, madre de Tuodro de Gisla, casella I [a] in la qual casella sie carta I de notar, zoye dela dicta caxa et uno saltier e tovagle e linzoli, tuto questo lasso alo dicto Zonez dela dicta caxa a la clave don Gorgii Fiso. Sovra questo lasso mio epitropo Ginez Letonich. Io Radoslauo Ponosseuich sum testis. Et Brancho Camarich et Stanissa Petchouich et Pribislauo Giuchouich.
Quod testamentum fuit autenticatum per dominum rectorem et iudices curie Ragusii. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

На маргини: pro testamento dompni Andree de Nouaberda

Test. Not. 9 fol. 74

7.

Тестамент Милоша Зуготића

Тестамент је писан 17. септембра 1405. у Дријевима а регистрован 27. септембра 1405. у Дубровнику. Најпре је Милош навео имена веровника и износе дугова које је требало измирити. Својој браћи Веселку и Младену оставио је трговачку књигу са уписаним дужницима. Милош је наследницима завештао некретнине и робу (коже, олово и др.), које је имао у Дријевима, Стону и Дубровнику.

Testamentum Milossi Zugotich

MCCCCV, indictione XIII die XXVII septembris, Ragusii.
Coram nobili et prudenti viro domino Michaele de Lucharis, honorabili rectore civitatis Ragusii, et juratis judicibus ser Dobre de Challich, ser Nicolao de Gondulla et ser Marino de Bona. Ego Francho de Georgio testis juratus de veritate dicenda meo sacramento testificor quod Millos Zugotich in presentia nostra et in presentia Radoslaui Obugan et Vlatichi Tutepich et Maroe Radossalich de presenti mensis septembris in Narento

in bona eius memoria existens licet infirmus corpore fecit et condidit eius ultimum testamentum ut in cetulla eius testis coram vobis suprascriptis dominis rectore et judicibus presentata continetur. Cuius testamenti in dicta cetulla descripti tenor de verbo ad verbum talis est.

In Christi nomine amen. Anno domini nostri Ihesu Christi ala sua nativitade corente MCCCCV, ale di XVII septembrio, in mercato de Narente. Io Millos Zugotich facio lo mio ultimo testamento cum bona e sana mente mia. Lasso Sancta Maria lo decimo primicie ducatto uno. E mo lasso del mio haver infra le cosse, taze e zenture e altre argentiere et in contadi et in arzento et in roba fuora la massaria de chaxa zoe in conse maçor et de vallor perperi mille e zinquecento e pecce V de pagni e libre cento de pever. De questo voio che se debia dar a Franussa, uxor mia la sua dotta perperi trexento. Item o stado debitor a ser Nicolin et ser Zugno de ser Marin de Gondolla cum li lor fradelli ducati ducentovinti d oro, deli qualli o dato perperi duxento. Item li o assignato sovra Nicola protouistiar per le mie zumente le qual tolse da mi ditto Nicolla protouistiar per ducati centovinti d oro, per li qual ditti ducati haveno li diti ser Nicolin et ser Zuncho la obliga del ditto protouistiar scrita in canzelaria de Ragusa. Et lo avanzo voyo che lo se debia pagar et si li priego che non façano torto ali mei redi. Item tutto lo avanzo del mio lasso ale mei redi, zoe ale mie fiolle II, salvo anche voio che se debia dar ale mie doe nepoce fiolle de Radissa, mio frar a zaschaduna perperi quaranta e ala mia fiolla bastarda la chaxa quella che e in Stagno. Et se alguna de le dite mie fiolle morisse, zoe legittime che debia lassar al altra over se tutte do morisse che quello li lasso se daga per le nostre anime. Item agio in Stagno de pelle montolline, becune, berscouane e scorze messedade pelle VIICL et libre VC de piombo in pezetti. Item lasso la massaria çoche havemo in chaxa che sia a Franussa cum le soe fiolle e mie. Et ancora lasso a Vesselcho et a Mladien li inquaderni cum li debitori, zoche podesseno scoder tutto che sia ali ditti mei fradelli. Item voyo che se debia dar perperi VII per cantar le messe de Sancto Greguero per l anima mia. Item voyo che se debia dar de lo meyor mio ala gliexia de Sancto Vido a Narente perperi sedexe. Pitroppi Radin de Illia el suo fiol Palcho e Budislauo Priboeuich et Mladien Zugotich cum so fiol Stieppan e Bratoslauo, genero de Matcho de Drinchas et Millutin Russoieuich, e che la polliça e creditta la qual scrivo de li pegni per quanto sta et de qui homo. Qua testificatione suprascripti Franchi de Georgio testis intelecta et recepta cetulla /tenoris. canc./ testa...*

* Није довршено.

Test. Not. 9 fol. 74 '

8.

Тестамент Милана Мрђића

Тестамент је писан 28. децембра у Новом Брду. Година није наведена, а реч је вероватно о 1400, јер се Милан помиње као покојни 8. децембра 1401.[2] *После испитивања сведока у Новом Брду и утврђивања аутентичности, тестамент је регистрован 17. јула 1407. у Дубровнику. Милан је навео сва покретна и непокретна добра која је имао у Дубровнику, Србији и Венецији (куће, тканине, сребро, злато, коже и др.), затим пословне партнере, дуговања и потраживања. Део имовине разделио је члановима породице - жени и деци, а о остатку требало је да одлуче епитропи. Именовао је извршитеље тестамента за Дубровник и за Ново Брдо.*

Testamentum condam Millani Mergich

MCCCCII, indictione X, die ultimo mensis junii, Ragusii. Coram nobili et prudenti domino rectore ser Andrea de Volço et juratis judicibus ser Marino de Bona et ser Marino de Chaboga, Ruschus de Cotrullo testis juratus de veritate dicenda suo sacramento legiptimo testificatus est dicens fuisse asignatus in testem per Milan Mergich quando condidit hoc eius ultimum testamentum ipso existente in sua bona et sana memoria in Nouaberda parcium Sclauonie et sic se subscripsit in dicto testamento. MCCCCVII, indictione XV, die XVII mensis jullii, Ragusii. Coram domino Marino de Bodazia honorabili rectore communis Ragusii et juratis judicibus ser Simeone de Bona, ser Junio Tripe de Georgio, ser Jacobo de Gondola fuerunt presentate litere responsive scripte per consulem et per rectorem et judices Ragusii ad civitatem Nouaberde pro examinando Cudelin Daboyeuich testem subscriptum dicto testamento Millani suprascripti absentem a civitate Ragusii comorantem in civitate predicta Nouaberde ad artem mercanciarum. Cujus tenor literarum de verbo ad verbum sequitur in hac forma. In Christi nomine amen. MCCCCVII, a di XV luglo. Signori per lo presente portadore de questa litera recevi una letera dela vostra signoria et in la dicta el testamento de Milan Mergich in loqual ne scriveti et comandati che dovessemo examinar Cudlin Daboyeuich sel fo guarente al dicto testamento. El qual Cudlin fo clamado davanti de nui Andrea de Z. de Volço, Marin de

[2] Уп.: Р. Ћук, *Делатност дубровачког трговца Луке Милановића двадесетих година XV века*, Историјски часопис 38 (1991) 19-21.

Prodanello et Marin de Zugno de Sorgo e fo domandado secondo la vostra signoria ne scriveva. El quale Cudlin confesso per so sacramento: in prima vezando el dicto testamento disse che l era el testamento de Milan Mergich et che l fo teste asignado al dicto testamento in Nouaberda facto siando sano et in bona memoria lo dicto Millan. E lo dicto testamento ve mandemo intercluxo in la presente letera etc. Quibus testificationibus predictorum Ruschi et Cudlin vixis, auditis et intelectis prefatus dominus rector cum dictis judicibus dictum testamentum autentificaverunt quod sequitur in hac forma.

Al nome de dio adi XXVIII decembre siando in Nouaberda io Millan Mergich cum bona e sana memoria faço lo mio ultimo testamento. In prima lasso a Sancta Maria Mazor de Ragusa per decima e primicia perperi tri ; lasso per mal toleto perperi L ; lasso a Sancta Maria Mazor de Ragusa per messe perperi V; ali frari minori perperi tri e li predegaduri per messe perperi III. Item lasso a Sancto Gorgi de fuora de fuora dela mura perpero I; lasso a Sancto Elisio de fuora perpero uno; lasso che se mandi I^{o} prete a Roma per l anima mia. Et che se li dia da perperi 30 in zo. Item lasso a la mia coxina Marussa perperi V. Item lasso che se dia ali preti de Nouaberda per messe perperi X; lasso a Sancto Nicola de Ragusa del borgo perperi tri. Lasso a domina Maria de Nouaberda per consciencia perperi V. Lasso a Pauel, mio fante che li son debito perperi XXV. Ancora voglo che se li dia al dicto Pauel sel vora scodere li mei debiti di plu perperi XX et brachia octo de panno morello lo qual lasso in caxa de onza I lo braço. Item lasso a Radichio, mio nevode che sta cum mi che se li dia deli mei boni perperi cento, et che atenda ascodere li mei debiti e che siano tignudi. Et quisti dinari sopradicti se debia trare de li mei boni li quali lasso in Nouaberda o in Ragusa o in Vinexia. Prima lasso in Nouaberda in debiti che se scoda libre CXXII onze IIII. Item lasso in panni in caxa a Nouaberda et carta e oro filado libre XXII e onçe 3 de valuda. Item lasso de pelame de becaria in caxa caui mille quatrocento setanta uno le qual gosta libre XV d argento. Item in Vinexia de pelame mandado per mio nome a ser Mathio de Gradi e a Marin so fradello caui mille cento quaranta octo le quale me gosta fin a Ragusa libre XVII de argento. Item me de dare la caxa in la qual io sto che la aço facta cum li mei dinari libre VI onze V. Item me de dare li epitropi de Les orexe perperi CLXX li quali li do per mio nome ser Mathio de Gradi. Item porto cum mi a Ragusa libre quarantaquatro d argento de li quali dinari lasso scondandose li debiti, et vendandose le cose sopradicte. In prima se debia dare oltra e lasso de sopra a ser Luca de Bona che gli do dare ducati CXVIII d oro. Ancora che se dia a ser Marin de Bona zo che debio dare per resto ducati CLXXXXVIII. Ancora

a ser Machoye de Baraba debio dare ducati VCLXIII 1/2 . Ancora a Martolo de Goze ducati CXV li quali li sono debito destribuendose lo mio testamento como o dictto de sopra zo che avanzasse ultra se le mie figlole vivesse se debia maritare. Et che haba zaschuna per maritaxon como parera ali mei epitropi, et ala mia muglier Stana sopra tuti la lor madre, et selle morisse che muorano ali fradelli loro e mei figloli Luchxa e Piricho, et selli morisse avanti che elle se maridasse che muora ale sorelle e che vada de herede in herede. Item lasso ala mia muglere Stanula sella se volesse maridare ultra la dota ducati XX d oro. Et tuta la masaria che e in caxa che sia deli mei figlioli. Et se la dicta no se volesse maridare che sia dompna, et madona e patrona sopra dicti. Et poy la morte che lla possa testare deli mei boni perperi L per l anima sua. Lasso li mei epitropi ser Mathio de Gradi et Radin Illich et Nixa de Mercino. Et in Nouaberda lasso che sia ali mei debiti a scodere et a rendere raxon ali mei epitropi ser Todro de Mlaschagna et Pribigna orexe Millosseuich, et Marinze Millosseuich et Radoslauo orexe et Ratcho spiziale e siando la mazor parte deli li sopra dicti possa fare como tuti. Li quali prego che per amore de Dio atendar li mey facti. Io lasso a Pribigna a merzo (?) brachia XVII de pano da Como verde che io o in caxa a Nouaberda per amore, et a ser Todro Mlascagna a Radosauo orexe a Ratcho spiziale a zaschuno asspri X . Et a questo mio testamento sono guarenti ser Marino de Gradi et a ser Volço de Babalio et Grube de Ragnina, ser Marin de Gondola, /ser. canc./ Ruscho de Cotrullo et Ratcho spitial scrisse questo testamento. Et hoc testamentum nullo testimonio rumpi posit.
Додато:
Pro testamento facto in /Ragusio. canc./ Scutaro respice in libro testamentorum MCCCCI, indictione nona, die vigesimo secundo marcii, ad cartas IICXXXVIIII. Et invenies alliud testmentum factum ad insulam S. Sergii pertinentiis Scutari.*

* Овај тестамент се не налази у сачуваним књигама тестамената.

Test. Not. 9 fol. 87 ’- 88’

9.

Тестамент Анке, жене Милатка Дражојевића

Анка је умрла у Србији. Пред смрт је оставила усмени тестамент, што је, према дубровачком статуту, испитано и проверено саслушањем сведока током априла 1408. Међу сведоцима помиње се и дон Михал из Новог Брда. Анка је сва добра у Новом Брду оставила својој братаници и њеним синовима.

Testamentum Anche, uxoris condam Millatci Neteg defonte in Nouaberda

MCCCCVIII, die V mensis aprilis, Ragusii. Cum coram domino Simone de Bona, honorabili rectore communis Ragusii et iudicibus curie ser Johanne de Volcio, ser Stephano de Lucaris, ser Marino de Bona, et ser Marino de Caboga comparuit ser Junius Tripe de Georgio tamquam aduocatus Callojirgij, filii Agne filie Filipi fratris Anche, olim uxoris Millatici Netegh, petens et requirens quod cum Ancha predicta mortua fuerit in Sclauonia, et oretenus fecerit testamentum suum per predictos dominos rectorem et iudices eligantur consul et iudices ad interrogandum et examinandum testes qui fuerunt presentes testamento dicte Anche secundum formam statuti Ragusii de testamentis factis extra Ragusium propter quod dicti domini audita dicta peticione et requisitione et intelecto tenore statuti predicti eligerunt consulem et iudices ad examinandum testes dicti testamenti per infrascriptum modum videlicet:
El rectore de Ragusa cum li zudexi dela corte ser Zohane de Volço, ser Stephano de Lucari, ser Marino de Bona et ser Marino de Chaboga ali nobili et savi ser Todro de Mlaschagna, ser Zore de Palmota et ser Benedetto de Gondola in Nouaberda salude. Perche habiamo intexo che Ancha, uxor che fo de Millatcho Neteg, nostra citadina, mori in quelle parte de Sclauonia, et per alcune informatione scripte de qua per li officiali de Nouaberda pare che ella fesse so testamento deli beni soy per la qual cosa habiamo electo vui ser Todro consolo et ser Zore et ser Benedetto zudexi per examinar li guarenti del dicto testamento de li qual guarenti mostra che don Michal prevede fosse uno deli dicti guarenti et altri boni homeni. Unde nuy ve acometemo che deligentemente debiati examinar li gvarenti che se trovano essere stadi presente quando la dicta Ancha fe et ordino el dicto so testamento per sii sagramento zascuno per sii et cetera, como plu destintamente se contiene in la dicta letera. Die XX aprilis 1408. recepta fuit responsio in forma sequenti. Signuri demove a savere como a di 2. de aprile per Radoslauo curer presente recevessimo una vostra letera in la qual se contegnea che debiamo

examinar la guarentexia del testamento de Ancha che fo uxor de Millatcho Neteg, et perche in la vostra letera fo per zudexe cum nui Benedetto de Gondola et quello dicto Benedetto se absento perche sie in corte del signore et nui tolsemo in luogo so Zohane de Saracha li quali nui dicti examinassemo don Michal prete che fo patrino dela dicta Ancha. Lo qual don Michal disse per so sagramento: siando Ancha ala morte disse cum la bocha sua, voglo et lasso tuto lo mio bene lo qual e qui et la dove se trovasse ad Agna et ali figloli soy, zoye nieva mia, figlola del mio frar Felipo, et che altri non haba niente, salvo li dicti. Ancora examinassemo Stoisa, frar de Ceruatino Teuertchouich, lo qual disse per so sagramento che siando Ancha ala morte andai dala dicta, la qual domandai havuti facto testamento dele cose vostre. La qual Ancha me disse in presentia mia et de don Michal et altri li qual sono morti, zoye fo Pauel Ligatich et Grubaze so frar et Jacob Nichoyeuich. Voglo et lasso tuti li mei boni i quali sono qui et dove se trovasse ad Agna et ali soy figloli zoye, nieva mia, figla del mio frar Felippo, et che altri non haba niente, salvo li dicti. Altri non havessimo che examinar perche sono morti. Et altri multi dixeno per a dita como la dicta Ancha lasso li soy boni ali dicti et cetera.
Unde dominus Simon de Bona rector et iudices ser Johanes de Volcio, ser Stephanus de Lucaris et ser Marinus de Chaboga auditis et intelectis atestationibus supradictis et examinato diligenter statuto posito sub rubrica de testamentis factis extra Ragusium et cetera, autenticauerunt atestationes predictas scriptas superius, et testamentum domine Anche oretenus factum ut supra. Hoc autem et cetera.

Test. Not. 9 fol. 108 – 109.

10.

Тестамент Декне, жене Дујма из Котора

Тестамент је састављен 16. августа 1408. а регистрован 22. августа 1408. у Дубровнику. У тестаменту Декна помиње двојицу дужника из Трепче, који су јој дуговали сребро. Декнини епитропи требало је да пронађу њене пословне књиге, које су се налазиле код Павла Трифуновог у Трепчи.

Testamentum Dechne, uxoris Duymi de Catharo

In Christi nomine amen. Anno eiusdem nativitatis millesimo quadrigentesimooctauo die XXII augustii, Ragusii. Coram nobili et sapienti viro

domino Nathale de Procullo, rectore et judicibus curie ser Johanno de Volçio et ser Marino de Chaboga. Nos Nichola condam Milse et Marinus de Georgio, testes jurati de veritate dicenda, nostro sacramento testificamur quod Dechna, uxor condam Duymi de Catharo in nostra presentia suum condidit testamentum quod nobis dedit in scriptis sic dicens.
MCCCCVIII, die XVI agosto. Io Dechna, uxor de Duimo de Catharo faço lo mio testamento ultimo cum bona e sana mente. In prima lasso per decima et primicia a Sancta Maria grossi quatro. Ancora lasso ala filastra de Mila gonella una et camuxa una la qual sie negra. Ancora lasso a don Mathio, mio pare spirituale perperi V. Ancora lasso ala mia sorella Brata perperi V. Ancora lasso ali predigaduri uno tapedo. Ancora lasso a Vocoslaua, uxor de Cranço tovagla una de perperi VI. Ancora lasso per le messe de Sancto Greguoro perperi V. De me dare Radoslauo Gostimirouich libra una et unça una de argento. Ancora me de dar Pauel de Tripun libra una et unze tre de argento. Quisti dibituri sono in Tripze, voglo che li cerchino li mei epitropi. I mei quaderni li qual sono in Tripze quilli li quali me son debiti li quali /sono. canc./ inquaterni sono a Pauel de Tripun. Ancora lasso a Nicoliça Giurgieuich fazoletti diexe. Ancora lago a Radoslaua famiglo de Kalenda Comarouich fazoletto uno. Ancora lago a Staniza famiglo de Dimitre de Tripun fazolo uno, fazolo I. Io Dechna azo a dare a Dimitre de Tripun perperi undexe. Ancora me de dare Pauel de Martinouich fazoletti XVI li quali li dei a vendere. Et dre la mia morte che se dagano de zo che se venderano quisti sedexe fazoletti a Dimitre de Tripun perperi XI. Ancora me de dar Pauel Tripunouich fazoletti XVI che me li venda per mi. Ancora lago a Nocoletta, uxor de Dimitre de filo di lin sutile lo qual sie in cassa mia, lago li mei epitropi Stano de Elia, Dmitre Tripunouich et sorella mia Brata.

Test. Not. 9 fol. 111-111'

11.

Тестамент ђакона Пасквала Бобаљевића

Тестамент је састављен 11. фебруара 1405. у Дубровнику. Ђакон Пасквал је навео дуг који је требало да се исплати Жори Палмотићу. Дуг је износио 250 перпера, од чега 100 за коње, а 150 плебанату новобрдском, о чему постоји исправа у дубровачкој канцеларији.

Testamentum diaconi Pasqualis

In Christi nomine amen. Anno ab ipsius nativitate millesimo quadragentesimoquinto, indictione terciadecima, die undecimo mensis februarii, Ragusii. Coram vobis testibus infrascriptis ego diaconus Pascasius de Babalio, canonicus maioris ecclesie Ragusine, secundum consuetudinem nostram ancianam facio meum ultimum testamentum de fructibus primi anni canonicatus mei. In primis dimitto pro decima et primicia Sancte Marie yperperos tres et pro missis cantandis yperperos quindecim in Sancta Maria, Sancto Dominico et Sancto Francischo yperperos quinque pro qualibet ecclesia. Item dimito nobili viro domino Gore de Palmota yperperos ducentos quinquaginta, centum pro equo et centum quinquaginta quos acomodauit mihi pro expensis versus plebanatum Nouimontis pro quibus habet scripturas in cancelaria super me. Item dimitto Rusice mee yperperos trecentos viginti quos habeo recipere super patrimonium. Item dimito Radiçe yperperos ducentos quos dimisit mihi frater meus Petrus pro eius maritatione. Item dimito pro maltoleto yperperos tregintaquinque pro consciencia si aliquod habeo aquisitum non licitum. Item omnia mea mobilia omnem meam successionem ad me pertinentem cuiuscumque modi et quiquid in domo habeo dimitto omnibus nepotibus et neptibus fratrum meorum Rusco et Petri, scilicet Andree et Pircho, Rusice, Dobrule, Anucle, Margarite, Martiçe e Marie habitantibus mecum in domo mei canonicatus cum dei benedictione amen. Et facio meos epitropos dominum Dominicum de Ribica canonicum et nobilem virum dominum Gore de Palmota. Testes sunt ser Marinus de Chaboga, iudex et Ruschus condam ser Christofori testis descripti in dicto testamento. Qui dyaconus Pasqualis /obiit die. canc./ sepultus fuit die XVI mensis octobris sub MCCCCVIII /die. canc./ prima indictione.

Test. Not. 9 fol. 113

12.

Тестамент Мароја Бутровића

Матија Градић, Марин Милчетић и Јаков Водопија јављају да су саслушали сведоке по тестаменту Марина Бутровића. Шаљу њихове изјаве и препис тестамента, учињеног 16. октобра 1408. године у Сремској Митровици, предатог Богоју Маројевићу из Шумета у Смедереву. Сведок Ђурек Катић изјавио је да је он писао тестаменат. Бутровић оставља све своје имање сину Андреји (Андрушку); наводи и да му је деспот Стеван Лазаревић остао дужан 450 либара, да би дубровачка господа помогла његовом наследнику да тај дуг наплати.

Testamentum Marini de Butro

Millesimo quadrigentesimo nono indictione secunda die quinto junii Ragusii. Coram domino Marino Martholi de Bucignolo rectore communis Ragusii et iudicibus ser Luca de Bona, ser Blasio de Sorgo et ser Paulo de Gondula. Ser Mathcus veniens de partibus Sclauonie presentavit literas infrascriptas cum testamento Marini de Butro in illis intercluso, quarum literarum tenor et dicti testamenti talis est. In Christo amen 1409. die XIII maço. In Bilgrad. Ala vostra signoria demo a saver como Andrea de Butro ne presenta I letera de la vostra signoria in laquale se contignia che Mathio de Gradi et Polo de Bratcho et Jacomo de Vodopia dovesse examinare el testamento de Maro de Butro per lo modo che in la dicta era scripto. Unde non trovandose li presenti Polo de Bratcho tolsemo in so scambio Marin de Milçe et fessemo vignere li testimonii davanti de nui per examinargli. Et prima Bogoye Maroyeuich de Zunchetto si prexento una cedula laquale ve mandemo intercluxa in questa loquale fermando per so sagramento dixe quello esser lo testamento de Maro de Butro a lui dado per lo dicto in Smedereua siando infermo del corpo et sano de la mente lo dicto Maro. E li prexente fo Giurcho de Jachussa, Viticho Ziuoyeuich et Giurech Catich. Giurech Catich examinado per so sagramento disse in tuto et per tuto como Bogoye. Et tanto piu dixe che lui a scripto el dicto testamento. Giurcho de Jachussa dixe in tuto et per tuto como Bogoye tanto plu che el dixe haverse testado in lo dicto testamento. Viticho Giuoyeuich disse in tuto et per tuto come Giurcho de Jachussa. Et cosy lo principale testamento mandemo a la vostra signoria. Et la copia tracta de verbo ad verbum lagema in man de Jacomo de Vodopia bolado de bolla de Mathio de Gradi. Altro per la prexente non

havemo a dir. Christo mantegna la vostra signoria. Mathio de Gradi, Marin de Milçe et Jacomo de Vodopia. Tenor autem testamenti est talis. Al nome de Dio anno 1408. di 16. octubris in Sancto Dimetro. Io Maro de Butro faço lo mio testamento ultimo cum bona mente. Prima lasso a la glesia per decima et primicia pp. trenta. Et lavanço zo che se trova del mio haver pizolo et grando zoye in argento in pegni in debiti in caxe et caxali, ramo, plombo et ogne cose donde se podesse trovare del mio haver lasso al mio fiolo Andrea. In la sua description che lo dicto Andrea debia far ben a le sue sorelle a le mie figlole. Et per lo debito de misser lo despotto zo che me die dare tuto se scripto per ordene in lo inquaterno mio me die dare libre quatrocento et cinquanta, questo scrivo per miglor testimoninaça che li mei signuri de Ragusa aidino el mio figlolo a trar questo debito. Sopra questo testamento non faço epitropo neguno, altroche lo mio figlolo Andruscho et a lui lasso ogne cosa pizola et grande de tuto in tuto ch el sia signore epitropo in la sua description si como io ho acomesso ch el debia fare et atendere. Quibus examinacionibus et literis cum testamento vixis et intelectis ipsum testamentum fuit debite auctenticatum et publicatum. Et nullo testimonio rumpi possit.

Testamenta Notariae 9 fol. 123
Објављен: М. Динић, *Грађа за историју Београда у средњем веку,* књига II, Београд 1958, 13-14.

13.

Тестамент Јунија Соркочевића

Тестамент је писан 9. септембра 1409. у Трепчи, а регистрован 21. октобра 1409. у Дубровнику. Јуније је најпре навео дугове (сребро, тканине, новац и др.) које је потраживао у Србији. Међу његовим дужницима била је и госпођа Мара Бранковић. Своја велика покретна и непокретна добра у Дубровнику (куће, винограде, тканине, сребро) и Трепчи (кућу, сребро, тканине, затим делове рударских јама и топионице, у којима су му компањони били Матија Рибичић и војвода Пашајит) завештао је наследницима – четворици синова (један од њих је био незаконит, живео је у Трепчи и, уз Јунијеву помоћ, бавио се рударским пословима), кћеркама и жени.

Testamentum condam Junii Juanni de Sorgo

In Christi nomine amen. Anno eiusdem nativitatis millesimo quadrigentesimonono, indictione secunda, die vigesimoprimo mensis octubris. Coram domino Matheo de Gradi, honorabili rectore communis Ragusii, et judicibus ser Dobre de Calich (ser Luca de Bona. canc.), ser Blasio de Sorgo et ser Paolo de Gondola, fuerunt lecte litere responsive misse prefatis dominis per se Dominichum de Babalio, consulem, et ser Andream Z. de Volcio et ser Dominichum A. de Menciis, judices electos ad examinandum testes testamenti Junii Iuani de Sorgo defuncti in Tripze, parcium Sclauonie. In quibus literis responsivis continetur in effectu quod dicti consul et judices, volentes parere mandatis eis factis per regimen Ragusii, in primis examinarunt Sergium Petinich, qui suo sacramento dixit quod dum esset vocatus pro parte dicti Junii ad domum ipsius Junii, dictus Junius dedit michi unam cedulam in qua erat testamentum suum scriptum manu eius filii et rogavit me ut illud deberem esemplari et retrare. Et sic exemplavi (t. canc.) totum. Et Dimiter Glubisich, qui juravit sacramentum quod fuit penes dictum Junium quando ipse rogavit dictum Sergium quod retraret et exemplaret dictum testamentum manu sua et sic retracxit et exemplavit. Et similiter Zeuetcho Vlacanouich dicxit suo sacramento quod vocatus fuit presens una cum dicto Dimitrio et Sergio quando Junius existens in sua bona memoria dicxit dicto Sergio volo quod exemplares hoc meum testamenttum. Qui Sergius exemplavit de verbo ad verbum dictum testamentum, quod vobis mittimus interclusum in literis nostris. Quibus diligenter vixis et examinatis, predicti domini rector et judices firmarunt et autenticaverunt illud. Cujus quidem testamenti tenor talis est.
In nomine Christi amen. MCCCCVIIII, di VIIII° de septembre, in Tripze. Io Çugno de Yuane faco lo mio ultimo testamento cum bona et sana memoria mia. In prima lasso per primicia et decima a Sancta Maria in Ragusa perperi sei. Ancora aço del mio in Ragusy a Bencha uxor mia d argento libre cento vinti quatro. Ancora aço del mio in casa mia in Ragusy pezze nove de panni le qual gosta ducati doxento sey. Ancora aço a Nichxa Ratchouich d argento libre XX onze IIII sagia I . Ancora lasso in man de Mathio de Ribiza et Çohane, mio filio in prima che ne de dare domina Mara d argento libre cento nove onza una sagia quatro. Ancora aço a li dicti in debito libre vinti per le quale anno boni pegni in caxa. Ancora aço a li dicti in debito libre vinti per le quale anno boni peigni in caxa. Ancora aço in debiti libre quaranta quatro, unze cinque. Ancora aço in peze dodexe et braça quaranta sey de panno li qual montano libre octanta de argento. Ancora aço in cordelle de oro et botuni de perle che

monta libre diexe de argento. Ancora aço de grossi de monede slaue a pexo libre quindexe. Questo debito de soprascripto che se in Sclauonia e panni e pegni e perle e grossi sie della conpania; salvo de questo deno dare a mi tanto quanto dira lo mio quaderno blancho lo quale e ordenado per mandare cum lo testamento a gl epitropi mei e lo resto zo che restara se do partire a tre parte; una parte a Mathio et doe parte a mi cum lo mio figlolo Zohane. In prima voglo quelle libre cento vinti quatro le quale sono a Bencha che se dia per dote ale mie doe fiole a Jellussiça et a Marosiça tanto a una quanto al altra per mitade. Ancora do a dare io Zugno a Bencha uxor mia per la dota perperi trexento et se la dicta Bencha se volesse maridare dela soprascripta raxon mia voglo che li se pagino perperi trexento; et anche voglo che si li daga del mio perperi sette cento. Ancora che se li daga li soy drappi tuti et se Bencha non se vora maridare, voglo che li mei figloli la haba per madre et per madona et che neguno non li possa esser contrario in raxonevel cosa. Et se per lo pecado morisse alcuna dele mie fiole avançi che l avesse l erede, voglo che la mitade deli dicti grossi che sia ali mei fioli li quali sera vivi, a Zohane e a Stipcho e a Michoz, et l altra mitade voglo che se dia per l anima mia a chi parera meglo ali mei epitropi. Ancora voglo che se dia ali fra minuri de San Francescho in Ragusy perperi vinti che digano messe per l anima del padre mio et per l anima mia. Ancora voglo che se dia a li fra predegaduri de Sancto Domenego in Ragusi perperi quindexe per l anima dela madre mia et per l anima mia. Ancora voglo che se mandi uno prete a Sancto Piero a Roma chel pregi dio per l anima mia. Ancora voglo che se togla perperi cento de grossi et che se diano a poveri in spedali over a chi parera meglo ali mei epitropi per l anima mia. Ancora voglo che se toglano perperi cento et che se partano per le glesie de fuora de Ragusy over dove parera meglo a gl epitropi partali ali poveri. Ancora voglo che se toglano ducati sei de oro et che se faça uno anello et che se dia a Paruola, sorella mia per amor mio. Ancora aço una vigna mia in Poliçe la qual havemo tolta dali texureri che li paginno ogne anno perperi X la dicta vigna cum ogne sue raxune et pertinencie, lasso ali mei figlioli soprascripti. Ancora aço una altra mia vigna in Brenno la quale lasso cum ogne sue raxune e pertinencie a li predicti mey figloli. Ancora aço una vigna in la Punta in Colna et la dicta lasso ali dicti mei figloli. Ancora aço caxa I in Ragusy in la qual sto la qual lasso ali dicti mei fioli cum ogne sue raxune et pertinencie. Ancora aço doe caxette de legname in Ragusy in la ruga de ser Ziue de Goze, le qual caxe alo teren deli texureri. Le dicte case laso ali dicti mei fioli. Ancora aço una caxa in Tripze in mercado facta cum ligname e la camara de zo cum muro, la qual me gosta libre vinticinque, la mitade dela dicta casa che se da la

banda dela caxa de Giurcho Masinich lasso ali sopradicti mei fioli. Ancora aço uno fiolo mio bastardo in Tripza a nome Gorgy al qual lasso l altra mitade dela dicta caxa, dela qual casa voglo che Zohane cum li soy fradelli pagy ogne anno unçe sei de argento, et Gorgy per la sua mitade unze sey ogne anno ala glexia de Tripze a Sancta Maria o stagando li dicti in la dicta casa o la dando ad afficto ad altri. De questa libra una, voglo che haba la dicta glexia unze tre, el plebano unçe tre, et ali prevedi capelani unçe sey. Voglo che li dicti mei fioli siano tegnudi a dare ala dicta glesia la dicta libra d argento per fin che dura la caxa. Et se per caxo sera brusada la dicta caxa over rotta dala oste voglo che li dicti mei fioli non siano tegnudi a dare niente. Et se mio fiolo Gorgy non havesse de ruda niente ali pari soi li qual a paunado cum mio aido, et volesse vigner et ad abitar cum li fradelli in Ragusy a far mercadantie, voglo che si li dia del mio perperi doxento. Et sello dicto havera de ruda e vora habitare in Sclauonia voglo che no li sia dato niente deli dicti yperperi. Ancora aço quarta parte de uno carro cum misser Passaith voivoda, la qual quarta parte lasso a li mei fioli Zohane, Stipcho et Micoz. Ancora aço una fossa Slauomir clamada para sei a ruda, salvo se de Mathio de Ribiza de doa para terça parte, li quali pari me paunano tuti surfi che aço, et anche avança dela intrada, li quali pari me gosta asai dinari, deli quali io spero che haverano li mei fioli asai dinari, se dio vora che una fossa a nome /Slatna. canc./ Slauna cominza a trovar ruda, ala quale aço para octo, et se dio dara et sera ruda ala dicta fossa e ad altre mie fosse, voglo che se faça a Sancta Maria in glesia de Tripze calexe uno de libre doe de argento et che se pagi la fatura; et quello che avançara francho dela intrada dele mie fosse, lasso ali mei fioli Zohane, Stipcho et Michoz; et se avançara alcuni dinari dele fosse, tragando fuora le spexe che sera facte sovra le dicte, voglo che la mitade sia deli mei fioli Zohane, Stipcho et Michoz; et la quarta parte lasso che se dia in dote al mie fiole Jelussa et Marussa sopra quello che se gle scripto de sopra; et la quarta parte voglo che vui epitropi toglati e dati per l anima mia per amor de dio, over a chi a vui meglo parera, et per spexa del sepulto mio pagara Mathio et Zohane. Ancora lasso al mio padre spirituale don Gorgy libre doe unze sey et meza d argento per amor de dio che pregi dio per l anima mia. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi posit.

Test. Not. 9 fol. 130 '- 132

14.

Тестамент Петроја Милатовића

Тестамент је писан 14. јула 1410. а регистрован 2. октобра 1410. у Дубровнику. Петроје је набројао своје веровнике и дужнике и количине сребра које је требало измирити. После тога је навео делове рударских јама и топионица које је имао у Трепчи и Новом Брду (доноси и називе рударских јама). Своја добра завештао је наследницима – сину и кћерки једну половину, жени једну четвртину, а од друге четвртине требало је да епитропи намире дугове и остатак да дају за његову душу.

Testamentum Petroye Millatouich

MCCCCX, die secundo octubis. Coram domino Nathale de Proculo et judicibus curie ser Simeone de Bona, ser Jacobo de Gondola, ser Marino de Resti, ser Andrea Martholi de Volcio, presentate fuerunt litere examinatorie testium descriptorum in testameno dicti Petroye in quibus continetur qualiter Millath Velloyeich, Bositichus Dragosseuich ex precepto facto eis ac ser Stephano de Crosy, sedere non valente quia est unuis ex testibus, examinaverunt super dicto testamento dictum ser Stephanum de Crosy, Nichxa Perstich, Radoslauum Nosotta et Vellach Bogaucich, qui testificati sunt testamentum infrascriptum fuisse et esse predicti Petroye. Et tempore quo condidit fuisse in sua bona mente et memoria. Et sic esse juraverunt suo legiptimo sacramento. Cujus quidem testamenti tenor talis est.

In Christi nomine amen, 1410. adi XIIII luglo. Io Petroye Millatchouich fazo lo mio ultimo testamento cum bona et sana memoria mia. In prima per decima et primicia a Sancta Maria Mazor in Ragusa perpero uno. Item faço a saver a li mei epitropi che sono debitore a ser Nicola de Poza circha libre XXX de argento de plu et mancho quello dira lui in sua consciencia. Ancora son debitore a Nicxa de Ragnina libre sette de argento. Ancora azo a dare a Radoslauo Turcinouich circha onze doe de argento. Ancora azo a dare a uno fante lo quale savera dire Stancha, uxor mia perperi IIII. Ancora azo a dare a Tatabel in Ulcigno perperi III. Ancora azo a dare a Radoslauo, genero de Xoran grossi X. Ancora aço a dare a Yuath Turcho onze quatro de argento. Ancora aço a dare a Stanislaua grossi IIII. Azo a dare a Dragos Rigagia grossi XVIII. Ancora fazo a savere a vui mei epitropi che io o facto raxon cum Bositicho Dragosseuich fin a de dicto de sopra. Et si me resta a dare de le fosse che

havessemo in Tripze insemble libre XXII d argento, et si li o facto termine anni dui che me pagy. Ancora me de dare Iuan Zedillouich libre octo de argento termene si como appare per una zedola. Ancora fazo a saver che Bositicho Dragoseuich have alcune carte de nodar sopra de mi, lasso in sua bontade. Ancora me dare Stipan Marich et so frar Thanus, guarente Andrea Raguseo e Voch de Mellino caro onze XXVIII d argento. Ancora me de dare Doya sta al carro de Meleno in Berniza libre quatro onze VI d argento. Ancora me de dare Voch frar de Doya onze XXII de argento. Ancora me de dare Bogauze couaze che sta al dicto carro onze XIIII°. Ancora de dar Peter Bugarin onza una de argento; Voisauo gouedar de dare sagi quatro. Ancora de dare Branislauo Popouich onze III. Ancora de dare Radoslauo carchzo (!) onze VII. Ancora me dare Yuanis Yuanich sta al carro Molieno libre VII onze IIII°. Ancora me de pagare Stipcho de Crosii de la caxa de Alecxa che me fo debitor libre II onze V. Ancora me de dare Herach de Grabauoz libre 3 onze sey. Ancora de dar Rancho, frar de Dragos, onze III. Ancora de dare Dabisiuo Dobrouoyeuich onze III. Ancora de dare Braicho, frar de Soran onze VI. Ancora de dare Radoslauo Gotouina onze VI. Ancora de dare Bielaz che fo plezo per Nouacho onze XXII. Ancora de dare Bielaz dicto fo plezo per Todro de Cizina onze XVIII. Ancora de dare uno Tomcho have nome Machemeth lo quale conosse Osriss aspri IIC per una nula. Ancora me de dare Bogauze e Stipcho per pagni libre quatro onze doe de argento facta ogne raxon da loro a mi Petroye. Ancora azo in Zezelia al cauo de Stan Brathianouich recomandato a Radotta salme XXII 1/2 de plombo. Ancora me de dare Branislauo Zelnich unze XXX d argento. Ancora me de dare la caxa de Sain et de Staia, sua moiere per resto libre octo de argento. Ancora azo candela una de argento et para doa de cercelli de argento, anelli dui de argento, a Medoye Zedillouich in pegno per libra I e onze VI de argento; voglo che se dia la dicta candela a Sancta Maria de Dolcigno. Ancora aço a Nouomonte ala fossa de Seuasto a recomandado a Brathoslauo Predoyeuich pari doa. Ancora aço a Nouomonte a la fossa de Seuasto a recomandado a Brathoslauo Predoyeuich pari II. Ancora azo in Tripze ala fossa Clobucar orti V et terzo de orto. Ancora azo a crego orti X et terzo. Ancora aço a sboro orti IIII°. Ancora azo a zaranich pari II. Ancora azo a Noua orti IIII° recomandadi a Miroslau. Item voglo e ordeno che sia li mei epitropi Andrea de Brachia et Osrissa. Item voglo e ordeno che se dia per lo sepultura dove sero sepelido onze VI per amor de dio che se parta a la sepultura onze VIII. Et per messe de Sancto Greguoro lasso onze IIII°. Et de tuto lavanço zo che se trovasse del mio voglo che se dia al mio herede zoye al mio fiolo e ala mia fiola la mitade, el quarto del mio voglo che se

dia ala mia uxor Stancha, el quarto che se dia per anima mia, dove parera a gl epitropi, zoye pagando prima li debiti. Ancora lasso ad Androye, frar mio spada una che io o qua et mantello mio verde. Guarenti ser Stephano de Crosy, Nichxa Milloslauich, Vellach Bogauzich et Radoslauo Nossotta. Quod quidem testamentum predicti Petroye per dictum dominum rectorem et iudices autententicatum fuit. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi possit.

Test. Not. 9 fol. 151-152

15.

Тестамент Андрије П. Соркочевића

Тестамент је састављен 14. септембра 1410. а регистрован 3. новембра 1410. у Дубровнику. Андрија је пословао у Трепчи, где је и умро. Највише је трговао тканинама из Венеције, што се види и из овог тестамента.

In Christi nomine amen. Anno ab ipsius nativitate Millesimo quadrigentesimodecimo, indictione tercia, die tercio mensis novembris, Ragusii. Coram nobili et sapiente viro domino Ursio de Zamagno, honorabili rectore Ragusii et judicibus ser Simeone de Bona, ser Jacobo de Gondola et ser Andrea de Volcio, presentate fuerunt littere exminatorie testium inscriptorum super testamento inscripto pro parte ser Andree Ziue de Volcio et ser Dominici de Mence, ser Dominico de Babalio, tercio examinatore electo non valente sedere quia testis. Qui electi fuerunt per dominum rectorem et judices ad examinandum testes descriptos in testamento ser Andree P. de Sorgo. In quibus quidem literis continetur ipsos habuisse dictum testamentum et ostendisse ser Dominico de Babalio, Marino de Nalle, Nicole de Suiesda et Giucho Ginouioch, qui omnes juraverunt fuisse testes dicto testamento ser Andree et quando illud fecit erat in sua bona memoria et illud fore testamentum dicti ser Andreee cui testamento omnes dicti testes erant subscripti. Cujus quidem testamenti tenor talis est.
Al nome de Christo amen. MCCCCX, adi XIIII de setembrio. Io Andrea de Polo de Sorgo faço lo mio ultimo testamento con bona e sana mente mia. In prima lasso a Sancta Maria Maior per decima e primicia perperi cinque. Ancora lasso ali fra minori a Ragusa de Sancto Francischo perperi cinque. Ancora lasso a Sancto Domenego per messe perperi doy grossi sey. Ancora lasso al monestier de Sancta Clara per messe perperi

tre. Ancora lasso al monestier de Sancto Tomado per messe perpero uno. Ancora lasso al monastier de Sancto Simon per messe perpero uno. Ancora lasso a Sancta Maria de Castel perpero uno per messe. Ancora lasso al monastier de Sancto Marcho per messe perpero uno. Ancora lasso al monastier de Sancto Andrea per messe perpero uno. Io son debitor al hospedal grande per lo testamento dela mia mare Anne perperi octo, e per anima mia lasso al deto hospedal perperi cinque. Ancora lasso a don Matio de Zora per amor grossi trenta. Ancora lasso a don Piero de Bielle perperi doy. Ancora lasso per consciencia al comune de Ragusa perperi quaranta. Ancora lasso ala mia muglier Nicoleta se la se vora maridar perperi cento. Ancora voglo che le mie do fiole se metano in lo monastier de Sancta Clara, e che dian con esse deli mie beni perperi doxento. Ancora azo deli mei dinari zo che me lasso la mia sorela Folcha perperi setecento li quali dinari sono mandati a Venexia per li panni per man de ser Nicho de Martinusso e de ser Polo de Goze se dio li a dura a salvamento, voglo che li se dia a ser Nicola Piero de Poza mio fradello per lo debito antigo e che non li se possa dar sacramento ne dar niente e se piu volesse tuor del mio. Ancora dego dar a Pripcho maragon zenero de Crancho Montachus grossi nove, voglo che li se dia. Et zo che se trovasse de piu dela dota dela mia muglier e de /za. canc./ questo zo che lasso ali monastier e lo resto lasso ali mie fioli. Fazo mie epitropi ser Andrea L. de Sorgo, ser Nicola P. de Poza, ser Nicola de Prodanello, Nicoleta mia moglier, ser Polo de Goze e ser Marin de Chataldo e hoc testamentum testificatum per dictum dominum rectorem et iudices autenticatum fuit. Qui ser Andreas obiit in partibus Tripze. Hoc testamentum nullo testimonio rumpi posit.

Test. Not 9 fol. 152'

16.

Тестамент Гостише Братослаљића

Тестамент је писан 7. октобра 1411. у Новом Брду, а регистрован 13. децембра 1411. у Дубровнику. Гостиша је завештао осам делова рударске јаме зване Килус у Новом Брду свом слуги, рођацима и пријатељима. Навео је списак дужника који су му дуговали сребро. Требало је да епитропи измире Гостишине дугове и наплате његова потраживања.

Testamentum Gostisse Brathoslaglich

In Christi nomine amen. Anno ab ipsius nativitate millesimo quadringentesimo undecimo, ind. quarta, die tercio decimo decembris Ragusii. Coram nobili viro domino Marino de Creua consiliario antiquiori presenti in Ragusio locumtentente pro domino Francho de Basilio, rectore infirmo non valente sedere propter infirmitatem et judicibus ser Johanne de Volcio et ser Marino de Bona presentatum fuit hoc testamentum Gostisse Bratoslaglich per Branchum Camarich, qui sacramento suo testificatus est qualiter Gostissa predictus cum sua bona memoria suum condidit testamentum ipso presente et aliis testibus in ipso descriptis in Nouomonte. Et ipso condito et bulato postea per dies quinque post dictus Gostissa vocavit ipsum Branchum et Simchum Stanisich testem descriptum in dicto testamento et rogavit nos, ut essemus testes quomodo ipse corigebat unum legatum, quod fecerat Milouçe eius famulo in hunc modum: Volo quod Milouçe habeat illud parum a Chilus, vel vivat vel moriatur, pro suo salario quo sibi servivit. Et die vigesimo tercio dicti mensis decembris coram domino Francho de Basilio rectore et judicibus ser Andrea de Sorgo, ser Johanne de Volcio, ser Marino de Bona et ser Pasquale de Resti fuerunt presentate littere ser Junii et ser Matei fratrum de Croxi et ser Jacobi Vgodonis, civium Ragusii electorum ad examinandum Simchum Stanisich testem descriptum in dicto testamento, scribentium quod ipsum examinavisse et sacramento retulisse dictum Gostissam cum sua bona memoria fecisse testamentum suum ipso presente et aliis testibus descriptis in dicto testamento in Nouomonte et postea per dies quinque dictum Gostissam vocasse ipsum Simchum et Branchum Camarich, rogantem ambos ut essent testes quomodo corigebat unum legatum quod fecerat Milouçe eius famulo in hunc modum: Volo quod Milouçe habeat illud par a Chilus, vel vivat vel moriatur, pro suo salario quo sibi servivit. Quibus omnibus visis et intellectis ac intellecto dicto Brancho teste per dictos dominum rectorem et judices autenticatum fuit dictum testamentum cum quadam cedula alligata. Cuius testamenti tenor est talis:
In Christi nomine amen. MCCCCXI a di VII octobris. Io Gostissa Bratosalich siendo con bona memoria faço lo mio testamento ultimo habiando bona parola. Imprima lasso ala giesia sula fossa Chilus paro I. Ancora a prete Helia pare de penetentia lasso onze sie. Ancora a Milouaç sula fossa Chilus paro I se sera vivo. Ancora a Marissa letto tuto e anello I doro che lo die Maro Radosaglich e para doy a Chilus a Marissa et Gurag. Ancora ala glesia de S. Nicola a Ragusa onze sey che li die Maroe Radosaglich. Ancora a Maroe Radosaglich lasso tapedo I in Ragusa.

Ancora lasso a Simcho Stanissich para quatro sula fossa Chilus che daga ala glesia per sepultura livra I. E laltra livra che dia per spexa, se passo de questa vita. Ancora lasso in piu homeni debitori qual deno dar a me Gostissa aqual o dado pagni o denari e altre cosse, segondo se trova in lo quaderno scritto L novantacinque, onze octo. Et tanto in una cedola. Io Gostissa son debito qui in Nouomonte a piu persone segondo se scritto in la cedola L undexe saza doy, questo debito qual ho a dar qui chel se pagano deli primi denari qual se scodara qua. Et de lo resto che se retra de li debiti chel se paga a Ragusi per rata a quelli che deno havere de mi. Et per questo lasso li mey pitropi che reschodeno e quello reschodeno che pagano in prima a quelli qual deno haver de qua et quello restara chel se manda a Ragusa. Et li mey pitropi sono Dean Ratchouich et Nichxa Radaçich et Maroe Ilich et Maroe Radosaglich. Io Simcho Stanisich son guarente a sovrascritto. Io Nichxa Miochouich son guarente a sovrascritto. Item guarente Brancho Camarich. Item guarente Vlatcho Bogdanouich. Tenor vero cedule publicate talis est: Al nome de Dio amen. MCCCCXI a di VII octobro qui scrivemo li debiti de Gostissa, luy siando in bona memoria sicome trovassemo in suo libro deli debitori.

Todoro de Mir de Costagnani die dar	L. 0	onz. X	saz. III
Dmitor Janicar die dar	L. VI	onz. VI	saz. 0
Nicoliça Cancou die dar	L. 0	onz. VII	saz. III
Stoyaz Moyanouich die dar	L. 0	onz. 0	saz. II
Gauga Radiuoeuich die dar	L. 0	onz. I	saz. V ½
Giura horexe die dar	L. 0	onz. III	saz. 0
Vasigl sartor die dar	L. 0	onz. II	saz. 0
Millos Stresouich die dar	L. 0	onz. V	saz. ½
Radomir fosser die dar	L. 0	onz. 0	saz. II
Nicola de Braysalci	L. 0	onz. I	saz. II
Raycho de caro de flume	L. 0	onz. II	saz. 0
Dobrassin fante de voyvoda	L. 0	onz. II	saz. 0
Nicoliça Yancich die dar	L. 0	onz. II	saz. 0
Dmiter Chos die dar	L. 0	onz. 0	saz.III
Stoysa Teuertchouich	L. 0	onz. VII	saz.III
Dean Precal die dar	L. 0	onz. VII	saz. 0
Nedelcha Gerbauiça	L. 0	onz. VII	saz. 0
Prete parente de Nicola Stanich	L. 0	onz. V	saz. 0
Radiç de Chosouica	L. 0	onz. I	saz. II
Philip Nicodimouich	L. 0	onz. III	saz. 0
Vochassin zenero de Brancho	L. 0	onz. 0	saz.IIII ½
Radoslauo Muncar die dar	L. 0	onz. III	saz. 0
Yano die dar	L. 0	onz.VIIII	saz. II

Todor conpare	L. 0	onz. I	saz. 0
Nicola de Siunoua	L. 0	onz. VIII	saz. 0
Bossin de Maroze die dar	L. 0	onz. IIII	saz. 0
Gerlach die dar	L. 0	onz. IIII	saz. 0
Pometcho Erich (?)	L. 0	onz. 0	saz. IIII
Radiuoy prete	L. 0	onz. I	saz. 0
Vlac conpare	L. 0	onz. II	saz. 0
Miroslauo Pruglouich die dar	L. 0	onz. I	saz. III
Marcho de Chosouica die dar	L. I	onz. 0	saz. 0
Craymir Grlegach die dar	L. 0	onz. VII	saz. 0
Craymir			
Bogauaç dieno dar	L. I	onz.V	saz. 0
Dobre			
Yuanaç nevo de Gurach safar die dar	L. 0	onz. III	saz. 0
Todor Plessa die dar	L. 0	onz. I	saz. III
Stepan de Macres die dar	L. V	onz. 0	saz. 0
Stepan genero de Sain die dar	L. III	onz. I	saz. 0
Martin Smergeuich die dar	L. 0	onz. IIII	saz. 0
Bogdan Sporis die dar	L. 0	onz. II	saz. 0
Dmincho Sgadessa die dar	L. 0	onz. I	saz. IIII
Milcho fiastro de Vigan die dar	L. 0	onz. I	saz. 0
Gionaç Oliuerin die dar	L. 0	onz I	saz. III
Miser despot Stephano die dar	L. VII	onz. VI	saz. 0
de che carta azo			
Dmiter de Marouci die dar	L. XIII	onz. V	saz. 0
Radoslauo Pulchouich die dar	L. XV	onz. 0	saz. 0
Radoslauo Sodercho die dar	L. XV	onz. 0	saz. 0
Maroe Radosaglich die dar	L. II	onz. I	saz. 0
Vochassin risnicar die dar	L. X	onz. 0	saz. 0
Questo debitor recomandey a Nicasin Simigouich che me lo tra et che me lo daga.			
Summa in tuto	L. XXXX	onz. IIII	saz. V
Radoslauo rupnich die dar		onz. II	saz. II
Milada die dar per spada			
una la qual dio per lui apitan (sic)		onz. VI	
Lucaç (прецртано)			
Lucaç die dar		onz. I	
Ratcho Rafina die dar		onz. IIII	
Ilia de Cratoua die dar		onz. VI	
Voch Milatchouich die dar	L. I	onz. VII	saz.III
Milos Procobrada et			

soa mogler Biela die dar	L. I	onz. V	
Chanzo Chatusich die dar per capelli II		onz. I	saz. I
Vitomir Gurienouich		onz. I	saz. III
don Zohan pleban die dar		onz. V	
Suma tuti debiti qual sono			
scritti in questa cedola	L. LXXXXV	onz. VIII	
In Christo nomine amen a di			
VII otobrio. Io Gostissa dezo			
dar qui in Sclauonia inprima:			
a Bratoslauo	L. I	onz. V	
Ancora dezo dar a Nicola Sicam (?)		onz. VI	saz.III
Ancora a Brancho Camarich dezo dar		onz. VII	saz.III
Ancora dezo dar a Nicola don Gion	L. II	onz. VII	
Ancora dezo a Todor messar per pelle		onz. II	
Ancora a Dragos messar per sevo		onz. II	
Ancora dezo dar a Todora per casa	L. I	onz.VIII	saz.III
Ancora dezo dar a Hobrad asperi XXXVII			
Ancora dezo dar a Chaoyan	L. II	onz. II	saz. III
Ancora dezo dar a Simcho Stanisich	L. I	onz. VI	
Impegno ha de mi tocha una investida de volpe			
Ancora dezo dar a Stane mare de Jure	L. I	onz. I	saz. 0

Testamenta Notariae 9 fol. 173-175
Објављен: М. Динић, *Из Дубровачког архива,* књига I, Београд 1957, 25-30.

17.

Тестамент Мила кнежева из Скадра

Тестамент је писан 20. априла 1413. а регистрован 23. јуна 1413. у Дубровнику. Миле је завештао своју покретну и непокретну имовину сину Стефану. Такође је уз тестамент приложио и попис добара (сребро, тканине, накит, одећа и др.) које је имао код брата Марина у Србији. Марин је изгледа пословао у Руднику.

Testamentum Mili del conte de Scutaro

MCCCCXIII^{o} , die XXIII junii. Coram nobili et sapiente viro domino Michaele de Menziis, rectore, et judicibus curie ser Junio T. de Georgio, ser Simone de Bona, ser Jacobo de Gondola et ser Matheo de Gradi. Nos Michael de Sorgo et Marinus Ni. de Basca, testes jurati de veritate dicenda, nostro sacramento testificamur quod Milus del Conte sua bona memoria et sana mente et corpore suum condidit testamentum quod nobis dedit in scriptis sic dicens.
MCCCCXIII, a di XX april. Io Milo del conte con bono mio intellecto scrivo lo mio ultimo testamento; prima voglo che se faza croxe I^{a} de valor de libre do de arzento et calexe do de valor de libre 4 over con queste 6 libre che se compri I^{o} brevario et che se daga ala ghiesia de Scutari a Sancto Stefano, et voio che se daga ala fiola de Piero per nome Maria perperi cento et li cercelli d oro che hazo, para doa quando se maridara. Et voio che se daga per malto leto ali poveri perperi L per l anima de quali che son stato, et voio che se daga a Marabona mia spuria perperi cento che se marida con essi e gonela I^{a}. Et voio che se daga a tre puoveri over a tre frari tre veste de valor de perperi X. E voio che se daga per l anima mia che se cantano tre para de messe de Sancto Griguoro. E voio che daga Marin a quela femena de Rudnich chomo li ho dicto gonela una de stameto. E voio che se parta sopra la sepultura per candelle e ali prevedi perperi L. E voio che se dagi a Marinze de Hylia lo naffo et la centura che ho in pegno per perperi XXXIII che sia per debito che restai a Ghiuro de la raxon de le piegore. Et voio che se daga lo mio mantello morelo ala fiola de Piero che se li faza gonella I^{a} . Et voglo che se daga lo mio mantello meselo a Rina, mia sorela. Et voio che se daga lo mantelo mio negro e la gonella con agneline a Piero, mio nievo. Et se dio fesse che le possession mie che ho habuto in Scutari vegnisse tornade; voio che la vigna de la Sulferada sia alo altar che vaga de prete a prete et che l prevede sia tegnuto de cantar ogni domada quatro messe per l anima

mia, et de li mie parenti, che se faza fornimento alo altar. E voio tuto lo avanzo zo che se trovasse mobele e stabele che sia de Stiepan, mio fiol. Et se Stiepan mancasse senza herede quello che se trovasse in quella che se venda e maritano povere et fazano ben ali poveri e ali prevedi per messe che sia per l anima mia et deli mie morti. E per lo simele de Marabona. E voio che Stepan con tuto lo haver sia recomandando a Marin mio frar infin tanto che li procuratori vedesse che Stiepan savesse far ben li soi facti in quela chomo li piasesse partirse de Marin, chomo a lui piasesse a so posto che sia. E a vui Marin ve piego che ve sia recomandando chomo lo vostro fiolo in tuto li ati, e con quelo che have che faciti merchantia chomo hai facto con mi per che dio ve aitera. Voio che mie procuratori sia ser Michiel de Sorgo, Lauro, mio nievo e Marin, mio frar et Zoane Chuchierizo lo qual ha mia neza.
Copia cedule in ipso testamento MCCCCXIII, a di XXI april, mobel zo che se trova haver io Millo se in man de Marin mio fradello in Schiauonia:
Prima zo che tolse in Catharo a Catharina d argento L. 15 oz. 0 s. 0. *
Ancora tolse a Catharina gross. de Catharo pp 63 de arzento val. L. 3 oz. 0 s. 0.
Ancora tolse a Grubazo in Rudnich zo che de a mi arzento L. 2 oz. 0 s. 0.
Ancora die io Milo a ser Michiel in Ragusa per pani et per fostagni et per stagno et per seda le qual mandai per Dobrouoi e per Vratcho a Marin in Rudnich die al dicto ser Michiel del mio de arzento L. 30 oz. 0 s. 0.
Ancora do Nicola Clisan die dar pp 15.
Ancora Marculin de Chasta die dar pp 5.
o quanto lui dira perche e stato plui.
Ancora Marin de Hylia centura I^{a} de arzento, canele 3 d oro, paro I^{o} de cercelli d oro.
Ancora Marinze die dar guarnazo uno de veludo, guarnazo uno de Brusela e gonela I^{a} con botoni de arzento; e vigna e campe e olive e corona I^{a} de arzento, tuto questo apartien a Stiepan e stazona I^{a} in Antiuari. Ancora hazo naffa doa de arzento e naffa doa pizula se non la desfaro ananzi e para doa de cercelli d oro e curpetoli do, el terzo de volpe, tapedi do le mie robe, zoe manteli 3 e gonelle II con veste dure o zocha I^{a}, capuze do, calce 4 para.
Ancora sapie fradelo che ho tolto le pegne da ser Michiel de Sorgo.

* L. = libre oz = onze s = saze pp = perperi gross. = grossi

Test. Not. 9 fol. 198-199

18.

Тестамент Стипашина Брајаковића

Тестамент је састављен 3. септембра 1413. у Плани, а регистрован 22. октобра 1413. у Дубровнику. Писан је на српском језику, а на староиталијански га је превео српски канцелар Руско Христифоровић. У тестаменту се помиње велики дуг деспота Стефана у износу од 1100 литара сребра, о чему Стипашин поседује деспотову исправу. Наводи се и извод из пословне књиге, у коју су убележена имена његових дужника и висина дугова. Стипашин је дуговао петорици Дубровчана знатну количину сребра. Од имовине такође помиње делове рудника и топионица.

Testamentum Stipassini Brayachouich

In Christi nomine amen. Anno ab ipsius nativitate millesimo quadrigentesimo tertiodecimo, indictione sexta, die duodecimo octobris, Ragusii. Coram nobili et sapienti viro domino Lodouico de Gociis, rectore, et judicibus ser Junio de Georgio et ser Jacobo de Gondola, presentatum fuit hoc testamentum Stipassini, scriptum in literis sclabonicis in Plana jurisdictionis domini dispoti. Et vocatis Rusan Slieschouich et Maroe, filio Ratchi Chamarich, qui eorum sacramento testificati sunt qualiter Stipassinus Brayachouich in presentia ipsorum cum sua bona memoria fecit suum testamentum et scriptum in literis sclabonicis in Plana, de mense septembris proxime preterito. Cujus tenor in vulgari et latino vulgarizati et declarati per Ruschum cancelarium literarum sclabonicarum de mandato dictorum domini rectoris et judicum talis est:
Al nome del pare del fio e de Spiritu Sancto de la nativitade de Christo MCCCC XIIII (!) anni del mese de setembre adi III di. Como messi io Stipassin Brayachovich el ultimo testamento con sana memoria mia in Plana. In prima lasso ala glesia per decima et primicia uno perpero, restame dar el signor dispot mille et cento livere et de questo ho litere dela soa signoria et in tuto questo ho da ala soa signoria in arcento fatto et in altro non, Domenedio et la soa signoria sia graciosa che al mio herede pagi, et in questo lago in dio et sopra la soa signoria li mie fioli che non perda la hereditade. Et per altro non digo niente. Quello me de dar quelli di Plana: in prima Cesgna sexanta sette livre et unze sie et uno sazo; et de questo son testimoni in lo inquaderno; Jorcho livre nove, Sriedan setanta livre et undexe unze, Dmiter Masarach quaranta una livra et zinque unze, Michat Pripcho sexantasey livre et una onza, Druch

Marusich instesso dixisete unze. Ancora Druch et Radoslau vintiuna onza et doy sazi; Boycho Sepertua quaranta livre, Radouan Nicholich vintisey livre et tre onze, Teuerdisaua Michatoua quarantasey livre et diexe onze, Radosau Subabich vintiquatro livre et tre onze, Radouan suster sete unze, Riepos Bogauaz quatuordexe livre e nove unze, Boyan do livre e do onze, Radosau Radicevich sete unze men uno sazo, Iuan Sevat tre livre et una onza et quatro sazi, Medos Jasnich tre livre et tre onze et do sazi, Boycho Voychnich sei livre, tre unze e tre sazi, Voch Nenchouich quindexe unze, Radiuoy Nartich tre livre e tre unze, Voch Obarina vintiuna unza, Stanichna una livra, Ratcho Ostatiaz diexe onze, Vascho Arbanasin sette unze, Pribio Borchouich et Yuancho quatro unze. Lasso ala glesia una livra per la sepultura et una livra al prete. Et quello zo che ho de ruda ali Neufanzi et in Natebechni doxento chabli zoe mesure e quello che ho dado in credanza de ruda in Bielibrot dexenove livre, questo non me e stado pagato. Echo zo che io Stiepcho do dar in prima a Lucha de Bona seycento zinquanta livre, do dar a Mateo de Grade trenta livre, a Mateo de Bizea dodexe livre, a Radincho Naransich undexe livre. Tuto zo che habi ale fosse et ali chari et in qualuncha luogo se trovara alguna cossa tuto recomanday al mio frar Dobruscho et li fioli mie et che se desparta ala sepultura tre livre et a questo messi testimoni; in prima el prete de li Todeschi don Jon et prete sclavonescho Versogl et Ratcho Chamarich et lo so fiolo Maroe et Rusan Slieschovich, et Juray Lucich et deli sclavi in prima; Puthnich et Gruban (?) zefalia, Jurcho et Michat urbarar et Utiessen et Radosauo Subabich, et deno tuor li mie fioli del aver zo che a lor parera sey zento perperi de dinari de Ragusa de la dota de lor mare et le vestimente come li scrivo in la carta de la dota; et lo resto a dio et a la signoria che li veda et deschara quello li parera; et questo scrisse Dabisiuo Jorchouich. Hoc autem testamentum nullo testimonio rumpi posit.

Test. Not. 9 fol. 201-202

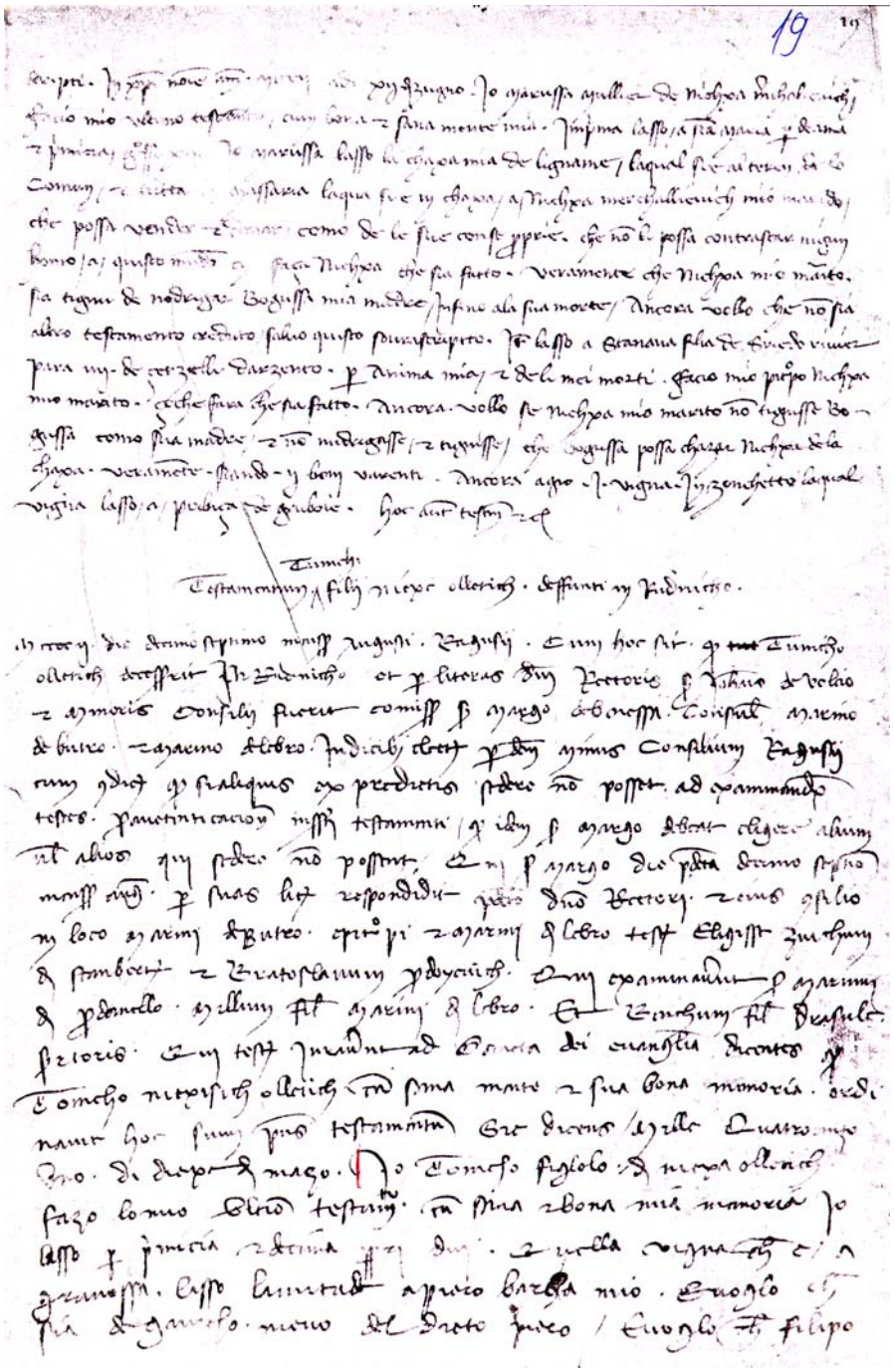

1. Тестамент Томка Никше Олетића

fiante mio sia recomandado alditto Simecho e ochetto faco prendo p l'anima
de puero e mia / Elasso pura l'anima de Simecho loditto fiante / e quella
roba laqual melasso loditto puero, laquale roba e, apresso de Angello
carich. voglo che prenda e sia sua p. C. p contare p mesi a lapesare
minuti p l'anima de puero e mia / e lasando de roba che prendesse
de plu voglo ch' primadi dor / pouere p l'anima de puero e mia / e
quelli grossi che melasso puero pp. voglo che sia a Simech fiene mio
loqual sta ny plema ppy. ny ly. / Elasso alancuoda mia laqual sta ny
porchia pp. l. yyy. Suoglo che sia anchola fiene mio / pp. l. y. Suoglo
ch' sia amara porella mia pp. l. yyy. liqual e, maredada ny plema
Elasso almio figliolo Bogdane loqual e ny plema ppy. yoy. Lestante adare
Tomcho de nicholetto de Zusto canedal quello che io azo messo ny con
pagna amy ello libr. octo dargento / e meglo me resta adare loditto
Thomcho p lo pateraccha libr. una. Suoglo de queste libr. nove. che
primadi dor pouere che habamo libr. xo. dargento. e voglo ch' sia
debbea ayuglar de Thomcho libr. Cna. Suoglo ch' sia alsignor ony
Cglocc dareysa libr. una. Suoglo che sia apotare figlo de tomcho
libr. una. e a Zuncho fiene po libr. Cna. / e ancora de
queste mace ultimo azo de guadagno ny mia ptc libr. xob. dargento
pesera de la oñ manicho ny gsolenia de Jacopa. et de Simecho / de
queste libr. po. Voglo a Codeo de Cipla libr. y. et a Zudspleno
fiante mio libr. y. Suoglo che sia a ploma ayuglar de Daboyo.
ō. oy. dargento. e alamuglar de Nicholaia a yobcha ō. oy. de argento
e Suoglo che sia chalipe uno loqual dostera libr. y ÷. dargento a
panetta ayuela / ny Ludnich Elasso alpreuch a nome dy Juan libr
una dargento p l'anima mia / Ancora lasso alsigliolo mio loqual
e, ny plema libr. teo dargento. e queste libr. ny. che sia a
Simech fiene mio p. nodecgnes lofiante. Ancora lasso alsignor
de Simech p nome de Brasily ouzo. oy. dargento. Ancora lasso
a Jacopa de Simecho libr. y. de argento. Lasso lo mio mantello
foruglo a Simecho d'Ragusa. Lasso achada qualigny pp. xob. dgrossi
de Ludnicho / Elasso a Zudplana de Bogdane porella pp. xo. dgrossi de
Ludnich. Elasso alamuglar de Golchotta achatty de sta motto Bea octo
Lasso a Simech fiene mio mantello Bno negro et oy sp'y / Elasso

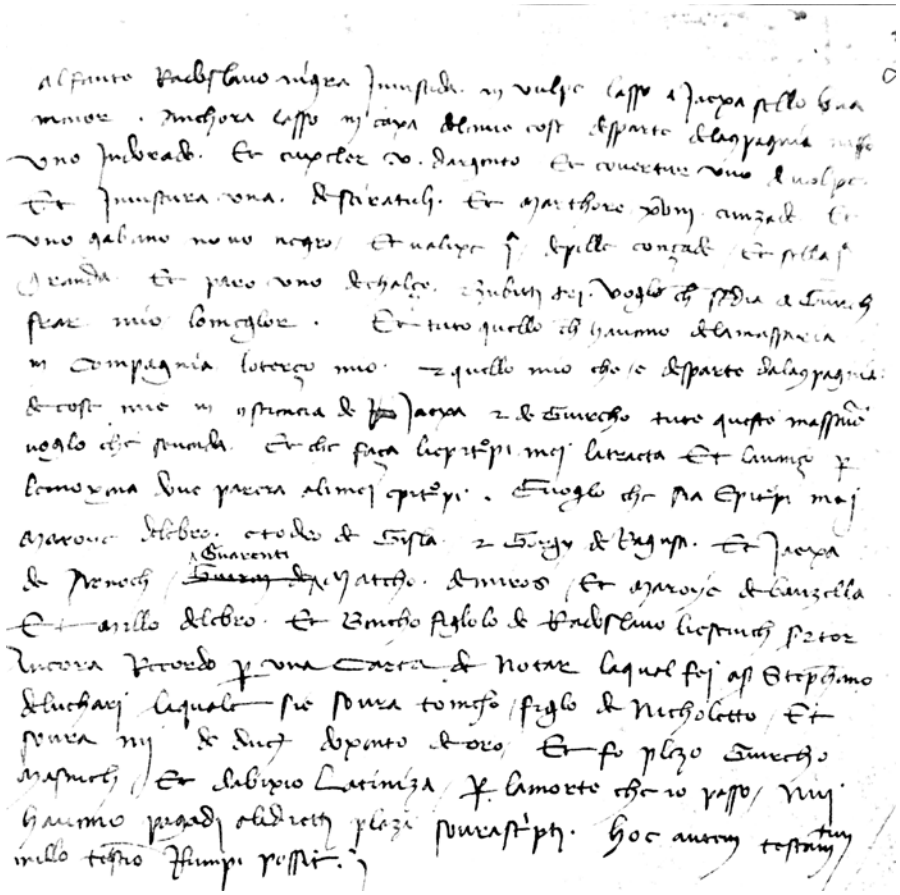

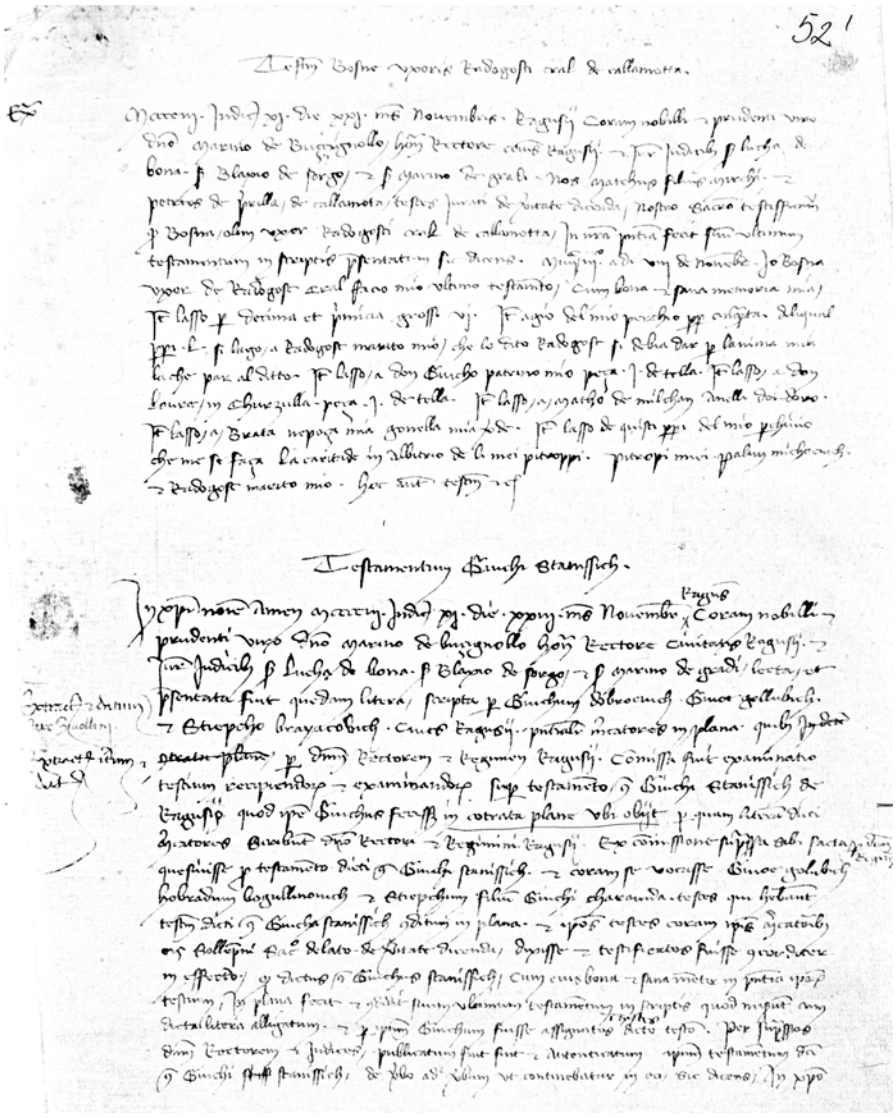

2. Тестамент Живка Станишића

153

Amen. MCCCC iij. Die iij. septembrio Jo Biancho de Stanissa fazo mio vltimo testamento cum
bona e sana mente mia, stagando Infermo in letto. It lasso per decima e primicia a sta giesia ppi [illegible].
It Jo Biancho son debitor a ser Nicola de Gondulla cols fradello cercha i fina duc. dosento cinquanta
cocche dira ello in sua bontade. Ancora son debitor a Pripcho de Chrazini ppi dosento e lo quel
ave pegni. Ancora son debitor a Ratcho de Vellor ppi dosento e de questo hane da mi pagi vno
de creta. Jachsa de Biagio de Vedopa cum lo fradello me die dar lbr. cento argento.
sicomo agio per chareta vna carta de madona contessa sovradita. Ancora si ho per [illegible]
agreem de lebro e Andrea fio de Maro de Bucro como li detti se obligo a mi Giucho de pagar
le dite lbr. C. Et ancora me die dar Maro de Bucro ai li compagni lbr. C iij argento
gabelloti de Vardnich lbr. lequal lbr. me assigno madona Chontessa, auellega sovra dite gabeloti
come agio per scritta de ditta Chontessa in vna carta ano [illegible] e le dite lbr. me piere
per li gabelloti come scritto in la carta. Prima me de sovra Maro de Bucro lbr. [illegible] argento
e sovra Biancho Danilovich me de lbr. xx. e sovra Hostoya Plosperdovich lbr. xx e sovra
Vlatho Miotich lbr. xx. Et per lo resto me fo dito per scritta che Jo posso tuor de le chose
quello che vien in dovana, che ogni mexe me debia pagare castchaduno de loro per ratta.
Et ancora agio per botesi de la dona come de tor de lor e dar a mi Giucho per ar botte
Dmoinich. Tragando questi debiti voio che se pagera li mei creditori. Et se fallasse
dito debito mio in Schiavonia voio che la chasa mia se vende laqual e apresso de Santo
Nicola, in la orevexa, e che se paga ali creditori. Et ancora se ali creditori manchasse
de lor pagamento vendando la chasa sovrascritta, voyo che se vende la vigna de Zocheto.
Et ancora me de dar Juan Pronisthar lbr. vij. argento, lequal lbr. me haveva assignato
lo cavo de Novaberda in Trapaustica, e se termine per dito pagamento, e quando fo vignudo
lo termine, e lui haveva mandato j. so famiio a nome [illegible], e tolse quello argento per li ma[...]
It son debitor Jo Biancho a prete de Gergus lbr. xviij argento, el qual prete e morto
sul viagio de Roma senza testamento. Et Jo li die a madre de dito, a nome Anica, laqual
habita a Novaberda, lbr. [illegible] argento, e volo che li se paga lo resto. Et ancora agio de
debiti e liqual son scritti in li mei quaderni. E priego Nichola Mercerovich se li pagua de
vignir in Schianonia, e per far pagamento e scoder dicti debiti. It non se sovrascrit debiti
mei, se scodera, che habia Nicoleta vxor mia la dotta sua in complimento, et ancora de sovra
che habia de dono altretanto, sopto se de dota lor. It lasso a mia fiolla Maraussa ppi mille
pagando li debiti in quello Jn que li pervera mio, ho in stabelle, o in mobelle, e se la dita
fiola mia morisse senza herede, che li ditti dinari se debia dar ale povere orfane per maritaro
e ali poveri per l'anima mia. It lasso a mio fiolo Nicola, la chasa mia laqual e in [illegible]
e la vigna de Malfo, laqual confina cum [illegible] de Machessa, e laqual vigna fo de madre mia,
che non possa vender dito Nicola, ne vigna ne chasa, ne impegnar ne donar, salvo che
in [illegible] de herede in herede. Et se dito fallisse senza herede che torne in volunta de li mei

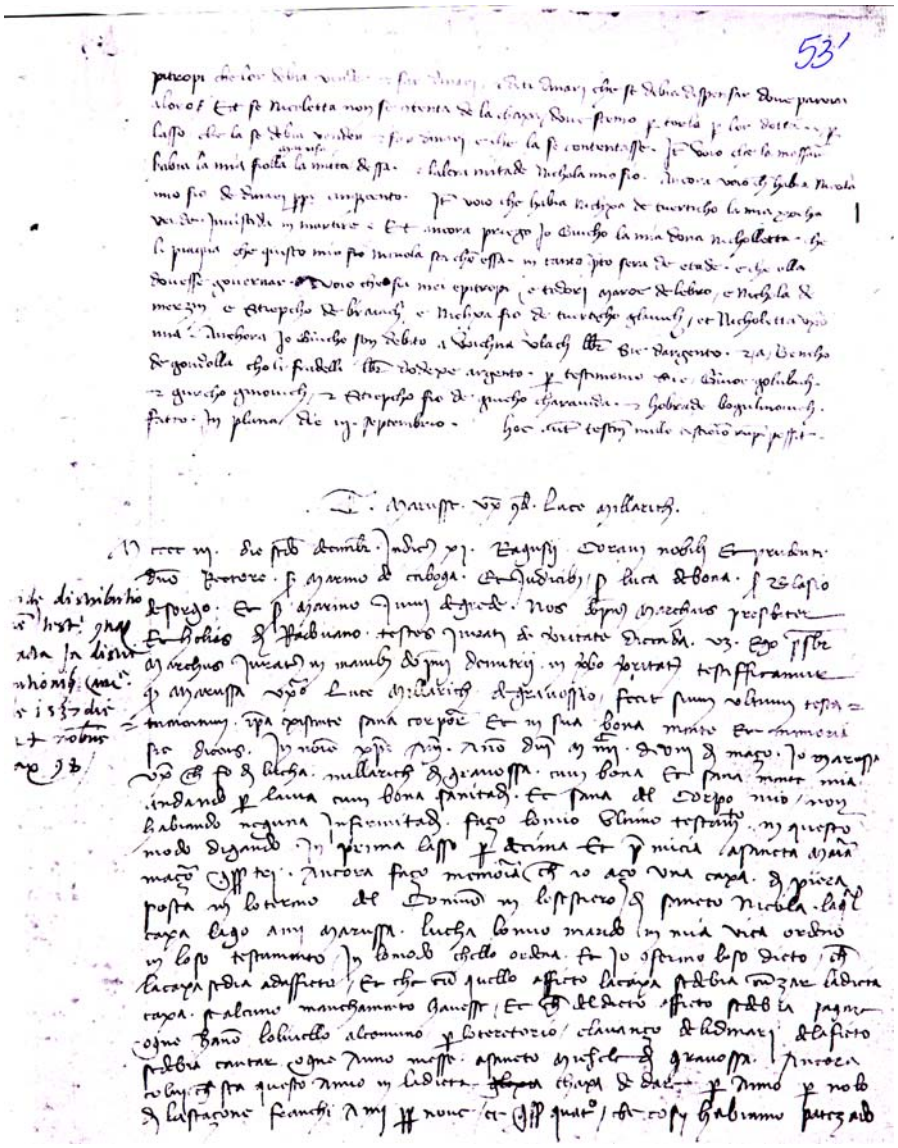

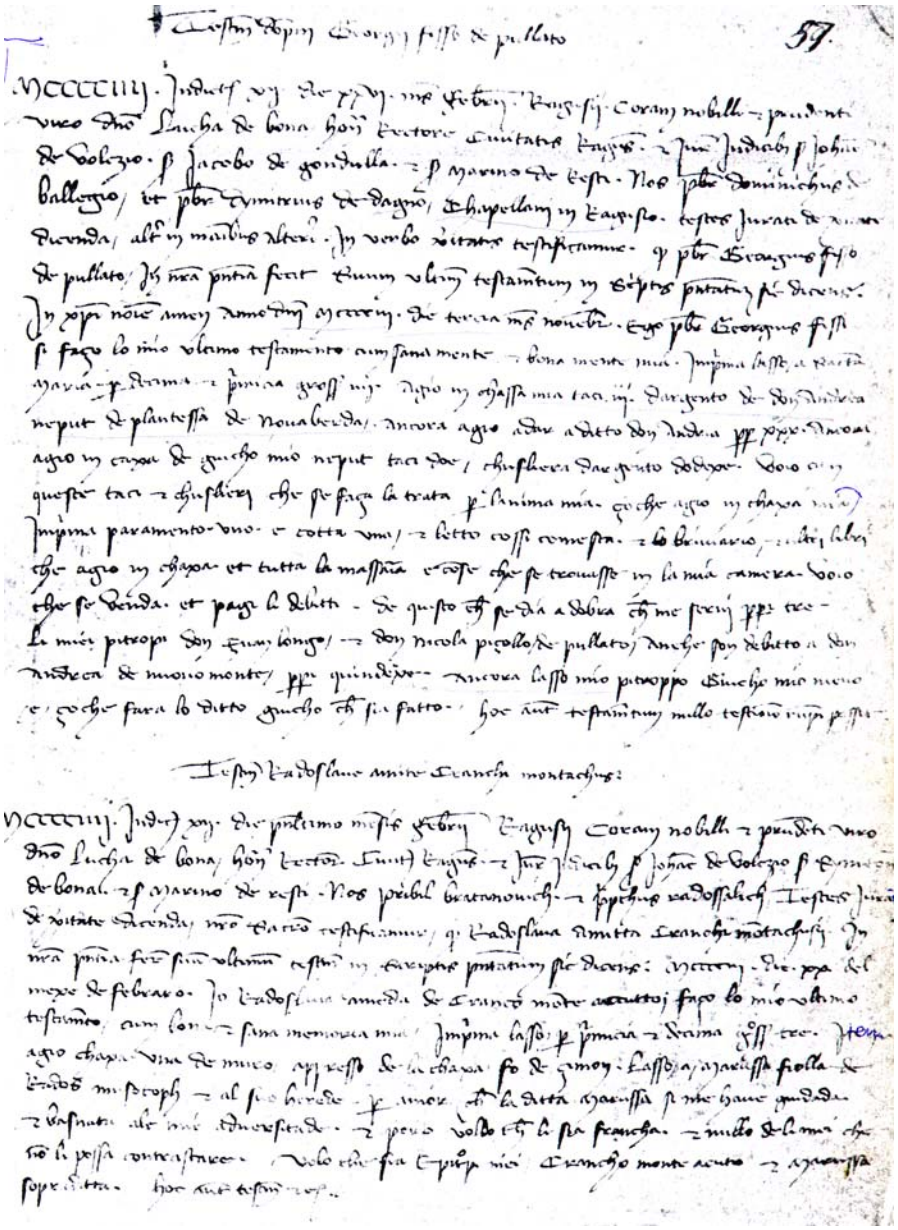

3. Тестамент свештеника Ђорђа Фисо из Пилота

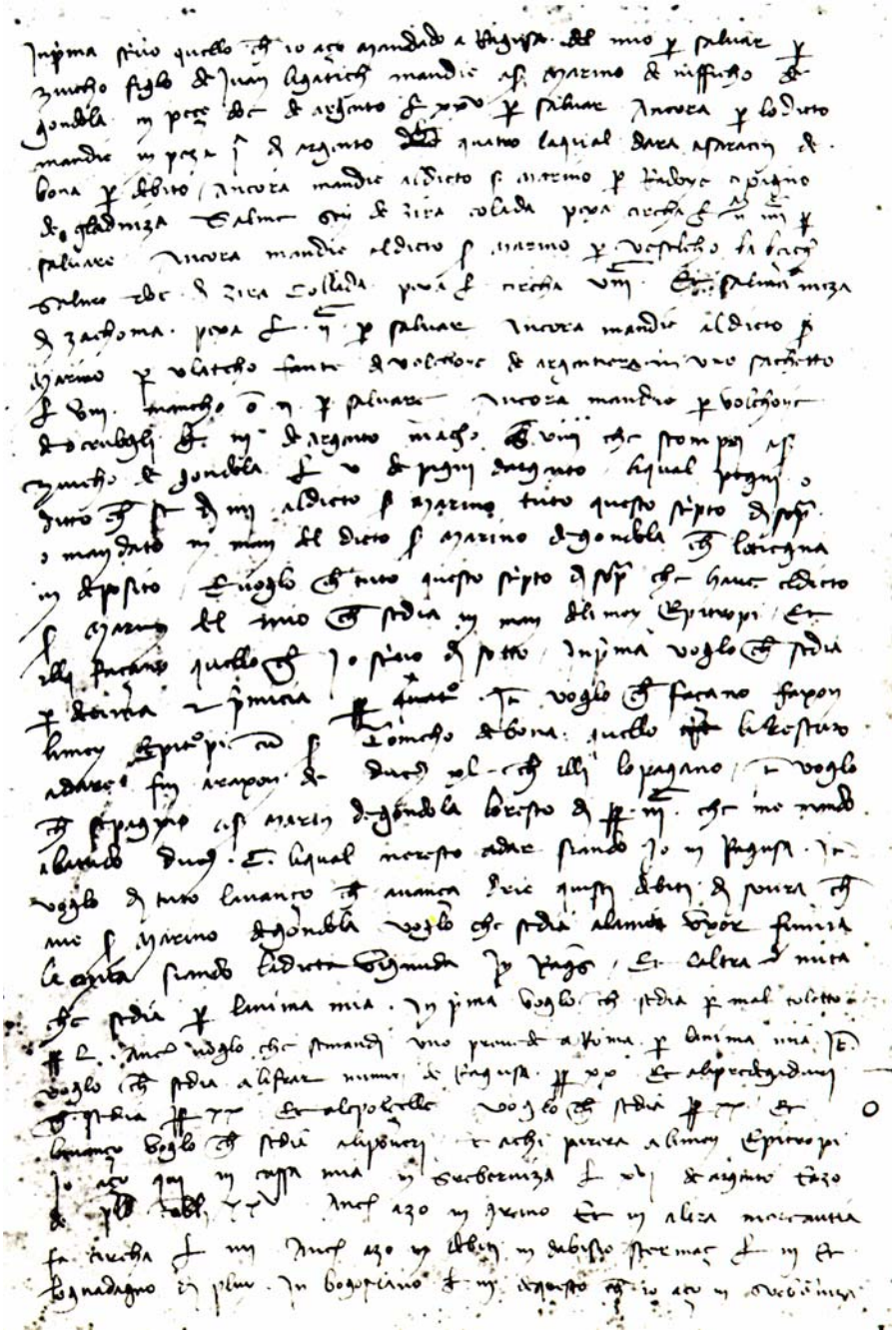

4. Тестамент Томка Брзичића

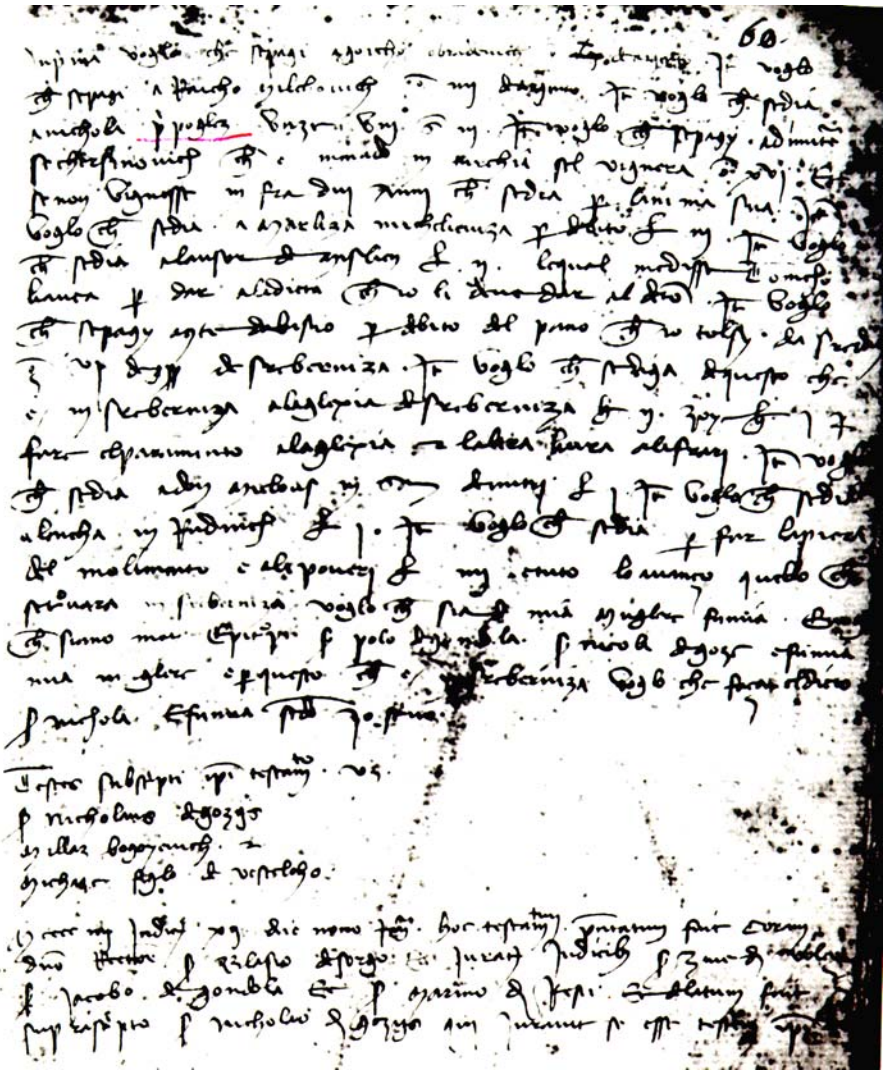

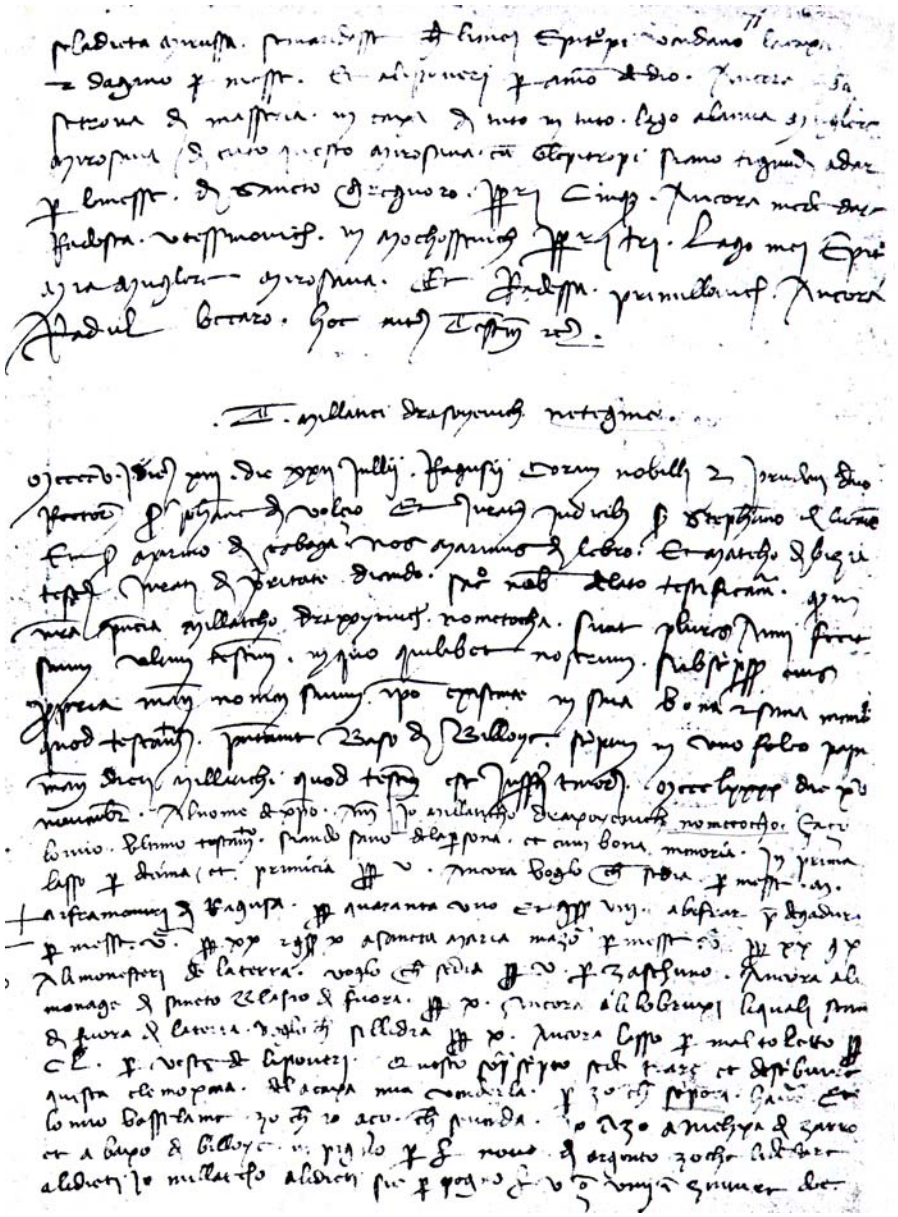

5. Тестамент Милатка Дражојевића

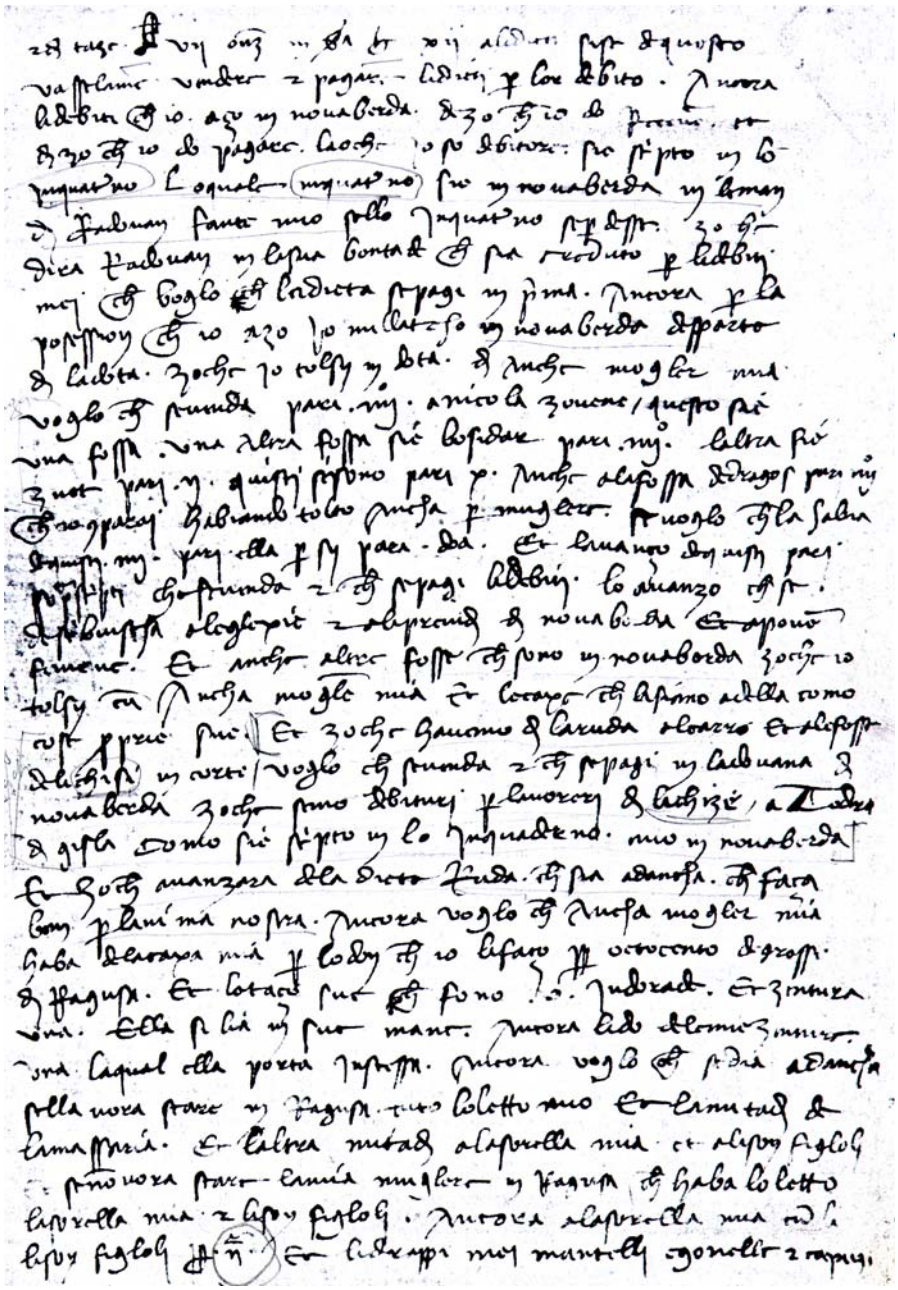

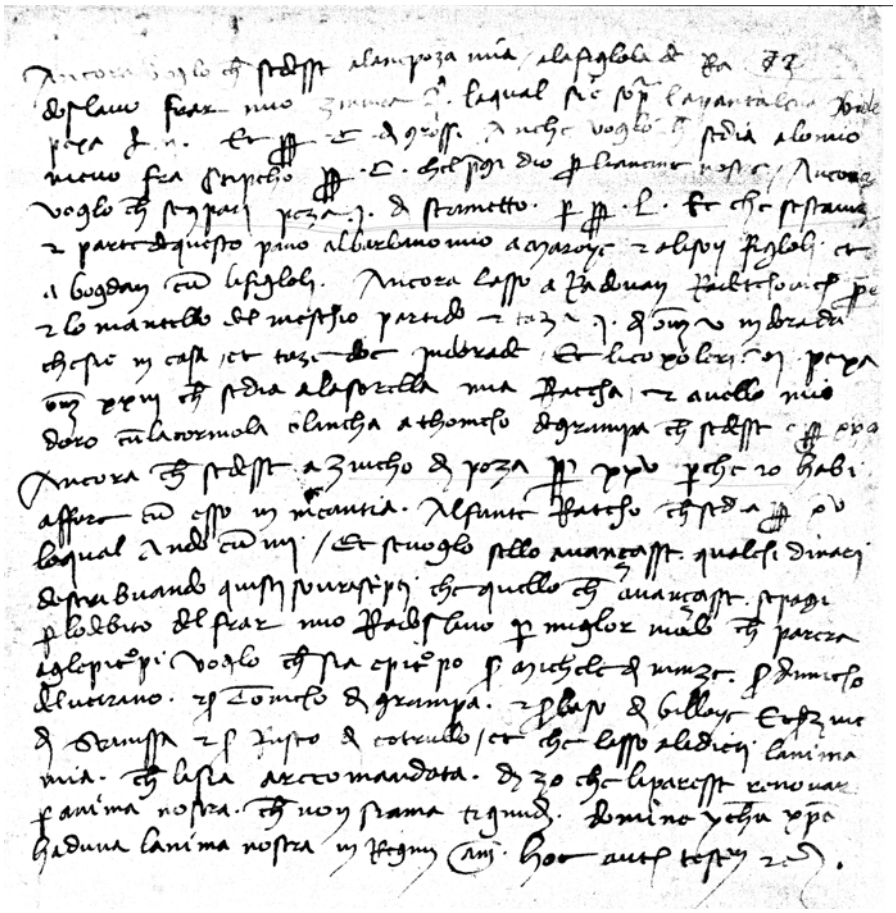

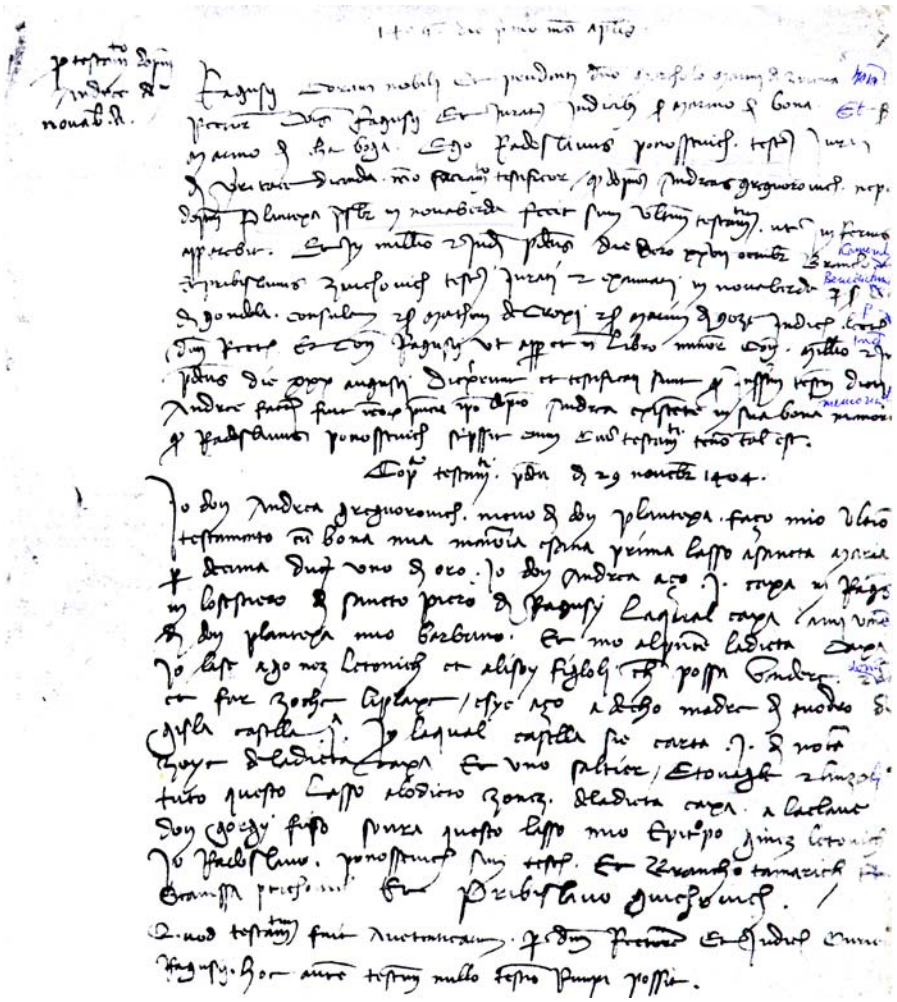

6. Тестамент Андрије Грегуровића

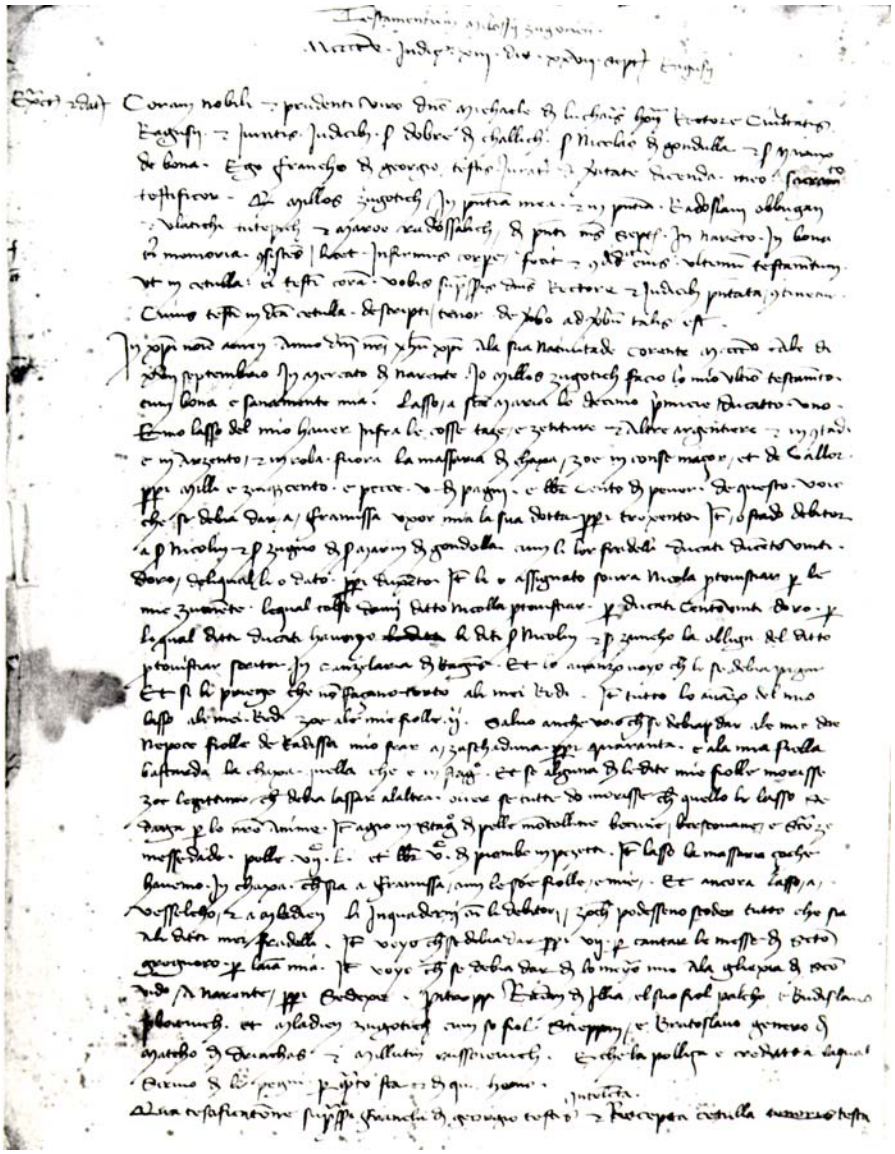

7. Тестамент Милоша Зуготића

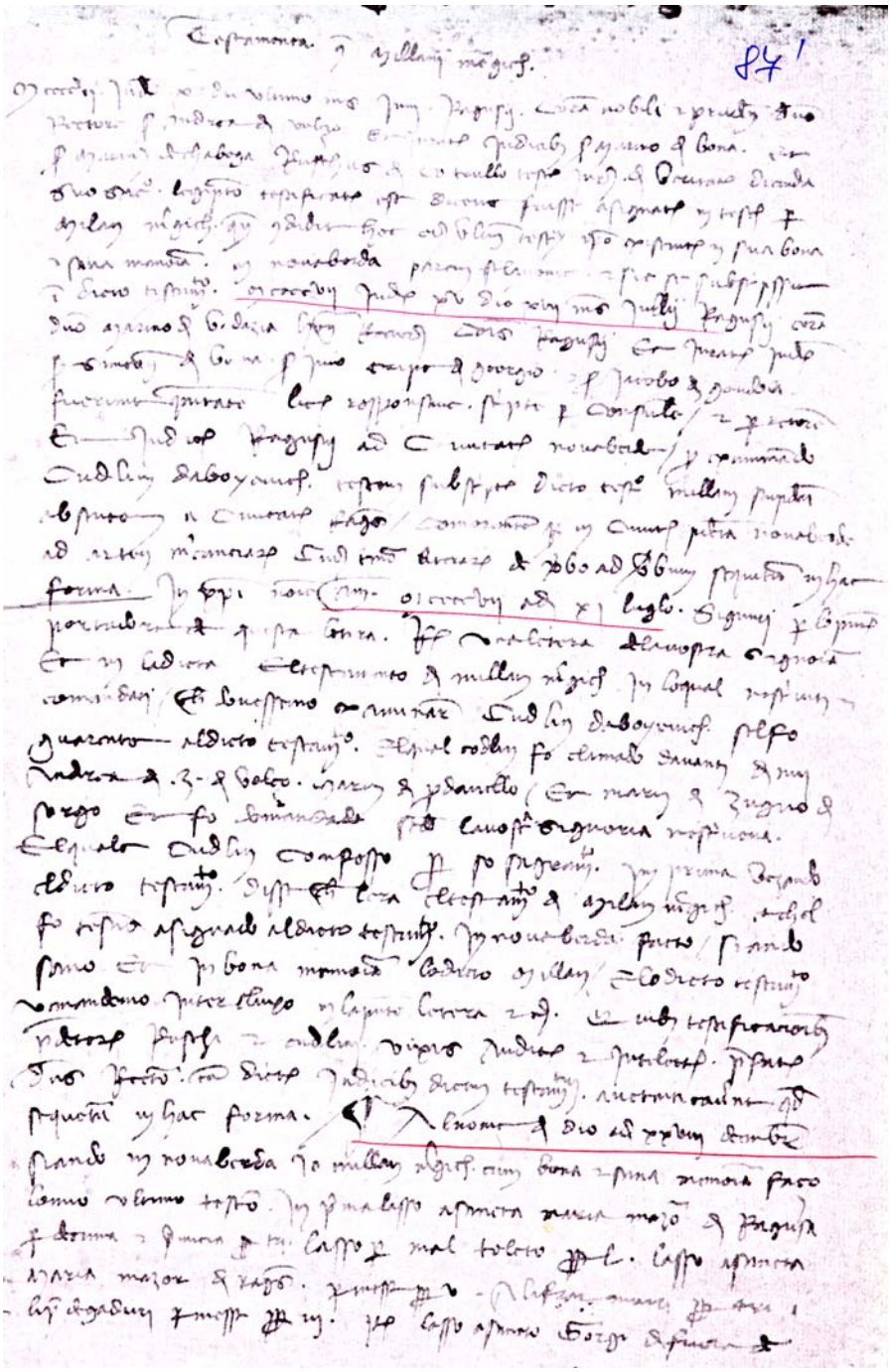

8. Тестамент Милана Мрђића

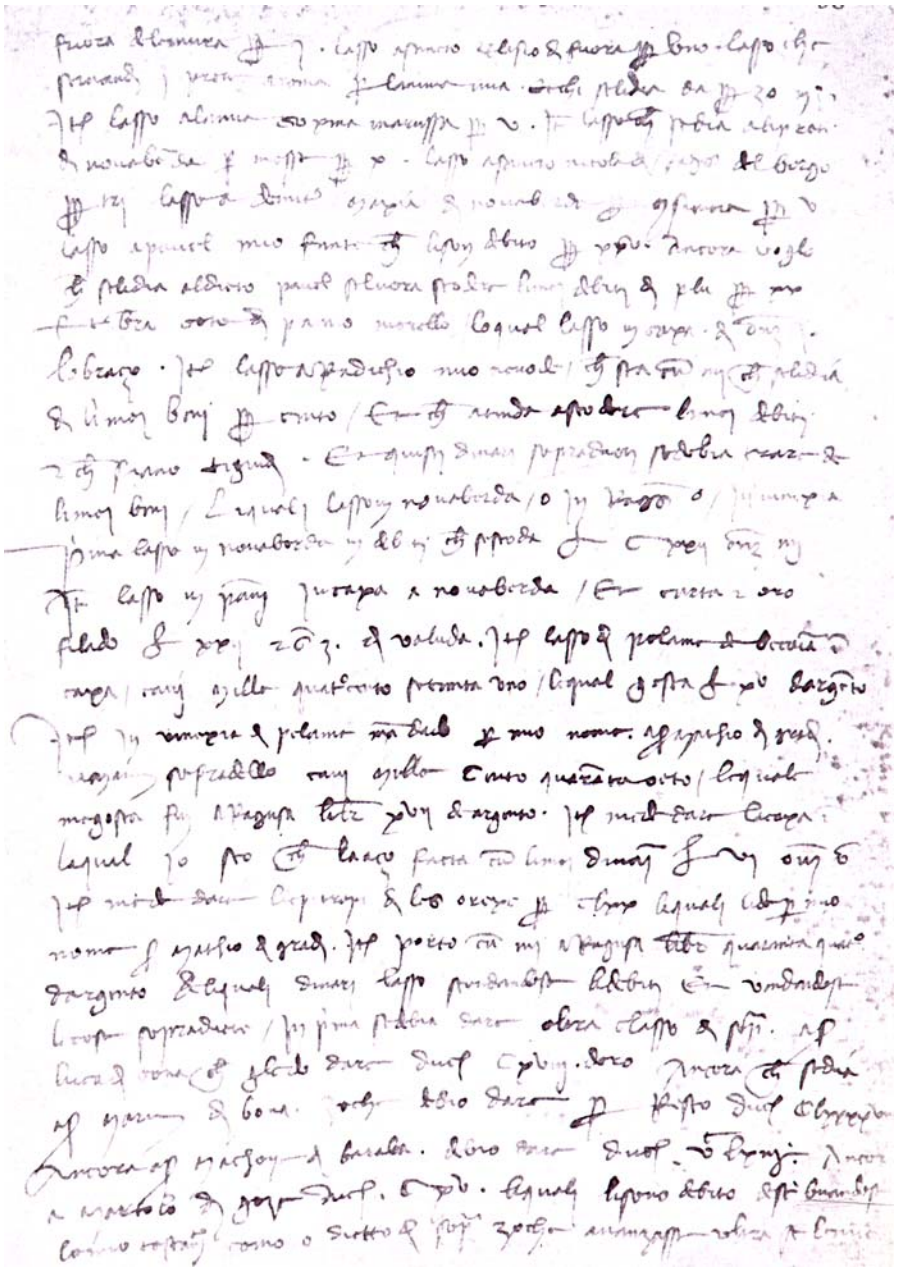

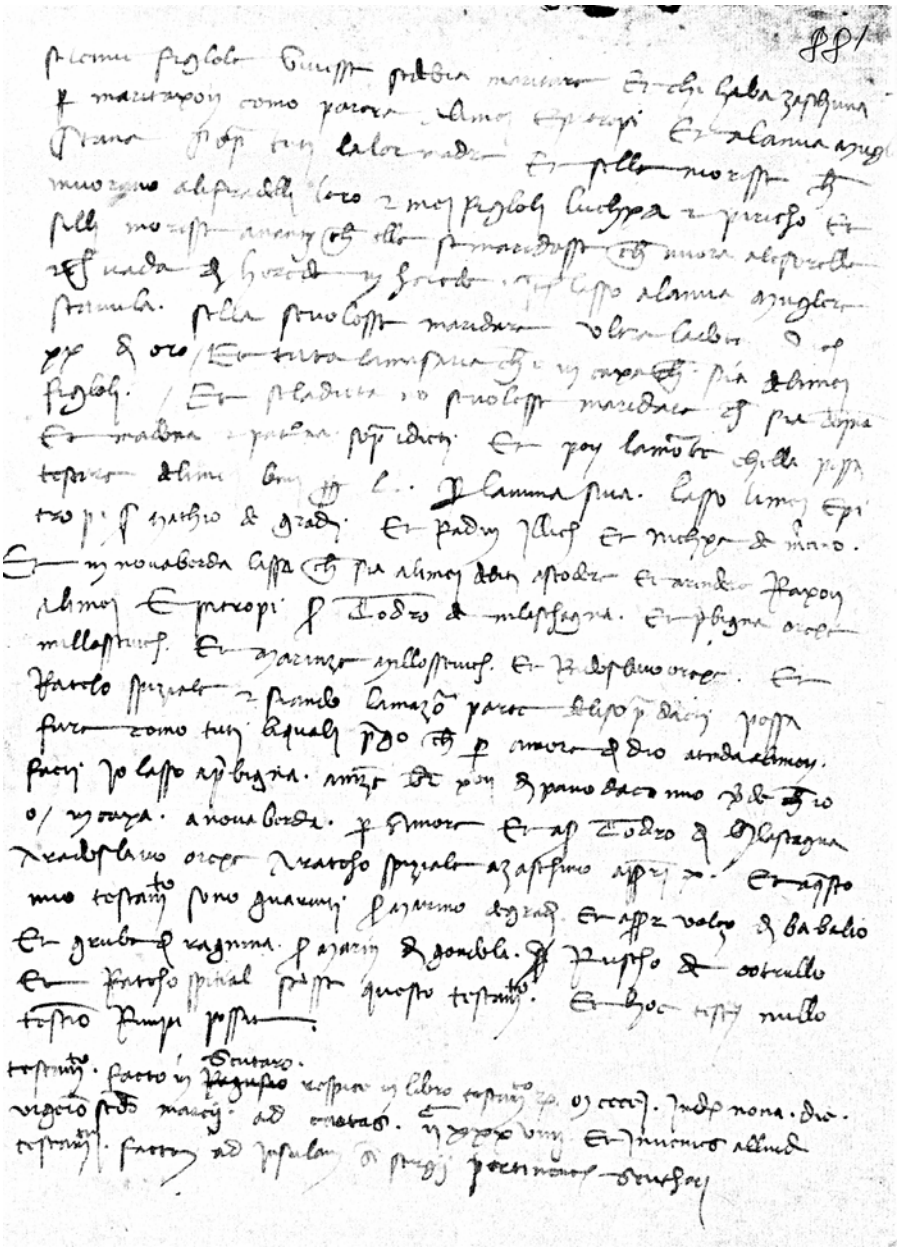

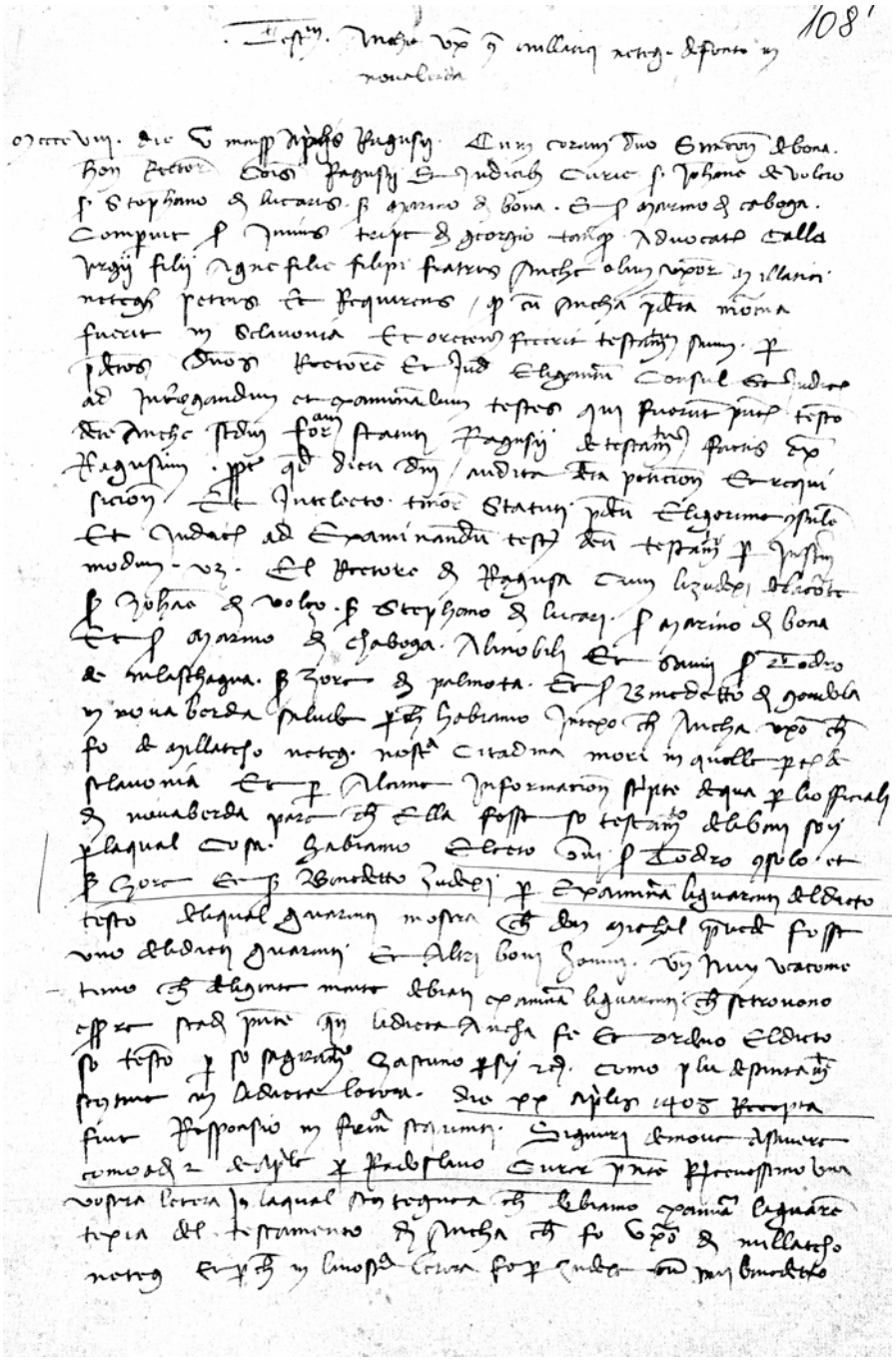

9. Тестамент Анке, жене Милатка Дражојевића

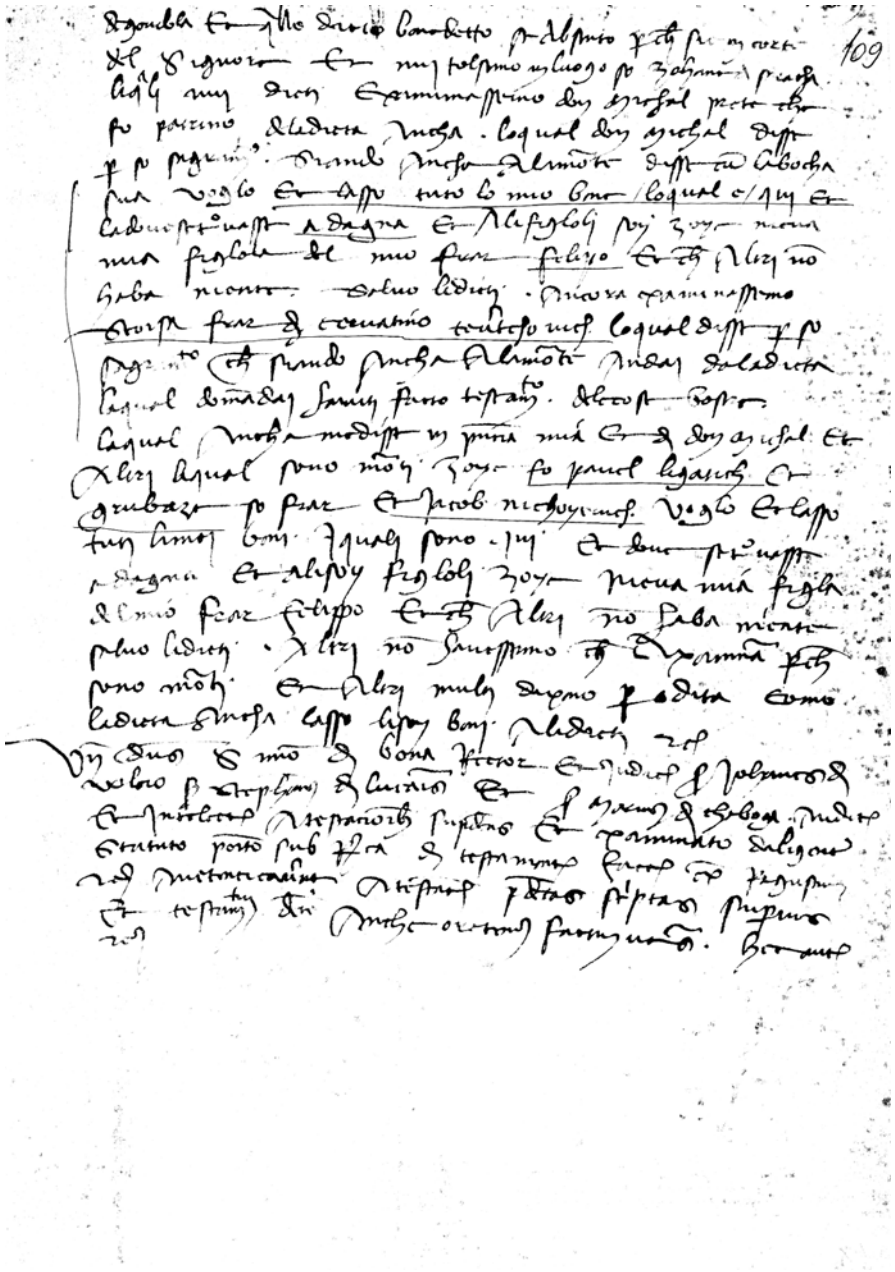

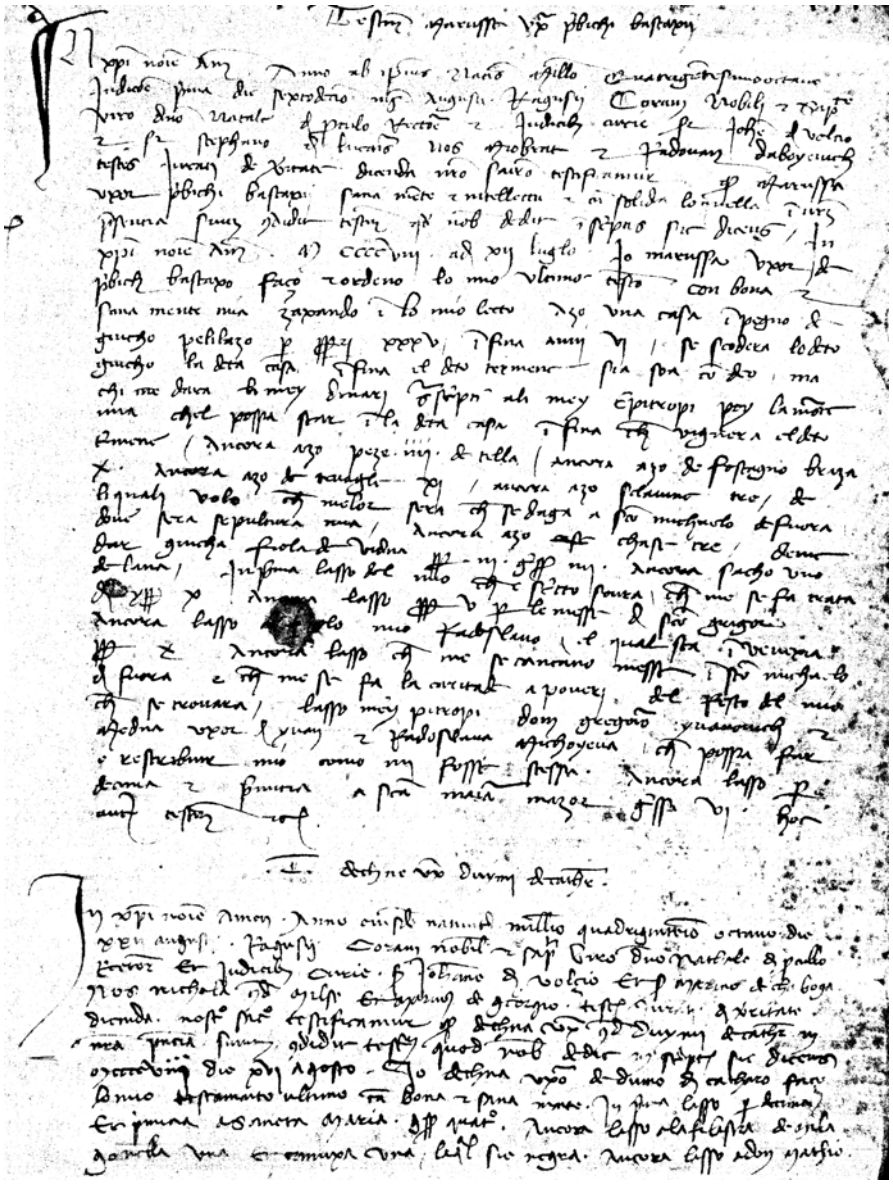

10. Тастамент Декне, жене Дујма из Котора

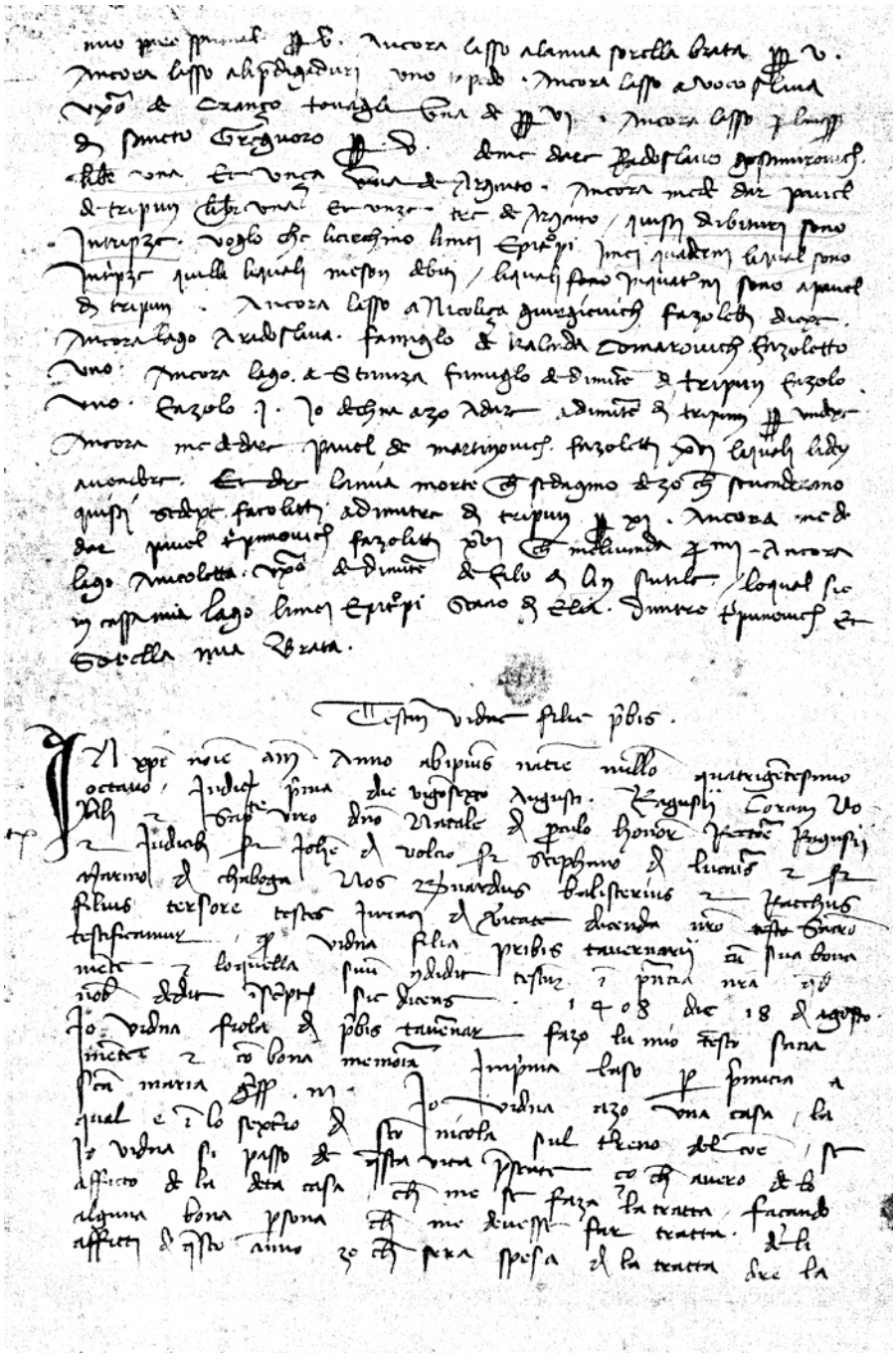

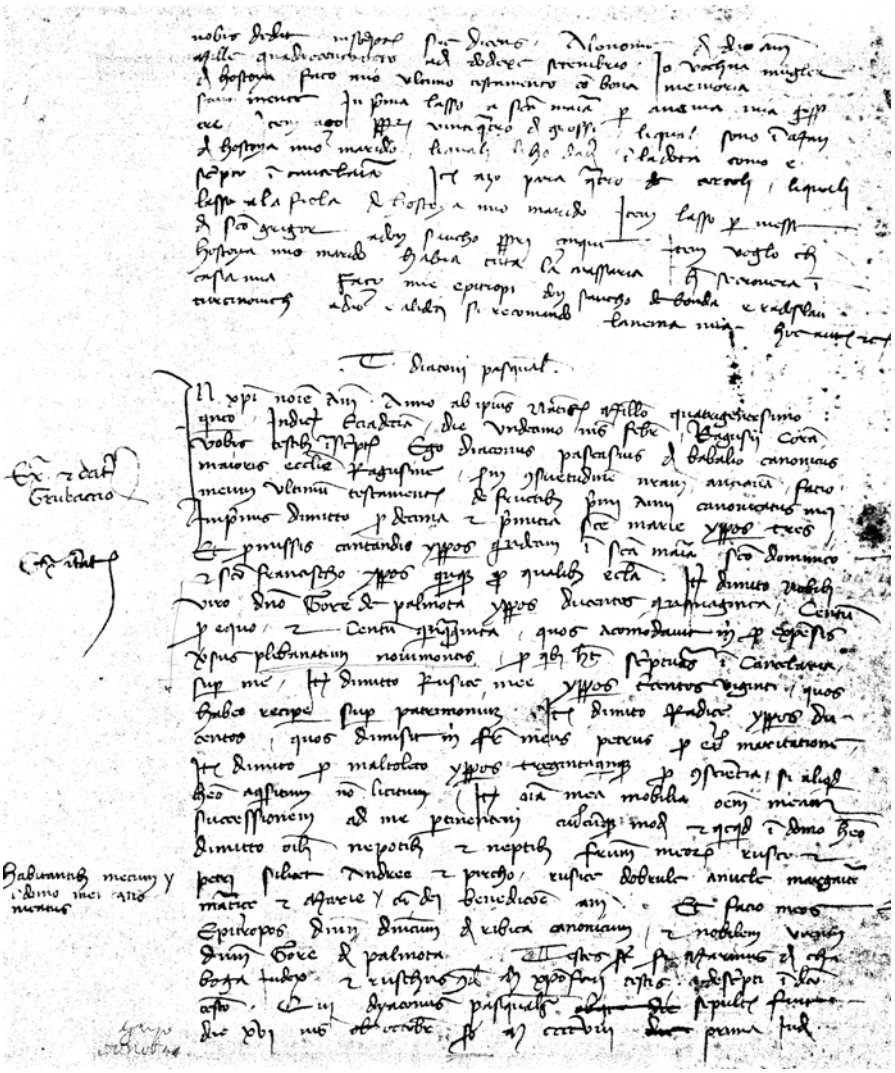

11. Тестамент ђакона Пасквала Бобаљевића

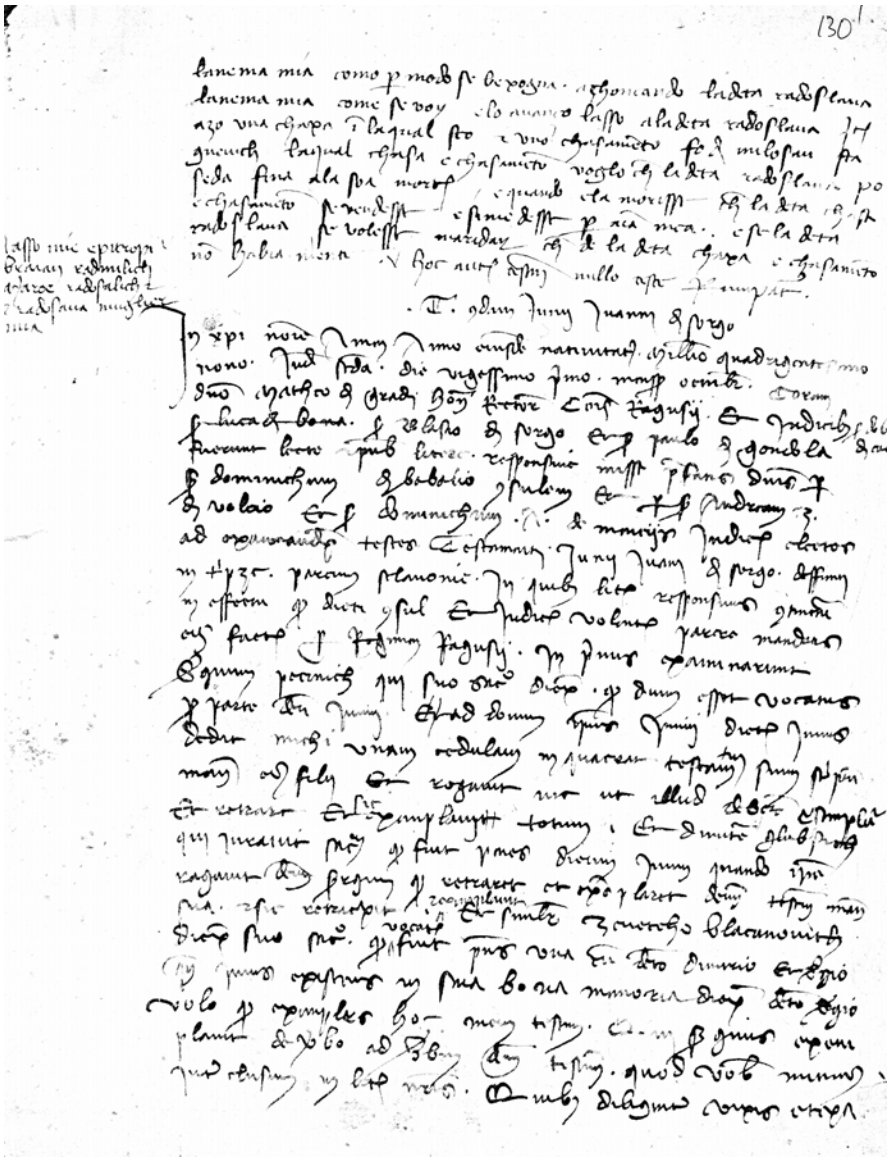

13. Тестамент Јинија Соркочевића

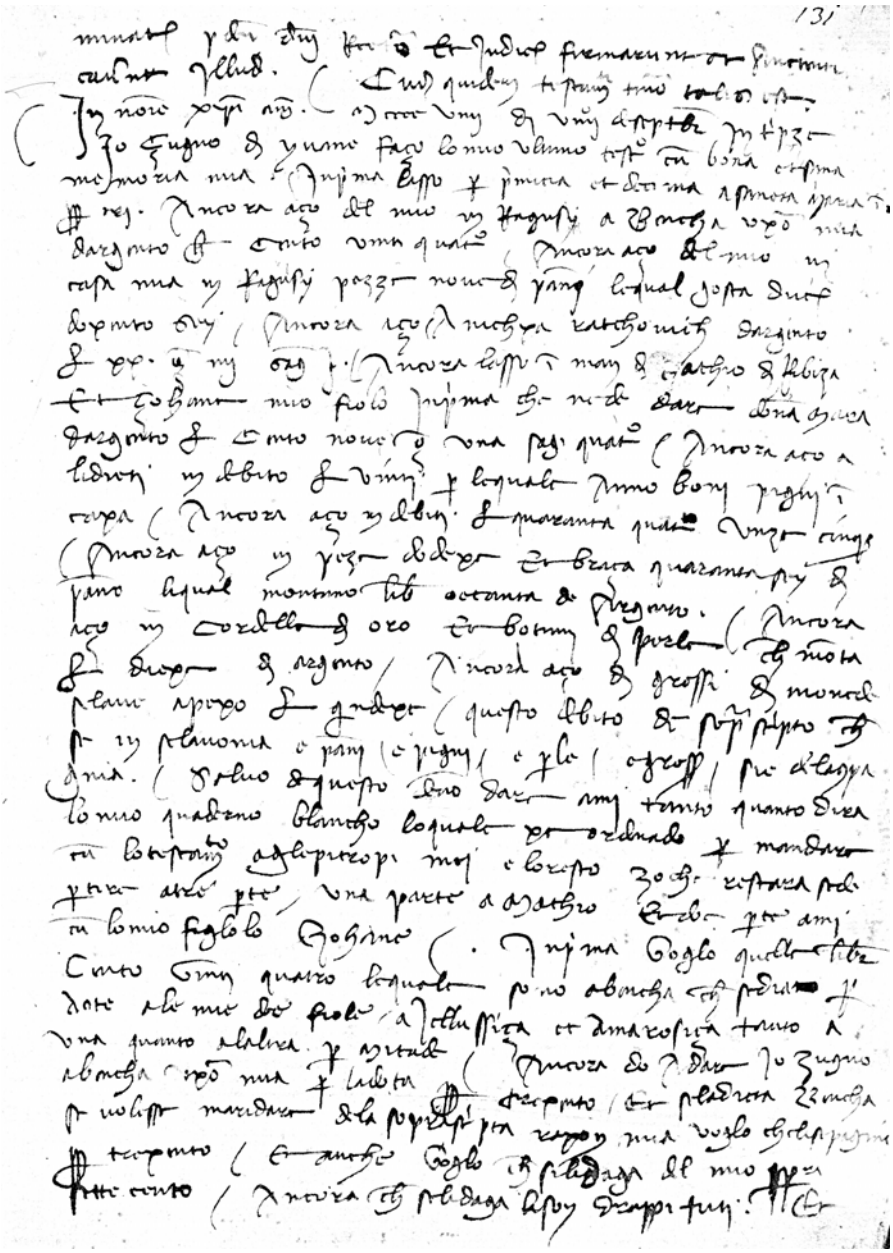

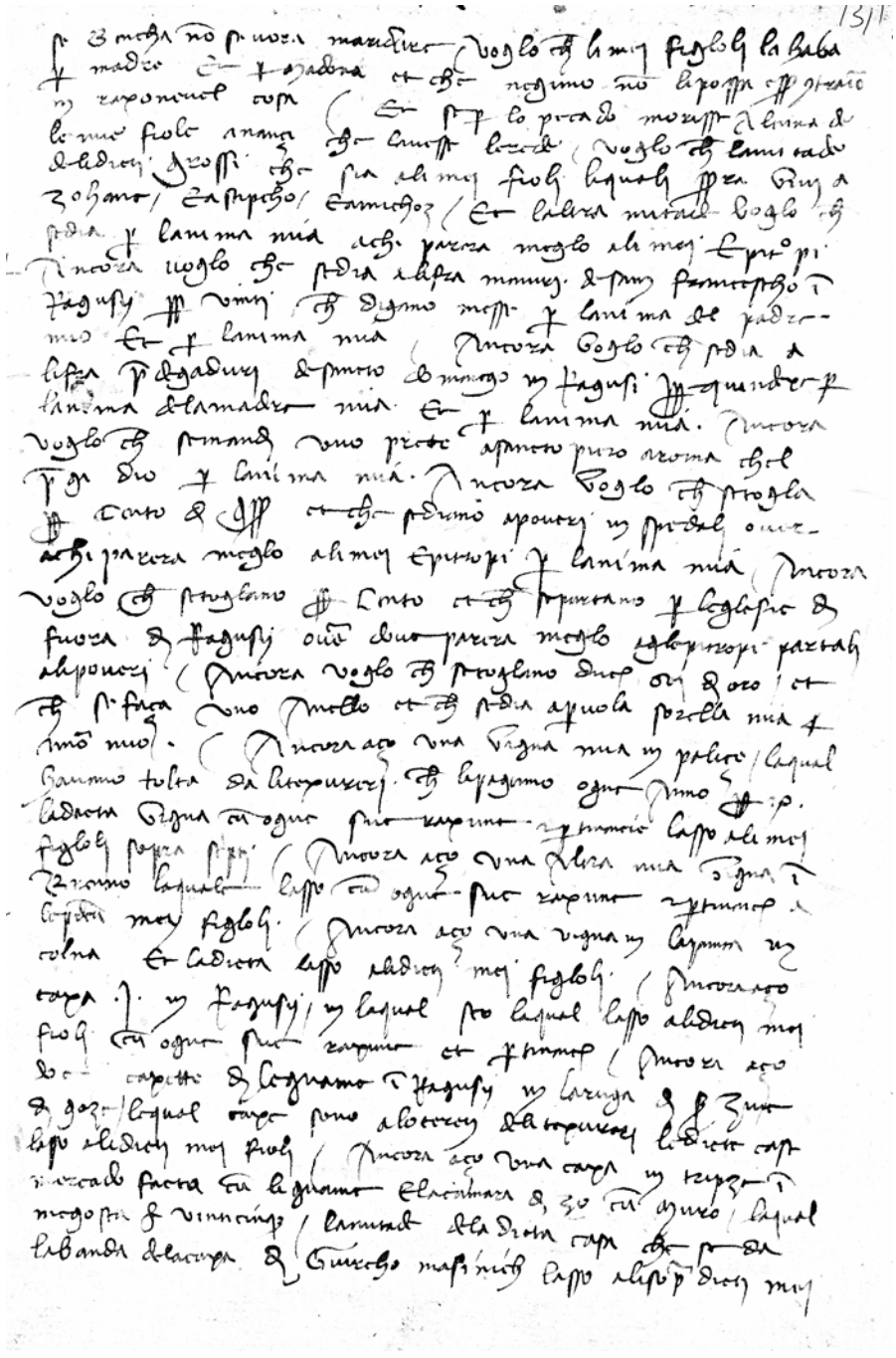

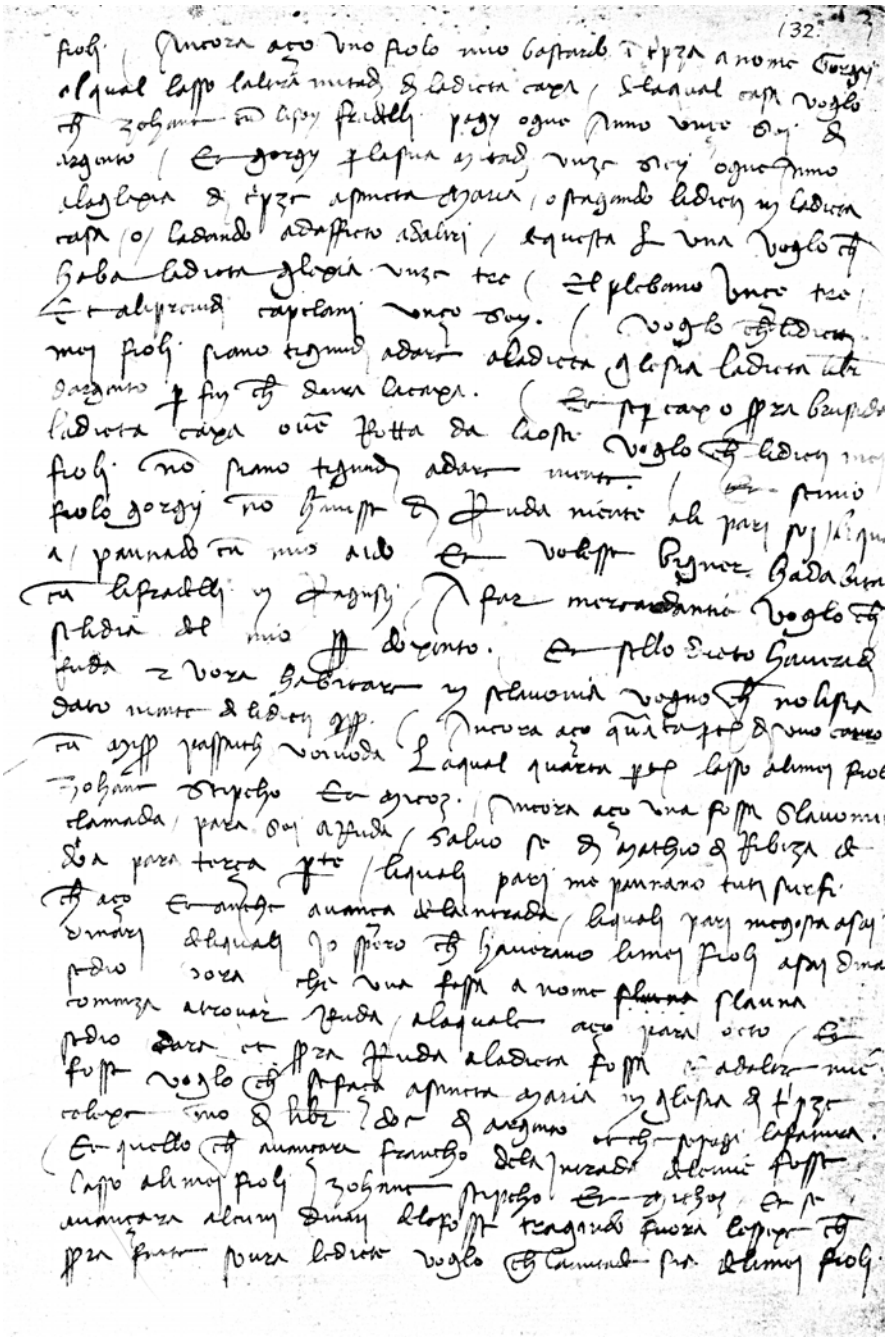

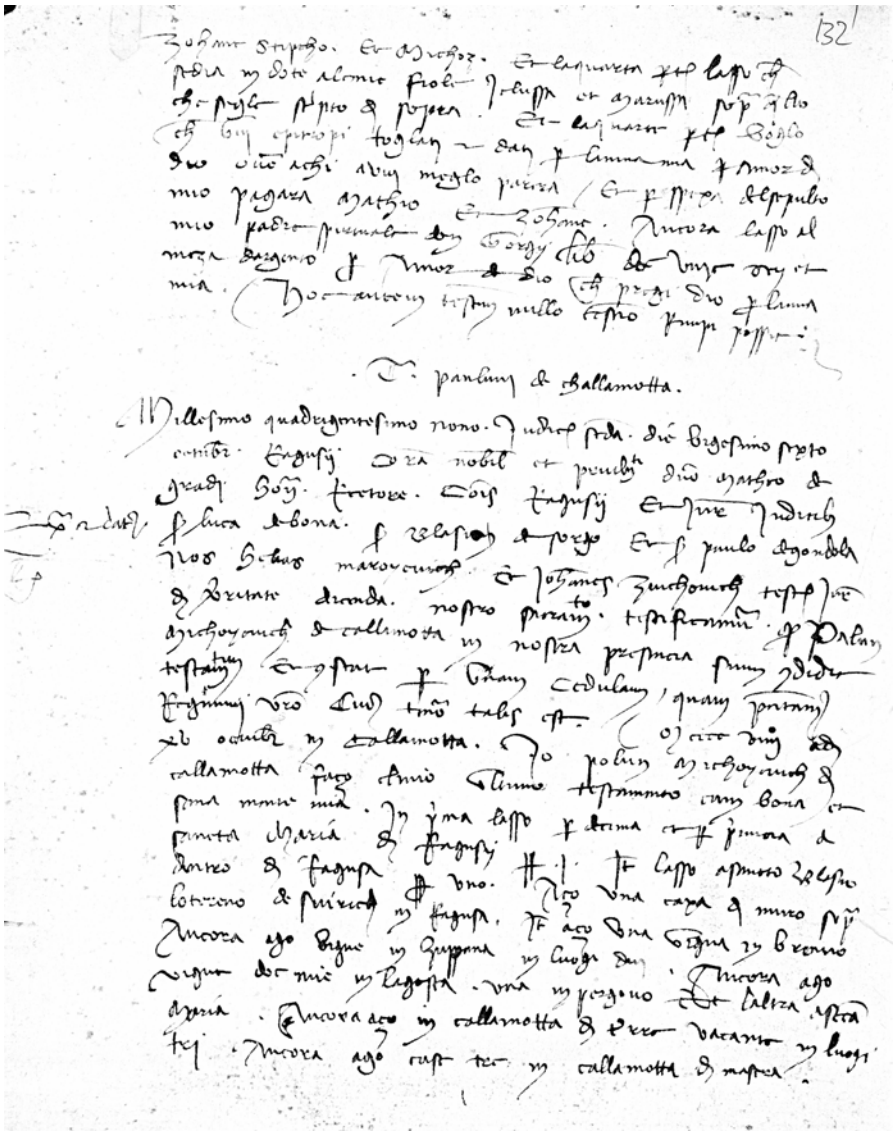

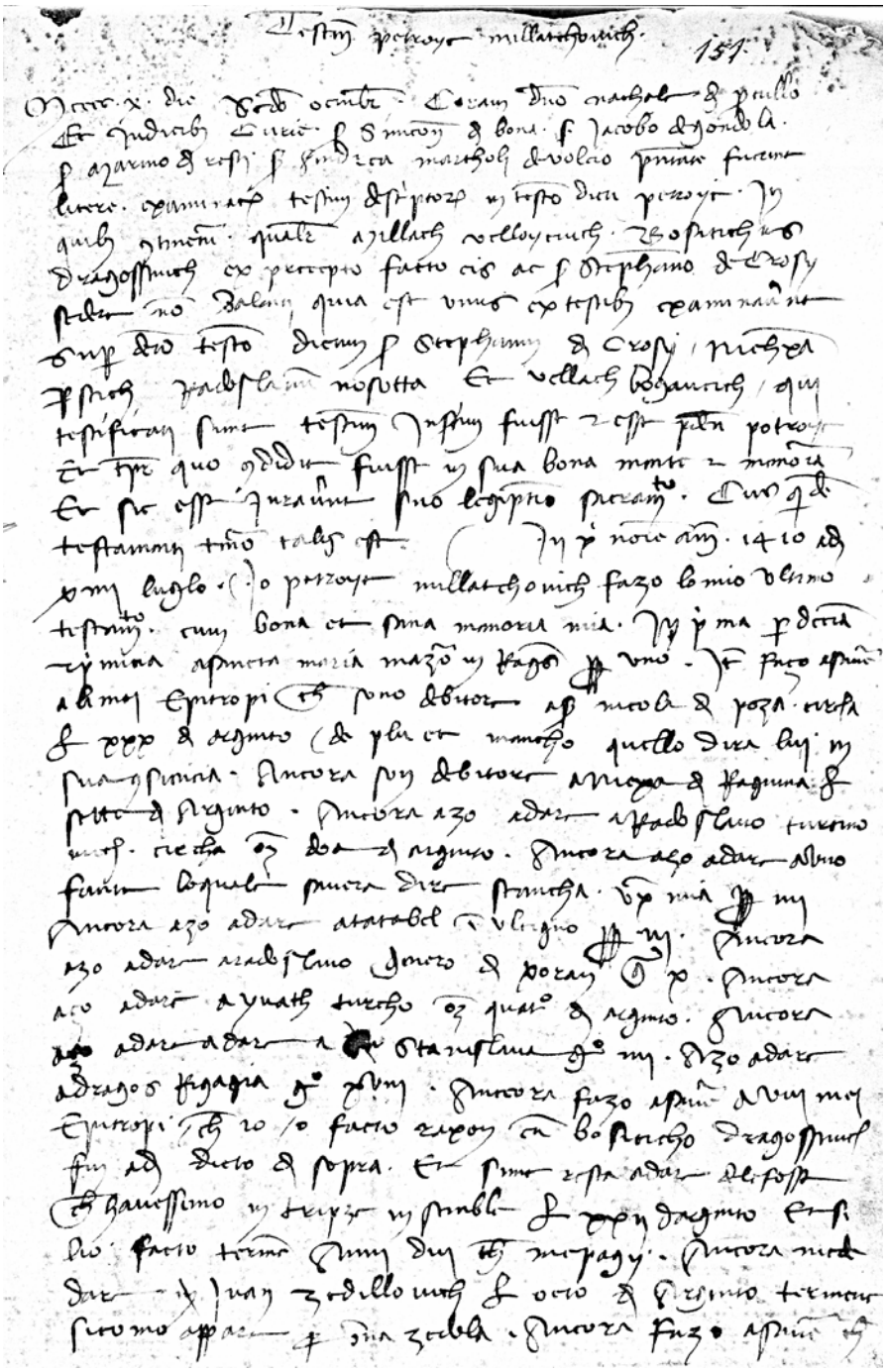

14. Тестамент Петроја Милатовића

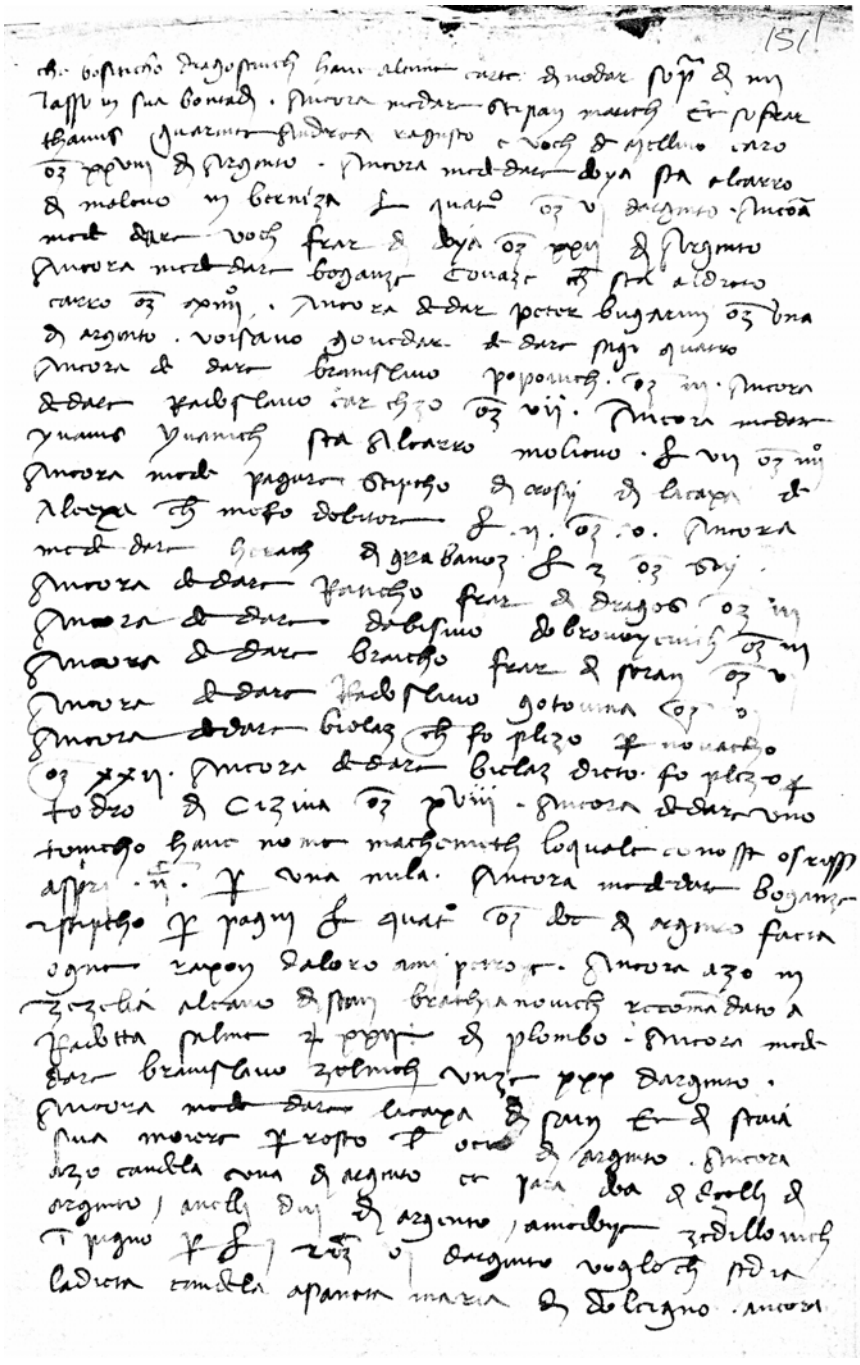

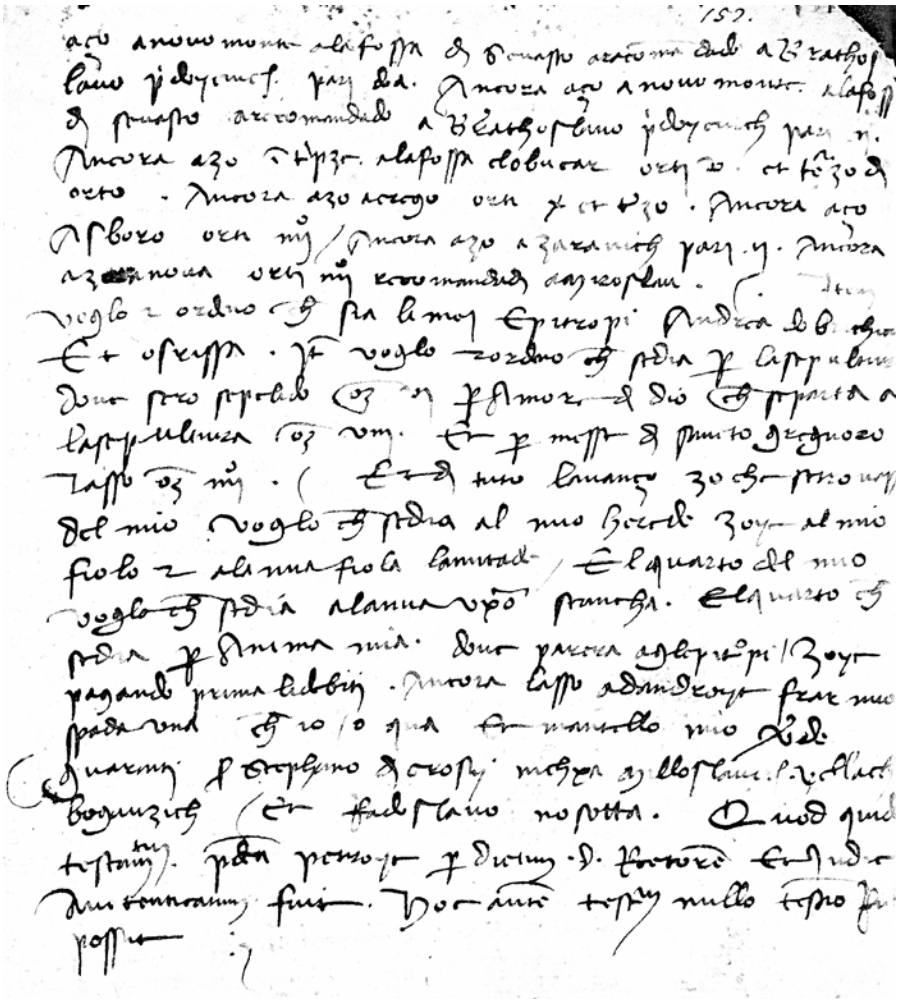

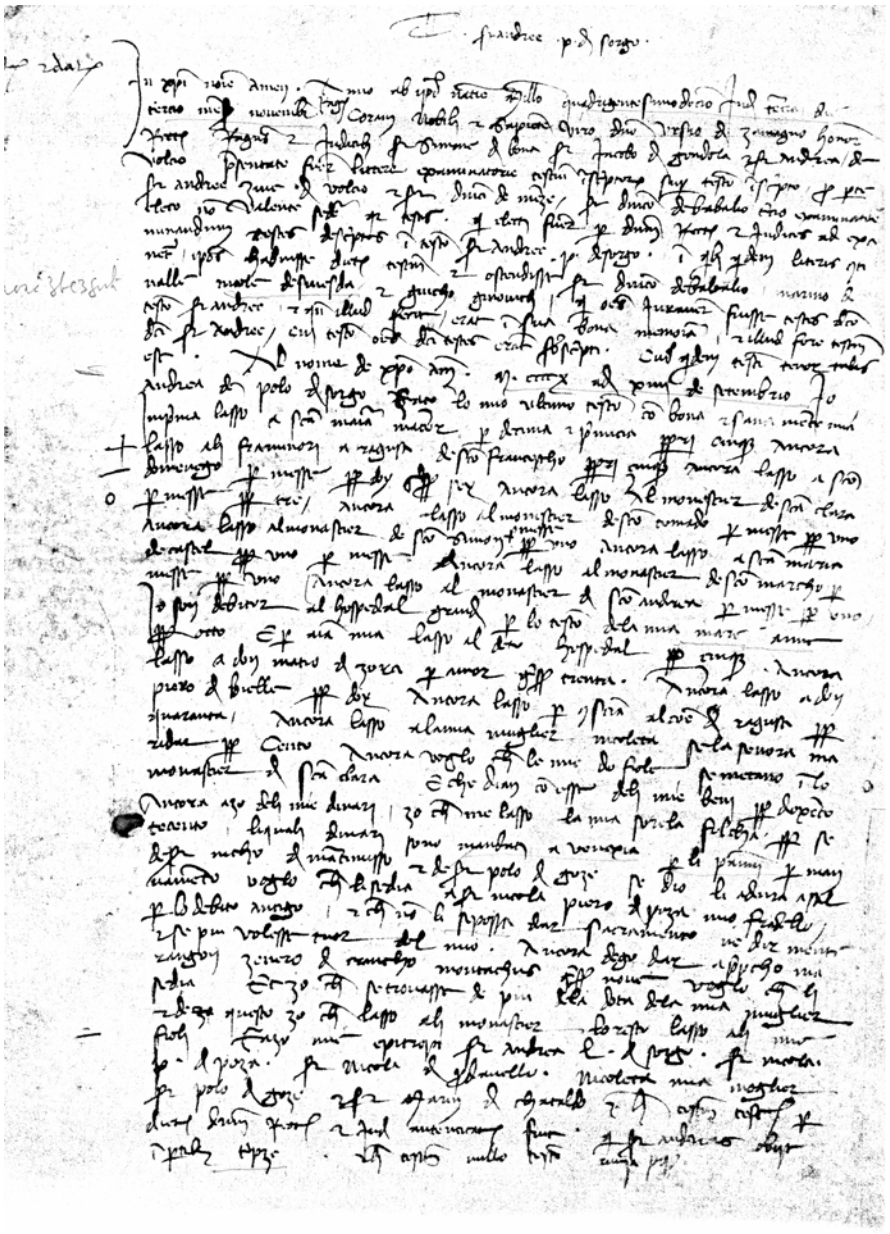

15. Тестамент Андрије П. Соркочевића

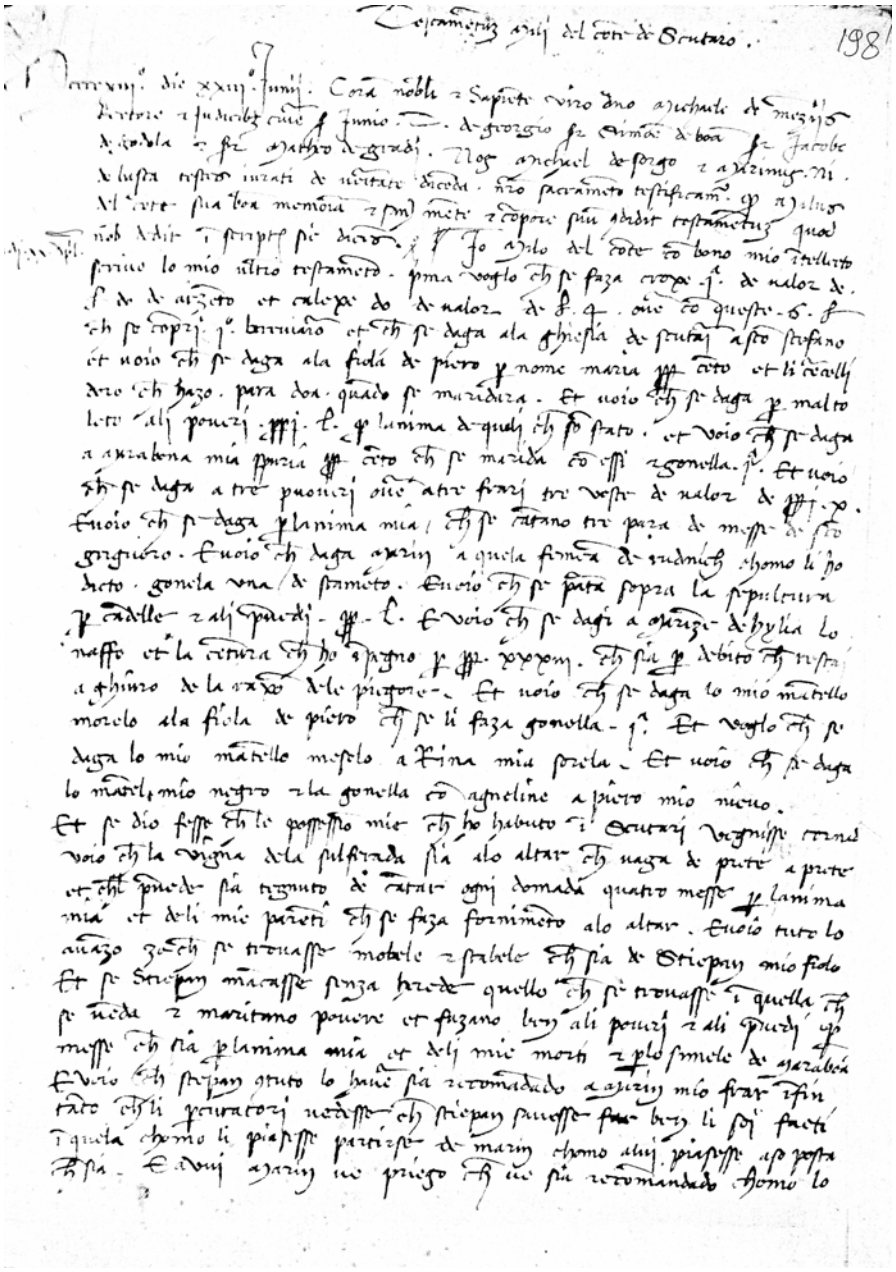

17. Тестамент Мила кнежева из Скадра

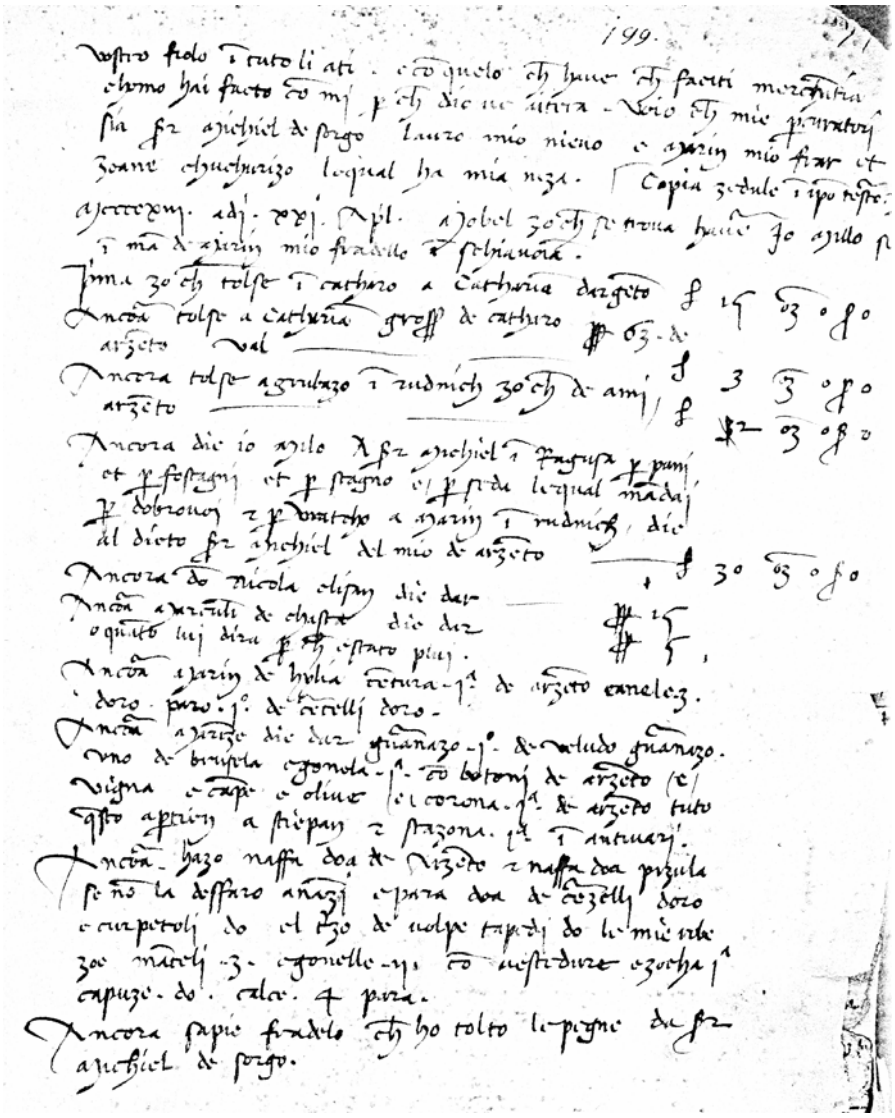

199.

Vostro fiolo i tuto li ati. e co quelo ch have ch faciti merchantia
chomo hai facto co mi p ch dic ne aitera. Voio ch mie procuratori
sia sr Michiel de sorgo Lauro mio nieuo e Marin mio frar et
Zoane chuchurizo lequal ha mia neza. Copia zedule i ipo testo.
Mcccxxiij. adj. xxj. Apl. Mobel zo ch se troua hauer Jo Millo s
i ma de Marin mio fradello i schiauona.

Prima zo ch tolse i catharo a Catharina dargeto ℓ 15 oz o ß o
Ancora tolse a Catharina gross de catharo ℔ oz. de
arzeto val ℓ 3 oz o ß o
Ancora tolse a grubazo i rudnich zo ch de ami arzeto ℓ 12 oz o ß o
Ancora die io Milo a sr Michiel i Ragusa p pani
et p fostagni et p stagno e p seda lequal mandai
p dobrouoi e p vratcho a Marin i rudnich die
al dicto sr Michiel del mio de arzeto ℓ 30 oz o ß o
Ancora do Nicola elisan die dar
Ancora Marculi de chasta die dar ℔ 15
o quanto lui dira p ch estato plui. ℔ 5
Ancora Marin de holia centura. j.a de arzeto canelez.
doro. paro. j.o de cencelli doro.
Ancora Marize die dar guanazo. j.o de veludo guanazo.
uno de brusela e gonela. j.a co botoni de arzeto e
vigna e cape e oliue e corona. j.a de arzeto tuto
questo aptien a stiepan e stazona. j.a i antiuari.
Ancora hazo naffa doa de arzeto e naffa doa pizula
se no la deffaro anazi e para doa de cencelli doro
e curpetoli do el tizo de uolpe tapedi do le mie rebe
zoe manteli. 3. e gonelle. ij. co uestedure e zocha j.a
capuze. do. calce. 4 para.
Ancora sapie fradelo ch ho tolto le pegne da sr
Michiel de sorgo.

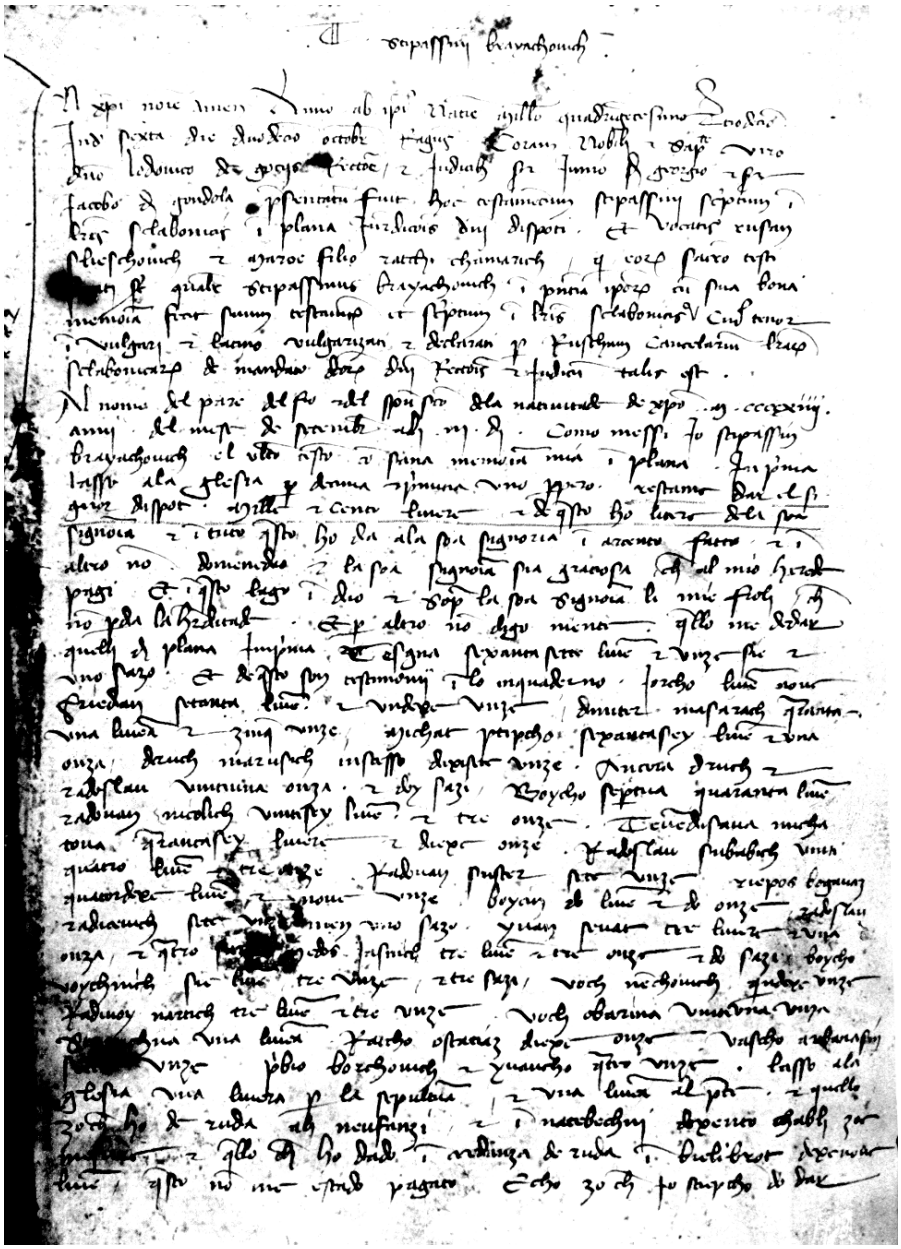

18. Тестамент Стипашина Брајаковића

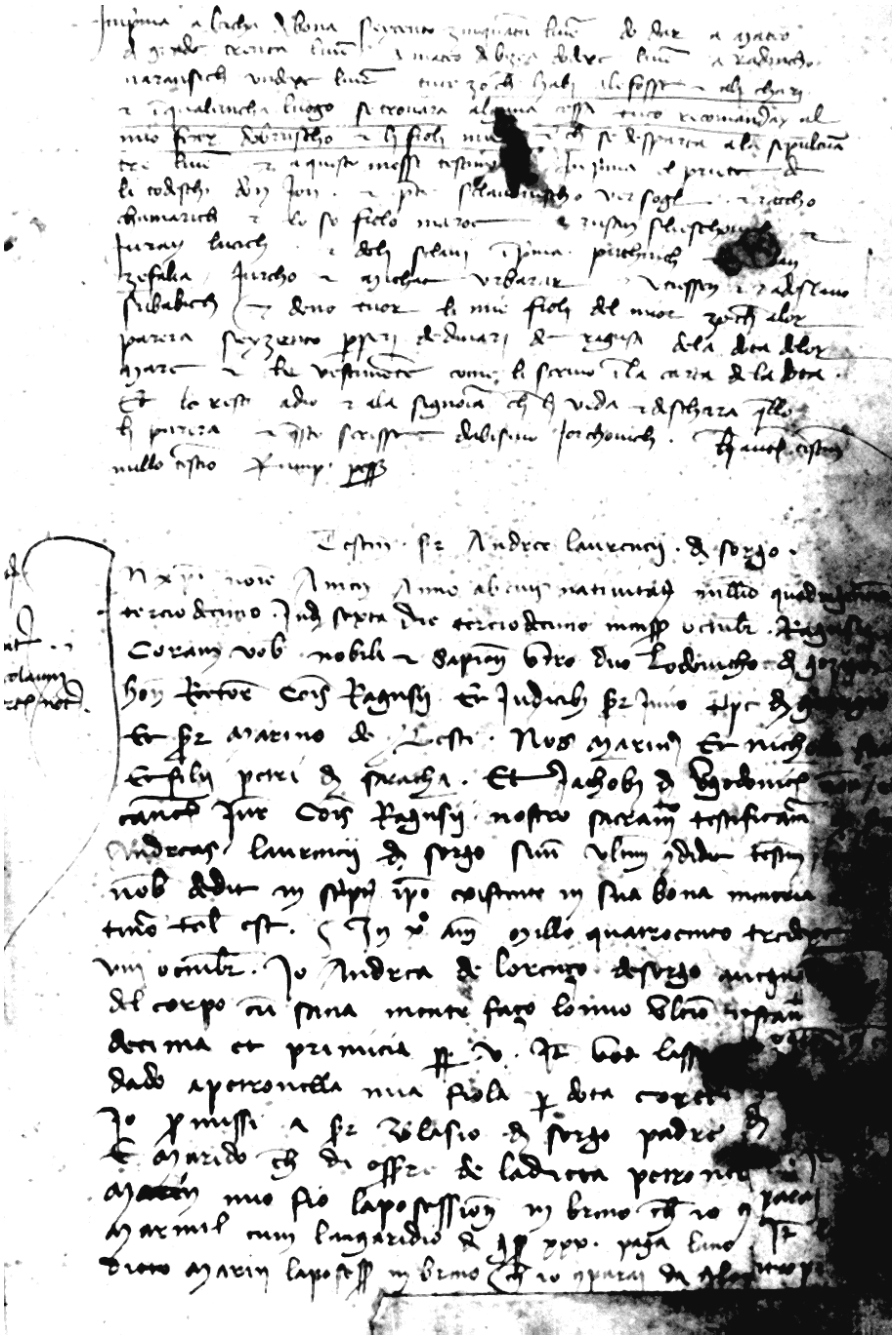

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 81-104 (2004)
MISCELLANEA, XXII, p. 81-104 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 929.55 (497.15)"13/15"

МИРКО БАБИЋ
ГОРДАНА ТОМОВИЋ

СТАРОСРПСКИ НАТПИСИ ИЗ БИЈЕЉИНЕ

У петак 13. децембра 2002. године, првог дана рада на поновној изградњи Атик џамије у центру Бијељине, која је порушена 1993. године, радници су, вадећи старе темеље џамије ради постављања савременог бетонског темеља, наишли на средњовековне надгробне споменике с натписима. Музеј Семберије у Бијељини одмах је предузео заштитно археолошко ископавања, којим је руководио директор Музеја мр Мирко Бабић. [1]

Археолошка екипа је отворила три контролне сонде и констатоване су најмање две најстарије фазе постојања џамије (1580 - 1688. до 1716), у функцији католичке цркве (1716 - 1739), као и две или три фазе изградње минарета: могући дрвени из 1580. године, камени из 1758. године и изграђен од цигле и бетона 1894. и 1912. године.[2] Откривен је велики број секундарно употребљених надгробних споменика, међу којима је 23 са старосрпским натписима, због чега овај локалитет постаје један од најзначајнијих по броју натписа у целој Босни и Херцеговини.

До сада се сматрало да је најстарији сигуран помен Бијељине судски запис из Дубровачког архива из 1446. године.[3] Ови археолошки налази бацају ново светло на средњовековну историју Бијељине

[1] Формиран је експертски тим у саставу: руководилац екипе мр Мирко Бабић, проф. др Енвер Имамовић, др Александар Ратковић, мр Милан Ђорђевић, мр Лидија Фекежа, Мирсад Сијарић. Ископавања су трајала 15 дана.

[2] Податке о Атик џамији из турских извора и о Бијељини сакупио је и обрадио: A. Handžić, *Postanak i razvitak Bijeljine u XVI vijeku. Prilog istoriji naselja i islamizacije u sjeveroistočnoj Bosni,* Prilozi za orijentalnu filologiju XII - XIII, Orijentalni institut u Sarajevu, Sarajevo 1965, 65 - 74.

[3] М. Динић, *За историју рударства у средњевековној Србији и Босни,* I, Српска академија наука, Посебна издања, књ. CCXL, Одељење друштвених наука, књ. 14, Београд 1955, 37: in Bielina; A. Handžić, *нав. дело*, 46.

и Семберије и покрећу низ питања, пре свега из историје српске православне цркве на овом подручју. Сакупљени из околине, како при изградњи џамије, тако и при некој од њених обнова, велики монолитни камени надгробни споменици разбијени су и претесани да би послужили као грађевински материјал другој намени. Поред осталих надгробника, на тај начин је уништен и тешко оштећен читав један епиграфски архив. Ниједан споменик нема сигниран датум, али палеографска анализа показује да су натписи настајали у дугом временском распону од друге половине [IX#до средине [Y века. Међу њима се јединственим садржајем и очуваношћу издваја ктиторско-надгробни натпис Белосава Лучића, који је сахрањен у својој племенитој цркви, где су му синови поставили белег. Археолошка ископавања нису констатовала постојање старије цркве испод темеља Атик џамије, али нема сумње да је она постојала у непосредној околини. У турском попису Зворничког санџака у нахији Бијељина 1548. године забележено је село "Попови или Звонаш Селиште", данас село Попови на левој обали старог корита реке Дрине, источно од Бијељине. Крајем XVI века хришћанска раја у том селу имала је дужност да поправља мостове на рекама: Пругњачи, Брезовици и Сушници, за путнике и војску, због чега је била ослобођена свих намета и посебних терета. Пругњача је данас потес на исушеном рукавцу реке Дрине између села Попови и Бијељине, Брезовица је брдо и истоимено село на Дубоком потоку, југозападно од Бијељине. Вероватно да се Дубоки поток називао Брезовица, док би Сушница могла да буде река Јањица или Дашница, која протиче кроз Бијељину, а у горњем току прима поток Суходолац. За село Попови везује се први помен Бијељине као насељеног места у турским изворима. Село " Попови или Прокац Бијељина " између 1600 -1604. године остало је у хасу зворничког санџак-бега, имало је 68 хришћанских домова, 3 баштине и укупан приход од 4.500 акчи.[4] Име села, које је стално имало само хришћанско становништво, једном забележено као Звонаш Селиште, очигледно по црквеном звонику, а други пут као Прокац Бијељина, говори да је насеље било у непосредној близини данашњег града Бијељине и да је имало православну цркву са звоником и са православним свештенством – поповима. Назив Прокац односи се на рукавац Дрине Пругњачу, у непосредној близини Бијељине. Како у натписима из Бијељине има и попова и замонашених покојника, може се претпоставити да из села Попови потиче највећи број надгробних споменика који су узидани у темеље Атик

[4] A. Handžić, *нав. дело*, 51,57-58, 66.

џамије у Бијељини. Један број споменика донет је из села Батковића, јер је на локалитету Клиса (Јазбине), из раног средњег века, приликом археолошких ископавања пронађен један надгробник с натписом, веома сличан натпису Лазара који је откривен у рушевинама Атик џамије у Бијељини.[5]

Према турском натпису о обнови 1893. године, који је постојао изнад улазних врата, џамија је, наводно, подигнута у време Сулејмана Величанственог (1520-1566) као његов вакуф – задужбина. Аустријанци су 1718. године затекли џамију у рушевинама, а испред ње добро изграђену бању.[6] Археолошка истраживања показала су три грађевинске фазе џамије и минарета, од којих старија одговара 1580. години. То је била година када је село Четвртковиште, које се сматра старијим називом Бијељине, царском одредбом постало касаба, у којој седи кадија, успостављен је пазарни дан и годишњи сајам (панађур) и наређено је да се обавља џума – молитва петком, што значи да је у месту морала да се подигне џамија.[7] Отуда би та година представљала теоретски најкаснију временску границу за период у коме су настали епиграфски споменици узидани у темеље џамије.

Својим садржајем бијељински старосрпски натписи откривају не само имена покојника, већ и њихово порекло, откривају постојање цркве као заупокојене задужбине, бележе попове, монахе. Иако су претрпели знатна оштећења првобитног изгледа, уочава се разноврсност облика, од масивне монолитне плоче, преко нижег или вишег стуба са врхом на две воде, до такозваних слемењака, који подражавају облик куће са кровом на две воде. Начињени су од сличног грубо обрађеног пешчара, сивкасто - окер или ружичасте боје. Различито компоновање натписа, облици слова и општи изглед натписа – епиграфски дуктус, одају различито време и различите писаре и клесаре.

---

[5] M. Vego, *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine, IV,* Zemaljski muzej, Sarajevo 1970, стр. 116-117, бр. 296. Натпис није добро прочитан. Према приложеном снимку споменика он гласи: **[А с]є лєжи р[абь Божи] Милосаль прє[стави сє..].**

[6] A. Handžić, *нав. дело*, 68-71. Аутор претпоставља да је џамија била више пута преправљана: за време Бечког рата (1683 - 1699), између Пожаревачког мира 1718. године и Београдског мира 1739. године, када је, под влашћу Аустрије, џамија служила као католичка црква, и вероватно још који пут до обнове 1893. године. "... не зна се колико су њени данашњи зидови оригинални" - закључује Ханџић (стр. 69).

[7] A. Handžić, *нав. дело*, 53-54.

Приликом објављивања натписа доследно је спроведен исти принцип обраде како би се обухватили сви расположиви подаци о њима. Колико су то дозвољавали степен очуваности споменика и текста, обрада натписа обављена је према шеми коју чине следеће ставке: 1. функција натписа; 2. место чувања: 3. очуваност и димензије: 4. транскрипција; 5. палеографска опажања; 6. лингвистичка опажања; 7. историјски коментар и датирање; 8. фотографија споменика и цртеж натписа; 9. облици слова.

1. Надгробни натпис непознате личности (...ович) (крај XIV века)

Надгробни натпис уклесан је у монолитни камени споменик од ружичастог пешчара, који се тренутно налази у порти Атик џамије у Бијељини. Био је обрађен са свих страна у облик слемењака, али је пресечен по дужини и висини, тако да данас недостају цела предња половина и доњи део споменика. Очувани део дуг је 86 cm, висок је до врха слемена 40 cm, бочне стране су високе 27 cm, ширина предњег преклесаног дела је 55 cm. Стране се при дну сужавају, па је ширина задњег дела споменика 45 cm. На десној бочној страни очувао се крај натписа, дуг 64 cm, са висином слова од 3-5 cm, који гласи:

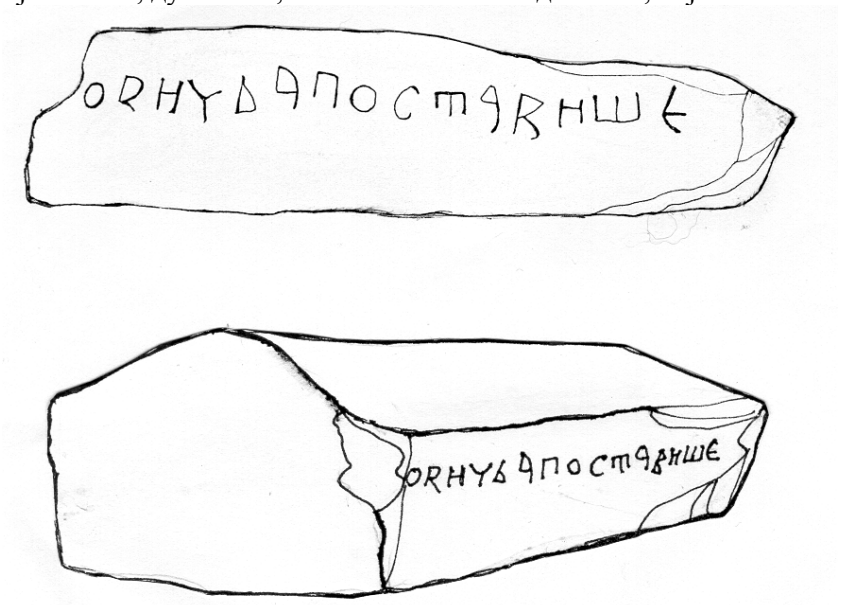

Сл. 1 Надгробни натпис непознате личности (... ович)(крај XIV века)

……ѡвичь а поставише... …..овић а поставише...

Иако је очуван мали део текста, облици слова омогућују да се натпис датује у другу половину XIV века. Слово А са високом омчицом, В с изразитим петљицама, спојеним с усправним стаблом слова, чашкасто Ч и троного слово Т имају аналогије у облицима слова из натписа Прибислава Петоивића и Полихраније Радаче, што значи да припадају времену између 1370 - 1390. године.[8]

2. Надгробни натпис Мјерака Видјеновића (крај XIV века)

Споменик од сивкасто - окер пешчара у облику масивног слемењака чува се у Музеју Семберије у Бијељини. Преклесан је накнадно по средини у два неједнака дела. Први део је висок до врха слемена 68 cm, широк 67 cm и дуг 64 cm. Други део је висок 50 cm, широк 65 cm и дуг 66 cm. На доњој страни од половине првог дела и преко целог другог дела плоча је стањена за 20 cm, што је служило за насађивање на подножну плочу, која није сачувана. Дуж косих страна слемена тече плитка рубна трака на којој је почетак натписа. Текст се наставља на десној бочној страни у три неједнака реда са словима висине 5 - 6 cm. Клесар је у првом реду тачкастим убадањем обележио завршетке словних облика. Први и други ред почињу симболичном инвокацијом у облику крста на троугластом узвишењу, које треба да симболизује Голготу, али га је клесар из незнања начинио у облику слова јат (Ѣ).Текст гласи:

+ Сѥ лежи Р[ад]инь а зовомь Мѣрак В[и]дѣновичь	+ Ту лежи Р(ад)ин а назван Мјерак Видјеновић
а постави сь брать ѥговь Драгъчин[ь]	а постави га брат његов Драгчин

Облици слова, оштра и ниска петља на слову А, коси облик слова Р, петопотезно Д, троного Т, чашкасто Ч и нарочито облик слова Ж, са цртицом на врху уместо горњих кракова, показују да је натпис настао у исто време кад и надгробни споменик Полихраније Радаче (1383 - 1391), последњих деценија XIV века.[9]

---

[8] Г. Томовић, *Морфологија ћирилички натписа на Балкану,* Историјски институт, Посебна издања, књ. 16, Београд 1974 , стр. 81, бр. 69, стр. 85 - 86, бр. 76.
[9] Г. Томовић, *нав. дело*, 85 - 86, бр. 76.

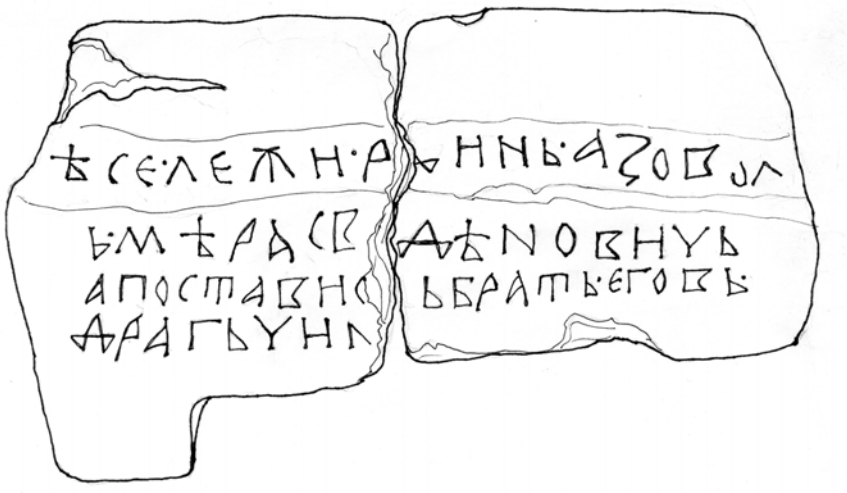

Сл. 2 Надгробни натпис Мјерака Видјеновића (крај XIV века)

3. Надгробни натпис Миока (крај XIV века)

Фрагментовани надгробни натпис уклесан је у масивни камени споменик у облику ниског слемењака од ружичасто - окер пешчара. Налази се у порти Атик џамије у Бијељини, а биће пренет у Музеј Семберије. Разбијен је и грубо преклесан с обе стране, тако да је сачуван средњи део споменика, дуг 62 cm, висок 55 cm и широк око 55 cm, са делом текста на десној косој страни слемена и са два реда натписа на десној бочној страни. Напис је изведен крупним размакнутим словима, висине 5,5 - 7 cm. Клесар је прво издубљеним тачкама обележио завршетке слова, па је потом исклесао словне облике. Натпис гласи:

[+ А се лежи ра]бь . б̑(о)жи М[….] [+ А ту лежи ра]б божији М[.....]

[а зовомь] Миѡко .г. [а звани] Миоко .три

[синове поставише] камень на не [сина поставише] камен на нега

Облици слова у натпису, пре свега слово Ж са дужом водоравном цртом уместо горњих кракова, које се појављује у ћириличким епиграфским споменицима од друге половине XIV века до краја XV века, високо слово **Ѡ**, отворено слово К, два облика слова М, са дужим и краћим крацима, имају аналогије у натпису Полихраније Радаче (1383- 1391) и госпође Гоисаве (1398 - 1399), па се Миоков натпис може датовати у крај XIV века.[10]

[10] Г. Томовић, *нав. дело*, Т. IX, 55, Т. XI, 63, 66, Т. XIII, 76, Т. XV, 84.

Сл. 3 Надгробни натпис Миока (крај XIV века)

Сл. 3а Надгробни натпис Миока (крај XIV века)

4. Надгробни натпис Драгосава Болесалића (крај XIV века)

Надгробни старосрпски натпис уклесан је у масивну плочу од светло окер пешчара која је преклесана по ширини у два неједнака квадера, чиме је изгубљен део текста. Чува се у Музеју Семберије у Бијељини. Горњи део плоче дуг је 54 cm, висок 28 cm и широк 35 cm, док је доњи дуг 56 cm, висок 53 cm и широк 30 cm. Премда је површина плоче грубо обрађена, слова су уједначене висине од 3 - 4 cm, а цео натпис, добро компонован са лепим и издуженим словима у правилним редовима, одаје ученог писара и вештог мајстора клесара. У горњем делу натпис гласи:

+ Сѣ постави билѣ-	+ Ту постави беле-
гь Драгосавь Бо-	г Драгосав Бо-
лесаликь Блака-	лесалић Блаћа-
нинь своими синим[и]	нин (са) својим синовима

У доњем делу плоче недостаје најмање један ред натписа, чији се смисао може разумети према осталом сачуваном делу текста :

[а ѕмрѣ ѕ	[а погибе у
т]ѕждеи ꙁемли а п-	т]уђој земљи а п-
иса попь Богѣла	иса поп Богела
Кѕчевьць	Кучевац

Облицима слова натпис се издваја не само од осталих натписа који су пронађени у темељима Атик џамије, него и од других епиграфских споменика из Босне и Херцеговине и Србије. Јединствен је облик слова А са дугом извијеном и спуштеном петљом која није спојена при врху с усправном косом цртом. Тај облик нема аналогије у ћириличком епиграфском писму, а сличан облик слова А појављује се у рукописима. Поред овог особеног облика слова А, облици слова В и слова К, са готово једнаким усправним цртама, слово Р, са великом главом и усправном цртом испод реда, а нарочито општи изглед натписа, с издуженим и збијеним словима, имају аналогије једино у натпису на надгробном споменику госпође Гоисаве из Бискупа код Коњица (1398 - 1399).[11] Отуда се и надгробни споменик Драгосава Болесалића може датовати у крај XIV века.

[11] M. Vego, *Nadgrobni spomenici porodice Sankovića u selu Biskupu kod Konjica,* Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, X, Sarajevo 1955, 157-159, T. I.

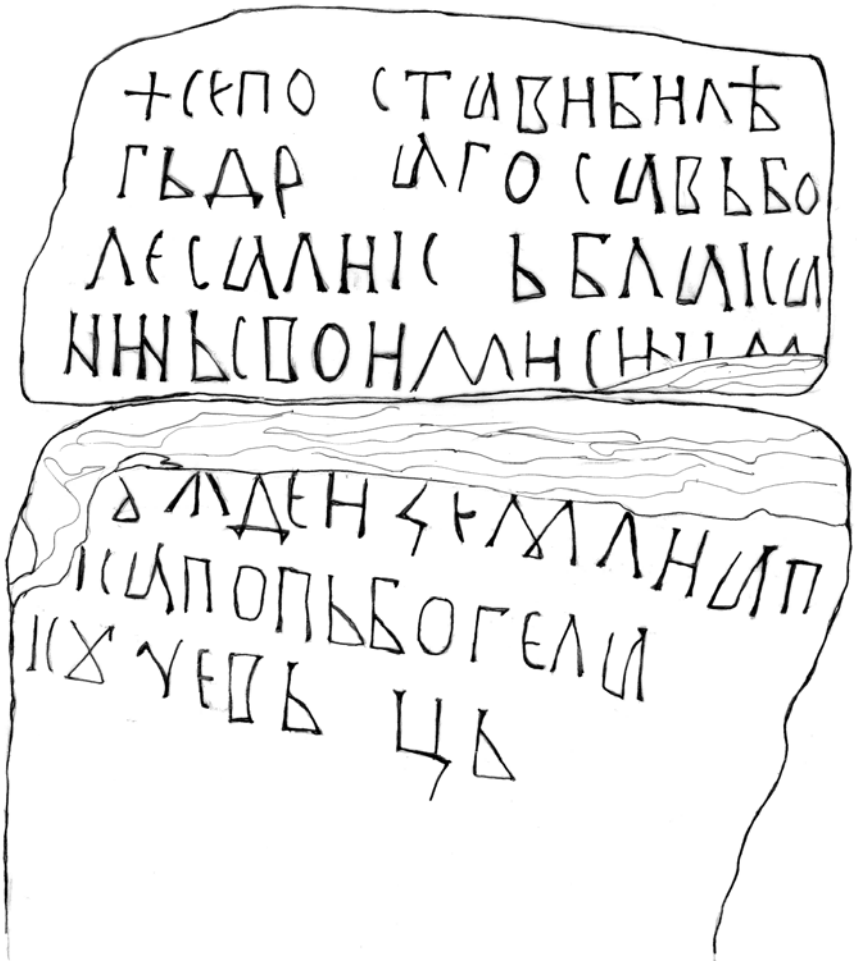

Сл. 4 Надгробни натпис Драгосава Болесалића (крај XIV века)

Садржај натписа пружа податке о пореклу покојника и попа који га је писао. Драгосав Болесалић је Блаћанин, а поп Богела Кучевац, што значи да су обојица дошљаци у месту где је споменик постављен. Родно место Драгосава Болесалића биће оно мало село Блаћевина које је са само три куће убележено у нахији Шубин у Зворничком санџаку 1533. године, данас нестало.[12] Поп Богела је ве-

[12] A. Handžić, *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (1519. i 1533. godine),* Sarajevo 1986, 111.

роватно био из села Кучева или Кучевци, које је било запустело до 1533. године. Тада се помиње у нахији Бијељина селиште или мезра Крчевац, код села Бистрице .[13] Исто место 1548. и 1600 - 1604. године бележи се као Крчевац или Гојсал Селиште или Врљачка, што значи да је атар селишта био подељен и припојен суседним селима.[14] То је данас село Гојсовац, северно од Бијељине.

5. Надгробни натпис Теоприла (крај XIV века)

Натпис је уклесан у десну бочну страну масивног квадера у облику куће на две воде од тамно - окер пешчара, чија је дужина 80 cm, ширина 55 cm, а висина 30 cm. Косе стране горњег дела широке су 29 cm. Натпис има само један ред са словима високим 4 cm. Није лако читљив, и то или зато што није завршен, или зато што се сва слова не разазнају због грубе зрнасте површине камена. Почиње инвокацијом у облику крста на Голготи и гласи:

+ **Ѣ сє (лє)жи ρ(ав)ь Теопр[и]л** + А ту лежи раб Теопр[и]л

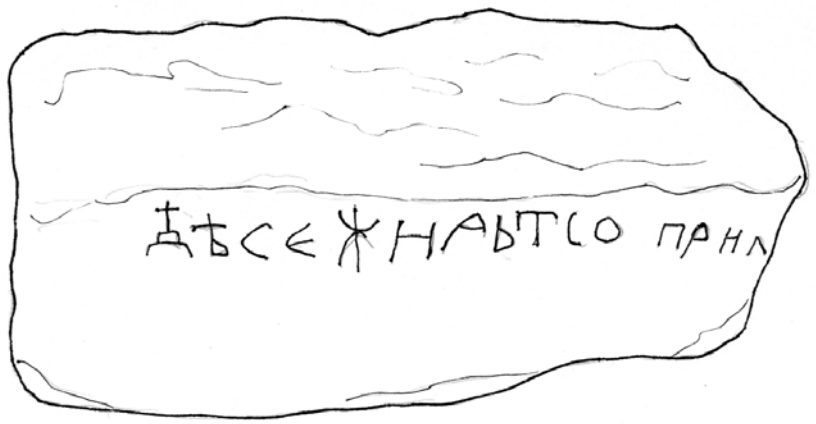

Сл. 5 Надгробни натпис Теоприла (крај XIV века)

[13] Исто, 178. Аутор име села ставља под знак питања, па се оно може тумачити и као Кучевац.

[14] A. Handžić, *Postanak i razvitak Bijeljine u XVI vijeku. Prilog istoriji naselja i islamizacije u sjeveroistočnoj Bosni,* Prilozi za orijentalnu filologiju XII - XIII, Sarajevo 1965, 56 - 58.

Особеност овога натписа је да почиње словом јат уместо везником А. Недостају делови речи: лежи, раб, а монашко име покојника је вулгаризована форма црквеног имена Теофил. Према облику косог слова Р и слова Ж, са горе полукружним а доле косим и укрштеним крацима, натпис се може датовати у крај XIV века.[15]

6. Надгробни натпис с поменом два сина (крај XIV - почетак XV века)

Натпис је урезан у висок и масиван стуб од светлог окер - ружичастог пешчара, који је при дну мало сведен, а горе заравњен, са заобљеним угловима. Цела десна страна је по висини претесана, чиме је оштећена десна половина натписа. Сачувани део стуба висок је 56 cm, дуг 27 - 35 cm и широк 56 cm. Чува се у Музеју Семберије у Бијељини. Натпис почиње симболичном инвокацијом у облику двоструког крста необичног облика, као удвојено слово Т оборених крајева. Слова, неједнаке висине од 4 - 6,5 cm, уклесана су дубоко, техником косог реза, а прва два слова обележена су претходно тачкастим убодима на крајевима потеза. Сачувани део текста гласи:

+ Сѣ лѣж[и ……]	+ Ту леж[и .....]
ꙁѣм[лꙗ своиꙗ ѻ-]	зем[љу своју о-]
жало[сти. бѣлѣгъ]	жало[сти . белег]
на нѣм [ставишѣ]	на њему [ставише]
два си[на ……]	два си[на .....]

Према облику слова В, са две изразите и оштре петљице спојене са усправном цртом, потом слова Д, које је изведено из пет потеза, слова Ж, чији се спољни лучни краци не спајају са средњом усправном цртом, а нарочито по општем маниру уклапања већих и мањих слова која покривају цело натписно поље, овај натпис је сличан надгробном натпису Вигња Милошевића са Кочеринског поља код Мостара (1404) и надгробном натпису Влатка Влађевића са некрополе у Влађевини код Рогатице (1399 - 1407).[16] Према томе, надгробни споменик непознатог покојника, који су поставила два сина, може се датовати између последње деценије XIV века и прве деценије XV века.

---

[15] Г. Томовић, *нав. дело*, стр. 85-86 (натпис Полихраније Радаче, 1383 - 1391), стр. 92 (натпис госпође Гоисаве, 1398 - 1399), Т.XIII, 76, Т. XV, 84.
[16] Г. Томовић, *нав. дело,* стр. 95, 97 - 99; Т. XVI, 88, 92.

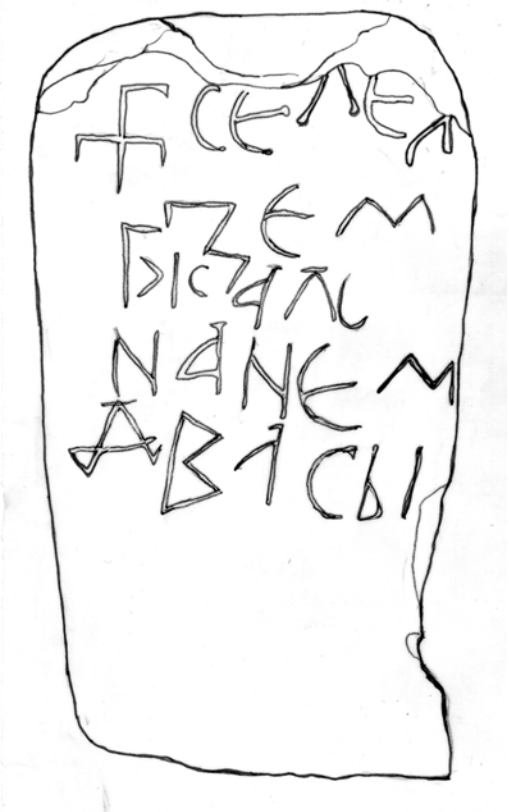

Сл. 6 Надгробни натпис с поменом два сина (крај XIV – почетак XV века)

7. Надгробни натпис непознатог раба божијег (крај XIV–почетак XV века)

Натпис се налази на каменом стубу у порти Атик џамије у Бијељини. То је један од ретких готово потпуно очуваних камених споменика који су били секундарно употребљени за зидање и обнову џамије. Ниски камени стуб (60 x 60 x 45 cm) од жућкастог пешчара, чија је површина само грубо отесана, на горњој страни је заравњен, све ивице су заобљене, а десни предњи руб у доњем делу обијен. Напис се налази при врху предње стране, клесан је у једном реду, дужине 55 cm, словима висине 3,5 - 5 cm. Очувани део натписа гласи:

А се лежи рабь б[ожи] А ту лежи раб божији

Особени облик слова Л са хоризонталном цртицом на врху слова јавља се у надгробном натпису госпође Каталене из Херцеговине (1349 - 1363), затим у надгробном натпису Прибислава Петоивића из друге половине XIV века. Слово Ж без средње попречне цртице и једнопотезно слово Р појављују се у старосрпским натписима од краја XIV века до тридесетих година XV века.[17]

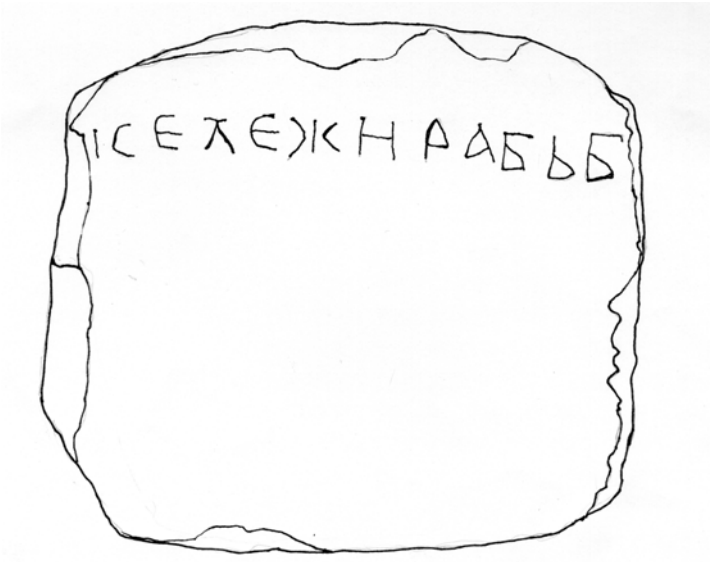

Сл. 7 Надгробни натпис непознатог раба божијег (крај XIV – почетак XV века)

После уводне формуле, уобичајене за монашке надгробне натписе, требало би да следи име покојника. Међутим, осим надевеног текста, на обрађеној предњој страни нема трагова никаквих других слова. Стога се може претпоставити да натпис, у ствари, није завршен. Израђен је у клесарској радиониици у околини Бијељине, где је постојао манастир и монашка заједница, вероватно у селу Попови, источно од града. У поступном процесу мајсторске обраде камена, потом израде надгробних споменика и клесања натписа, неки посло-

[17] Г. Томовић, *нав. дело*, стр. 90 - 91, бр. 82 (надгробни натпис Георгија Хрба из околине Зајечара); стр. 95, бр. 88 (надгробни натпис Вигња Милошевића, 1404); стр. 97 - 98, бр. 92 (надгробни натпис Влатка Влађевића, 1399- 1407; стр. 98-100, бр. 93 (надгробни натпис војводе Миотоша, 1399-1415), бр. 94 (надгробни натпис великог босанског кнеза Радоја, 1405-1420).

ви обављали су се унапред. Тако је и овај споменик, исклесан у облик уобичајеног надгробника, био припремљен са стереотипном општом формулом, али је остао заборављен и недопуњен и вероватно никад није ни постављен над гробним местом, да би после више од једног века био искоришћен као грађевински материјал за изградњу џамије, јер је и раније, као и данас, околина Бијељине оскудевала у грађевинском камену.

8. Надгробни натпис Лазара (крај XIV–почетак XV века)

Фрагментовани надгробни натпис Лазара налази се на левом делу усправне надгробне плоче од светлог сиво-окер пешчара, која је на горњој страни полукружно обијена, а недостаје јој и цео десни и доњи део. Чува се у Музеју Семберије у Бијељини. Очувани део плоче дуг је 34 cm, висок 51 cm и широк 40 cm. Натпис је уклесан у пет правилних редова уједначене висине слова од 4 - 5 cm. Текст гласи:

А сѣ лѣж[и..]	А ту лежи
Лазꙗр[ь.....]	Лазар [.....]
ьч[ичь]. п[о-]	ч [ић]. п [о-]
каи мѣ[нѣ]	кај ме[не]
Припо	Припо

Натпис припада истој групи као и претходна два. Палеографски дуктус и облици слова, као што су А с косом хастом и висећом петљом, Ж без средње попречне цртице, слово Л са водоравном цртом на врху, затим облик слова З и К, као и слово Р с оштрим врхом, појављују се у натписима са босанско-херцеговачког подручја између 1399 - 1420. године.[18]

Споменик вероватно потиче из села Батковићи, где је током археолошких ископавања на локалитету из раног средњег века пронађена камена оштећена плоча са натписом, који је, по облицима слова и општем изгледу, веома сличан Лазаревом натпису.[19] До проналаска надгробника са старосрпским натписима, који су били узидани у темеље Атик џамије, натпис о смрти раба божијег Милосала из Батковића био је једини средњовековни натпис у Музеју Семберије у Бијељини.

[18] Г. Томовић, *нав. дело,* стр. 98 -100, бр. 93 (надгробни натпис војводе Миотоша, 1399 - 1415), бр. 94 (надгробни натпис великог босанског кнеза Радоја, 1405 - 1420).
[19] M. Vego, *Zbornik srednjovjekovnih natpisa Bosne i Hercegovine,* IV, Zemaljski muzej, Sarajevo 1970, 116-117, бр. 296.

Сл. 8 Надгробни натпис Лазара (крај XIV – почетак XV века)

9. Надгробни натпис Георгија Драгслава (крај XIV–почетак XV века)

Натпис се налази на усправном каменом стубу шестоугаоног пресека од тамно - окер пешчара који се чува у Музеју Семберије у Бијељини. Висок је 65 cm, дужина предње стране износи 50 cm, две косо преломљне бочне стране су по 15 cm и по 26 cm, док је задња страна сужена на 29 - 30 cm. Споменик је у целости сачуван, изузев што је обијен горњи леви угао. Предња страна плоче, међутим, приликом секундарне употребе и вађења из рушевина џамије обијена је на више места, чиме је натпис знатно оштећен. Текст је уклесан словима висине 3 cm у седам правилних редова и гласи:

[+ ѧ сѣ л]ѣ[ж]и рабь в- [	+ А ту л]е[ж]и раб бо-
[ожи] Гєѡргиѥ а ѕо-	[жији] Георгије а на-
[во]мь Драгславь Бгъ-	зван Драгслав Бого-
[..]саць по[ставише ка]м - [..]	сац по[ставише ка]м-
[и и поло]жише вь	[ен и поло]жише у

[пам]еть пет	[пам]ет пет
сьн[и]	синова

Световно име покојника вероватно је било Драгослав, од којега је омашком писара или клесара настало необично Драгслав. Друго име, оно којим су га звали, могли је бити Богописац или Богорисац. Како је такво име, у ствари, означавало одређено занимање, то би значило да се Драгослав као световно лице бавио преписивањем богослужбених књига и њиховим украшавањем. Таква врста посла обично се обављала под надзором ученог свештенства у црквеној или манастирској средини, где је Драгослав као монах Георгије провео своје последње дане и окончао живот. Тумачење садржаја осталог дела натписа није поуздано, јер се због оштећења поједини делови текста и слова једва назиру. Ипак, може се разумети да су пет синова поставили оцу споменик. Међу облицима слова издвајају се изразито косо Р, слово В с угластим петљама које се не спајају с усправном цртом, широко слово Ж са горњим делом у виду два плитка крака, скоро као једна цртица, одговарају времену у коме су настали натписи Полихраније Радаче из Величана у Поповом пољу (1383 -1391) и Богдана Хатељевића (1398 -1404) из села Милавићи у Дабром пољу.[20] Истом епиграфском стилу и времену припада и фраг-

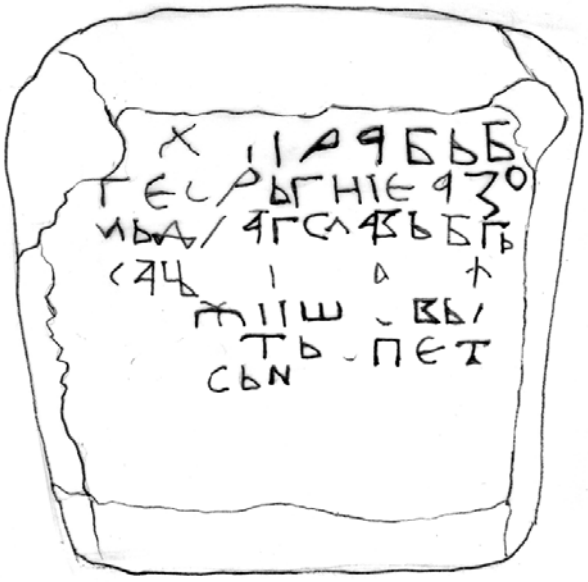

Сл. 9 Надгробни натпис Георгија Драгслава (крај XIV – почетак XV века)

[20] Г. Томовић, *нав. дело,* стр. 85 - 86, Т. XIII, 76 ; стр. 91 - 92, Т. XV, 83.

мент доњег дела једног каменог надгробника, димензија 31 x 16 x 30 cm, који се такође чува у Музеју Семберије у Бијељини, а на коме се сачувала само последња реч натписа : […..] попь, висине слова 1 - 3 cm. Очигледно се односи на писара натписа који је био поп.

10. Надгробни натпис Георгија Добрихнића (трећа - четврта деценија XV века)

Надгробни натпис уклесан је у масивну камену плочу од пешчара светло – окер - сиве боје, са ружичастим примесама, која је приликом секундарне употребе преклесана са две стране по дужини и ширини. Налази се у Музеју Семберије у Бијељини. Натпис тече дуж две стране плоче, предње дуже и краће бочне, па је преклесавањем оштећена лева страна дужег текста и десни део краћег. Срећом, очувани део натписа садржи монашко име и световно породично име покојника, податак о његовом пореклу и синовима. Већи очувани део надгробне плоче у облику квадера дуг је 90 cm, широк 47 - 49 cm и висок 42 cm. Површина плоче грубо је обрађена, а натпис је изведен у неправилним и кривудавим редовима, неуједначене висине слова од 5 – 7 cm. Натпис на дужој страни гласи:

[+ Се лежи Г]еорьгие а зовомь	[+ Се лежи Г]еоргије а назван
[……] Добрихьничь	[.....] Добрихнић
[пл]еменити Кнежанинь	[пл]еменити Кнежанин

На ужај страни је наставак текста:

Се постави[ше]	Ово постав[ише]
:д: сини: Хр[абак..]	четири сина. Хр[абак...]

Општим изгледом натписа и појединим облицима слова Георгијев надгробни натпис представља, у односу на претходне натписе, другачију епиграфску фазу ћирилице, с увођењем курзивних елемената. На првом месту то је варирање два облика слова В, једног, старијег, са две петљице и другог, новијег, у облику квадрата са крацима продуженим удесно; затим, изразито косо положено слово Р, слово Б са троугласто завршеном горњом куком, широко слово М отворених кракова, троного слово Т, петопотезно слово Д и слово Ж од три укрштене косе црте. Све те словне одлике садржи надгробни

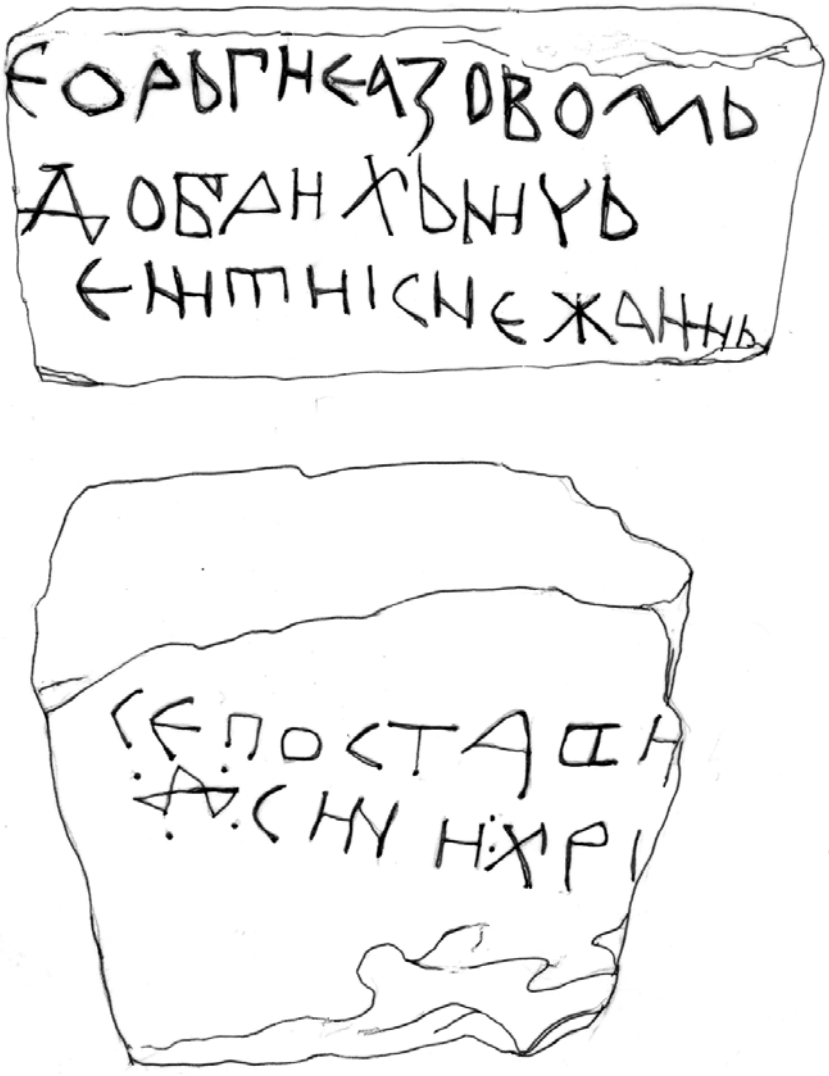

Сл. 10 Надгробни натпис Георгија Добрихнића
(трећа-четврта деценија XV века)

Сл. 10а Надгробни натпис Георгија Добрихнића
(трећа-четврта деценија XV века)

натпис кнеза Павла Комљеновића (1423 - 1434).[21] Отуда се надгробни натпис Георгија Добрихнића може датовати у период између треће и четврте деценије XV века. Поред доследне примене меког полугласа, као и у свим другим старосрпским натписима из Бијељине, запажа се да је именица син употребљена у дуалу – **сини**, уместо **сыны**, као и да у имену Георгије нема јотованог самогласника **ѥ**. Георгије је вероватно било монашко име покојника, па остаје непознато његово световно име, а према породичном имену Добрихнић, сазнаје се да му је отац био Добрихна. Георгије је био пореклом племић, племенити Кнежанин, како сам наглашава, а за њим су остала четири сина која су поставила оцу надгробни споменик. Очувао се почетак имена једног од његових синова, вероватно најстаријег, Хр[абак]. У турском попису Зворничког санџака из 1519. и 1533. године помиње се село Кнежићи у нахији Шубин, данас непознато.[22] Отуда је могао потицати својим племенитим родом Георгије Добрихнић.

[21] M. Vego, *Novi i revidirani natpisi iz Hercegovine,* Glasnik Zemaljskog muzeja u Sarajevu, XIV, Sarajevo 1959, 224 - 233, T. III, 1,2,3.
[22] A. Handžić, *Dva prva popisa Zvorničkog sandžaka (iz 1519. i 1533. godine)*, Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine – Srpska akademija nauka i umetnosti, Građa, knjiga XXVI, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 22, Sarajevo 1986, 38, нап. 104.

11. Надгробни натпис Белосава Лучића (трећа-четврта деценија XV века)

Према садржини, натпис о смрти Белосава Лучића припада реткој групи старосрпских натписа у којима се помиње задужбина покојника и који се стога могу сматрати ктиторско-надгробним споменицима. Налази се на масивном каменом стубу од сивкасто - окер пешчара, који се чува у Музеју Семберије у Бијељини. Оштећен је само горњи десни део стуба и последње слово првога реда натписа. Стуб има пресек у облику трапеза, тако да је предња страна дуга 54 cm, косе стране су дуге по 30 cm, а задња страна је дуга 38 cm. Висина стуба је 78 cm. Горњи део је с предње стране сведен плитким косинама на две воде, а са задње стране је заобљен и закошен. Натпис је уклесан у пет правилних редова јасним плитко клесаним словима 3 - 4 cm висине, а поједине речи одвојене су двема тачкама. Почиње на предњој страни симболичном инвокацијом у облику крста на Голготи, који је стилизован као људска фигура раширених руку и наставља се на десној бочној страни стуба. Текст гласи:

+ **ꙗ сѥ лежи бѣ-**	+ А ту лежи Бе-
лосавь лꙋ-	лосав Лу-
чичь ꙋ своѥ	чић у својој
цркꙑвѥ плѥ-	цркви пле-
мените	менитој
Пост-	Пост-
авише	авише
каме-	каме-
нь сино-	н сино-
вѥ с[ѥꙋ]	ви њему

Облици слова у натпису веома су карактеристични: Л и Ж са хоризонталном цртом у горњем делу слова, квадратно В са крацима продуженим удесно, широко М с укрштеним средњим крацима, слово К са левом правом одвојеном од полукружног десног дела слова, чашкасто слово Ч. Наведене палеографске одлике и општи изглед натписа са широким развученим словима и са само две лигатуре имају сличности са надгробним натписом Прибислава Петоивића из Љусића код Улога (друга половина XIV века), затим са надгробним натписом Полихраније Радаче из Величана у Поповом пољу (1383 - 1391), а облик слова В аналоган је ономе у надгробном натпису кнеза Павла Комљеновића са средњовековног гробља у Бакрима код

Читлука (1423 - 1434).[23] Ктиторска делатност Белосава Лучића, подизање *цркве племените,* у самој Бијељини или у непосредној околини, претходила је његовој смрти и постављању надгробног споменика. На свом племићком поседу, на својој племенитој баштини Белосав Лучић подигао је цркву вероватно крајем XIV века. У њој је био сахрањен по ктиторском праву и синови су му поставили белег изнад гроба почетком XV века. Споменик у облику стуба са врхом на две воде није могао бити постављен у самој цркви, већ под отвореним небом, у освећеном простору црквене порте. Приликом археолошких ископавања Атик џамије у Бијељини нису пронађени остаци старије православне цркве, одакле би могао потицати ктиторско-надгробни натпис Белосава Лучића. Пример Атик џамије упозорава на то како је неконтролисана изградња модерног архитектонског центра Бијељине могла да опустоши старије споменичко наслеђе. Стога за надлежне управне и културне посленике остаје одговоран задатак да се убудуће не само под будним оком археолога спроводи

Сл. 11 Ктиторско – надгробни натпис Белосава Лучића (трећа-четврта деценија XV века)

[23] M. Vego, *Zbornik,* III, 48 - 49, бр. 182. Г. Томовић, *нав. дело*, 81, 85 - 86, 108 - 109, Т. XII, 69; Т. XIII, 76; Т. XX,106.

Сл. 11а Ктиторско – надгробни натпис Белосава Лучића (трећа-четврта деценија XV века)

свака грађевинска интервенција у самоме граду већ и да се омогући даље трагање за средњовековном црквом спровођењем археолошких и сондажних истраживања колико допуштају околности урбане структуре Бијељине.

12. Надгробни натпис Раја Акеле (прва половина XV века)

Део натписа очувао се на фрагменту каменог надгробника од светло - окер пешчара, у облику оштећеног стуба, који је горе заобљен, димензија 43 x 20 x 35 cm. Чува се у Музеју Семберије у Бијељини. На фрагменту споменика сачуван је десни део два реда натписа, изведен техником косог реза између тачкастих убода који обележавају крајеве слова, чија је висина 3–5 cm. Текст, са предложеном реконструкцијом, гласи:

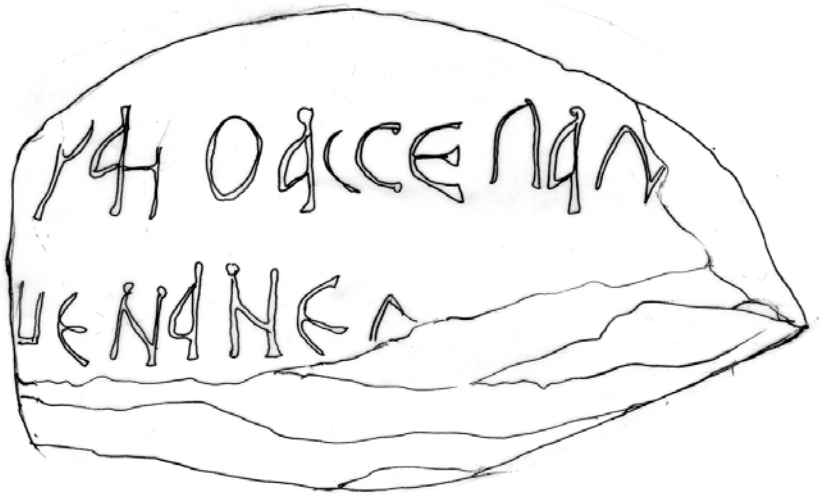

Сл. 12 Надгробни натпис Раја Акеле (прва половина XV века)

[А се лежи] Раио Акела М[……] [А ту лежи] Рајо Акела М[……]
[синови ками постави]ше на нем [синови камен постави]ше на њем

Облик слова К у натпису, изведен са два паралелна лука, омчасто А, српаст облик слова Е, указују да је време настанка споменика прва половина XV века.[24] Овоме времену припадају и два фрагмента натписа, вероватно истог споменика, на којима су се сачувала само по два слова: на једном **ле**, а на другом **ош**. Оба се чувају у лапидаријуму Музеја Семберије у Бијељини.

Поред та два и оног са натписом **попь**, у Музеју Семберије у Бијељини постоји још осам фрагмената камених споменика на којима је сачувано понеко слово, што са дванаест натписа, који се овде објављују, представља импресивну збирку од укупно двадесет и три старосрпска натписа који су сви били узидани у темеље Атик џамије.

[24] Слични облици срећу се у надгробном натпису Покрајца Оливеровића (1404 - 1435): Г. Томовић, *нав. дело,* стр.102, Т. XVIII, 97.

УПОРЕДНА ТАБЕЛА ОБЛИКА СЛОВА У НАТПИСИМА

	1 …овић	2 Мјерак	3 Миоко	4 Драгосав Болесл.	5 Теоприл	6 ..два сина	7 ..раб божији	8 Лазар	9 Георгије Драгслав	10 Георгије Добрих.	11 Белосав Лучић	12 Акела
А												
Б												
В												
Г												
Д												
Є												
Ж												
S												
Ꙁ												
І												
И												
Ћ												
К												
Л												
М												
Н												
О												
П												
Р												
С												
Т												
ОУ, Ѹ												
Ф												
Х												
Ѡ												
Щ												
Ц												
Ч												
Ш												
Ъ												
Ь												
Ы, Ы												
Ѣ												
Ѭ												
Ю												
Ѧ, ѧ												
Ѫ, ѫ												
Ѳ												
Ѯ												
Ѵ												

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 105-109 (2004)
MISCELLANEA, XXII, p. 105-109 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 347.67(497.13)"14"

РУЖА ЋУК

ТЕСТАМЕНТ МАРОЈА БУЂЕ

Породица Буђа је била најугледнија и најмоћнија властеоска породица у Котору у 14. веку. Буђе су истовремено имале тесне породичне и пословне везе с најистакнутијим дубровачким властеоским породицама. Осим тога, неколико чланова породице Буђа годинама је деловало у српским земљама. Њихово главно занимање била је трговина. Управо захваљујући трговини стекли су углед и богатство, што је некима од њих омогућило улазак у дипломатску службу српских и босанских владара. Све време су, као трговци и дипломате, успешно повезивали српске земље преко Дубровника и Котора са Медитераном.[1]

О члановима породице Буђа који су деловали у 14. веку постоји многобројна објављена и необјављена грађа из дубровачког и которског архива. Међутим, њихови тестаменти нису сачувани.[2] На

[1] Уп. М. Накић, *Трипо Буђа, которски властелин и дипломата средњевековне Србије*, Историјски гласник 4, 1954, 3-33; И. Манкен, *Дубровачки патрицијат у XIV веку*, Београд 1960, 162-165; *Историја Црне Горе*, I/2, Титоград 1970, 38, 39, 70, 81, 82, 219 (С. Ћирковић, И. Божић); Ђ. Тошић, *Tripe Buća, dubrovački trgovac i protovestijar bosanskog kralja Tvrtka I Kotromanića*, Godišnjak Društva istoričara BiH, XX, 1972-1973, Sarajevo 1974, 25-39; Р. Ковијанић, *Которски медаљони*, Београд 1976, 35-36; Р. Ћук, *Србија и Венеција у XIII и XIV веку*, Београд 1986, 45, 53, 63, 69 и даље; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва из јужнословенских земаља у Дубровник током средњег века,* Нови Сад 1995, 184-187; М. Благојевић, *Државна управа у српским средњовековним земљама,* Београд 1997, 119-121, 188-201.

[2] У првој половини 15. века сачувани су: Тестамент Трипе Марина Буће писан 8. јуна 1435. у Котору, а регистрован 10. августа исте године у которској канцеларији. Уп.: Историјски архив Котор, Sudsko-notarski spisi vol. V fol. 682. Трипин тестамент је регистрован нешто касније, 24. новембра 1435, и у Дубровнику. Historijski arhiv u Dubrovniku (даље: HAD), Testamenta Notariae 12 fol. 115-116. Трипе је био унук Трипе Буће, протовестијара. Такође је сачуван тестамент Добре Трипе Буће, писан 20. јануара 1448, а регистрован 12. јануара 1456. године. HAD, Test. Not. 15 fol. 166-168. Добре је био син Трипе Буће, протовестијара. Уп.: И. Манкен, *Дубровачки патрицијат*, Генеалошке табле, XIV, Buchia; Ђ. Тошић, *Tripe Buća*, 38; Д. Динић-Кнежевић, *Миграције становништва,* 187-188.

основу грађе којом располажемо, сачуван је само тестамент једног, мање познатог, члана породице Бућа, који је живео и пословао у другој половини 14. века. То је тестамент Мароја (Марина) Ћива Буће о којем је овде реч.

Тестамент Мароја Ћива Буће чува се у Дубровачком архиву, а налази се у кутији под називом Miscellanea saec. XIV, vol. 2, fol. 38 DXXXII/34, Testamenta et varie. Написан је на одвојеном листу папира, на италијанском језику, а његов препис изгледа није унет у серију Testamenta Notariae.[3] Испод текста тестамента постоји комад отиснутог печата, што је неуобичајено за ту врсту докумената. На полеђини тестамента налазе се потписи тројице сведока - Добре Андрије Бинчулића, Марина Мартола Бучинића и Лампре Цријевића[4] и датум када су дубровачки ректор Никола Менчетић[5] и сведоци потврдили његову аутентичност. Тестамент је вероватно саставио својеручно Мароје Бућа 6. јуна 1384, а његова аутентичност је потврђена двадесетак дана касније - 24. јуна 1384. године. Мароје је несумњиво умро између два поменута датума.[6]

О Мароју Бући забележено је мало података у осталој дубровачкој архивској грађи. Зна се да је био син Ћива [7] и унук Трипе Буће, познатог трговца и дипломате српских владара.[8] Мароје се, као и његови преци, бавио трговачким пословањем. Током седамдесетих и почетком осамдесетих година 14. века деловао је у Новом Брду, а компањони су му били рођак Трипе Петра Бућа, познатији као про-

[3] Требало би да се налази у серији Testamenta Notariae vol. 7.

[4] Тројица сведока су чланови познатих дубровачких властеоских породица. Последња двојица су били истакнути трговци и заједнички су обављали многе послове. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат, 134-135, 139, 463-464.*

[5] И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* 321-323.

[6] Мароје је могао да састави опоруку у Новом Брду или у Дубровнику.

[7] Његова мајка била је Добра и потицала је из угледне властеоске породице Менчетић. Ћиве и Добра су имали, осим Мароја, још једног сина који се звао Трипе. Он је био ожењен Франушом Гундулић. У њиховом браку родило се двоје деце – кћерка Катарина и син Иван. Уп. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* Геналошке табле XIV, Buchia. Трипе Бућа је умро пре 25. новембра 1382. године, јер је поменутог датума дубровачко Мало веће одредило Николу Гундулића и Мароја Бућу за туторе наследника покојног Трипе Буће. М. Динић, *Одлуке већа Дубровачке Републике, I,* Београд 1951, 272; Исти, *Одлуке већа Дубровачке Републике, II*, Београд 1964, 92-93, 155, 258; Ђ. Тошић, *Tripe Buća*, 29.

[8] Трипе Бућа је имао, осим Ћива, још три сина – Павла, Петра и Луку. Сви су се бавили посредничком трговином између српских земаља и Медитерана. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* 165, Геналошке табле, XIV, Buchia; М. Накић, *Трипе Бућа,* 4; Р. Ћук, *Србија и Венеција,* 71, 122, 154-156.

товестијар босанског краља Твртка I Котроманића[9] и дубровачки властелин Ђиво Пуцић. Они су слали из Дубровника различиту робу у Ново Брдо, где су куповали сребро, потом га извозили у Дубровник,[10] а можда и даље на италијанско тржиште.

У тестаменту Мароје је побројао робу и ствари (тканине, простирке, коже, уље, со, одећу и др.) које су се налазиле у Новом Брду. О свему томе требало је, према његовој жељи, да брине Трипе Петра Буђа. Као сви оновремени трговци и Мароје је водио трговачку књигу у којој су били уписани дугови. И њу је такође оставио код Трипе Буће. Мароје је у опоруци даље навео своја дуговања и потраживања. Између осталих, Ђиве Пуцић је дуговао Мароју 94 дуката. Половину поменутог дуга Мароје је завештао деци свог покојног брата Трипе.[11] Жени Унки оставио је новац од мираза у износу од 800 перпера.[12] Није заборавио ни свога слугу Веселка, којем је наменио 20 перпера. За епитропе тестамента Мароје је одредио Трипу Петра Буђу, затим рођака Ђива [13] и жену Унку.

[9] Ђ. Тошић, *Tripe Buća,* 29. Аутор је навео да се име Трипе Буће не помиње у дубровачкој архивској грађи више од четири године (од 7. марта 1382. до 27. априла 1386.). Стога није могао да утврди где се у то време налазио и шта је радио. Судећи по садржају тестамента Мароја Буће, може се с разлогом претпоставити да је Трипе у то време боравио у Новом Брду, где се бавио трговачким пословањем.

[10] О Мароjевим и Ђивиним пословима са сребром уп.: Ј. Тадић, *Писма и упутства Дубровачке Републике, I ,* Београд 1935, 419. Ђиво Пуцић је, у сарадњи с другим компањонима, извозио сребро у Апулију. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* 369-370.

[11] Уп. напомену 7.

[12] Мароjева жена Унка (Уна) потицала је из дубровачке властеоске породице Ђорђић (Georgio). Она је надживела Мароја, а њен тестамент је регистрован тек 1436. године. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* Генеалошке табле, XIV, Buchia.

[13] То је вероватно био Ђиво, брат Трипе Буће, протовестијара. И. Манкен, *Дубровачки патрицијат,* Генеалошке табле, XIV, Buchia.

Anno domini MIIICLXXXIIII die VI de guno
Ego Maroie fiol de Giue de Bucha faço mio testamento con bona et sana memoria mea. Faço memoria de quel che lagay a Noua Berda in man de Tripe de Piro de Bucha in prim peçe IIII° de çelon mancho braça VIII; ancora tabity XXII; ancora braça XVII de çelon; ancora I^{a} botte de ollo tanto mancho ço che diray Tripo; ancora peçe CC de sal; ancora I^{o} cripator de choue; ancora II invisture de flancho de vulpe. Item debity de qual sono scrity in quaterno mio lo qual ave Tripe. Item cavally II, I somario a genero de Petre Barda, ancora gube VIII, ancora clitisste II, ancora I^{a} scavina. Tute queste cosse aço lasado in man de Tripe. Item vollo che abie Uncha, mia uxor, per la sua dotta perperi VIIIC si chomo dissy la sua carta. Item volo che mi de dar Giue de Poça duchaty LXXXXIIII^{o} de li qualy sono la mitade de li fiolly de Tripe mio fradello, vollo che siano suy. Item vollo che abia Ueselcho mio fante perperi XX. Io me recomandato a Dio omnipotente et al pare mio l anima mia. Item so debitor a Millo de Griua perperi XXXIIII°. Item so debitor a Goncho mio conato perperi XXX. Ancora si me ave Tripo de ser Piro naffo I^{o} d argento, volo che mi lo torna. Item faço mio pitropo Tripo de ser Piro et ser Giuo mio conato et Uncha mia uxor.

Споља:
Questo testamento de Maroe fillio de ser Giue de Bucha.
Ego Dobre de ser Andree de Binçolo sum testis.
Ego Marin de / Martoli / Boçinolo sum testis.
Io Lampre de Criua sono testis.

Die XXIIII junii lectum et autenticum coram ser Nicola de Mençe rector Ragusii et /… / dato sacramento testium.

HAD, Miscellanea saec. XIV, vol. 2, fol. 38 DXXXII / 34, Testamenta et varie.

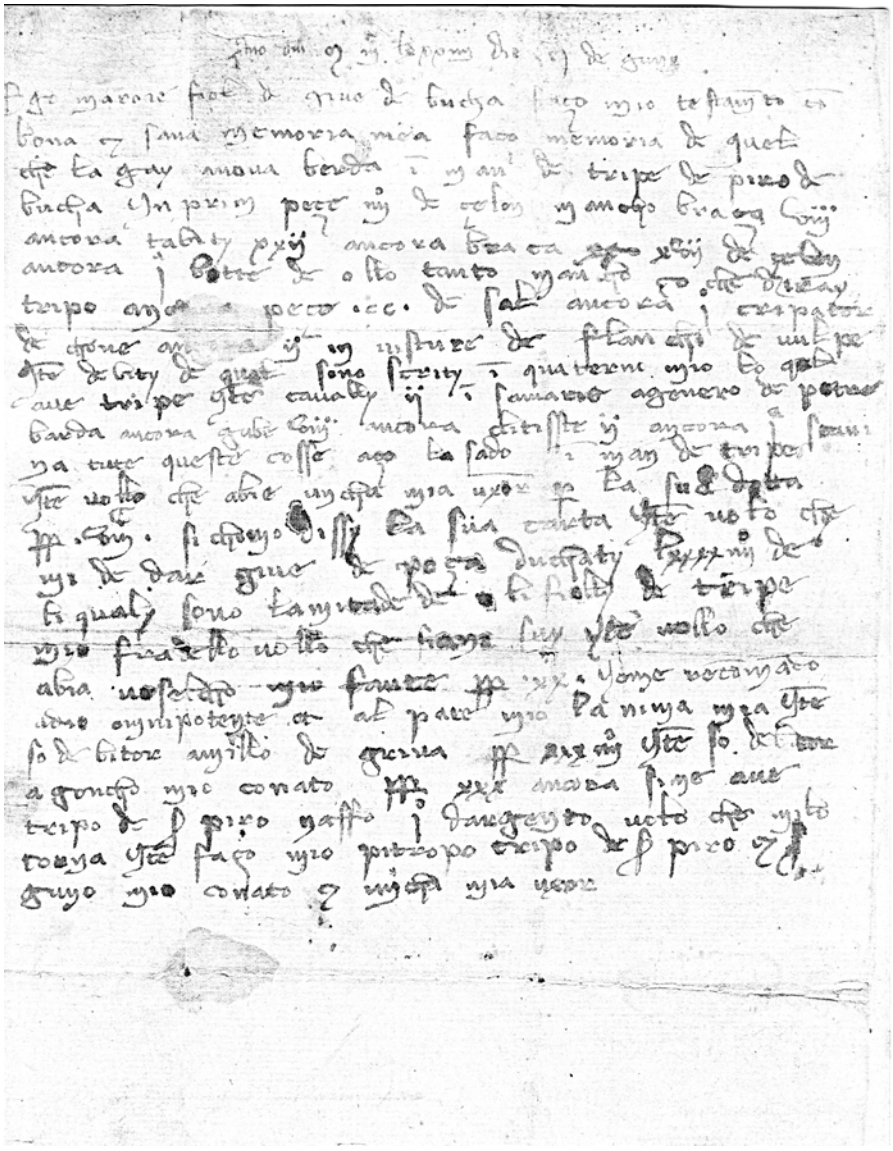

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 111-116 (2004)
MISCELLANEA, XXII, p. 111-116 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 339.1 – 051(044)"1426"

ДЕСАНКА КОВАЧЕВИЋ-КОЈИЋ

ПИСМО БАРТОЛОМЕЈА ЗОПИЈА И ФРАНЧЕСКА АРДОВИНИЈА БРАЋИ КАБУЖИЋ У ПЕЗАРУ 26. ЈУЛА 1426. ГОДИНЕ

Дубровачки трговци браћа Кабужић (Никола и Лука) бавили су се посредничком трговином између Србије, Босне, Дубровника и италијанских градова. Из Србије и Босне извозили су првенствено племените метале, а затим восак. О томе свједоче многобројни драгоцјени подаци из њихових трговачких књига (1426 – 1433), иначе најстаријем сачуваном примјерку двојног књиговодства код Јужних Словена.[1]

У прилогу Главне књиге сачувано је необјављено писмо браћи Кабужић од Бартоломеја Зопија и Франческа Ардовинија, једних од њихових многобројних компањона, писано у Пезару 26. јула 1426. године.[2] Садржај тог писма даје исцрпну слику о њиховим односима.

У почетку Франческо описује све невоље које су га задесиле на путу од Дубровника према Италији док је восак носио собом. Поред лошег времена на мору, у Анкони је имао доста непријатности са цариницима. У писму се даље расправља о цијенама воска и условима његове продаје на сајмовима у Ферму и Фану током мјесеца августа. Такође се наводи могућност да се из Ферма восак довезе на продају у Пезаро, јер га у том крају уопште нема. У писму се даље скреће пажња на положај трговаца, на непоштену конкуренцију, као и на низ драгоцјених појединости, које нам пружају детаљан увид у начин и услове пословања онога времена.

---

[1] Десанка Ковачевић-Којић, *Трговачке књиге браће Кабужић (Caboga) (1426 – 1433)*, Споменик САНУ, 137, Одељење историјских наука 11, Београд 1999, 1 – 366.

[2] Historijski arhiv u Dubrovniku (HAD): Privata, Libro di negozio Nicolo Luca Caboga, Главна књига (15. 12. 1426 – 25. 5. 1433); 28/2, прилог 2.

На крају писма Бартоломео Зопи и Франческо Ардовини јављају, између осталог, да су наплатили дугове многих дужника. Иако восак још није продат, новац ће им послати, а када буде сав посао обављен, поднијеће и рачуне.

Al nome de dio a di 16 di luglio 1426

A di 8 di questo io Francescho cum la gratia del' atissimo(!) dio gionse qui cum salvamento avisandovi che per tempo fortunale capitava cum la barca ale grotte e li m' acorday cum li datieri per duchati 4 d`oro et essendo molto stracto(!) per mare non essendo il tempo buon, lassay la barca et vennimi (cancel.: per terra) e infine comme piacchque a dio per tempo fortunale la barca capitava in Ancona e li datieri volseno pesare tucta la cera e anno facto pagare in fino a uno dinaro 5 per centenario che dio provegha rostararci che mia ventura non e stata questa volta. Or di tucto si vole lodare l' altissimo dio. I marinari e la barca non potria esser stati al mondo piu triste e per loro difecto andarono in Ancona. E piu sopra cio non vi dico che troppo v` averia che dire rengratiato dio ma conducto assalvamento cum persone e aver.

La cera avemo messa a duchati 8 ½ centenario e per tucto se ne avisato e pare che persona anco non va baglia, perche noy avemo anco avisato come mitterete de le cere in fiera di Fermo si che loro vogliono aspectare la fiera. Di che a noy pare che le cere avete a mettere a la fiera le mettiatte in una mano per piu casione, prima che tante se ne vendera per una mano quanto per sette e tanto si vendera a duchati 9 centenario quanto a duchati 7. Dove se si trovano in piu le cere serano assay ciascuno vora vender e bisognara che si stracollino le cere e apresso essendo cusi darete ale nostre cere cativissima condictione che dio il sa le nostre non si puo dare a meno di duchati 8 ½ centenario; si che bisogna vi strengiate cum Antonio di Butico e Marin di Natale e cum loro acordarvi e quello si vende che per rata si venda e sera vostro grandissimo utile e nostro. Voy seti savii dio vi lassi pigliare il migliore partito e cusi a ciascuno se scrive. Con Radoslau non bisogna esser perche non metteria in altre mane che in nostre.

I vostri colli 10 di cere avemo qui cum salvamento cum la gratia de dio farassi d' essi quanto de le nostre; che dio cia parechi compratori che dubitamo insino ala fiera di Fermo non avranno spaccio che ali mercadanti pare brusco che la solevano aver per 7 2/3 e a loro non pare poter inghiutire il boccone a duchati 8 ½ che vi prometto, se in nostre mane saranno faciamo raxon li costi molto piu, perche nel paese di qua non e piu uncia.

La fiera di Fermo e franca per tucto agosto e possi vendere da di 8 d`agosto sino a di 22 e non piu, e vendendo in li primi 8 giorni e ultimi si paga il datio 10 per centenario ma per tucto il mese e franca per passo; aviso vi sia e quello peso di Fermo e questo intendemo essere una midesima cosa.

Da Jacomo di Cotruglio vi se remette per prima di cambio ducati 55 solidi 15 per rubbia li mandamo per la presente barca, provederete averli e avuti naviserete che a mi Francescho promise pagarli da l`altro lato a chi io li traeva.

A Piero Pantela scrivemo vi dia per noy a mezo agosto duchati 52 solidi 39 salvo se luy non avesse pagato il datio dele nostre cere; si che a luy li direte e diretine che vi rispondi e promettendovi li farete de averli e avendo pagate il datio domandatili il resto insino a duchati 52 solidi 39.

Il nostro Signore scrive ala Signoria di Rauxa racommandandomeli e pregali che non mi facci pagare il datio. E ultra cio li prega che li piaccia tractare i soy citadini commo voy sete tractati di qua e la lettera mandamo a ser Matio di Gradi e ultra cio perche da poy la partita mia di qua il Bonagionta ci pose infamia che eravamo falliti come citivo(!) che e le portarassine pena che essendo.

Io a Rauxa mi venne a l` orechie e parevami tucto Rauxi ne fusse pieno si che per questo il nostro Signore avisa la Signoria di Rauxi acio che a tucti mercadanti significhi di nostra condictione che per tucto Venezia(!) e per ogne altro luoco ci a infamato e cum la gratia di l' altissimo dio non c' era persona che da noy potessi dire dover aver uno solido. Ma volessi dio che noy avessimo cusi riscosso da ciascuno ci de dare comme noy avemo pagato chi de aver or tucto lo imputamo per lo meglio. E dio il sa comme luy fa il dover ad' altri et basta sopra cio.

Denari non vi si manda al presente perche Bartholomeo non e tornato ma ci debba esser in questi 4 giorni. Sigondo a scripto e per la gratia de dio a tracto bono fine de alcuni debitori cativi avevamo ma ogne vostro denaro per la prima altra vi sera rimessi non obstante le cere vostre non siano finite e di poi finiti ve ne deremo conto.

Ne altro semo a vostri piaceri, sempre dio vi salvi.

I Venetiani non anno facto may alcuna mutatione ne sonno per fare e vassi per tucto siguro parti che rimanendo cere in fiera di Fermo ci diate comissione parendo a noy condurli qui e non dubitate senza fallo che se noi ci metteremo a condurle non le conduremo qui salvo si non vendessimo che perfectamente venissero assalvamento. E facendo cusi fa bisogno obligati il patrone a venire qui se noy gli el commandiamo non di meno sigueremo quanto per la vostra ci aviserete aviso vi sia.

Bartolomeo Zoppi e Francesco Ardovini a Pesaro, salutem

Адреса:

Domino Nicola e Lucca
di Cabogha in Rauxa

На полеђини писма:

Giouanni Zoppi*

* У трговачким књигама браће Кабужић он се помиње као Goan Çopi, можда син или брат, у сваком случају, у сродству с Бартоломејом Зопијем.

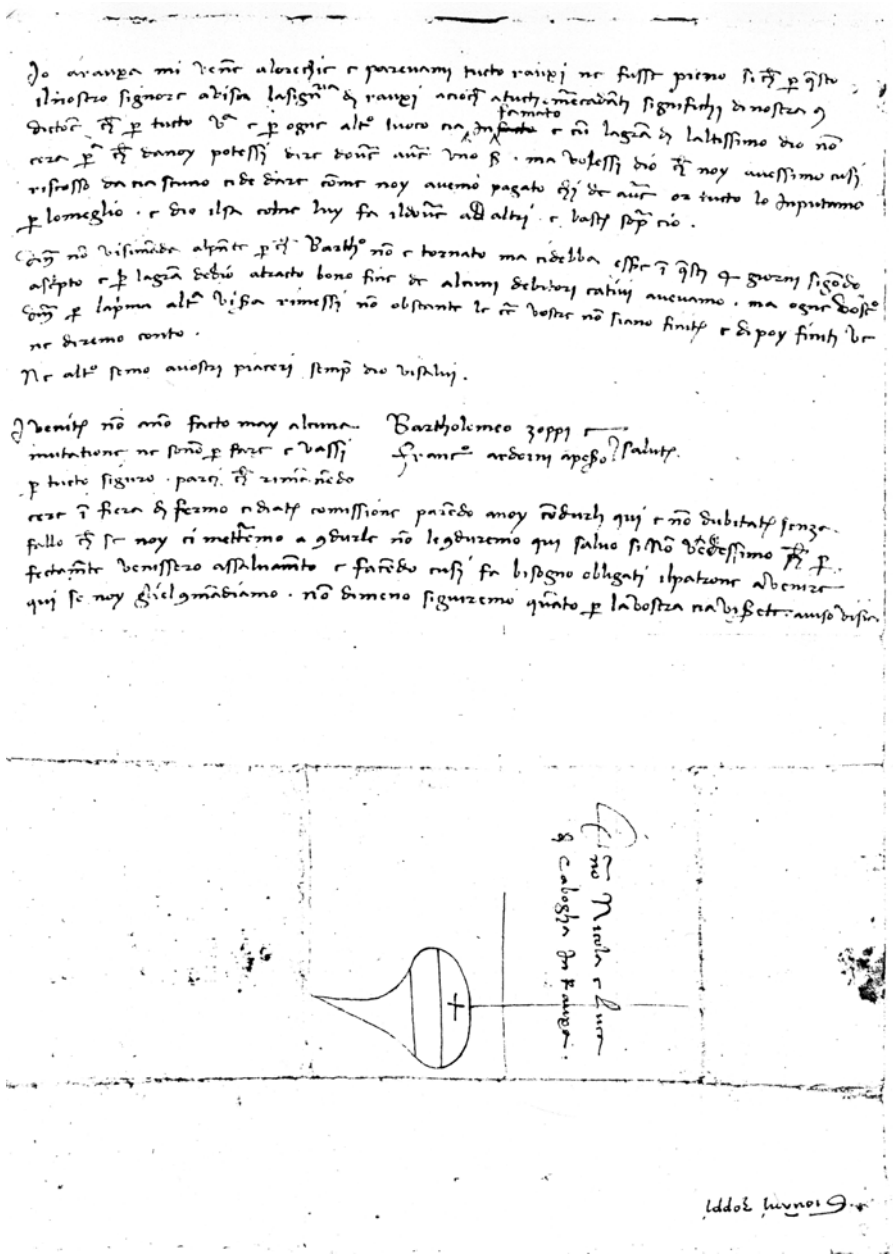

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 117-122 (2004)
MISCELLANEA, XXI, p. 117-122 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 342.7(497.16 – 21 Котор)"14"

МАРИЦА МАЛОВИЋ-ЂУКИЋ

ДОДЕЉИВАЊЕ КОТОРСКОГ ГРАЂАНСТВА НИКОЛИ КВИСТИЋУ

У копији которске судско-нотарске исправе из јула 1431. године[1] говори се о процедури и условима пријема Николе Квистића у которско грађанство. Никола Квистић, за кога се не каже одакле је, поднео је исправу, коју је прочитао од речи до речи которском канцелару Ивану од Лужа[2]. Которски канцелар Иван од Лужа унео је садржину исправе у нотарску књигу и регистровао почетком јула 1431. године. Исправу, како је сам навео которски нотар Пауло де Монтелпаро (Paulus ser Vanis de Abrianis de Montelparo), оверио је својим нотарским знаком.[3] Пре-

[1] Историјски архив Котор (даље ИАК), Sudsko-notarski spisi (или SN) V, fol. 208-209. Користим ову прилику да се захвалим проф. Сими Ћирковићу на корисним сугестијама и редиговању латинског текста у Прилогу.

[2] Иван од Лужа назива се у латинским изворима Johannes de Luxia или Johannes quondam domini Silvestri de Luxia de Venetiis (у Katastiku župe Grbalj, prepis iz 1457, који се чува у граду Руану: код M. Nezirović, *Da li je jedan rukopis iz Zadra iz 1429. godine izvor katastica Liber Legiptimationum župe Grbalj*, Radovi FF u Sarajevu XII (2002) 215. У ћирилским исправама Johannes de Luxia је Живан (Иван) Силвестровић од Лужа из Бнетак, поменут као которски канцелар у једној Врањинској повељи из 1454 године (F. Miclosich, *Monumenta Serbica spectantia historiam Serbiae Bosnae Ragusii*, Grac 1964, 465 (репринт издање); *Историја Црне Горе* 2/2, Титоград 1970, 126 (И. Божић); Н. Фејић, *Котторска канцеларија у средњем веку*. Историјски часопис (даље ИЧ) XXVII (1980) 49 нап. 214). Неки аутори Ивана од Лужа називају Ivan de Luxa (I. Stjepčević, *Prevlaka,* Bogoslovska smotra 3, Zagreb 1930, 52); или Зуан де Луксија (*Историја Црне Горе* 2/2, 125-126 (И. Божић).

[3] Н. Фејић, *Котторска канцеларија,* 43-45. Ненад Фејић сматра да је 1429. година била последња у звању нотара у Котору Паула де Монтелпара (Paulus de Montelparo), како се често називао у которској архивској грађи. (Н. Фејић, *Которска канцеларија*, 43-45). Међутим, наведена исправа показује да је и почетком јула 1431. године обављао нотарску службу у Котору. Пауло де Монтелпаро

ма поднетој исправи Никола Квистић примљен је у которско грађанство 28. септембра 1420. године, само два месеца после признавања млетачке власти у Котору. Которани су прихватили млетачку власт 25. јула 1420. године, када се которска властела заклела на верност Венецији.[4] Веома кратко време од преузимања млетачке управе у Котору и Николиног-Никшиног добијања которског грађанства, говори, да је Никола обавио неке важне послове у корист Венеције. Из наведеног документа сазнаје се ко је све расправљао и одлучивао о молби Николе Квистића приликом пријема у которско грађанство. Изгледа да су одлучујућу улогу имала дванаесторица властеле, који су бирани из редова Великог већа и додати су Влади и Тајном већу код Николиног добијања которског грађанства. Исто тако, у овој исправи говори се, посредно о додељивању которског грађанства пре и непосредно после признавања млетачке власти у Котору. Никола Квистић је приликом добијања грађанства, добио и титулу сер, која је племићког порекла, јер је тада обављао важан посао у граду. Вероватно је узео учешћа у преговорима око предаје Котора под окриље Венеције.[5] Овде је реч о странцу, који је до-

(Paulus de Montelparo) називао се још Paulus domini Vannis de Abrianis de monte Elbaro ili Paulus domini Vanis de monte Elbaro (Statuta Cathari, p. 333, 338). U kotorskim ispravama nazivao se i Paulus ser Vanis de Montelbaro (SN III fol. 430, 25 VII 1420; Н. Фејић, *Которска канцеларија*, 43; исти, *Исправе которских нотара у XV столећу*, Мешовита грађа 8(1980) 63). Он се потписивао и као Paulus ser Vanis de Abrianis de Montelparo (SN V fol. 209) или Paulus quondam Johanus de Abrianis de Montelparo (SN III fol. 404, 28 V 1420).

[4] ИАК, SN III fol. 430, 25 VII 1420; Н. Фејић, *Исправе котторских нотара XV сттолећа*, Мешовита грађа 8 (1980) 62-63.

[5] Он је титулу сер, која је племићког порекла, добио иако није био племић, јер је тада обављао неки важан посао. Вероватно је учествовао у незваничним преговорима око предаје града под млетачку власт. О томе нам непосредно сведочи, кратко време, мање од два месеца, од предаје града под млетачку управу и Николиног (Никшиног) добијања грађанства. Титулу сер имали су још неки угледни которски грађани. Један од њих био је и Марин Друшко, за кога се зна да је водио незваничне преговоре око предаје Котора под власт Венеције (Š. Ljubić, *Listine* VI, Zagreb 1878, 53). Марин Друшко је изгледа имао двојно грађанство млетачко и которско (I. Stjepčević, нав. дело, 47). Исто тако и Лука Паутиновић је имао титулу сер, а није био племић, већ познати которски грађанин, који је обављао неке важне мисије за свој град. (ИАК, SN III, fol. 508, 509; V, fol. 89, 110, 200-202, 214, 400, 738, 779, 947; VI, fol.115, 141, 144 ; VII, fol. 21, 24, 31, 33, 40, 58, 65-67, 111.). Према томе титулу сер су добијали они которски грађани који су имали неку функцију у граду, односно обављали неки важан посао за град. Њихове функције нису биле везане за управу града. Поједини дубровачки трговци добијали су которско гра-

био которско грађанство. Реч је о Дубровчанину, који је дошао у Котор почетком XV века, како наводе извори.[6]

Прилог

Eisdem millessimo indictionis et die. Comparentibus coram magnifico et generoso viro domino Nicolao Pisani pro serenissimo ducali domino Venetiarum honorabili comitis et capitanei Cathari et suis egregiis iudicibus, videlicet domino Paulo de Buchia, domino Johani condam domini Marini de Biste et domino Basilio condam domini Marini de Besantis. Ser Nicolao Quistich produxit et presentavit unum instrumenttum publicum vetustum et balneatum quod tamen bene poterat legi, petens ipsum instrumentum registrari et relevari in publicam formam ut amplius non veteriscit. Idem dominus comes et capitaneus et iudices audita petitione predicta et viso dicto instrumento lecto coram ipsis, mandaverunt michi Johanni de Luxa cancellarios Cathari ut ipsum instrumentum ut iacet de verbo ad verbum in cancellaria registrare deberem et in publicam formam relevare ad instantiam dicti ser Nicolai. Cuius quidem instrumenti de verbo ad verbum tenor legitur in hac forma.

In Hristi nomine amen. Anno nativitatis eiusdem millesimo quadrigentesimo vigesimo indictione XIIIa, die vigesimo octavo, mensis septembris. Nos Nicolaus ser Marini de Buchia comes, Marinus de Besantis, Marinus Pachi de Pasqalibus et Drago ser Luce Dragonis, iurati iudices civitatis Cathari pro nostra illustrissima ducali domininatione Venetiarum, nec non consiliarii secreti consilii ac omnes duodecim additionis date dicto regimini et secreto consilio, omnes nemine discrepante, conscideratis bene gestis et bona fide habita per Nicolaum Petici Quistich erga communitatem Cathari et eius cives temporibus retroactis, ideo quia nullum bonum debet esse irremuneratum, dictum Nicolaum recipimus et acceptamus pro nostro cive in tempore futuro perpetualiter donec erit fidelis circa augumentum in bonum communitati Cathari pro eadem dominatione ac dicte illustrissime ducalis dominationionis et

---

ђанство и титулу сер уз своје име. (SN V fol. 670; VII, fol.50-51, 158-159, 411). То је била последица утицаја и значаја Дубровчана на привредни развитак Котора.. Види опширније: Марица Маловић-Ђукић, Прилог о додељивању которског грађанстава, у рукопису.

[6] М. Динић, *Одлуке већа Дубровачке репӯблике* I, Београд 1951, 58; К. Јиречек, *Романи у ґрадовима Далмације током средњеґ века,* Зборник Константина Јиречека II (даље: ЗКЈ), Београд 1962, 107. види: М. Маловић-Ђукић, нав. дело, у рукопису.

cetera. Qui constitutus in nostram presentiam delato ipsi sacramento corporaliter manibus tactis scripturis per infra scriptum notarium iuravit ad sancta dei evangelia quod semper et omni tempore iuxta suum posse bene solliciter et fideliter omnia facere et dicere et operare et operari facere que ad honorem statum et bonum erit prefati serenissimi domini nostri excellentissimi Venetiarum et civitatis dicte Cathari. Et omne id quod erit contra prescripta obviabit, promulgabit et patificabit ac obviari promulgari et patificari procurabit et faciet. Insuper nos prefati comes et iudices et consilium et additio supradicti, promitimus dare dicto Nicole perpetuo et donec erit fidelis ut prescribitur domum pro sua habitatione et eius familia ut alii vacent et solicitent circha honorem et statum dicte illustrissime ducalis dominationis et affate civitatis. Actum in eclesia sancti Triphonis presentibus domino Marino de Besantis, iurato iudice et ser Martino de Besantis iurato auditore.

Ego Paulus ser Vanis de Abrianis de Montelparo, publicus imperiali auctoritate notarius et nunc iuratus communis Cathari. Ab his rogatus scripsi, publicavi et roboravi meo signo apposito.

Na margini:
Copia instrumenti civilitatis ser Nixe Quistich et donationis sibi facte per communitatem Cathari.

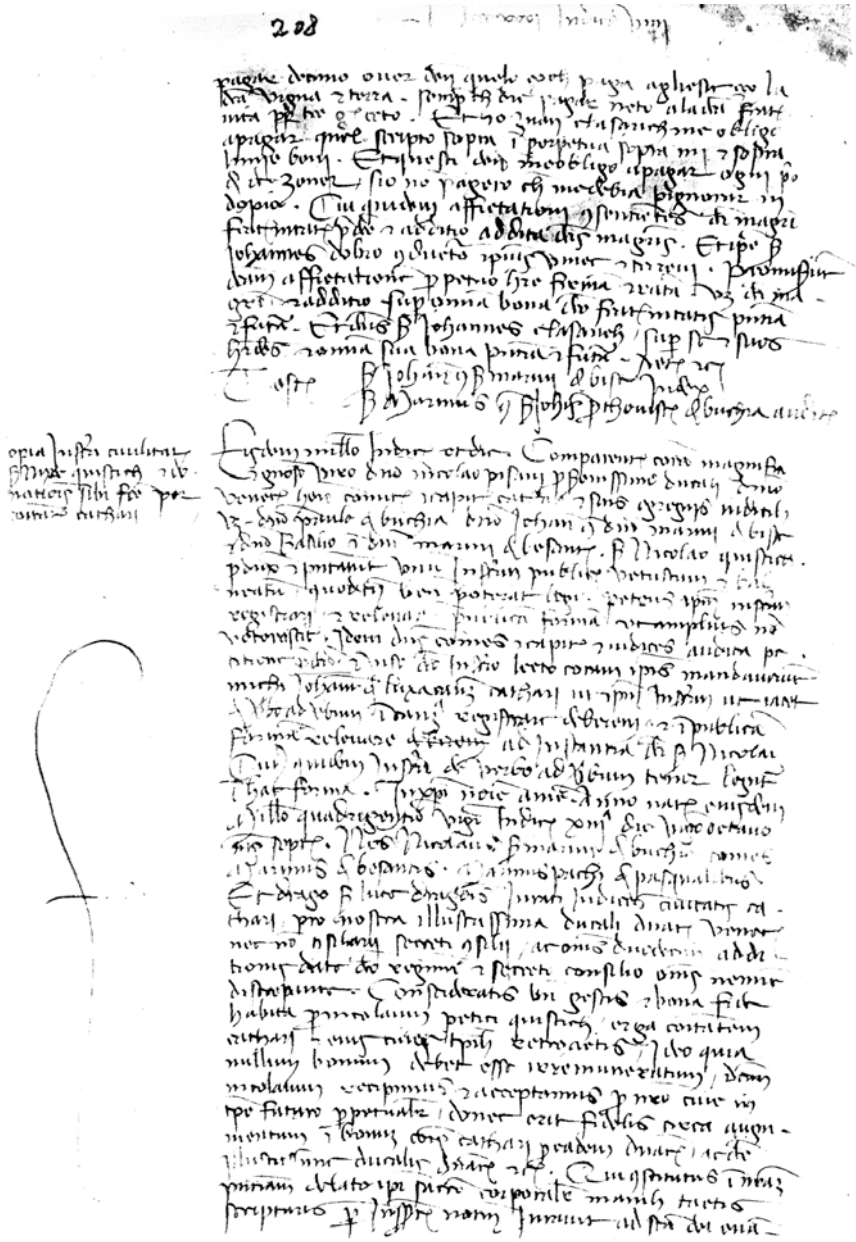

SNV, 208

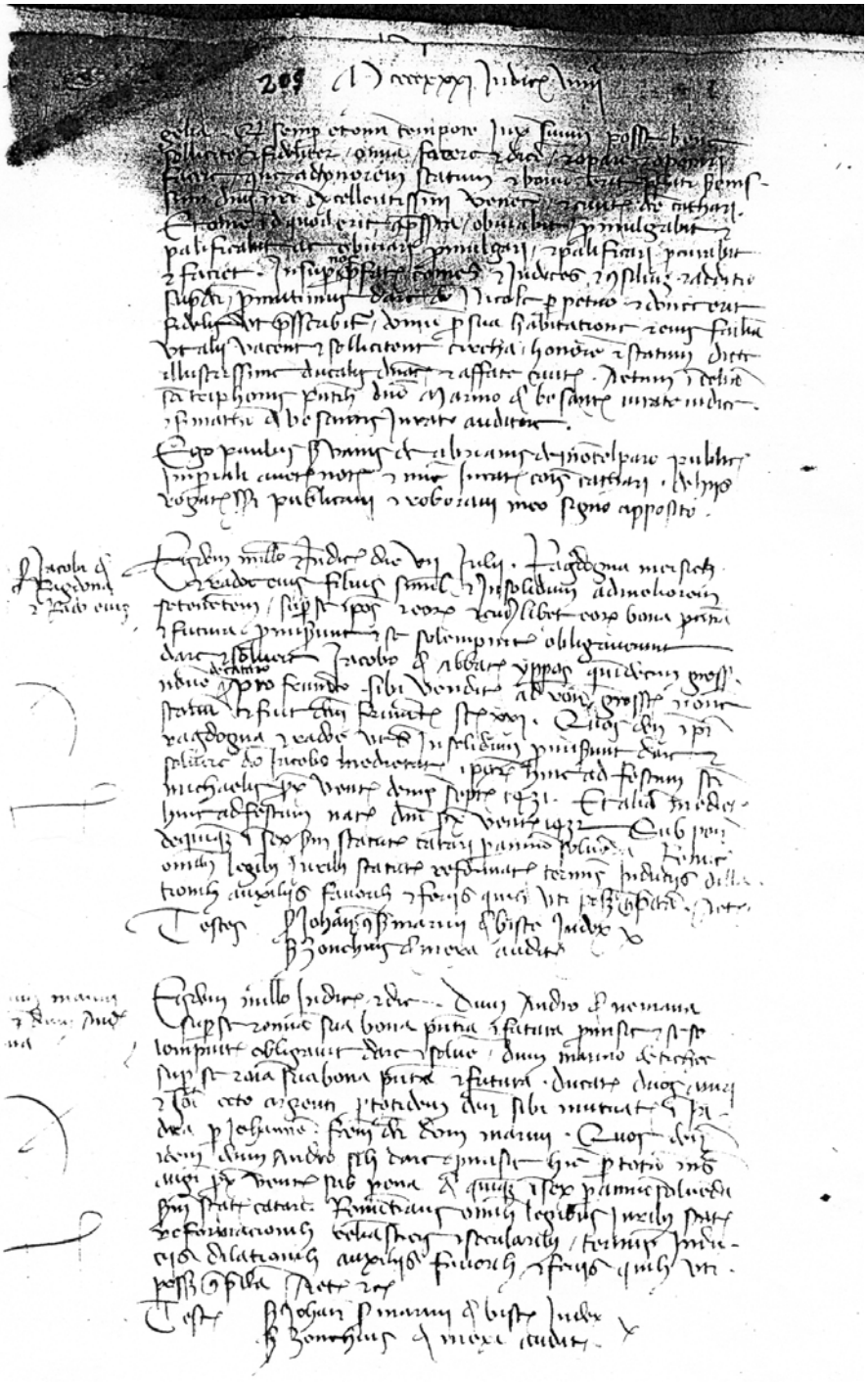

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 123-127 (2004)
MISCELLANEA, XXI, p. 123-127 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 343.552(497.15)"14"

ЂУРО ТОШИЋ

ПРИМЈЕР БРАЧНЕ БИГАМИЈЕ *"MORE BOSIGNANORUM ET PATARINORUM"*

У средњовјековној Босни брак заснован по "обичају земље" (mos patriae) на обећању (promissio), а не на заклетви (iuramento) супружника, сматран је "друштвеном а не црквеном институцијом и био порицан као сакрамент", па отуда, према казивању викара босанских фрањеваца фра Бартола из Алверне, "једва се може наћи један од стотину случајева да би нетко задржао прву жену"[1]. Не знамо да ли баш толико, али сигурно постоји мноштво примјера да су се становници те, по много чему специфичне средњовјековне земље, без обзира на класну припадност, послије растављања од прве женили другом женом. Тако је и претпосљедњи босански краљ Стефан Томаш био најприје ожењен "женом ниског рода" (ex infimo genere mulierem), у народу познатом под именом Војача, да би папа Еуген IV прогласио у пролеће 1445. тај брак неваљаним, а Томаш се убрзо, након примања католичке вјере, поново оженио Катарином, кћерком херцега Стефана Вукчића Косаче[2]. Овако лабаво схватање брака, условљено вјерским приликама у земљи, погодовало је и појави бигамије, за шта лијеп примјер налазимо у Бискупском архиву Котора, чијом ћемо се интерпретацијом позабавити на овом мјесту[3].

---

[1] B. Rupčić, *Značenje "Dubia" fra Bartola iz Alverne iz god. 1372/73. za povijest Bosne (Značenje "Dubia" fra Bartola iz Alverne),* Zbornik JAZU, Vol. 15, Zagreb 1988 (2. *Brak bosanskih krstjana*, 80-81) i S. Jalimam, *Brak i bosanski bogomili*, Historija bosanskih bogomila, Tuzla 1999, 253-258.

[2] A. Theiner, *Vetera monumenta slavorum meridionalium historiam illustrantia (Vetera Monumenta),* Tomus primus I, 1159-1549, Romae, 388, br. DLV, 29. V 1445, br. DLVI, 29. V 1445. Upor. Đ. Tošić, *Bosanska kraljica Katarina (1425-1478)*, Zbornik za istoriju BiH, 2, Beograd 1997, 76.

[3] Biskupski arhiv Kotor (BAK), I, 52, 31. X 1438.

Miloslauus de Draceviça ad revertendum Stanislaue eius uxori

Reverendissimus in Christo pater et dominus dominus Marinus Contareno Dei et Apostolice sedis gratia episcopus Catharensis[4]. Sedens in iure in episcopali palatio catarensi[5], intellecta petitione Stanislaue uxoris Miloslaui de Draçeuiça dicentis se fuisse copulatam legiptimo matrimonio dicto Miroslauo, qui more Bosignanorum et patarinorum alia recepta coniuge ipsam a se expulit nulla causa[6] super hoc interveniente et petentis per praefatum dominum episcopum et eius iudicium terminari debere et sententiari dictum Miloslauum ad expellendum dictam suam concubinam

---

На овај занимљиви документ љубазно нам је скренула пажњу колегиница др Ленка Блехова Челебић, на чему јој и овом приликом најтоплије захваљујемо.

[4] Господин Марин Контарено, члан племићке, врло угледне и богате млетачке породице, био је, послије Рајмунда из Витербоа, а прије Марка Нигри, "Божијом и Апостолске столице милошоу" (Dei et Apostolice sedis gratia) которски бискуп 1429-1453. године. I. Stjepčević, *Katedrala sv. Tripuna u Kotoru (Katedrala sv. Tripuna)*. Arhivska istraživanja Boke Kotorske, Perast 2003, 28-29, 85-87, нап. 126 и Л. Блехова Челебић, *Помени куге у которским нотарским списима 1326-1503 (Помени куге)*, Историјски записи, година LXXV, 2002/1-2, 37, 50-51 (Прилог IV), 53-54 (Прилог VI).

[5] Као сједиште бискупске столице, катедрална црква св. Трипуна је по своме значају у граду и которској бискупији заузимала посебно мјесто. Око ње се, у ствари, одвијао цјелокупан градски живот, па је клер, односно бискуп, вршио у њој, осим строго црквене, и неку цивилну јурисдикцију. Тако је у цркви, или у атриуму "sub lobia sancti Tryphonis", засједао редовно црквени, а неријетко у атриуму и цивилни суд, те су се пред њом оглашавале све судске и управне одлуке попут проглашења ове пресуде у бискупској палати. I. Stjepčević, *Katedrata sv. Tripuna*, 21.

[6] Из Станиславине изјаве о "законитом браку" (legiptimo matrimonio) произлази, дакле, да се радило о браку склопљеном између ње и Милослава "слиједећи одредбе свете мајке цркве" (secundum ordines sancte matris ecclesie). (О таквом браку види: L. Blehova Čelebić, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, Podgorica 2002, 30-31). Али, Милослав се понашао тако као да је оженио под - по "обичају земље" (mos patriae)- устаљеним условом "ако ми будеш добра" (si erat mihi bona), у намјери да се растави од ње кад му се свиди (што се противило црквеном браку). В. Rupčić, *Značenje "Dubia" fra Bartola iz Alverne (2. Brak bosanskih krstjana*, 81). И он је, заиста, по "обичају Босанаца и патарена" (more Bosignanorum et patarinorum) узео (на саблазан вјере!) другу жену (alia recepta coniuge), а Станиславу од себе отјерао без икаквог разлога (ipsam a se expulit nulla causa). (Упореди о томе - уз извјесне разлике у читању: Ш. Кулишић, *Трагови богумила у Боки Которској*, Споменик САН 105, Београд 1956, 43, нап. 38 и L. Blehova Čelebić, *Žene srednjovjekovnog Kotora,* 39-40, nap. 93).

Био је потпуно у праву С. Ћирковић када се прије четердесет година (*Историја средњовековне босанске државе*, Београд 1964, 107, 363, нап. 5) успротивио мишљењу да је овај брак "траг богумила" у Босни и сасвим исправно закључио да су брак и брачни односи били "изван зоне интересовања босанске цркве и налазили се искључиво у сфери обичаја и обичајног права".

et reassumendum dictam Stanislauam uxorem suam legiptimam[7]. Et intellecta responsione dicti Miloslaui dicentis se non eam expulisse, sed per se ipsam ab eo recesisse ob quod se alteri matrimonio copulauit[8]. Facta fide quod per confessionem ipsius Miloslaui quod ipsam Stanislauam in uxorem legiptimam transduxit sententiauit ipsum Milosiauum ad reaccipiendum dictam Stanislauam suam uxorem et eam tractandam tamquam uxorem legiptimam suam ut fuit confessus sub eadem pena que sue paternitate sibi videbitur apnonenda si huic sententiae non paruerit[9]. Et hec praesentibus domino Johanne Paltasich archidiacono et canonico Catharensis, ser Petro Lauredano et Johanne familiare domini episcopi praelibati[10].

---

[7] У Котору је о таквим стварима, осим цивилног, одлучивао –као што смо већ видјели- и црквени суд, о чему свједочи и Станиславин захтјев "господину бискупу и његовом суду" (dominum episcopum et eius iudicium) да морају одлучити и осудити Милослава да "протјера речену његову наложницу" (ad expellendum dictam suam concubinam) и "поново узме речену Станиславу, његову закониту жену" (et reassumendum dictam Stanislauam uxorem suam legiptimam).

[8] Такво своје понашање Милослав је правдао тиме што "није Станиславу отјерао већ је она сама од њега отишла" (non eam expulisse, sed per se ipsam ab eo recessise), па се због тога "другим браком везао" (alteri matrimonio copulauit).

[9] Пошто је посредством личног признања вјерно утврђено да је Станиславу превео као закониту жену, то је сада Милославу судски наложено да мора "поново примити речену Станиславу његову жену и према њој се опходити као према законитој супрузи како је био признао" (ad reaccipiendum dictam Stanislauam suam uxorem et eam tractandam tamquam uxorem legiptimam suam ut fuit confessus), под истом казном која би му била наметнута у његовом очинству (завичају!) ако се не би повиновао тој пресуди. То значи, дакле, да је црквени суд, уважавајући њене захтјеве, пресудио у корист тужитељице, опростивши јој почињени гријех због напуштања куће, који је био знатно мањи и безазленији од страховитог мужевљевог браколомства, усљед чега је у неким земљама била чак и глава одсијецана. L. Blehova Čelebić, *Žene srednjovjekovnog Kotora*, 39.

[10] Доношење пресуде обављено је у присуству представника духовних и свјетовних власти: господина Ивана Палташића, архиђакона и которског каноника, ser Петра Лауредана и Ивана, слуге напријед поменутог господина бискупа.
Поменимо на крају и то да се још и 1461. помиње "dominus Johannes Paltasich archidiaconus Catharensis (I. Stjepčević, *Prevlaka,* Arhivska istraživanja Boke Kotorske, Perast 2003, 136, 156), а у неколико махова прије тога и "Johannes de Justinopoli familiaris episcopi Catharensis" (Istorijski arhiv Kotor /IAK/, Sudsko-notarski spis /SN/ VI, 836; IAK: SN IX, 282, 311, 541. (Сигнатуре цитираних докумената -без прецизне датације- из Историјског архива у Котору, у којима се помиње име бискуповог слуге Ивана из Јустинопола, уступила нам је колегиница др Ленка Блехова Челебић, на чему јој срдачно захваљујемо). Преостали припадник овог трочланог колегијума присутног доношењу поменуте пресуде, млетачки војни заповједник Петар Лауредано далеке, 1420. позвао је сакупљено племство, с градским кнезом Павлом Бућом на челу, да се "закуну на светом Јеванђељу дотичући рукама реликвије св. Трипуна" (juraverunt ad sancta Dei evangelia corporaliter manibus tactis reliquias sancti Triphonis). I. Stjepčević, *Katedrala sv. Tripuna*, 81, нап. 59.

In margine: Sententia Stanislaue contra Miloslauum eius virum[11].

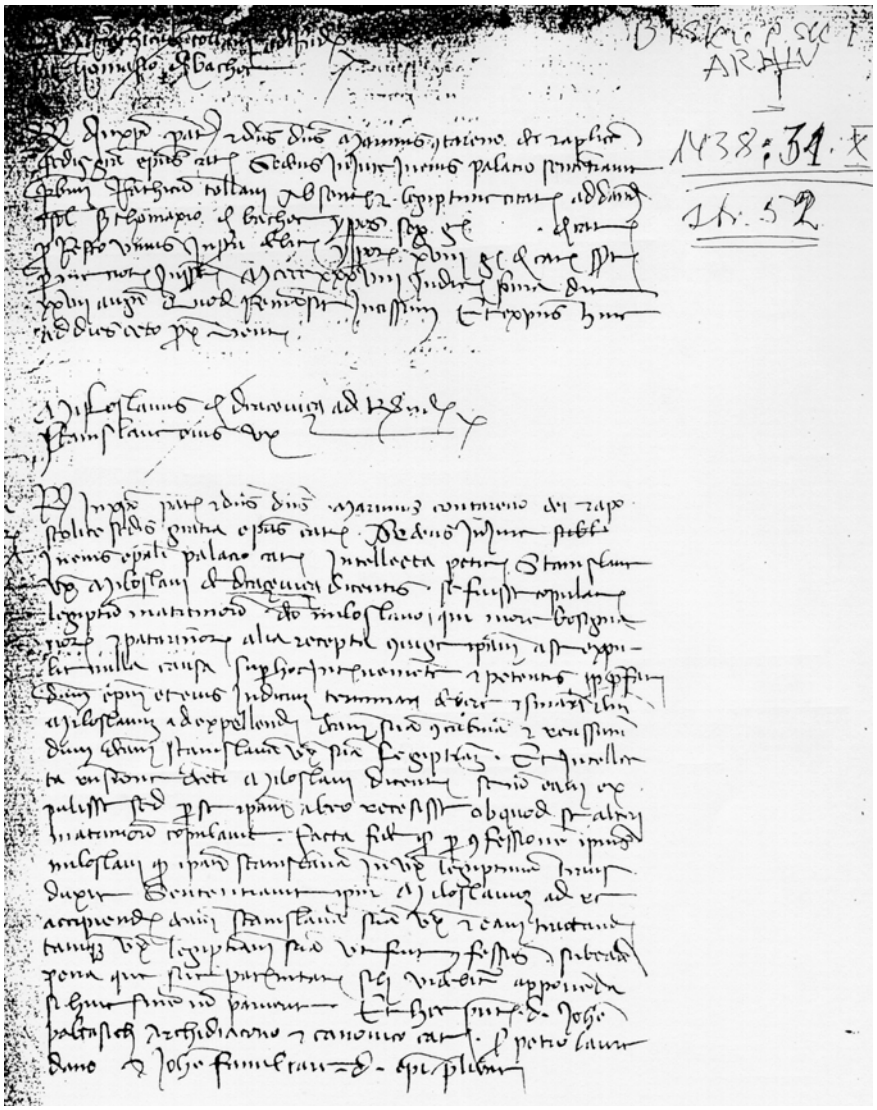

[11] И маргинална биљешка казује да се ради о пресуди Станиславе против њеног мужа Милослава, што кореспондира с напријед анализираним садржајем њеног текста.

П Р Е В О Д

Милослав из Драчевице у поновном примању Станиславе његове жене

Најпоштованији у Христу отац и господин господин Марин Контарено Божијом и Апостолске столице милошћу бискуп которски. Предсједавајући у суду у његовој палати которској, разумјевши молбу Станиславе, жене Милослава из Драчевице, која је рекла да је била спојена законитим браком са реченим Милославом, који је по обичају Босанаца и патарена узео другу жену, а Станиславу од себе отјерао без икаквог разлога, противећи се томе и тражећи да речени господин бискуп и његов суд морају одлучити и осудити реченог Милослава да истјера речену његову наложницу и поново узме речену Станиславу, његову закониту жену. И разумјевши одговор реченог Милослава, који је изјавио да је он није отјерао, већ је она сама од њега отишла, због чега се он везао другим браком. Пошто је вјерно утврђено да је по признању самога Милослава исти Станиславу превео као закониту жену, осудио је самога Милослава да поново прими речену Станиславу његову жену и да се према њој опходи као према његовој законитој супрузи, како је био признао, под истом казном која би му била наметнута у његовом очинству (завичају!), ако се не би повиновао овој пресуди. И ово у присуству господина Ивана Палташића, архиђакона и каноника которског, ser Петра Лауредана и Ивана, слуге напријед поменутог господина бискупа.

У маргини: Пресуда Станиславе против Милослава, њеног мужа.

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 129-140 (2004)
MISCELLANEA, XXII, p. 129-140 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 336(497.16 – 21 Котор) "14"

ЂУРО ТОШИЋ

ИЗВОДИ ИЗ БЛАГАЈНИЧКЕ КЊИГЕ КОТОРСКЕ ОПШТИНЕ У XV ВИЈЕКУ

У великом земљотресу 1667. године страдала је огромна архивска грађа града Котора која се чувала у провидуровој палачи, смјештеној насупрот Катадрале. О томе свједочи и велики број, у једном посебном свеску разасутих и неповезаних, оригиналних аката, преписа и одлука градских вијећа у распону од неколико вијекова. Гледано с архивистичког становишта, треба нагласити да су се у том свеску налазили и били спашени посљедњи остаци и архива которског племства и архива которског грађанства ("Università"). Међутим, ови први су, приликом давних инвентарисања у доба аустроугарске владавине, похрањени у списе канцеларије которског ванредног провидура - сада у Историјском архиву у Котору (под сигнатуром UP CCIII), а други су доспјели у Бискупски архив (са сигнатуром BA, Miscellanea I) у временском периоду од XIV до XIX вијека. Нас у овом случају занимају само списи који се налазе у фасцикли Бискупског архива у Котору: тачније, само прва четири сачувана листа, који представљају торзо - и то само у скицама - једног веома драгоцјеног и сигурно не малог, данас, нажалост, скоро у цјелини уништеног архивског фонда о финансијском пословању которске комуне (1470-1473. године)[1]. Сачуване скице Благајничке књиге которске општине, од четири листа, односно осам страница малог формата (30x11 цм), писане касном готицом журно и небрижљиво, остављају утисак помало неугледних и несрећених докумената без оригиналне пагинације, па су их, стога, покојни Грација Брајковић, приликом сређивања, а потом Милош Милошевић, приликом објављи-

[1] Biskupski arhiv (BA), Miscellanea I, Blgajnička knjiga kotorske općine (XV stoljeće).

Увид у садржај овог занимљивог историјског извора остварили смо добротом и љубазношћу господина Дон Антона Белана, на чему му и на овај начин најсрдачније захваљујемо.

вања, пагинирали бројевима: 1, 3, 4, 6 и 7 (исписане) и 2, 5 и 8 (празне странице)[2]. На тих пет исписаних страница регистрована су 43 архивска документа, који доносе податке о расходима и приходима Благајне которске комуне, од којих се осам односи на трошкове за набавку поклона неколицини истакнутијих личности које су оставиле дубоког трага у нашој средњовјековној историји (Иван Црнојевић, бискуп Никола Модрушки и херцег Влатко Косача). Зато ћемо, управо, тих осам докумената издвојити из ове цјелокупне скупине извора (публикованих већ у прилогу постхумно објављеног рада G. Brajkovića, *Pokloni Ivanu Crnojeviću, Nikoli Modruškom*, 107-112) и, уз потребне коментаре и превод на српски језик, поново објавити на овом мјесту.

Иван Црнојевић

Стр. 3: 1471 di 16 octubrio, Nui Tripcho quondam ser Margozi Zoane de Drago e Zoane de Buchie de ser Marin, thesaurieri de la Comunità, per comandamento de Magnifico misser Bertuzi Gabriel, degnissimo conte de Cattaro e del suo Rezimento, havemo spexo in presente, se fexe a Iuan Zarnoeuich[3], quando f*o* alle saline[4], questo passato proxime setembrio, perperi XV et grossi 19[5].

---

[2] Рад Грације Брајковића остао је недовршен у рукопису послије смрти аутора, па му је Милош Милошевић, с великом пажњом и залагањем - у знак пијетета према дугогодишњем сараднику и драгом пријатељу - дао потпуну и коначну форму и објавио га под његовим именом: G. Brajković, *Pokloni Ivanu Crnojeviću, Nikoli Modruškom, Vlatku Kosači i drugi rashodi i prihodi Blagajne kotorske komune (1470-1473. god.) /Pokloni Ivanu Crnojeviću, Nikoli Modrgškom),* Godišnjak Pomorskog muzeja u Kotoru, L, Kotor 2002, 97-113.

[3] Иван Црнојевић, у народу познат као Иванбег (1465-1490), послије склопљеног мира са млетачком Сињоријом, усљед све чешћих турских напада, био је проглашен капетаном Зете, с мјесечном провизијом од 1200 дуката. К. Јиречек, *Историја Срба I*, Београд 1952, 401 и *Историја Црне Горе II/2*, Титоград 1970, 292.

[4] Још далеке 1425. Црнојевићи су посједовали десет дионица солане у бококоторском заливу (К. Јиречек, *Историја Срба I*, 400 и *Историја Црне Горе, II/2*, 146). Те солане су се налазиле по дно грбаљског поља на локалитету, у најстаријим изворима званом "Planum Cathari" или которско поље (I. Stjepčević, *Kotor i Grbalj*, Arhivska istraživanja Boke Kotorske. Perast 2003, 291-292, nap. 364). Да ли је которски провидур, по наређењу млетачког Сената, у пољеће 1453. порушио солане Стефана Црнојевића (Š. Ljubić, *Listine o odnošajih Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike, knj. X (Listine X),* Zagreb 1891, 6, 24.IV 1453), не знамо, али смо видјели да је Иван безмало двадесет година касније (у јесен 1471) посјећивао своје солане на томе истом мјесту.

[5] Ивану је био предат одмах овај поклон ("présente") приликом посјете соланама, али трошак није био измирен тада, већ су ризничари комуне - Трипко Драго, покојног

- Превод:
Стр.3: 1471. дана 16. октобра, Ми Трипко покојног ser Маргозиа Ивана Драго и Иван Буђа ser Марина, ризничари комуне, по наређењу узвишеног господина Габриела Бертузи, најдостонијег кнеза Котора и његове владе, потрошили смо за поклон, учињен Ивану Црнојевићу, када је био у соланама, овог прошлог септембра, 15 перпера и 19 гроша.
Стр. 3: Item de 29 luio (1472!). per ordene del dicto rezimento, hauemo dato a ser Trifon de Zaguri, d'oro ducati l e perperi 1, li quali denari manca per lo presente se fexe a signor Iuan Zarnoevich, val ducatum l et perperum l[6].
Превод:
Стр. 3: Исто тако 29. јула (1472!), по наређењу речене владе, дали смо ser Трифону Загуровићу 1 златни дукат и 1 перпер, који динари недостају за поклон учињен господину Ивану Црнојевићу, вриједности 1 дуката и 1 перпера.
Стр. 4: Item (a di 5. novembre l472!) a Medoie tavernar, per dazio havea dato a ser Jachomo de Zaguri, per vin, fo donato a signor Zoani, val perperi 6, grossi 8[7].
- Превод:
Стр. 4: Исто тако (дана 5, новембра 1472!) Медоју крчмару, за царину коју је дао ser Јакобу Загуровићу, за вино даровано господину Ивану, вриједности 6 перпера и 8 гроша.

Бискуп Никола Модрушки

Стр. 3: Item (di 8. zugno 1472!) per lo presente se farà ala presentia de monsignor Nicholò, nostro citadin dignissimo, veschouo de Modrussa[8],

---

Маргуча Ивановог и Иван Марина Буће - по налогу которског кнеза и млетачких власти, тек средином октобра добили 15 перпера и 19 гроша на име његове отплате.

[6] Трифон Загуровић је, по налогу владе, добио средином 1472. један златни дукат и 1 перпер, што је "недостајало за поклон" (manca per lo presente) учињен господину Ивану. Отуда је и прихватљива претпоставка Г. Брајковића (*Pokloni Ivanu Crnojeviću, Nikoli Modruškom,* 101) да се за ту не малу укупну суму од 1 златног дуката, 16 перпера и 19 гроша могао набавити неки рад которских златара и поклонити Црнојевићу.

[7] Да би га одржали у што бољем расположењу према себи, Которани су, осим претходног непознатог поклона, даровали Ивану и вино, на име чије је царине платио Јаков Загуровић крчмару Медоју 6 перпера и 8 гроша.

[8] Рођен је у Мајинама или у Грбљу, највјероватније прије 1427. године, а школовао се у Венецији код професора Паола Перголезеа. Краће је вријеме, изгледа свега неколико мјесеци, био опат бенедиктинског самостана Свете Луције у Башки на Крку, а поткрај 1457. папа Каликст III га је именовао за бискупа у "либурнијском" граду Сењу, да би три и по године касније папа Пије II обновио бискупију у

vignerà cum le galie de papa questi zorni visitar la sua patria[9], per parte de tal prenominata spesa, hauemo dato e contato alo dicto ser Marin e compagno, perperi 50 e grossi 90[10].

Модруши и поставио Николу за модрушког бискупа средином маја 1461. Отуда се Никола у изворима јавља као Никола Мајињанин (по Мајинама као мјесту рођења), Никола Которанин (по стеченој части "грађанина Котора") и Никола Модрушки (по црквеној функцији бискупа Модруше). Послије пада Босне под Турке (1463), због несређених прилика у дијецези, није се више вратио у модрушку бискупију, већ је наставио своју активност у служби папске државе, у Италији (каштелан и гувернер Асколија и Фана, а потом Сполета и Тодија) и умро је у Риму 1480, гдје је покопан у цркви S. Maria del Popolo. Колико се зна, он је убрајан међу познатије хуманисте у Италији, чија дјела, писана на одличном латинском језику, одају човјека високог образовања и изузетне ерудиције. Приписује му се и мисија коју му је уочи пада Босне повјерио папа Пије Други (Енеја Силвије Пиколомини) у циљу привођења богумила у крило римо-католичке цркве. У честим контактима с њим он је навео младог босанског краља Стефана Томашевића да прекине тактизирање с Турцима и да се у одсудном часу по његову земљу ослони на Угарску и на помоћ велике хришћанске коалиције. Сасвим је могуће да је од њега потекло и мишљење да су насилно покатоличени патарени издали краља и државу, предали велики број градова, а потом прихватили ислам, што не налази потврду ни у једном другом савременом извору. N. Žic, *Kodeksi Modruškog biskupa Nikole*, Nastavni vjesnik 1932-33, 141-149; G. Mercati, *Note varie sopra Nikolò Modrussiense*, Opere monori IV, Studi e testi 79, Citta del Vaticano 1937, 214-242; M. Kurelac, *Nikola Modruški*, Enciklopedija Jugoslavije VI, Zagreb 1965, 288-289; S.M. Džaja, *Konfessionalität und Nationalität Bosniens und der Herzegowina*, München 1984, 25-28, 231-232; *Књижевност Црне Горе од XII до XIX вијека, Писци средњовјековног латинитета* - приредио Душан Синдик у сарадњи са Горданом Томовић - Цетиње 1996, 204-216 и M. Šunjić, *Bosna i Venecija (Odnosi u XIV i XV st.),* Sarajevo 1996, 364, 366, 384.

[9] Одушевљење Которана што ће "наш најдостојнији грађанин" (nostro citadin dignissimo) модрушки бискуп (Никола) "доћи с папским галијама ових дана да посјети своју домовину" (vignerà cum le galie de papa questi zorni visitar la sua patria) било је, по свему судећи, везано за ранију одлуку папе Сикста IV да покрене поморски рат против османлијских продора у Европи, у којем су судјеловале уједињене млетачка, напуљска, папска флота, као и она са острва Родоса, с укупно 85 бродова. Када је папска флота, предвођена "commissario del papa" Николом Модрушким, испловила из Анконе, није се упутила према Грчкој, него пут Боке Которске, не толико из бискупове захвалности према граду Котору, који га је именовао својим грађанином, колико из потајне жеље да међу познатим бокељским поморцима регрутује још морнара и бораца за своју флоту. Највећи успјех удружених хришћанских снага био је освајање града Смирне у августу 1472 након чега је одлучено да се флота врати у своје луке прије отпочињања зимске олује. G. Mercati, *Note varie sopra Niccolò Modrussiense*, 225-226 i G. Brajković, *Pokloni Ivanu Crnojeviću, Nikoli Modruškom,* 101-102.

[10] Сигурно су за дочек Модрушког вршене велике припреме у граду, што потврђује и значајна сума од 50 перпера и 90 гроша која је утрошена за поклон очекиваном госту.

- Превод:
Стр. 3: Исто тако (дана 8. јуна 1472!) за поклон да се учини у присуству монсињора Николе, нашег веома достојног грађанина, бискупа Модрушког, који ће доћи са галијама папе ових дана да посјети своју домовину, за дио тога горе поменутог трошка, дали смо и избројали реченом ser Марину и другу 50 перпера и 90 гроша.
Стр. 3: Item a di 9. lulo (1472!) per comandamento de rezimento e conseio pizulo, dessimo ali diti officiali, zoè ser Marino e compagno per la spessa soranominata, zo che li mancava, val ducati 4 d'oro e perperi 4 de munida[11].
- Превод:
Стр. 3: Исто тако дана 9. јула (1472!) по наређењу владе и Малог вијећа, дасмо реченим официјалима, тј. ser Марину и другу за горе поменути трошак, оно што му је недостајало, вриједности 4 златна дуката и 4 перпера.
Стр. 3: Item di 12. luio (14721), per ordine del dicto rezimento et conselio, ali dicti ser Marino e ser Michiel[12] per la dicta spesa, dessimo d'oro ducati tre, val ducati 3[13].
- Превод:
Стр. 3: Исто тако дана 12. јула (1472!), по наређењу речене владе и вијећа, реченим ser Марину и ser Михаелу (Michiel !) за речени трошак, дасмо 3 златна дуката, вриједности 3 дуката.

Херцег Влатко

Стр. 4: Fo dato (di 13. novembrio 1472!) pro parte dela taza donata a ser Nicholò Testa, per nunziadura dele noze de duca Volatcho[14].

---

[11] И овај документ се односи на набавку дара Николи Модрушком, о чему свједочи помен посредника "ser Marina" и његовог "друга" непознатог имена (ser Marino e compagno) - као и у претходном документу - којима су том приликом дата, на име додатних трошкова, 4 златна дуката и 4 перпера.
[12] Сазнајемо да се у претходна два документа помињани непознати Маринов друг (compagno), с којим је примао новац "за трошкове" (per la spesa) око набавке поклона, звао Михаел (Michiel?)
[13] Овој двојици званичника (officiali) у то име су дата тада 3 златна дуката, па би укупна сума трошкова за поклон Николи Модрушком износила 7 златних дуката, 54 перпера и 90 солида. То даје основа да закључимо да је и њему, као и Ивану Црнојевићу, могао бити дарован неки бирани сребрени предмет, израђен од познатих которских златара.
[14] Крајем 1472. у Котору се говоркало, дакле, "о обавјештењу о свадби херцега Влатка" (per nunziadura dele noze duca Volatcho) којом је требало да се озваничи његов, по реду други, брак са Маргаритом Марзано, унуком арагонског краља Ал-

- Превод:
Стр. 4: Бијаше дато (дана 13. новембра 1472!) за дио тацне дароване ser Николи Тести, за обавијест о свадби херцега Влатка.

фонса V по ванбрачној му кћери Елеонори. Свадбене припреме су са обје стране Јадрана потрајале дуго, па су тек средином 1474. године по невјесту отишли Влаткова сестра Катарина, бивша босанска краљица (настањена у Риму) и неки "conte Giorgio" с још неколико људи. Ђ. Тошић, *Босанска краљица Катарина (1423-1478)*, Зборник за историју БиХ, 2, Београд 1997, 103. Одувијек уважаван и цијењен на херцеговом двору, дубровачкој комуни и пријестолници арагонских краљева, кнез Ђурађ Стјепковић (из властеоске породице Стјепковића, која је припадала побочној грани племена Косача), могао би бити управо онај "conte Giorgio" у улози "старог свата" приликом женидбе овог његовог по годинама нешто млађег рођака, пошто се према кући младожење и кући невјесте одувијек држао коректно и лојално. (О томе опширније: Ђ. Тошић, *Споредна грана племена Косача*, Зборник за историју БиХ, 3, Београд 2002, 69, док В. Атаносовскиј, *Пад Херцеговине*, Београд 1979, 100, мисли да би онај "conte Giorgio» могао бити Ђурађ Чемеровић). Када је стигла *у* Напуљ, Катарини је, по краљевом наређењу, исплаћено 220 од 937 дуката, колико их је било предвиђено за цјелокупне трошкове. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 100. Да су херцегови сватови очекивани почетком јуна исте године у Дубровнику говори и одлука Сената да "почасти бившу босанску краљицу и херцегињу од св. Саве" (de honorando reginam que fuit Bosne et ducissam Sancti Sabe) животним намирницама од 100 дуката "ако дођу у дубровачку луку или на градску територију" ("si venient ad portum aut ad civitatem nostram"). Ć. Truhelka, *Tursko-slovjenski spomenici dubrovačke arhive (Tursko-slovjenski spomenici),* GZM, Sarajevo 1914, 454, 7.VI 1474. Свадба је, по свему судећи, обављена, у присуству дубровачких посланика средином мјесеца у Новом. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине*, 100. Десетак дана касније у Дубровнику се очекивало да ће краљица приликом повратка из Новог, навратити у град. Зато је одлучено да се троши по 12 перпера дневно на име њеног дочека и "извини... ако потражи неке ствари које су припадале краљу Босне" (excusando in casu peterit aliquid de rebus quas ... spestasse regi Bosne). Ć. Truhelka, *Tursko-slovjenski spomenici*, 455, 27.VII 1474. Иако се то изричито не каже, "ствари које су припадале краљу Босне" односиле би се, вјероватно, на оне владарске куће и имања на дубровачкој територији. Краљица се, заиста, након два дана, али на кратком пропутовању, нашла у граду, када јој је дато 60 перпера за поклон. Ђ. Тошић, *Босанска краљица Катарина*, 103. Очекивало се да ће заједно са њом стићи у Дубровник и "d. Oliverium Charazalum", за чије је чашћење "са дружином" одређено по 20 перпера дневно, што говори да није представљао неко значајније име у владарској напуљској кући. В. Атанасовски, *Пад Херцеговине,* 100. Будући да наши извори из Благајничке књиге которске општине иду само до 1473, дакле годину дана прије свадбе у Новом, остаћемо ускраћени за одговор на питање: ко је из Котора на њој присуствовао и какви су били главни свадбени поклони младенцима? Послије обављеног свадбеног весеља и проведеног "меденог мјесеца" младожења се поново предао свакидашњим пословима, подижући, заједно са зетом Иваном Црнојевићем (мужем најмлађе му сестре Маре) цркву св. Стефана у Новом, за чију је градњу набављао материјал и ангажовао мајсторе у сусједном Дубровнику. В. Ј Ђурић, *Дубровачка сликарска школа*, Београд 1964, 257.

Str. 4: Item di 22. april (1473!), pro resto dela taza, fo donato a misser Nicholò, per nunziadura dele noze de Herzego, perpere 9, grossi 6, soldi 0[15].

- Превод:

Стр. 4: Исто тако дана 22. априла (1473!), за остатак тацне, која бијаше дарована господину Николи, за обавијест о свадби херцега, 9 перпера и 6 гроша.

[15] Гласник који је најављивао херцегову свадбу, чувени Никола Теста из Трогира, своју блиставу дипломатску и политичку каријеру дугује двору двојице посљедњих, босанских краљева (Влатковог зета и Катарининог мужа Стефана Томаша и сина му Стефана Томашевића). Он се послије пада босанске државе (1463) очито приклонио јединој преосталој босанској властеоској породици Косача, у чијој је служби, као што видимо, стигао два пута и у Котор. (О његовој дјелатности на двору босанских краљева и хумских велможа Косача види: М. Šunjić, *Bosna i Venecija*, 25, 278, 287, 290-293, 317, 327, 364-366 и В. Атанасовски, *Пад Херцеговине,* 90, 112-113, 120). Његово име у Котору било је толико познато да и није увијек било потребно писати презиме уз њега, већ само навести "misser Nicholò", па да свакоме буде јасно о ком се Николи ради. Колико је његова личност била цијењена тамо, свједочи и поклон, вјероватно сребрена тацна, за коју се код првог помена не помиње издата сума, а код другог се каже да је за "преостатак" (resto) њене вриједности још уплаћено 9 перпера и 6 гроша.

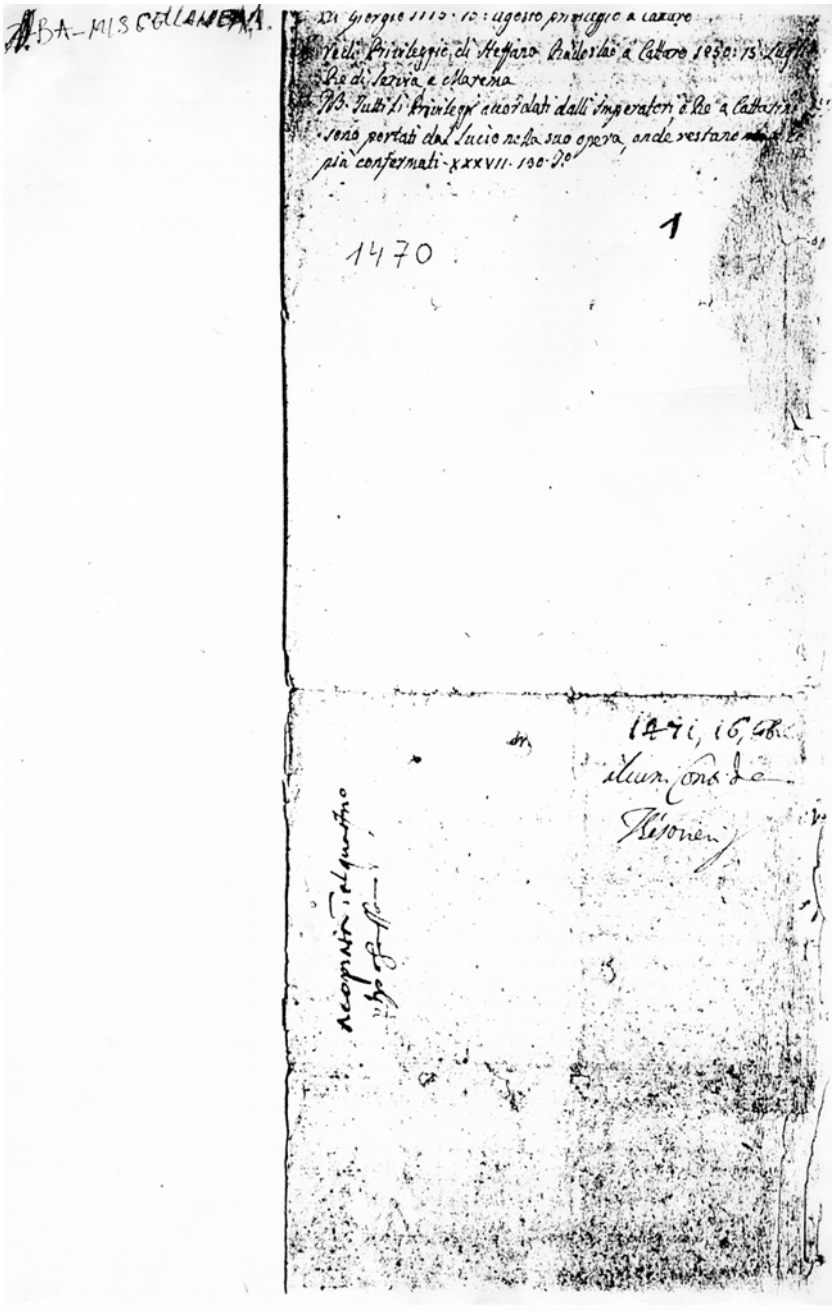
BA-MISCELLANEA
Di Giorgio 1115 · 15 · agosto privilegio a Cattaro
Vedi Privilegio di Stefano Radoslao a Cattaro 1230 · 15 · Luglio
Re di Servia e Marema
NB. Tutti li Privilegi accordati dalli Imperatori o Re a Cattarini
sono portati dal Lucio nella sua opera, onde restano
più confermati · XXXVII · 130 · I°
1470
1
1471, 16, 68
illum. Cons. de
Résonen

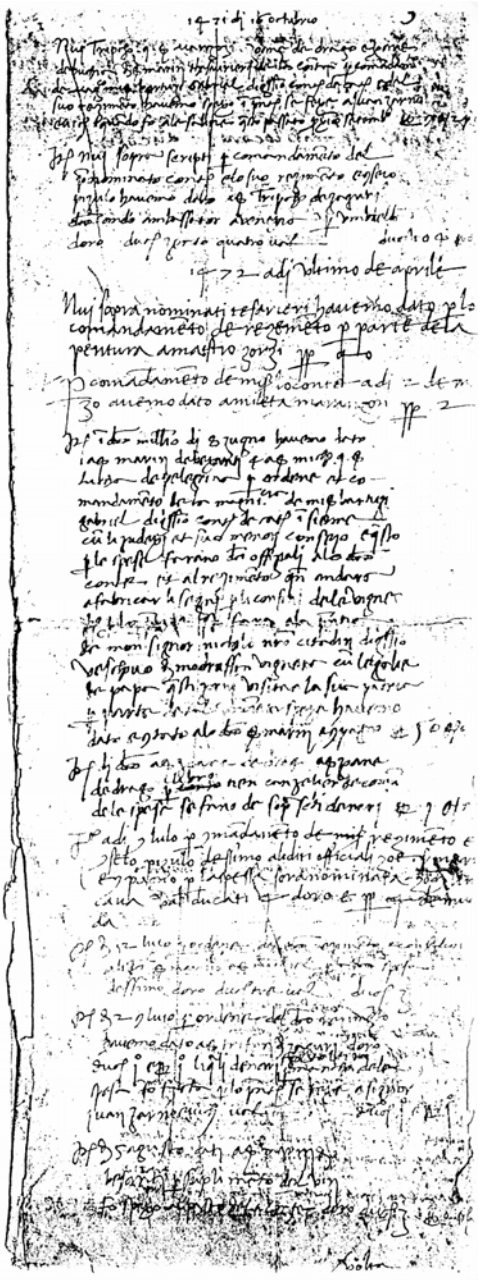

4

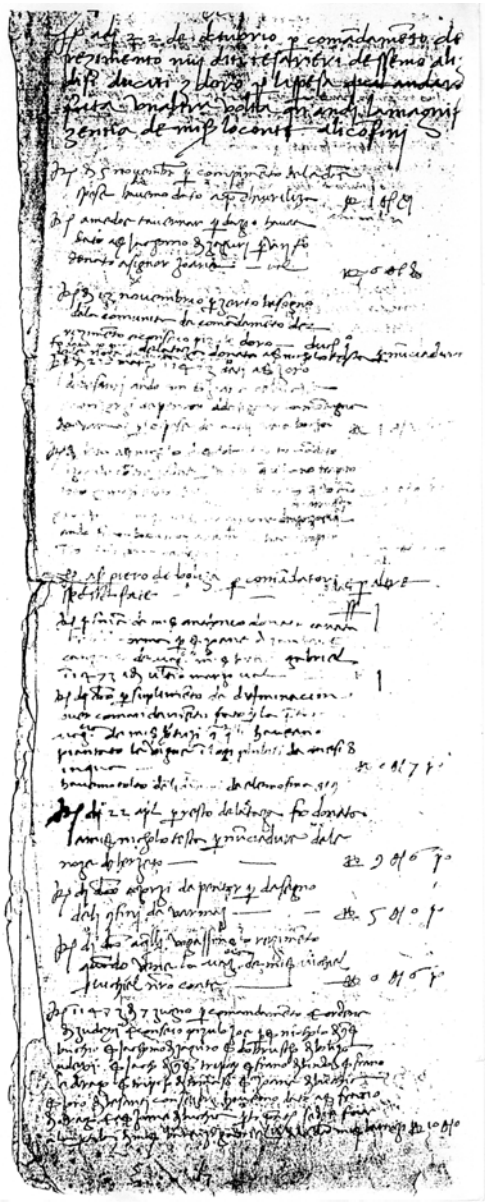

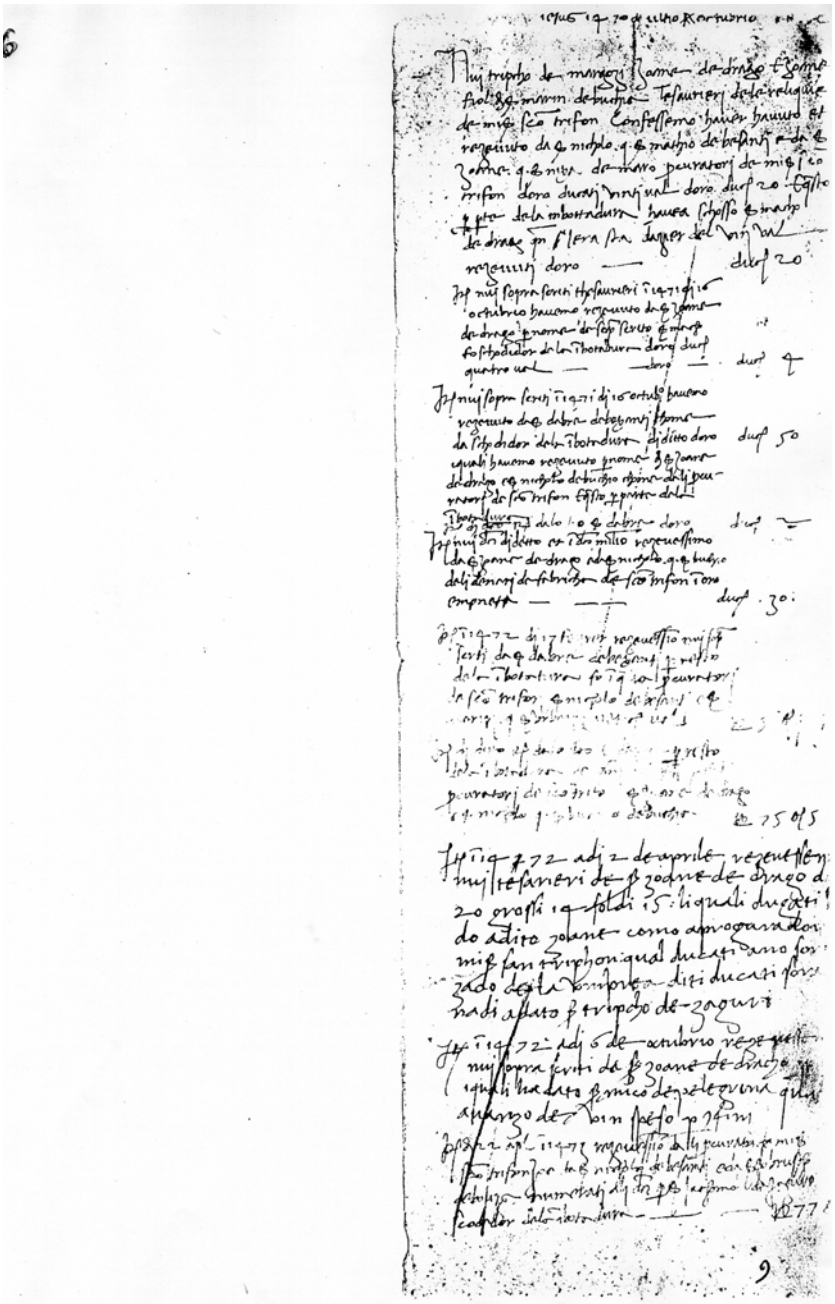

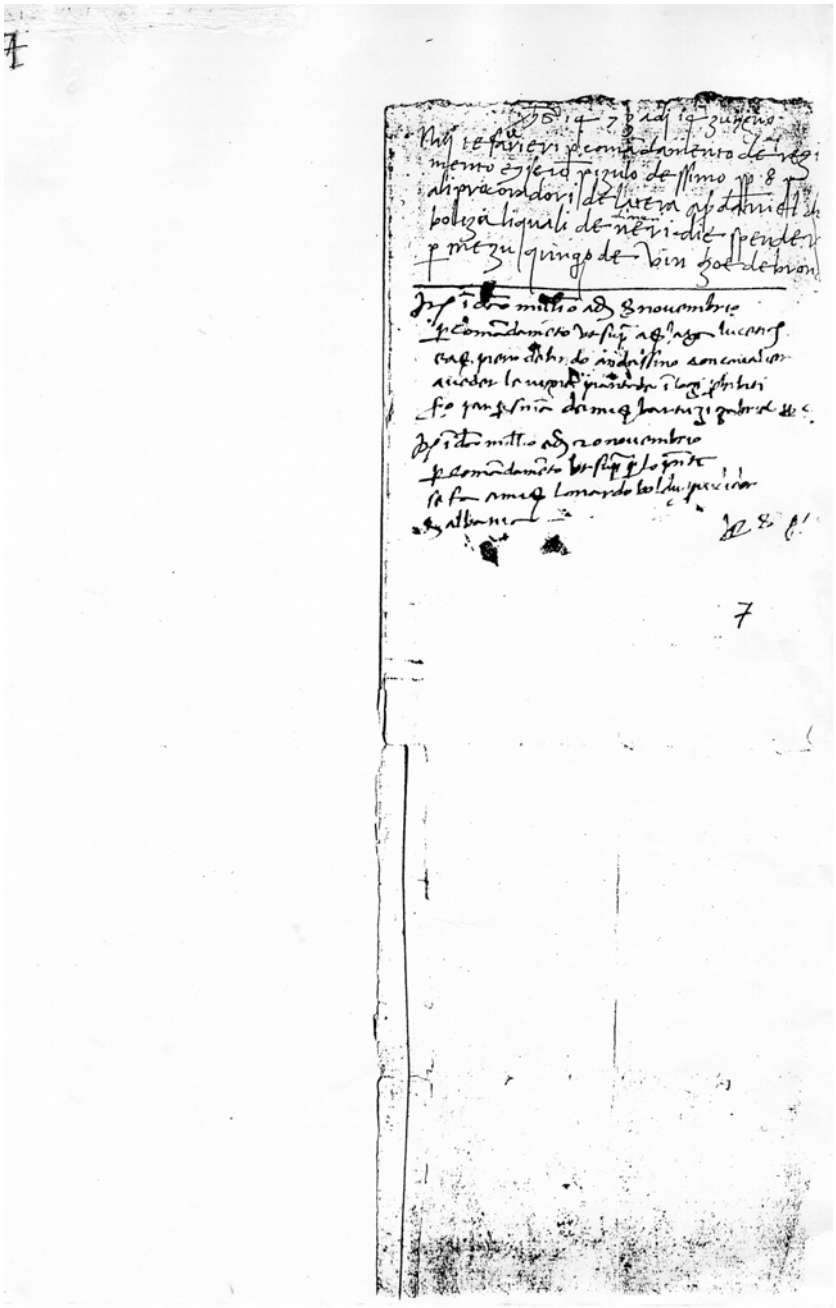

МЕШОВИТА ГРАЂА, XXII, стр. 141-149 (2004)
MISCELLANEA, XXI, p. 141-149 (2004)

Оригинални научни рад
УДК 622(497.15)"14"

ЂУРО ТОШИЋ

УГОВОР О ЗАКУПУ РУДАРСКИХ ПОСТРОЈЕЊА У МЈЕСТУ ЖЕРАВИЦЕ

Већ се раније у историјској литератури, на основу оскудне турске грађе, знало да је у селу Жеравице (на ријеци Ступчаница) започела производња жељеза почетком XVI вијека и да је на подстицај досељених рудара из Чајнича, током четврте деценије достигла врхунац, тако да је половина укупних прихода тога насеља отпадала на тај у Босни сваким даном траженији метал[1]. Сазнања о његовој производњи могу се унапријед временски помјерити једним уговором из Дубровачког архива из 1492. године о закупу којим је Радован Радибратовић преузео половину самокова и половину пећи и другог што припада томе самокову за 40 златних дуката[2]. Још прије пола вијека, покојни професор И. Божић је у једној напомени своје сјајне књиге: *Дубровник и Турска у XIV и XV веку* успут парафразирао овај уговор, замјењујући при том (вјероватно нехотично!) име власника једне половине тих рударских постројења Франческа (Радоњића) с именом власника њихове друге половине Антонија (Мароја Милутиновића)[3]. И у времену блиском нама, академик С. Ћирковић се такође позабавио сажетом анализом тога документа, при чему није, због начина навођења коришћених извора и литературе, цитирао ни изворник из којег га је преузео[4]. Зато нам се чини згодном приликом да тај уговор о закупу Антонијеве половине самоко-

[1] A. Handžić, *Rudnici u Bosni od druge polovine XV do početka XVII vijeka*, Prilozi za istoriju Bosne i Hercegovine, II, Posebna izdanja ANU BiH, knj. LXXIX, Odjeljenje društvenih nauka, knj. 18, Sarajevo 1989, 28.

[2] Historijski arhiv Dubrovnik (HAD): Diversa Notariae (Div. Not.) LXXI fol. 184, 6.VII 1492.

[3] И. Божић, *Дубровник и Турска у XIV и XV веку*, Београд 1952, 285, нап, 78.

[4] С. Ћирковић, Д. Ковачевић-Којић и Р. Ћук, *Старо српско рударство (Замирање средњовековног рударства)*, Београд - Нови Сад, 2002, 193.

ва, половине пећи и другог што је припадало самокову, објавимо, уз краће коментаре, у цјелини на страницама наше недавно обновљене Miscellanee[5].

die VI juli 1492.

Antonius filius olim Maroe Milutinovich[6] qui habet medietatem que sibi spectat de uno maleo ad cudendum ferum in Bosna in Serauiza super uno

[5] Осјећамо пријатном дужношћу да се најсрдачније захвалимо академику С. Ћирковићу на помоћи коју нам је пружио приликом читања неких слабо видљивих мјеста у коришћеној фотокопији, посредством својих ранијих исписа из Дубровачког архива.

[6] Лично о Антонију, сину покојног Мароја Милутиновића, мало знамо на основу сачуване архивске грађе, али зато далеко више сазнајемо посредством преосталих дубровачких вијести о његовом оцу Мароју и брату Филипу. Мароје Милутиновић је био чувени дубровачки трговац који је пословао у Сребреници, Трговишту и Новом Пазару. Као угледан послован човјек, он је 60-их и 70-их година XV вијека често учествовао у раду судских комисија у овим мјестима, а у Новом Пазару је повремено судјеловао и у откупу робља од Турака: А. Веселиновић, *Дубровачко Мало веће о Србији (1416-1460),* Београд 1997, 581, 15. XII 1452, 609, 23. II 1460; М. Динић, *Из Дубровачког архива*, књ. III, Београд 1967, 156, бр. 311, л. IV 1417; Б. Храбак, *Трговачке и саобраћајне везе Новог Пазара (1461-1521) /Трговачке и саобраћајне везе Новог Пазара/*, Новопазарски зборник, 4, Нови Пазар 1980, 4. Крајем 1479. године Мароје је умро, а дубровачке власти дозволиле су његовим насљедницима да одреде за свога заступника "Mustapha sclauum, nepotem dicti olim Maroe" који је могао да наплаћује покојникова потраживања у турским областима, ХАД: Acta Consilium Minus (Conc. Min.) XXI fol. 108', 28. XII 1479. Све то говори да је било много Дубровчана који су, попут Мароjевог рођака Мустафе, примили ислам и да су Милутиновићеви послови били разгранати широм турске царевине.

Идући очевим стопама, Мароjев син, а Антонијев брат, Филип је започео и направио богату пословну каријеру у познатом босанском руднику Олову. Он је тамо постао 1503. чак и турски амалдар који је - уз сагласност Хамзе, фамула и гласника Портиног склава Мустафе (вјероватно мало прије помињаног конвертита из куће Милутиновића - продао средином године каталонском трговцу Joану Хлуересу 88.260 литара олова. B. Hrabak*, Dovoz bosanskog olova u Dubrovnik 1463-1520. godine (Dovoz bosanskog olova u Dubrovnik)*, Hercegovina, 5. Mostar 1986, 42. Према неким прорачунима тај агилни Милутиновић је извезао из Олова 30 тона овог метала у Шпанију и 13 тона у Ђенову. В. Винавер, *Турска и Дубровник у доба шпанске инвазије Јадранског мора (1617-1619) /Турска и Дубровник у доба шпанске инвазије/*, Историјски часопис, 1-4, Београд 1952, 37. Истина, преостали извори то својим садржајем не потврђују, али није недопустиво претпоставити да је његов, у овом дубровачком документу наведени, брат Антонио дјелао након очеве смрти заједно с њим у Олову, у чијој се непосредној близини (десетак километара сјеверозападно од њега) налазио и рудник жељеза у мјесту Жеравице, у коме је Антонио имао запажену улогу.

flumine vocato Stupzaniza[7], cuius malei alia medietas est Franciesci Radognich[8], dictam suam medietatem malei et medietatem furnorum et aliorum spectantium dicto maleo, titulo locationis[9] durature usque ad Pascha resurectionis proxime futura dedit, concessit et locauit Radouano Radibratouich fabro presenti et conducenti ad habendum, tenendum,

[7] И данас се отприлике на средини пута између Олова, сјевероисточно, и Хан Пијеска, сјеверозападно, налази мјесто Жеравице у сливу ријеке Ступчанице, у коју се, идући низводно, с десне стране улијева планински поток Варешница. С лијеве стране потока, на локалитету Варешко (а не Варош, како је то својевремено тврдио П. Анђелић), налазе се трагови старих топионица и пет купишта несумњиво гвоздене троске (обраслих стољетним дрвећем) која има стакласт изглед и знатно је сиромашнија, гвождем од осталих босанских троскишта. Р. Анђелић, *Srednjovjekovna župa Kamenica ili Krivaja*, Glasnik Zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine, Arheologija, Nova serija, Sveska XXXII, Sarajevo 1978, 341 и В. Симић, *Рударство гвожђа средњовековне Србије и Босне (Рударство гвожђа),* Београд 1988, 78**.** Да је заиста тако свједоче називи ријеке Варешница и локалитета Варешко, који у основи имају ријеч varež којом се означава "ноћно свјетло и жар духаоница многих нагло подигнутих талионица и грна" који су, дакле, "кумовали" називима поменутих жеравичких хидронима и топонима. V. Mikolji, *Povijest željeza i željeznog obrta u Bosni (Povijest željeza),* Zenica 1969, 68.

[8] О власнику друге половине жеравичког самокова и његовој привредној дјелатности у сусједном Олову, Франческу Радоњићу, знамо нешто више него ли о његовом пословном партнеру Антонију Мароја Милутиновића. Он је заједно с братом Марином располагао током 80-их година XV вијека рударским окнима у Олову. М. Поповић-Раденковић, *О трговачким односима Дубровника са Босном и Херцеговином (1480-1500). /О трговачким односима Дубровника са Босном и Херцеговином/*, Историјски гласник, 1-4, Београд 1952, 11, нап.61. У трговачком друштву с Матејом Бунићем Франческо је допремао тканине из Дубровника и продавао их у Босни, а новац добијан за то инвестирао је у набавку олова. I. Voje, *Bosenski svinec v kreditni trgovini srednjeveškega Dubrovnika. (Bosenski svinec v kreditni trgovini/,* Zgodovinski časopis, 1-2, Ljubljana 1978, 50 i Isti, *Neka pitanja u trgovini sa bosanskim olovom u Dubrovniku (Neka pitanja, u trgovini sa bosanskim olovom),* Radovi sa simpozijuma Rudarstvo i metalurgija od prahistorije do početka XX vijeka, Zenica 1999, 347-348. Отприлике сваке године барем једанпут, сусреће се на задужницама с оловом његово име, па ће од 1489. до 1497. испоручити на рачун дугова 145 милијара и 600 либара олова. I. Voje, *Bosenski svinec v kreditni trgovini*, 52 и Исти, *Neka pitanja u trgovini sa bosanskim olovom*, 349.

[9] Уз речену "половину Милутиновићевог самокова" (suam medietatem malei) - каквих је у XVI и XVII вијеку било у Жеравицама четири, на које се плаћала такса од 400 аспри (види нап. 1), налазила се "и половина пећи" (et medietatem furnorum) и "другог" (et aliorum) -вјероватно вигњеви и ковачнице што је припадало реченом самокову. Било је уобичајено да су се пећи и самоков налазили под истим кровом, а одмах иза њих често су стајали вигњеви или ковичнице, у којима су се производили разноврсни предмети од обрађеног жељеза. В. Симић, *Рударство гвожђа*, 241, 244. Сва та рударска постројења користила су се механичком снагом водотока потока Варешнице: за мијехове којима се распиривала ватра у рударским пећима за топљење руде из које се добијао метал и за дизање чекића и стварање механичких удараца самокова којим се "плавило" ковно жељезо, (О начину употребе водене снаге у те сврхе и максималном коришћењу производних капацитета опширније види: V. Mikolji, *Povijest željeza*, 65 и В. Симић, *Рударство гвожђа*, 233).

gaudendum, vsufructandum et laborandum[10], et hoc pro affictu et affictus nomine ducatorum auri quadraginta quos ipse Radouanus super se et bona sua dare et solvere promisit dicto Antonio in hunc modum vidolicet per totum mensem septembris proxime futuri ducatos auri viginti, ad festum Nativitatis proxime future ducatos decem et ad complementum temporis ducatos decem[11]. Fuit declaratum quod dictum Radouanus non

---

[10] У литератури досад непознати ковач Радован Радибратовић закупио је сва поменута постројења - половину самокова и половину пећи и другог што је припадало реченом самокову - до сљедећег Ускрса (7. априла наредне године), уз пристанак да ће их "посједовати, држати, уживати, искоришћавати и радити" (ad habendum, tenendum, gaudendum, vsufructandum et laborandum). Из овакве формулације уговора о закупу слиједи да се ковач Радибратовић обавезао да ће учествовати у свим пословима везаним за топљење руде и обраду сировог жељеза. Он је, уствари, заједно са смеочарем (димачем) - којег је морао да ангажује као најстручније лице у том дијелу посла - и другим помагачима, бдио над топљењем претходно допремљене и у води потока Варешнице испране руде у поменутим пећима-рудницама у којима се она на високој температури, створеној помоћу дрвеног угља, претварала у течно жељезо. Тако истопљено жељезо, тзв. теклац, у доброј мјери лишено страних примјеса и троске, поново се на грну (високом, сприједа отвореном огњишту) усијавало жаром дрвеног угљена под јаком запухом мијехова, *а* потом преносило у самоков и на наковњу плавило (пљескало), па поново жарило (варило). Сваким варањем из жељеза се ослобађао угљик, а прекивањем (плављењем) остале примјесе, да би се након неколико таквих узастопно обновљених радњи добијао чисти челик, из којег су, по вољи топионичара, могли даље у ковачницама да се искивају финални производи (оружја, оруђа и др.), или је, пак, могао тако обликован, у виду плоча и полуга, да се продаје као трговачка роба. (О примјени такве технологије приликом топљења руде и производње жељеза исцрпно нас обавјештава V. Mikolji: *Povijest željeza*, 67-68). Какав је био избор ковача Радована Радибратовића у том погледу (да ли да производи само челик, или из њега да кује и готове производе), на осмову поменутог уговора о закупу дијела жеравичких постројења не можемо тачно одговорити.

[11] Дужина закупа није била годину дана него само девет мјесеци: од 6. јула 1492. до 7. априла 1493. године, када је прослављан Ускрс као крајњи рок трајања закупа. (О прослави Ускрса тога дана види: *La Chronologie par V. Grumel*, Paris 1958, 264). Висина закупнине износила је 40 златних дуката (или 1760 аспри), што значи око 4,5 дуката (или 195,5 аспри) у просјеку мјесечно. (Према резултатима истраживања М. Поповић-Раденковић /*О трговачким пдносима Дубровника са Босном и Херцеговином,* 9-10, нап. 53/ 1 дукат је износио око средине 70-их година XV вијека 44 аспре, док Ђеновљанин Jakop de Promontorio de Campis тврди да је тада у цијелој Турској "45 аспри ишло у дукат". /Цитирано према: С. Ћирковић, Д. Ковачевић-Којић и Р. Ћук, *Старо српско рударство*. 153/. Будући да га је илустровала мноштвом примјера из архивске грађе дубровачке провенијенције -а обје уговорне стране били су Дубровчани- оперисали смо прорачуном М. Поповић-Раденковић о 44 аспре као еквиваленту 1 дуката). Поменута закупнина није исплаћивана крајем сваког мјесеца, већ у три временски приближно једнака рока и неједнаке новчане рате од дана закупа 6. јула 1492. до

possit extrahere de ruda spectante ipsi Antonio nisi tantum quantum poterit laborare cum dicto maleo sibi locato[12], et cum pacto quod dictus Radouanus non possit ab aliquo nisi a dicto Antonio et ab agentibus pro dicto Antonio emere carbonem, quem carbonem ipse Antonius taneatur dare ad asprum unum pro singula crosgna[13]. Et obligavit se ipse Antonius

---

краја септембра 20 дуката, од краја септембра до прославе Божића (25. децембра) 10 дуката и од Божића до истека уговора о закупу (на Ускрс 7. априла 1493. године) 10 дуката.

[12] Из изјаве да речени Радован "не може извлачити из руде" која је припадала оном Антонију "осим толико колико би могао обрадити реченим чекићем њему изнајмљеним" (non possit extrahere de ruda...nisi tantum quantum poterit laborare cum dicto maleo sibi locato", могло би се извести неколико закључака. Антонио је, поред поменутих постројења (самокова и топионичарских пећи), био, вјероватно, с Франческом Радоњићем сувласник и једног дијела, рудника жељеза у Жеравицама. Он је у њему преко рудара (fossari) добијао ископану руду, коју је потом на изнајмљеним коњима преносио до топионица и самокова и предавао је њиховом закупцу на обраду. (О вађењу руде у рударским окнима и њеном транспортовању до мјеста обраде види: S. Tihić, *Spomenici tehnike u BiH -Problem čuvanja i prezentacije (Spomenici tehnike u BiH)*, Radovi sa simpozijuma Rudarstvo i metalurgija u BiH od prahistorije do početka XX vijeka, Zenica 1999, 463). Потражња за рудом је тамо била велика, па отуд и бојазан да дио примљене Антонијеве руде коју не би стигао прековати на самокову закупац не прода другим лицима која су била заинтересована за њу. Иста одлука је имала за циљ и да предуприједи његову намјеру да вишак необрађене руде уступи власницима других рударских постројења да је они "варе" и "плаве" у својим топионицама и самоковима.

[13] На основу споразума по ком поменути Радован није могао ни од ког другог осим од реченог Антонија и његових заступника куповати дрвени угаљ, произлази да је Милутиновић био дужан, осим руде, обезбјеђивати закупцу постројења и угаљ који је овај користио приликом њеног топљења у пећи. (О начину употребе дрвеног угља, и то у знатно већим количинама од количине топљене руде, казују: V. Mikolji, *Povijest željeza*, 65, 124; В. Симић, *Рударство гвожђа*, 239, 243 и J. Klicić, *Kratak historijat razvoja rudnika i željezare Vare*š, Radovi sa simpozijuma Rudarstvo i metalurgija u BiH od prahistorije do početka XX vijaka, Zenica 1999, 442-443). Он га је набављао од жегара и ћумураша који су "кадили" угаљ по околним шумама и транспортовали га, на рачун набављача, до мјеста топљења руде и производње челика. (Добро су примијетили истраживачи, попут V. Dumbovića, *Značaj Kreševa u metalurškoj proizvodnji stare Bosne (Značaj Kreševa)*, Radovi sa simpozijuma Rudarstvo i metalurgija u BiH od prahistorije do početka XX vijeka, Zenica 1999, 409 и В. Симића, *Рударство гвожђа*. 244, да су жегари и ћумураши производили дрвени угаљ и у почетку га достављали сами потрошачима, а касније -када су шуме биле искрчене, па се морао допремати из далека- трошкове транспорта преузели на себе власници рудника). Због велике конкуренције која је владала у трговини тим артиклом, Антоније је резервисао само за себе и своје заступнике, вјероватно поменуте жегаре, ексклузивно право продаје угља ковачу Радибратовићу по цијени од једне аспре (што је износило 3 цијеле и 2/3 четврте дубровачке перпере, будући да је 1 дукат = 3 перпера = 36 дубровачких гроша) за сваку крошњу (према прорачуну В. Симића, око 50 килограма) угља.

dare ipsi Radouano dictum carbonem ad sufficientiam sub pena damnorum et interesse que dictus Radouanus pateratur in casu quo carbo sibi defficeret, videlicet de eo quod expenderet ab aliis ultra asprum pro singula crosgna[14], et si ipse Radauanus ab aliias emeret carbonem teneatur ipsi Antonio reficere id quod ipse Antonius venderet aliis suum carbonem minus aspro uno pro singula crosgna[15]. Renuntiando. Hec autem carta etc. Judex et testis suprascripti[16].

In margine:
Die 29. juni 1500. Radogna riverius comunis retulit de mandato dominorum consulum ad instantiam ser Bastiani Mar. de Goze sequestrasse de questo affictu ducatos XII auri et expensas in manibus contrascripti Radouani et hoc pro una sententia ducatorum duodecim quam dictus ser Bastianus habet in cancellaria supra suprascriptum Antonium et eius bona in 1500, 10. Jinii a carta 136[17].
Die 6. augusti 1500. Paschoe riverius comunis retulit de mandato d. con. possuisse et ponere suprascriptum ser Bastianum in pagamentum pro ducatis XII et expensis suprascripte sententie in suprascripto affictu et pro yperpero uno dato ipsis dominis consulibus pro presenti tenuta et hoc virtute dicte sententie[18].

---

[14] Да би се избјегле евентуалне неприлике у вези с угљем, Антонио се обавезао да ће га достављати редовно и у довољним количинама, а требало је, као што смо видјели, за несметану производњу да га буде знатно више у складишту него ли руде која би се могла прерадити у топионичарским пећима и самокову. За случај да би га закупац тих постројења морао, усљед оскудице, куповати од неких других лица, уговор је предвиђао да му поменути Антонио надокнади штету за сваку на страни набављену крошњу угља по цијени већој од једне аспре (ultra aspram pro singula crosgna).

[15] Како би се изједначиле обавезе обеју уговорних страна, и закупац Радибратовић је пристао да ће, ако буде, и поред несметане Антонијеве понуде, куповао угаљ на другом мјесту, намирити овоме штету коју би претрпио због продавања преосталог угља трећим лицима по нижој цијени од једне аспре за сваку крошњу (minus aspro uno pro singula crosgna).

[16] Оглашавању овог уговора присуствовали су (као и у претходном документу) судија ser Јуније Бобаљевић и први свједок, по имену Паскалис.

[17] Уговор о закупу ових постројења био је на снази најмање 8 година, јер је њиховом власнику Антонију приход притицао још 1500. године, када је, како је забиљежено на маргини документа, на молбу ser Себастијана Марина Гучетића, секвестрирано из реченог зукупа 12 златних дуката и трошкови у рукама поменутог Радована Радибратовића, које му је, према пресуди од 10. јуна исте године, требало да плати окривљени Милутиновић.

[18] Непуних мјесец дане касније дубровачки конзул је омогућио оштећеном Себастијану наплату 12 дуката дуга и трошкове из речене закупнине, као и давање 1 перпера самој господи конзулима за Гучетићево увођење у посјед дуга снагом поменуте пресуде.

Die X decembris 1500. cassum quia soluit presente etiam suprascripto ser Sebastiano et contentante quod suprascriptum sequestrum suum sit cassum cum suprascripta impositione et sic de voluntate sua fuit cassum[19].

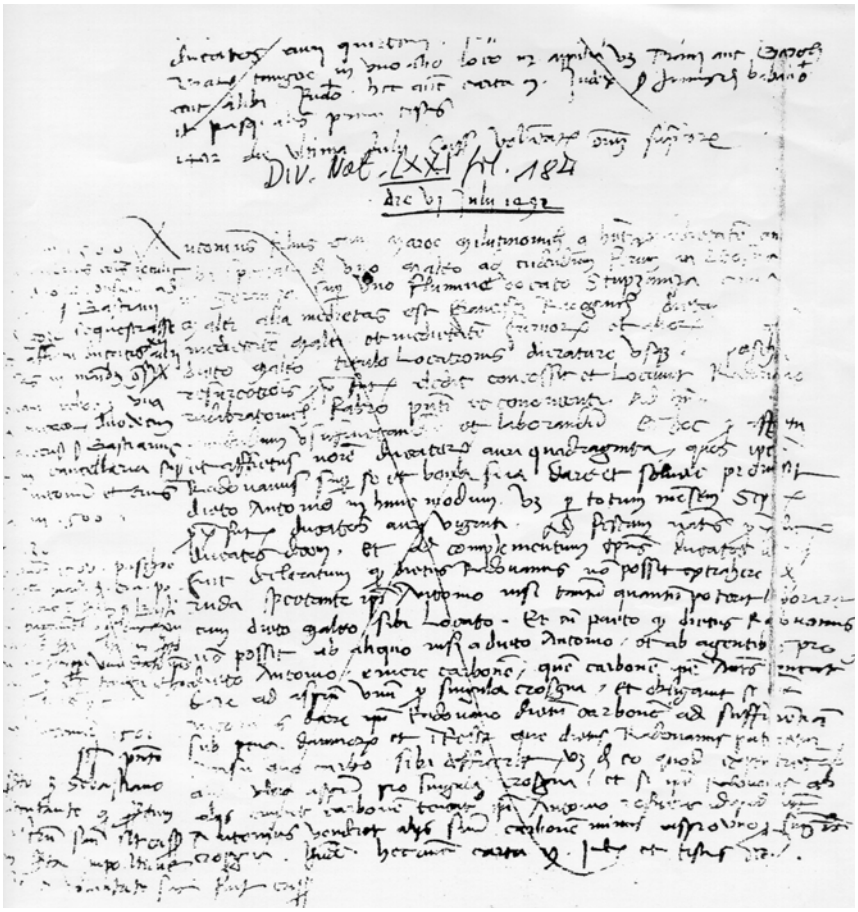

[19] И, напокон, у децембру 1500, након исплате дуга, донесена је, уз благослов присутног Себастијана и примјену горњег опорезивања, одлука о поништењу секвестра, послије чега, заправо, сваки помен закупа половине самокова и половине пећи који су припадали Антонију Мароја Милутиновића престаје да се среће у дубровачким изворима.

П Р Е В О Д
дана 6. јула 1492

Антонио син покојног Мароја Милутиновића који је имао половину што му припада од једног чекића за ковање жељеза у Босни у Жеравици на једној ријеци званој Ступчаница, којег чекића друга половина је Франческа Радоњића, речену своју половину чекића и половину пећи и другог што припада реченом чекићу на основу давања у закуп који ће трајати све до сљедећег Ускрса даје, уступа и изнајмљује Радовану Радибратовићу, ковачу присутном и сагласном, на посједовање, држање, искоришћавање, уживање и обрађивање, и то за закупнину и на име закупнине 40 златних дуката, које сам Радован на себе и своја добра обећа да даје и плаћа реченом Антонију на овај начин, наиме до краја сљедећег мјесеца септембра 20 златних дуката, до свечаности сљедећег Божића 10 дуката и до истека времена 10 дуката. Бијаше усаглашено да речени Радован не може извлачити из руде која припада самом Антонију осим толико колико може обрадити реченим чекићем њему изнајмљеним. И са уговором да речени Радован не може од другог осим од реченог Антонија, и од заступника за реченог Антонија куповати угаљ, који угаљ сам Антонио је дужан давати по једну аспру са сваку крошњу. И обавезао се сам Антонио давати самом Радовану речени угаљ у довољној количини под казном због штета које би речени Радован претрпио у случају да би му угаљ недостајао, наиме од оног што би потрошио од других (купујући) преко аспре за сваку крошњу, и ако би сам Радован од других куповао угаљ треба самом Антонију надокнадити оно што би сам Антонио продао другима свој угаљ мање од једне аспре за сваку крошњу. Одричући се. Ова, пак, исправа итд. Судија и свједоци гореписани.

На маргини:
- Дана 29. јуна 1500. Радоња, гласник општине, извјестио је да је, по наређењу господе конзула и на молбу ser Бастијана Марина Гучетића, секвестрирао од ове закупнине 12 златних дуката и трошкове у рукама приједкописаног Радована, и то према једној пресуди дванаест дуката коју речени ser Бастијан има у канцеларији против гореписаног Антонија и његових добара у 1500, 10. јуна на листу 136.

- Дана 6. августа 1500. Паскоје, гласник општине, извијестио је да ће по наређењу господе конзула, ставити гореписаног ser Бастијана у наплату 12 дуката и трошкови гореписане пресуде у гореписаној

закупнини и за 1 перпер дат самој господи конзулима за увођење у посјед, и то снагом речене пресуде.

- Дана X децембра 1500. поништено је пошто је плаћено у присуству гореписаног ser Себастијана, задовољног да његов гореписани секвестар буде поништен с гореписаним опорезивањем и тако, по његовој вољи бијаше поништен.

РЕГИСТАР ИМЕНА

А

Agna, кћи Филипова 25, 26
Alecxa 35
Алфонс V, краљ 134
Angello Caçich 10
Andrea de Brachia 35
Andrea Raguseo 35
Andrea, син Мароја де Бутро 12
Андреј (Андрушка) Бутровић (Andrea de Butro) 29, 30
Андрија Грегуровић, дон, нећак Плантешин из Новог Брда (Andrea Greguorouich, neput(nepos) de Plantanessa) 14, 19, 20, 58
Androye, брат Петроја Милатовића 36
Анђелић П. *143*
Anieха 13
Анка (Ancha), жена Милатка Дражојевића 17, 18, 25, 26, 63
Антон Белан, дон 129
Антоније (Antonius) Мароја Милутиновића 141, 143, 144, 145, 146, 147, 148
Antonio de Butico 112
Атаносовски В. 134, 135

Б

Babalio (Бобаљевић)
- Andrea 28
- Anucla 28
- Dobrula 28
- Dominic(h)us 31, 36
- Margarita 28
- Maria 28
- Martiça 28
- Petrus 28
- Pircho 28
- Rusco 28
- Rusica 28
- Јуније 146
- Пасквал (Pascasius) 27, 28, 67

Бабић М. 81
Baraba Machoye 24
Бартол, фра 123
Бартоломео Зопи (Bart(h)olomeo Zoppi) 111, 112, 113, 114
Basilio Franchus 38
Baso (Baxo) de Billoye 17, 19
Bauzella Maroye 11
Белосав Лучић 82, 100, 101, 102,104
Benessa Margo 9
Bencho, син Радослава Љешевића 11
Bencho, син Драсуле 10
Besantis
- Basilius Marini 119
- Marinus 119, 120
- Martinus 120

Biela, жена Гостише Братослаљића 41
Bielaz 35
Binçolo (Бинчулић) Добре Андрије (Dobre de Andree) 106, 108
Biste
- Johanus Marini 119
- Marinus 119

Благојевић М. 105

Блехова Челебић Л. 124, 125
Bogauaç 40
Bogauze, ковач 35
Bogdan 18
Bogdan Sporis 40
Богдан Хатељевић 96
Богдар, син Томка Никше Олетића из Плане 9, 10
Богела Кучевац, поп 88, 89
Богоје Мароjевић (Bogoye Maroyeuich) 29
Bogoslauus 16
Bodazia Marinus 22
Божић И. 105, 117, 141
Bona
Luca (Lucha) 12, 14, 23, 29, 31, 45
Marinus 19, 20, 22, 24, 25, 38
Saracin 15
Simeon 22, 25, 26, 34, 36, 42
Tomcho 15
Bonagionta 113
Bositichus Dragosseuich 34, 35
Bossin de Maroze 40
Boucho Voychnich 45
Boyan 45
Boycho Sepertua 45
Braicho, брат Зоранов 35
Брајковић Г. 129, 130, 132
Brancho 39
Branchus Camarich 19, 20, 38, 39, 41
Branislauus Popouich 35
Branislauus Zelnich 35
Brata, сестра Декне 27
Bratoslauus 41
Bratoslauus Predoyeuich 10, 35
Bratoslauus, рођак Матка Дринкаса 21
Budislauus Priboeuich 21
Bucha (Буђа)
Ђива Трипунов (Giue) 106, 108
Ђиво (Goncho) 107, 108
Иван 106
Катарина 106
Лука 106
Павле 106, 124
Paulus 119
Петар 106
Трипе Петра, протовестијар (Tripe de Piro) 105, 106, 107
Унка (Уна) Ђорђић (Uncha de Georgio Bucha) 107, 108
Фрaнуша Гундулић Буђа 106
Добре Трипа 105
Мароје (Марин) Ђива (Maroe Giue) 105, 106, 107, 108
Трипе Маринов 105
Добра Менчетић Буђа 106
Иван Марина (Zoan Marini) 130, 131
Марин (Marin) 130, 131
Marinus 119
Трипе Ђива (Tripe) 106, 107, 108
Buçignol(l)o (Boçinolo)
Marinus 12
Marinus Martholi 29, 106, 108

B
Vasigl, кројач 39
Vascho Arbanasin 45
Вего М. 83, 88, 94, 99, 101
Vellach Bogaucich 34, 35
Versogl, pop 45
Веселиновић А. 9, 142
Веселко (Vesselcho), брат Милоша Зуготића 20, 21
Веселко, слуга Мароја (Марина) Буђе (Ueselcho) 107, 108
Veselcho 16
Veselcho Babçich 15, 16
Vigan 40
Вигњо Милошевић 91, 93
Винавер В. 142
Viticho Ziuoyeuich (Giuoyeuich) 29
Vitomir Gurienouich 41
Влатко Влађевић 91, 93
Влатко Косача (Volatshus), херцег 130, 133, 134
Vlatcho Bogdanouich 39

Vlatcho Miotich 12
Vlatcho, слуга Вукоја Округлог 15
Vlatichus Tutepich 20
Vlac 40
Volcio (Volço)
Andrea 36
Andrea Martholi 34
Andrea Z. 22, 23, 31, 36
Ziue (Givus?) 16
Johannes (Zohanes) 9, 14, 17, 25, 26, 27, 38
Војача, жена Стефана Томаша 123
Boje И. 143
Vocassin, ризничар 40
Vochassin, рођак Бранков 39
Vocoslaua, жена Кранкова 27
Voch de Mellino 35
Voch Milatochouich 40
Voch Nenchouich 45
Voch Obarina 45
Voch, brat Дојин 35
Voichna Vlach 13
Volchotta 11
Volchoye de Ocruogli 15
Vratcho 43

Г
Габриел Бертузи (Bertuzi Gabriel) 131
Gauga Radiuoeuich 39
Георгије, Драгслав 95, 96, 104
Георгије Добрихнић Кнежанин 97, 98, 99, 104
Георгије Хрб 93
Georgio
Junius 44
Junius Tripe 22, 25, 42
Marinus 27
Franchus 20, 21
Georgy, ванбрачни син Јунија Соркочевића 33
Georgy, дон 33
Georgy de Ragusa 11
Gergas 13
Ghiuro 42
Gionaç Oliuerin 40
Giorgio, кнез 134
Giouanni Zopi (Goan çopi), рођак Бартоломеја Зопије 114
Giuchius Charauida 12, 14
Giucho, нећак Ђорђа Фиса 14
Giuchus Dobroeuich 12
Giuoe Gollubich 12, 13
Giura, златар 39
Giurcho de Jachussa 29
Giurcho Masinich (Masnich) 11, 33
Гоисава 86
Goicho Obradouich 16
Goze (Goziis, Гучетић)
Ziue 32
Lodouicus 44
Marinus 19
Martolus 24
Nicolaus 16
Polus 37
Себастијан Марин (Bastianus Mar.) 146-149
Gondol(l)a (Gondulla, Гундулић)
Benedetto 25, 26
Benedictus 19
Bencho 13
Ziucho 15
Zugno (Zuncho) 21
Jacobus 14, 16, 22, 34, 36, 42, 44
Marinus 15-16, 21, 24
Marinus de Nifficho 15
Никола (Nicola, Nicolaus) 12, 20, 21, 106
Paulus 29, 31
Polo 16
Gonez (Zonez, Ginez) Letonich 20
Гостиша Братослаљић (Gostissa Brathoslaglich) 37, 38, 39, 41
Gradi (Градић)
Marinus 12, 23, 24
Mateus (Matio) 45, 113
Матија (Mathius, Matheus, Matchus) 23, 24, 29-31, 42

Gruban ?, кефалија 45
Grubaz 43
Grubaze, брат Павла Лигатића 26
Grumel V. 144
Gugxa 13
Guicho Ginouioch 36
Gurach 40
Gurag 38
Gurcho 10
Gurcho Ginouich 13, 14

Д
Dabisius Dabrouoyeuich 35
Dabisius Jorchouich 45
Dabisius, кнез 16
Dabisius Stermaç 16
Dabixio Latiniza 11
Daboye 10
Dean Precal 39
Dean Ratchouich 39
Декна (Dechna), жена Дујма из Котора 26, 27, 65
Decha, мајка Тодора де Гисла 20
Dimiter Glubisich 31
Dimiter Sechersinouich 16
Dimitrius de Dagno, капелан 14
Dimitrus de Tripun (Dmitrus Tripunouich) 27
Dimcho del Uetrano 19
Динић М. 15, 30, 41, 81, 106, 119, 142
Динић-Кнежевић Д. 105
Dmincho Sgadessa 40
Dmiter de Marouici 40
Dmiter Masarach 44
Dmitor Janicar 39
Dmiter Chos 39
Dobra, жена Томка 10
Dobra, служавка Ђорђа Фиса 14
Dobrasin 10
Dobrassin, слуга војводин 39
Dobre 40
Добрихна, отац Георгија Добрихнића Кнежанина 99
Dobrouoe 43
Dobruschus, брат Стипашина Брајаковића 45
Dominichus de Ballegio, капелан 14
Doya 35
Drago Luce Dragonis 119
Dragos 18, 35
Dragos, месар 41
Dragos Rigagia 34
Драгосав Болесалић (Блаћанин) 88, 89, 104
Драгчин, брат Мјерака Видјеновића 85
Drasula 10
Druch Marusich 44, 45
Дујам из Котора (Duym de Catharo) 26, 27
Думбовић В. 145

Ђ
Ђорђе Фисо (Georgius Fis(s)o de Pullato), свештеник из Пилота 14, 20, 52
Ђорђевић М. 81
Ђурађ (Giurch), брат Томка Никше Олетића из Плане 9, 10, 11
Ђурађ Стјепковић 134
Ђурађ Чемеровић 134
Ђурек Катић (Giurech Catich) 29
Ђурић В. Ј. 134

Е
Елеонора, ванбрачна ћерка Алфонса V 134
Еуген IV 123

Ж
Живко Станишић (Giuchus Stanissich) 11, 12, 13, 49
Жиц Н. 132

З
Zaguri Jachomus (Загуровић Јаков) 131
Zamagno Ursius 36

Ziucho, син Ивана Лигатића 15
Ziucho, брат Томка 10
Ziuco de Stanissa в. Живко Станишић 19
Zoanes Chuchierizo 43
Zohan, дон 41
Zohanes (Johanes) de Saracha 26
Zonez 20
Zuetcho Vlacanouich 31

И
Иван из Јустинопола (Johanne), слуга которског бискупа 124, 127
Иван од Лужа, (Живан Силвестровић од Лужа из Бнетак, Зуан де Луксија, Johannes de Luxia) 117, 119
Иван Палташић (Johanne Paltasich), архиђакон и каноник которски 124, 125, 127
Иван Црнојевић (Иванбег) (Juan Zarnoeuich) 130, 131, 133, 134
Ilia de 40
Имамовић Е. *81*
Iuan Ligatich 15
Iuan, дон 10
Iuan, протовестијар 13
Iuan Sevat 45
Iuan Zedillouich 35

J
Jakop de Promontorio de Campis 144
Јаков Водопија (Jacomo de Vodopia) 29, 30
Јалимам С. 123
Jacobus Nichoyeuich 26
Jacobus Vgodonis, сер 38
Jacomo di Cotruglio 113
Jachxa de Biaxio de Vodopia 12
Jacxa 10, 11
Jacxa de Arnoch 11
Јиречек К. 119, 130
Jon, don Todeschi 45
Jorcho 44
Juray Lucich 45
Jure 41
Jurcho 45

К
Kalenda Comarouich 27
Каликст III, папа 131
Каталена 93
Катарина, краљица 134, 135
Катарина, кћи Стефана Вукчића Косаче 123
Клицић Ј. 145
Ковачевић-Којић Д. 111, 141, 144
Ковијанић Р. 105
Контарено Марин (Marinus Contareno), бискуп которски 124
Кулишић Ш. 124
Курелац М. 132

Л
Лазар 83, 94, 95, 104
Lauro, нећак Мила кнежевог 43
Lencha 16
Les, златар 23
Лука Паутиновић 118
Lucaris (Luchari)
    Michaele 20
    Stephanus 11, 17, 25, 26
Lucaç 40
Luce Dragonis 119
Luchxa, син Милана Мрђића 24

Љ
Љубић Ш. *118, 130*

М
Маловић-Ђукић М. 117, 119
Манкен И. 105, 106, 107
Мара Бранковић (domina Mara) 30
Мара, кћерка херцега Стефана Вукчића Косаче 134
Мара, сестра Томка Никше Олетића 9, 10
Marabona, ванбрачна кћи Мила кнежевог 42, 43

Маргарита Мазано, унука Алфонса V 133
Маргуч Иванов Драго (Margozi Zoane Drago) 130, 131
Maria, кћи Пјерова 42
Марин (Marin) 132, 133
Марин, брат Мила кнежева 42, 43
Марин, брат Франческа Радоњића 143
Марин Друшко 118
Marin (Marinus, Maro(y)e) de Lebro 9, 10, 11, 12, 13, 17
Marin de Milçe 29, 30
Marinze (Marin) de Hylia 42, 43
Marinze Millosseuich 24
Marinus de Nalle 36
Marin di Natale 112
Marinus Ni. de Basca 42
Marissa 38
Marliza Michelieuiza 16
Марко Нигри 124
Maroe Ilich 39
Maroe Radosaglich 38, 39, 40
Maroe Radossalich 20
Maroe Ratka Kamarića 44, 45
Maroye 18
Мароје Бутровић (Marino (Maro) de Butro) 9, 10, 29, 30
Мароје Милутиновић (Maroe Milutinovich) 141, 142 , 148
Martin Smergeuich 40
Martinusso Nichus 37
Marus(s)a, кћи Живка Станишића 13
Marussa, рођака Милана Мрђића 23
Marcho de Chosouica 40
Marculin de Chasta 43
Matio de Zora, дон 37
Матеј Бунић 143
Mateus Bizea 45
Mathius (Matheus), дон 27
Matcho de Bizia 17
Matcho de Drinchas 21
Matcho de Miros 11
Matchus 29
Machemeth 35
Медоје (Medoie), крчмар 131
Medos Jasnich 45
Medoye Zedillouich 35
Mence (Menciis, Menze, Mençe, Менчетић)
    Dominicus 36
    Dominichus A. 31
    Michele 19
    Никола (Nicola) 106, 108
Mercati G. 132
Миклошић Ф. 117
Микољи В. 143, 144, 145
Mila 27
Milada 40
Milaz Bogoyeuich 16
Милан Мрђић (Mil(l)an Mergich) 22, 23, 60
Милатко Дражојевић (Millaticho Draxoyeuich Nometocho (Netegh, Netegme)) 17, 25, 26, 55
Миле кнежев из Скадра (Milus del conte) 42, 43, 77
Милица, кнегиња (chontessa Milliça) 11
Millath Velloyeich 34
Millo de Griuva 108
Millo, син Марина де Лебра 10, 11
Millutin Russoieuich 21
Milos Procobrada 40
Milos Stresouich 39
Милосал 83, 94
Милослав (Miloslauus de Draceviça) 124, 125, 126, 127
Milouçe (Milouaç), слуга Гостише Братослаљића 38
Милош Зуготић (Miloss Zugotich) 20, 21, 59
Милошевић М. 129, 130
Milsa 27
Milcho, рођак Вигња 40
Миок 86, 87, 104
Миотош, војвода 93, 94
Miroslauus 35

Miroslauus Pruglouich 40
Mislien 16
Михаел (Michiel?) 133
Михаил (Michal), дон 25, 26
Miclous, дон 16
Michaze, син Веселков 16
Michat Pripcho 44
Michat, урбарар 45
Мјерак Видјеновић (Радин) 85, 86, 104
Младен Зуготић (Mladien Zugotich), брат Милоша Зуготића 20, 21
Мустафа (Mustapha), рођак Мароја Милутиновића 142

Н
Накић М. 105, 106
Nedelcha Gerbauiça 39
Незировић М. 117
Nikola de Braysalci 39
Никола (Nicola), син Живка Станишића 11, 12, 13
Никола (Никша) Петров Квистић (Nicolaus (Nixa) Petici Quistich) 117, 118, 119
Никола Модрушки (Мајињанин, Которанин), бискуп 130-133
Никола Теста (Nicholò Testa) 133, 134, 135
Nicasin Simigouich 40
Nicola 18
Nicola don Gion 41
Nicol(l)a, протовестијар 21
Nicola de Siunoua 40
Nicola de Suiseda 36
Nicola Sicam 41
Nicola Stanich 39
Nicola Clisan 43
Nicolla Piçollo 14
Nicolet(t)a, жена Живка Станишића 13
Nicoliça Giurgieuich 27
Nicoliça Cancou 39
Nicoliça Yancich 39
Nichola, брат Томка Никше Олетића 10
Nichola de Meryin 13
Nichola Pripoglez 16
Nichola, син Милшин 27
Nicholiza 10
Nichxa de Zarro 17
Nichxa Milloslauich 36
Nichxa Miochouich 39
Nichxa Radaçich 39
Nichxa Ratchouich 31
Nichxa Tuertchouich (de Tuertchouich, Tuertcho) 13
Nicxa Perstich 34
Nixa de Mercino 24
Nocoletta, жена Дмитра Трифуновог 27
Nouacho 35

О
Oliverium Charazalum 134
Osrissa 35

П
Павле Комљеновић, кнез 99, 100
Павле Трифунов, (Pauel Tripunouich, de Tripun) 26, 27
Palmota Жора Палмотић (Gore, Zore de Palmota) 25, 27, 28
Palcho, син Радина Илијиног 21
Паоло Перголез 131
Паскалис 146
Pasqalibus Marinus Pachi 119
Paschoe (Паскоје) 146, 148
Pauel Ligatich 26
Pauel de Martinouich 27
Pauel, слуга Милана Мрђића 23
Пауло де Монтелпаро (Paulus ser Vanis de Abrianis de Montelparo) 117, 118, 120
Пашајит, војвода (Passaith) 30, 33
Petar Bolladinouich 13
Петар Лауредан (Petro Lauredano), млетачки војни заповедник 124, 125, 127

Petar, син Томка 10
Peter Bugarin 35
Peticius Quistich 119
Петроје Милатовић (Petroye Millatouich)
Petrus Barda 108
Piero 10, 42
Piero de Bielle, дон 37
Piero, нећак Мила кнежевог 42
Piero Pantela 113
Пије II (Енеја Силвије Пиколини), папа 131, 132
Piricho, син Милана Мрђића 24
Pisani Nicolaus 119
Plantessa (Planteха), дон 14, 19, 20
Plena, жена Дабојева 10
Poza (Роça, Пуцић)
Ђиво (Giue) 107
Ziucho 19
Nicola 34
Nicola Piero 37
Покрајац Оливеровић 103
Полихранија Радача 85, 86, 96, 100
Polo de Bratcho 29
Pometcho Erich 40
Поповић-Раденковић М. 143, 144
Pribigna Millosseuich, златар 24
Pribio Borchouich 45
Прибислав Петоивић 85, 93, 100
Pribislauus Ziuchouich (Giuchouich) 19, 20
Pripcho, дрводеља 37
Pripcho de Chrazian 12
Prodanello
Marinus 10, 23
Nicola 37
Procul(l)o Nathale 27, 34
Philip Nicodimouich 39
Puthnich 45

P
Radin de Illia 21
Radin Illich 24
Radinchus Naransich 45
Radissa 21
Radichio, рођак Милана Мрђића 23
Radiç de Chosouica 39
Radiça 28
Radiuoy Nartich 45
Radiuus, 34, 35, 36, 73
Радован (Radouan), слуга Милатка Дражојевића из Новог Брда 17,18
Радован Радибратовић (Radouanus Radibratouich), ковач 141, 143-146, 148
Радоје, босански кнез 93, 94
Radomir, рупник 39
Радоња (Radogna) 146, 148
Radosauus Radicevich 45
Radosauus Subabich 45
Radoslaua, рођака Календе Комаровића 27
Radoslaua, сестра Богдарова 11
Radoslauus 10, 11, 18, 19, 25, 35, 45, 112
Radoslauus Gostimirouich 27
Radoslauus Gotouina 35
Radoslauus, златар 24
Radoslauus Lieseuich, кројач 11
Radoslauus Muncar 39
Radoslauus Nosotta 34, 35
Radoslauus Obugan 20
Radoslauus Ponosseuich 19
Radoslauus Pulchouich 40
Radoslauus, рођак Зоранов 34
Radoslauus, рупник 40
Radoslauus Sodercho 40
Radoslauus Turcinouich 34
Radotta 35
Radouan 45
Radouan Nicholich 45
Radouan Radetchouich 18
Radoye de Gladniza 15
Ragnina
Grube 24
Nicxa 34
Raicho Milchouich 16
Рајмунд из Витербоа 124
Рајо Акела 102, 103, 104

Rancho, брат Драгошев 35
Rapsa 10
Ратковић А. 81
Ratcha 19
Ratcho de Velloe 12
Ratcho Ostatiaz 45
Ratcho Rafina 40
Ratcho, трговац 24
Ratcho Chamarich 44, 45
Raychus, топионичар 39
Resti
Marinus 14, 16, 34
Pasqualis 38
Ribica (Ribiza, Рибичић)
Dominicius 28
Матија (Mathio) 30, 31, 32, 33
Riepos Bogauac 45
Rina, сестра Мила кнежевог 42
Рупчић Б. 123
Rusan Sileschovich 44, 45
Руско Христифоровић (Ruschus Christofori) 28, 44
Ruschus (Rusco) de Cotrullo 19, 22, 23, 24
Rusica 28
Ruxa, жена Рапсе 10

C
Sain 35, 40
Санковићи 88
Сијарић М. 81
Сикст IV, папа 132
Симић В. 143, 145
Simchus Stanisich 38, 39, 41
Синдик Д. 132
Soran 35
Sorgo (Соркочевић)
Andrea 38
Andrea L. 37
Андрија П. (Andrea Poli) 36, 37, 76
Anna 37
Bencha 31, 32
Blasius (Blaxio) 12, 16, 29, 31
Jellussiça (Jelussa) 32, 33
Johannes (Çohane, Zohanes) 31, 32, 33
Јуније (Junius Juanni, çugno de Yuane) 30, 31, 32, 68
Marinus de Zugno 23
Marosiça (Marussa) 32, 33
Michael (Michiel) 42, 43
Michoz 32
Nicoleta 37
Paruola 32
Stipcho 32
Folcha 37
Sredan 16
Staia 35
Станислава (Stanislaua), жена Милосава 124, 125, 126, 127
Stambertis Ziuchus 10
Stan Brathianouich 35
Stana (Станула), женаМилана Мрђића 24
Stana, мајка Ђурина 41
Stanichna 45
Stanislaua 34
Stanissa Petchouich 20
Staniza, рођака Дмитра Трифуновог 27
Stano de Elia 27
Stanula 24
Stancha, жена Петроја Милатовића 34, 35
Стефан (Stiepan), син Мила кнежева 42, 43
Стефан Вукчић Косача, херцег 123
Стефан Лазаревић (Stephanus) 29, 40, 44
Стефан Томаш, краљ 123, 135
Стефан Томашевић, краљ 132, 135
Стефан Црнојевић 130
Stepan de Macres 40
Stepan, рођак Шаинов 40
Stiepcho, син Живка Каравиде 12, 14
Stieppan, син Младена Зуготића 21
Stipan Marich 35
Stiepcho de Braiach 13

Stiepcho Brayacouich 12
Стипашин Брајаковић (Stipassinus Brayachouich)
Stipcho 35
Stipcho, фра 18
Стјепчевић И. 117, 118, 124, 125, 130
Stoisa, брат Хрватина Твртковића 26
Stoyaz Moyanouich 39
Stoysa Teuertchouich 39
Сулејман Величанствени 83

Т
Тадић Ј. 107
Твртко I Котроманић 105, 107
Теоприл 90, 104
Teuerdisaua Michatoua 45
Тихић С. 145
Todor 40
Todor, месар 41
Todor de Mir 39
Todor Plessa 40
Todora 41
Todro (Tuodro) de Gisla 10, 11, 18, 20
Todro de Mlasc(h)agna 24, 25
Todro de Cizina 35
Томко Брзичић (Tomchus Bersicich) 15, 53
Томко Никша Олетић (Tomko Nicxisich Olletich)
Томовић Г. 81, 85, 86, 91, 93, 94, 96, 132
Tomcho 16, 35
Tomcho de Grampa 19
Tomcho de Nicholetto 10, 11
Тошић Ђ. 105, 106, 107, 123, 129, 134, 141
Трипко Драго (Tripcho Drago) 130, 131
Трифон Загуровић (Trifon de Zaguri) 131
Трухелка Ћ. 134
Tuertcho Glauich в. Nichxa
Tuertchouich 13
Турци 132

Thanus 35
Theiner A. 123
44, 45, 79

Ћ
Ћирковић С. 9, 105, 117, 124, 141, 142, 144
Ћук Р. 9, 22, 105, 106, 141, 144

У
Unuçe de Machessa 13
Utiessen 45

Ф
Фејић Н. 117, 118
Фекежа Л. 81
Филип, брат Антонија Мароја Милутиновића 142
Filipo 10
Filip(p)us, брат Анкин 25, 26
Franussa, жена Милоша Зуготића 21
Франческо Ардовини (Francescho Ardovini) 111, 112, 113
Франческо Радоњић (Franciescus Radognich) 141, 143, 145, 147
Fumia, жена Томка Брзичића 16

Х
Hanho Danilouich 12
Ханџић А. 81, 82, 83, 89, 90, 99, 141
Helia 38
Herach de Grabauoz 35
Hobrad 41
Hobradus Bogullinouich 12, 14
Hostoya Sloserdouich 12
Храбак Б. 142
Храбак, син Георгија Добрихнића Кнежанина 97, 99

Ц
C(h)abog(h)a (Кабужић)
Лука (Lucca) 111, 114
Marinus 17, 19, 22, 25-28
Никола (Nicola) 111, 114
Cal(l)ich Dobre 20, 31
Callojirgij, sin Agne 25

Catharina 43
Ceruatinus Teuertchouich 26
Chada 11
Chanzo Chatusich 41
Chaoyan 41
Chataldo Marin 37
Chatti, жена Вукотина 11
Christoforus, сер, отац Русков 28
Crancho Montachus 37
Cranço 27
Craymir 40
Craymir Grlegach 40
Criua (Creua, Zrieua, Цријевић)
Marinus 38
Martholus Marini 19
Лампре (Lampre) 106, 108
Crosii (Crosy, Croxi)
Junius 38
Mateus 38
Matheus 19
Stephanus 34, 35
Stipcho 35
Çuan Longo 14
Cudelin (Cudlin) Daboyeuich 22, 23

Ц
Цаја С. М. 132

Ш
Шуњић М. 132, 135

Y
Yanus 39
Yelcha, жена Николице 10
Yuanaç, рођак Ђурђев, шафар 40
Yuanis Yuanich 35
Yuancho 45
Yuath Turcho 34

X
Xoran 34

РЕГИСТАР ТОПОНИМА

А
Алверна 123
Анкона 111, 112, 132
Апулија 107
Асколи 132
Атик џамија 81-84, 86, 88, 92, 94, 101

Б
Бакри, некропола 100
Бар 43
Батковићи, село 83, 94
Башка 131
Београд (Bilgrad) 29
Berniza 35
Bielibrot 45
Бијељина 81-86, 88, 90-95, 97, 99-103
Бискуп, село код Коњица 88
Бистрица, село 90
Блаћевина, село 89
Бнетак (Венеција) 117
Бока Которска 132
Bosidar, рударска рупа 18
Босна 88, 111, 123, 132, 141-143, 147
Босна и Херцеговина 81
Braysalci 39
Brusela (Брисел) 43
Brenno (жупа) 32
Брезовица, река 82

В
Варешко, локалитет 143
Варешница, поток 143, 144
Величани у Поповом пољу, некропола 96, 100
Венеција 22, 23, 36, 37, 113, 117-120, 131
Витербо 124
Влаћевина, село 91
Врљачка, село в. Крчевац 90

Г
Гојсал селиште в. Крчевац 90
Гојсовац, село в. Крчевац 90, 131
Грбаљ 131
грбаљско поље, локалитет 130
Груж (Grauossa) 10
Грчка 132

Д
Дабро поље 96
Дашница 82
Domina Maria, црква у Новом Брду 23
Драчевица 124, 127
Дријева (Narentum) 20, 21
Дрина 82
Дубоки поток 82
Дубровник 9-11, 14-20, 22-32, 34, 36-39, 42-45, 105-108, 111, 113, 114, 134, 141, 142

Ђ
Ђенова 142

Ж
Жеравице (Serauiza) 141, 142, 143, 145, 147

З
Зајечар 93
Звонаш Селиште 82
Зворнички санџак 82, 89, 99
Zezelia 35
Зета 130
Zuet, рударска рупа 18

И
Италија 111, 132

J
Јањица 82

К
Килус (Chilus), рударска рупа 37, 38, 39
Клиса (Јазбине), локалитет 83
Кнежићи, село у нахији Шубин 99
Коњиц, град 88
Котор 26, 43, 105, 117-120, 123-125, 129, 135
Кочеринско поље код Мостара 91
Крк 131
Крчевац (Гојсал селиште или Врљачка), данас село Гојсовац 90
Кучево (Кучевци), село 90

Л
Луж 117

Љ
Љусићи, село 100

М
Мајине 131, 132
Malfo, затон 13
Медитеран 105, 106
Милавићи, село 96
Модрушко (Modrussa) 131, 132, 133
Molieno (Meleno) 35
Мостар 91

Н
Напуљ 134
Natebechni 45
Neufanzi 45
Нови 134
Нови Пазар 142
Ново Брдо 13, 14, 17- 20, 22-25, 28, 34, 35, 37-39, 106-108
Noua, рударска рупа 35

О
Олово 142, 143

П
Пезара 111, 113
Пећ (Pechia) 9, 10
Пилот (Pullato) 14
Плана 9- 14, 44
Planum Cathari (которско поље) 130
Poliçe 32
Попови, село 82, 93
Попово поље 96, 100
Прокац Бијељина, село 82
Пругњача, рукавац Дрине 82
Punta in Colna 32
Pusterna 13

Р
Рим 13, 16, 23, 32, 132, 134
Рогатица, град 91
Родос 132
Руан 117
Рудник 9-12, 16, 42, 43

С
San Francescho (Francischus), црква у Дубровнику 28, 32, 36
Sancta Clara, самостан у Дубровнику 36, 37
Sancta Maria de Castel, црква у Дубровнику 37
Sancta Maria de Dolcigno, црква у Улцињу 35
Sancta Maria del Popolo, црква у Риму 132
Sancta Maria (Maior, Mazor), црква у Дубровнику 12, 14, 17, 20, 21, 23, 27, 28, 31, 34, 36

Sancta Maria, црква у Трепчи 33
Sancto Domenego, црква у Дубровнику 32, 36
Sancto Elisio, црква у Дубровнику 23
Sancto Piero, црква у Дубровнику 20
Sancto Piero, црква у Риму 32
Sanctus Andrea, црква у Дубровнику 37
Sanctus Dominicus, црква у Дубровнику 28
Sanctus Greguerus, црква у Дубровнику 21, 23, 27, 35, 42
Sanctus Marchus, црква у Дубровнику 37
Sanctus Nicola, црква у Дубровнику 13, 23, 38
Sanctus Simon, црква у Дубровнику 37
Sanctus Stefanus, црква у Скадру 42
Sanctus Tomadus, црква у Дубровнику 37
Sanctus Vidus, црква св. Вида у Дријевима 21
св. Луција, самостан у Башки на Крку 131
св. Марија, црква у Руднику 9, 10
св. Стефан, црква у Новом 134
св. Трипун (Sanctus Tryphois), црква у Котору120, 124
Семберија 82
Сењ 131
Seuasto, рударска рупа 35
Скадар (Scutarum) 42
Slauomir, рударска рупа 33
Смедерево 29
Смирна 132
Сполето 132
Србија (Schiavonia, Slauonia) 9, 11, 13, 22, 25, 29-31, 33, 41- 43, 88, 111
Сребреница 15, 16, 142
Сремска Митровица (San Demetri) 16, 29, 30
Стон (Stagno) 20
Ступчаница (Stupzaniza), река 141, 143, 147
Sulferada 42
Суходолац, поток 82
Сушница, река 82

Т
Tatabel 34
Тоди 132
Трговиште 142
Trepanstiça 13
Трепча 26, 27, 30-37
Трогир 135
Турска 16

У
Угарска 132
Улог 100
Улциње (Ulcigno, Dolcigno) 34

Ф
Фан 111, 132
Ферм 111- 113

Х
Хамза 142
Хан Пијесак 143
Херцеговина 88, 93

Ц
Clobucar, рударска рупа 35
Costagnani 39
Cratoua 40

Ч
Чајниче 141
Четвртковиште, село 83
Читлук 101

Ш
Шпанија 142
Шубин, нахија 89, 99

Y
Yonchetto (Zunchetto, Шумет) 13, 29